

RIKSDAGENS PROTOKOLL

Nr 15

ANDRA KAMMAREN

1965

1—2 april

Debatter m. m.

Torsdagen den 1 april

	Sid.
Dispens från lagen om arbetsförmedling för skrivbyråernas service-verksamhet,	5
Bostads sanitära utrustning,	7
Införseln av dödade, i Sverige fridlysta djur,	9
Fastighetsombud för dödsbon som äger jordbruks- och skogsfastigheter	10
Fridlysning av större rovdjur,	11
De ensamstående problem,	16
Ett miljöpolitiskt handlingsprogram,	19
Svenskt erkännande av Europarådsdomstolens behörighet,	21
Tidsbegränsning av anföranden i kamrarna,	24
Riksdagens högtidliga öppnande,	26
Valbarhet till kyrkvårdsupdrag,	27
Inrättande av kommunala fritidsnämnder,	29
Vissa anslag ur kyrkofonden m. m.,	29
Utgifterna inom försvarsdepartementets verksamhetsområde:	
Ramberäkning m. m.,	32
Armén: Hemvärnets avlöningar,	36
Lottaorganisationen,	38
Frivilliga djursjukvården i krig,	40
Frivilliga skytteväsendet,	40
Riktlinjerna för lokaliseringspolitiken,	42

Fredagen den 2 april

Meddelande om grundlagsändringar,	64
Meddelande ang. besök på Kungl. teatern,	65
Riktlinjerna för lokaliseringspolitiken, tillika svar på interpellationer av dels herr Nilsson i Östersund ang. försörjningsmöjligheterna för	

	Sid.
arbetskraft som friställes inom jord- och skogsbruket, dels herr Holmberg ang. åtgärder mot arbetslösheten i Norrbotten, på fråga av herr Nilsson i Gävle ang. åtgärder mot arbetslösheten samt på interpellation av herr Gustavsson i Alvesta ang. användningen av flyttningsbidrag (forts.).....	66
Utgifterna inom inrikesdepartementets verksamhetsområde:	
Arbetsmarknadsstyrelsen: Avlöningar	93
Arbetsmarknadsstyrelsen: Omkostnader	96
Arbetsförmedlingen: Avlöningar	97
Arbetsförmedlingen: Omkostnader.....	101
Allmänna beredskapsarbeten m. m.....	101
Vissa sysselsättningsfrämjande åtgärder för handikappade m. fl. ..	105
Omskolning m. m.....	108
Bidrag till anordnande av verkstäder för handikappade.....	109
Bidrag till driften av verkstäder för handikappade.....	111
Lokaliseringsbidrag.....	118
Lokala polisorganisationen: Avlöningar, tillika svar på interpellation av herr Grebäck ang. inrättande av skärgårdspolis inom Stockholms län.....	119
Bidrag till förebyggande och släckning av brand, tillika svar på interpellation av herr Gustafsson i Borås ang. brandriskerna vid användning av motorredskap	128
Lokaliseringslån.....	131
Anslag till Upplysningsverksamhet i utlandet angående Sverige.....	131
Utredning rörande försäljning till allmänheten av aktier i statliga företag.....	132
Försäljning till allmänheten av statens aktier i LKAB.....	134
Förläggningen av LKAB:s huvudkontor.....	136
Kapitalförsörjningen inom lastbilstrafikbranschen	140
Beskattningen av traktamentsersättning.....	143
Interpellation av herr Börjesson i Falköping ang. läkarvårdsersättning för behandling mot tobaksmissbruk.....	147

Samtliga avgjorda ärenden

Torsdagen den 1 april

<i>Andra lagutskottets</i> utlåtande nr 26, om dispens från lagen om arbetsförmedling för skrivbyråernas serviceverksamhet	5
— nr 27, ang. bostads sanitära utrustning.....	7
— nr 28, ang. kostnaderna för transport av avliden från sjukhus till hemorten.....	8

	Sid.
— nr 29, om ett förenklat förfarande vid utgivande av ersättning för läkarvård och tandläkarvård.....	9
<i>Tredje lagutskottets</i> utlåtande nr 11, ang. införseln av dödade, i Sverige fridlysta djur.....	9
— nr 12, om fastighetsombud för dödsbon som äger jordbruks- och skogsfastigheter.....	10
— nr 13, ang. fridlysning av större rovdjur	11
<i>Allmänna beredningsutskottets</i> utlåtande nr 10, ang. de ensamståendes problem.....	16
— nr 11, om ökat samhällsstöd åt kvinnor i abortsituation.....	19
— nr 12, om ett miljöpolitiskt handlingsprogram.....	19
— nr 13, om inrättande av en särskild sjöpolisorganisation.....	21
<i>Utrikesutskottets</i> utlåtande nr 4, om svenskt erkännande av Europa-rådsdomstolens behörighet.....	21
— nr 5, om godkännande av ändringar i konventionen om upprättande av Mellanstatliga rådgivande sjöfartsorganisationen (IMCO)....	24
— nr 6, om godkännande av protokoll angående varuutbytet med De Socialistiska Rådsrepublikernas Union m. m.....	24
<i>Konstitutionsutskottets</i> utlåtande nr 14, om tidsbegränsning av anföranden i kamrarna.....	24
— nr 15, ang. riksdagens högtidliga öppnande	26
— nr 16, om valbarhet till kyrkvärdsuppdrag	27
— nr 17, om inrättande av kommunala fritidsnämnder	29
— nr 18, ang. vissa anslag ur kyrkofonden m. m.	29
<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 4, rörande utgifterna inom försvarsdepartementets verksamhetsområde.....	32

Fredagen den 2 april

<i>Bankoutskottets</i> utlåtande nr 6, ang. riktlinjerna för lokaliseringspolitiken.....	66
<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 11, rörande utgifterna inom inrikesdepartementets verksamhetsområde.....	93
— nr 32, om anslag till Upplysningsverksamhet i utlandet angående Sverige.....	131
— nr 33, ang. anslag på tilläggsstat II till Allmänna beredskapsarbeten m. m.....	132
— nr 34, om utredning rörande försäljning till allmänheten av aktier i statliga företag.....	132
— nr 35, om försäljning till allmänheten av statens aktier i LKAB..	134
— nr 36, ang. förläggningen av LKAB:s huvudkontor	136
— nr 37, ang. kapitalförsörjningen inom lastbilstrafikbranschen.....	140
<i>Bevillningsutskottets</i> betänkande nr 18, om rätt för riksdagsledamot att vid inkomsttaxering göra avdrag för avgift till riksdagsgruppskansli	143
— nr 19, ang. beskattningen av traktamentsersättning	143
— nr 20, ang. rätten till avdrag vid beskattningen för kostnad för resor mellan bostad och arbetsplats	146

Torsdagen den 1 april

Kl. 14.00

Förhandlingarna vid detta sammanträde leddes till en början av herr andre vice talmannen.

§ 1

Justerades protokollet för den 26 nästlidne mars.

§ 2

Föredrogs var efter annan och hänvisades till statsutskottet de å bordet vilande motionerna nr 791—794.

§ 3

Dispens från lagen om arbetsförmedling för skrivbyråernas serviceverksamhet

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 26, i anledning av väckta motioner om dispens från lagen om arbetsförmedling för skrivbyråernas serviceverksamhet.

Sedan utskottets hemställan föredragits yttrade:

Herr NORDGREN (h):

Herr talman! Inom många områden föreligger brist på arbetskraft. Så är förhållandet även på många kontors skriv- och bokföringsavdelningar runt om i landet, ja, också här i riksdagshuset. Staten liksom näringslivet behöver och ber om skriv- och kontors hjälp. Förutseende företag inom kontors- och skrivbyråbranschen anställer på hel- eller deltid kunnigt folk och kan därför vid hård belastning på kontorssidan inom t. ex. kanslihuset, armén, Stockholms stad, televerket eller enskilda större och mindre företag stå till tjänst med önskad service antingen på sitt eget kontor eller hos vederbörande uppdragsgivare. Ett statligt verk

eller ett företag behöver exempelvis någon som tar upp ett stenogram, gör en utskrift eller utför någon liknande tjänst. En skrivbyrå kontaktas och denna låter någon av sina anställda utföra uppdraget. Detta är enligt min mening en beställning som ett företag fullgör åt en beställare på samma sätt som sker i en hel mängd andra serviceyrken, t. ex. inom vårdnadssektorn samt frisör-, målar- och rörinstallatöryrkena, de elektriska branscherna o. s. v. I dessa senare fall betraktar vi detta som helt naturligt och riktigt, men när det gäller den service som de s. k. ambulerande skrivbyråerna ger föranleder det åtal mot dessa byråer från ett statligt verk, arbetsmarknadsstyrelsen.

Herr talman! Mig förefaller en sådan ordning fullkomligt orimlig och verklighetsfrämmande. Jag menar därmed inte att vi inte skall rätta oss efter gällande lagar, men jag anser att dessa skall ha förankring i det allmänna rättsmedvetandet i vårt land. Det kan inte sägas vara fallet med den lag som dessa skrivbyråer dömts efter, då statliga verk, riksdagen, ja, t. o. m. justitiedepartementet, alljämt utnyttjar denna service trots åtal och domar. Man kan ifrågasätta om inte arbetsmarknadsstyrelsen borde använda den ambition, som styrelsen i detta avseende visar, åt större uppgifter.

I motion nr 637 i denna kammare har jag tillåtit mig att påtala dessa förhållanden och i avvaktan på en ändring i lagen begärt dispens för dylik ambulerande skrivbyråverksamhet. Den långa lista på statliga, kommunala och enskilda företag, som begagnar denna möjlighet till skriv- och kontorshjälp, visar att den fyller ett mycket stort behov. En service av detta slag måste i

Dispens från lagen om arbetsförmedling för skrivbyråernas serviceverksamhet

ett modernt samhälle ligga helt i linje med rationella idéer om att vid toppbelastning minska myndigheters, verks och företags arbetsbörda genom att köpa tjänster utifrån.

Företag som tillhandahåller kontorsservice har här i landet funnits sedan slutet av 1920-talet. Helt naturligt har behovet av dessa ökat i takt med utvecklingen. I dag finns cirka 450 dylika företag och antalet anställda inom branschen uppskattas till 3 000. 80 procent av dessa utgörs av hemmafruar, tidigare kontorister, som endast har möjlighet att arbeta vissa delar av året eller viss del av dagen. Det är alltså en avsevärd arbetskraftsreserv som på detta sätt sysselsättes och som årligen utför hundratusentals arbetstimmar.

Från och med 1961 betraktas denna verksamhet som olaglig. Åtal efter åtal har väckts, och genom dom har fastställts olagligheten. Om en snar lagändring icke kommer till stånd tvingas denna för samhället betydelsefulla verksamhet upphöra. Detta är enligt min uppfattning ett hårt och orättvist slag mot en värdefull grupp företagare och deras anställda vilket icke kan ligga i linje med samhällets intressen. Med tillfredsställelse noterar jag emellertid att utskottet i princip delar de i motionen framförda synpunkterna och säger att lagen av år 1935 på denna punkt är otidsenlig, att verksamheten är betydelsefull och att frågan med förtursrätt bör behandlas av den i februari 1965 tillsatta utredningen.

I förhoppning om att denna utredning arbetar snabbt, att inga ytterligare åtal i berörda frågor väcks och att utredningen kommer fram till ett för skrivbyråerna positivt förslag ber jag få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr BJÖRKMAN (h):

Herr talman! Anledningen till att jag begärt att få säga några ord i denna fråga är att spørgsmålet om skrivbyråernas verksamhet ursprungligen kom till

arbetsmarknadsutredningen. Vi hade där en genomgång och en föredragning av denna något komplicerade fråga. Det var en allmän uppfattning inom arbetsmarknadsutredningen att uppdraget inte låg riktigt inom ramen för det som vi sysslade med. Därför har regeringen tillsatt en ny utredning för ändamålet.

Vad som gör saken så komplicerad är att lagen om arbetsförmedling sammanhänger med en ILO-konvention från år 1933. Den trädde i kraft 1935 och Sverige ratificerade samma år. Jag vill erinra om att det förutom Sverige endast var fem stater som då ratificerade konventionen, nämligen Chile, Mexiko, Spanien, Turkiet och Finland. Senare har även Norge, Belgien, Frankrike, Nederländerna och Västtyskland gjort detta. Danmark, Schweiz, Storbritannien och USA står emellertid utanför konventionen. Enligt konventionen skulle tre år efter ikraftträdandet avgiftskrävande arbetsförmedlingsbyråer vara avskaffade. I Norge råder för närvarande faktiskt arbetsförmedlingsmonopol för den offentliga arbetsförmedlingen. I Frankrike och Tyskland finns det principiellt arbetsförmedlingsmonopol, och annan förmedling än offentlig får endast förekomma som undantag.

I andra lagutskottets utlåtande sägs det, att arbetsmarknadsstyrelsen »under tiden 1/1—1/10 1963 i femton fall anmält innehavare av skrivbyråer till åtal för olaga arbetsförmedling». Det har sålunda förekommit att tre skrivbyråer blivit dömda i hovrätten liksom även i högsta domstolen. Vidare anges i utskottsutlåtandet att det efter den 1/10 1963 inte har gjorts sådana anmälningar. Enligt en uppgift som jag erhållit har emellertid en byrå ganska nyligen åtalats, och det gäller en byrå som räknar en lång rad av statliga myndigheter som sina kunder, bland dem utrikesdepartementet. Går man igenom byråns kundförteckning för de senaste åren, återfinner man där bl. a. civildepartementet, åklagarmyndigheten i Stock-

Bostads sanitära utrustning

holm och riksåklagarämbetet. Som herr Nordgren nämnde torde det inte vara lätt att upprätthålla respekten för gällande lag om även de allra högsta rättsvårdande myndigheterna anlitar byråer som faktiskt bedriver olaglig verksamhet!

Jag tror att samhället också med en utbyggd och effektiviserad offentlig arbetsförmedling inte kommer att kunna undvara dessa skrivbyråer. De driver en verksamhet som fyller ett mycket stort behov vid just de tillfällen herr Nordgren nämnde, nämligen vid toppbelastning och extraarbeten, som företagen med skrivbyråernas hjälp kan klara av utan att anställa ny personal.

Jag vill understryka utskottets uttalande, att det är synnerligen angeläget att dessa förhållanden reds upp och att frågan om skrivbyråerna ges förtur av den tillsatta utredningen.

Herr RIMMERFORS (fp):

Herr talman! Även om det i sak inte råder någon större motsättning mellan motionärerna och utskottet har de förra givetvis ändå rätt till ett svar från utskottet beträffande de slutsatser man där kommit fram till.

Herr Nordgren har rätt när han konstaterar att utskottet i sak har behjärtat synpunkterna och tillmötesgått motionens syfte. Däremot har utskottet inte biträtt eller föreslagit så långt gående åtgärder som motionärerna begärt, nämligen »att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utfärdande av dispens för de ambulerande skrivbyråer, som önskar fortsätta sin verksamhet utan hinder av bestämmelserna i 1935 års lag om arbetsförmedling».

Som väl redan framgått av de tidigare inläggen har det under senaste tiden inte varit så många anmälningar och så stora svårigheter som tidigare. Efter den 1 oktober 1963 har, enligt de upplysningar som vi fått, inga sådana anmälningar gjorts. Huruvida den uppgift som den senaste ärade talaren lämnade

är riktig kan jag inte bedöma. Det är snarare uppenbart att man liksom gjort en paus. Troligen beror detta på att redan 1963 års riksdag gav ett utredningsuppdrag, först till arbetsmarknadsutredningen men sedermera i början av år 1965 till en ny utredning som skall se över detta område.

Situationen är sålunda den att frågan befinner sig under utredning, och utskottet har också på s. 4 i utskottsutlåtandet understrukt, att det »enligt utskottets mening är nödvändigt att problemen med den ambulerande skrivbyråverksamheten och det servicebehov denna verksamhet tillgodoser snarast blir klarlagda».

Till yttermera visso har vi hemställt om förtur för denna fråga vid översynen av arbetsförmedlingslagen.

Herr talman! Under sådana förhållanden och i anslutning till motionärens eget yrkande ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren vad utskottet hemställt.

§ 4**Bostads sanitära utrustning**

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 27, i anledning av väckta motioner angående bostads sanitära utrustning.

Sedan utskottets hemställan föredragits yttrade:

Herr SVENNING (s):

Herr talman! I 18 § i gällande hälsovårdsstadga föreskrives att bostadslägenhet skall vara försedd med egen klosett, dock då särskilda förhållanden föranleder därtill må klosett vara gemensam för flera bostadslägenheter. Någon närmare definition på hur uttrycket »flera» skall tolkas lämnas inte.

Hälsovårdsstadgans bestämmelser på denna punkt är oklara. Det finns i allmänhet när det gäller förpliktelser mest

Bostads sanitära utrustning

kvar uttrycket »bör», vilket inte är starkt nog för bindande förpliktelser. Olika myndigheter har efter hand gett anvisningar om kravet på tillgång till toaletter för olika slag av lokaler, inrättningar och anläggningar. En sammanställning av dessa anvisningar har gjorts av ingenjör Per Hammarfors på statens institut för folkhälsan, och denna sammanställning har i samband med motionen skickats in till andra lagutskottet. Av sammanställningen framgår att det praktiskt taget bara är för bostadslägenheter som det saknas anvisningar om minimikrav på tillgång till toalett.

Det är mycket svårt för de små hälsovårdsnämnderna ute i landet att klara upp detta problem. Som ett bevis härför kan jag nämna att även i en så stor stad, som den varifrån jag kommer, sådana här olägenheter gjort sig gällande. I motionen återopas ett fall där tidigare 13 avträden nu ersatts med 3 vattenklosetter belägna i var sin trappuppgång. Om jag vidare säger att inte mindre än 29 personer genom nyordningen är hänvisade till en enda toalett, så framgår tydligt att det inte bara är fråga om sanitära olägenheter, utan helt enkelt fråga om sanitärt snusk.

Lagstiftningen på detta område är uppenbart bristfällig och hälsovårdsnämndens befogenheter beskurna genom för vaga bestämmelser. I motionen föreslås att högst tre lägenheter skall få anvisas en gemensam toalett, och en sådan rimlig framställning borde ha erhållit utskottets anslutning. I utskottsutlåtandet sägs att om inte hälsovårdsnämndernas praxis skulle vara tillfredsställande, *torde* detta kunna avhjälpas genom anvisningar i hälsovårdsstadgans bestämmelser om bostäder. Man hänvisar vidare i utskottets skrivning till att anvisningar till hälsovårdsstadgans bestämmelser beträffande bostäder för närvarande håller på att utarbetas av medicinalstyrelsens hälsobyrå. Det är riktigt, men där står ingenting om sär-

skilda anvisningar beträffande klosetter. Jag hoppas att speciell hänsyn tas till denna synnerligen viktiga angelägenhet och till nödvändigheten av att komma till rätta med den nuvarande sanitära olägenheten.

Motionen borde kunna översändas till medicinalstyrelsen, och jag hoppas att så kommer att ske genom lagutskottets försorg. Annars finns det risk för att detta sanitära snusk kommer att bestå.

Herr ANDERSON i Sundsvall (fp):

Herr talman! Med anledning av herr Svennings anförande vill jag hänvisa till vad han själv sade, det nämligen att andra lagutskottet har utgått ifrån att medicinalstyrelsen, som nu håller på att utarbeta särskilda anvisningar i anslutning till hälsovårdsstadgan skall beakta jämväl sådana problem, som herr Svenning berört i sin motion. Dessutom har utskottet pekat på att det i lagstiftningen, bl. a. i brottsbalken, finns bestämmelser om egenmäktigt förfarande och de åtgärder som kan vidtagas av dem som anser att deras rätt trätts för nära.

Vi har inom utskottet den uppfattningen att sådana problem som inspirerat till motionen, skulle kunna lösas på det lokala planet med den lagstiftning som redan finns. Men vi utgår ifrån att medicinalstyrelsen, när den utfärdar sina anvisningar, jämväl skall beakta de förhållanden herr Svenning berört.

Jag ber, herr talman, att med detta få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 5

Föredrogs vart efter annat andra lagutskottets utlåtanden:

nr 28, i anledning av väckt motion angående kostnaderna för transport av avliden från sjukhus till hemorten, samt

Införseln av dödade, i Sverige fridlysta djur

nr 29, i anledning av väckta motioner om ett förenklat förfarande vid utgivande av ersättning för läkarvård och tandläkarvård.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 6

Införseln av dödade, i Sverige fridlysta djur

Föredrogs tredje lagutskottets utlåtande nr 11, i anledning av väckta motioner angående införseln av dödade, i Sverige fridlysta djur.

Sedan utskottets hemställan föredragits yttrade:

Herr JOHANSSON i Växjö (cp):

Herr talman! Vi bör alla ha intresse av att mångfalden i vår fauna bevaras, så att de arter som finns i dag också skall existera i en framtid. Inom en del djurarter i vårt land är nu djuren så fåtaliga att stor risk för total utrotning föreligger.

När det gäller vår motion får man visserligen vara glad att utskottet skrivit så välvilligt, men jag skulle dock ha sett med större tillfredsställelse att man i enlighet med motionen kunnat komma fram till en klar rekommendation från riksdagens sida.

Frågan kan tyckas liten och obetydlig i jämförelse med många andra naturvårdsfrågor som behandlas vid denna riksdag, men den har, som jag ser det, en principiellt viktig sida. Vi försöker efter bästa förmåga skydda och vårda en rad djurarter i vårt land. Det är då stötande för sinnet att samma arter endast för att de dödas just på andra sidan gränsen av vårt land skall kunna bli föremål för en mer eller mindre oreglerad handel.

Vi kan ta ett exempel. En kungsörn är på flyttning. När den över vår gräns är den totalfridlyst. Men skjuts den låt oss säga på den norska sidan, kan örnen säljas från Norge till Sverige. Detta är

mycket stötande, tycker jag. Det borde vara självklart att en art som skyddas i vårt land inte utan tillstånd skulle på detta sätt få saluföras i vårt land.

Så snart ett totalskydd införes borde det automatiskt medföra förbud mot handel inom landet av djurarten i fråga. De som i våra grannländer arbetar för, låt oss säga örnarnas totalfredande inom sitt eget land måste finna det underligt att Sverige, som skyddar denna djurart, dock tillåter handel med den. Här måste enligt min mening våra myndigheter, som är inkopplade på dessa frågor, handla snabbt och effektivt, medan det finns någonting att rädda. Det bör också ske en samordning mellan alla de nordiska länderna när det gäller bestämmelser för fridlysning och jaktlagstiftning.

Utskottet hänvisar till att 1949 års jaktutredning bl. a. kommer att ta upp dessa frågor. Man säger också att Nordiska rådet arbetar på en samordning av de nordiska ländernas jakt- och fridlysningstider. Ja, allt det där är nog bra, men 1949 års jaktutredning har nu arbetat i sexton år utan att komma fram till något slutligt ställningstagande. Vi vet också att Nordiska rådet sysslat med dessa frågor sedan 1958 utan att någon större framgång vunnits. Mycket talar för att om inte arbetet forceras i Nordiska rådet i denna fråga, kommer man där säkert att ta lika lång tid på sig som vår egen jaktutredning. Under tiden hotas vissa decimerade arter av utrotning. Jag anser det vara angeläget att, som framhålles i motionen, snabba åtgärder vidtas för att råda bot på problemet.

Herr talman! Av utskottets välvilliga skrivning hoppas jag att de utredningar och institutioner som handhar de i motionen berörda problemen snarast föreslår positiva åtgärder. Jag har inte något yrkande, men jag anser de synpunkter som jag nu framfört vara av betydelse, och jag understryker utskottets positiva betraktelsesätt i denna fråga.

Fastighetsombud för dödsbon som äger jordbruks- och skogsfastigheter

Herr LEVIN (s):

Herr talman! Eftersom motionären inte hade något annat yrkande än om bifall till utskottets förslag, kunde jag ha avstått från att ta upp kammarens tid, men jag skall i alla händelser inte göra det under så många minuter.

Jag vill både på utskottets och mina personliga vägnar understryka vad utskottet har sagt och motionären ytterligare betonat om önskvärdheten av samstämmighet vid behandlingen av de frågor det här gäller. Men vad man i första hand bör eftersträva är väl att få till stånd någorlunda likartade fridlysningsbestämmelser i de nordiska länderna. Jag antar att det är detta som motionärerna främst har siktat till.

Sverige importerar en del kött av vilt och fågel från ganska avlägsna länder. Bl. a. har vi en stor import från Sovjetunionen. Den import som sker från dessa fjärran länder har väl inte motionärerna tänkt på, utan de har väl närmast avsett importen från våra grannländer.

Jag tror som sagt att jag kan försäkra, att utskottet har lika stort intresse för denna sak som motionärerna och att utskottet gärna ser att man gör vad man kan för att påskynda ärendet både inom det nordiska organet och inom den svenska jaktutredningen.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 7

Fastighetsombud för dödsbon som äger jordbruks- och skogsfastigheter

Föredrogs tredje lagutskottets utlåtande nr 12, i anledning av väckta motioner om fastighetsombud för dödsbon som äger jordbruks- och skogsfastigheter.

Sedan utskottets hemställan föredragits anförde

Herr WIKNER (s):

Herr talman! Trots att motion nr 11,

som jag och andra ledamöter av denna kammare har väckt, fått en positiv behandling av utskottet, anser jag den fråga som vi tagit upp vara så betydelsefull, att den inte här kan förbigås med tystnad. Det gäller ju fastighetsombud för dödsbon som äger jordbruks- och skogsfastigheter. Jag skall därför be att något få kommentera motionen.

Fastigheter som ägs av dödsbo eller förutvarande dödsbodelägare med samäganderätt skapar inte bara svårigheter för ägarnas inbördes förhållande utan även för angränsande fastighetsägare och de myndigheter, som har till uppgift att lämna upplysningar angående fastighetens skötsel, samt för dem som har hand om strukturrationaliseringen inom jord- och skogsbruket. Jag kan som exempel ta skogsvårdsstyrelserna, lantmäteristyrelsen och lantbruksnämnderna.

Enligt de uppgifter jag fått behålls numera dödsbon oskiftade under längre tid än tidigare. Problemet med dödsboägandet har därigenom ökat och blivit alltmer irriterande för varje år. Olägenheterna av detta ägande är mycket kännbara och kommer också att bli väsentligt större genom den pågående rationaliseringsverksamheten inom nämnda näringsgrenar. Skogsmark som ägs av enskilda och dödsbon är starkt splittad — det känner vi alla till — och detta medför stora svårigheter när det gäller att driva ett rationellt skogsbruk.

Sammanslagning av mindre skogsfastigheter har påbörjats för att åstadkomma en mera ändamålsenlig fastighetsbildning. För att kunna genomföra denna måste ägarna vara eniga och överenskommelse träffas med berörda parter. Detta är inte alltid så lätt att ordna då det gäller dödsbon med många delägare och då ägarnas bostadsorter är spridda över hela landet och kanske också kan ligga utanför vårt lands gränser. Samma förhållande uppstår då skogsvårdande åtgärder skall utföras på dessa fastigheter.

Det har visat sig att ägare av dödsbon är mindre intresserade av strukturrationalisering och skogsvårdande åtgärder än andra ägarkategorier. Detta förhållande sammanhänger inte alltid med att ägarna är negativt inställda utan mera med en viss passivitet, då de inte har kännedom om rationaliseringens syfte. Delägarna kan också vara oeniga, och därigenom försvåras samarbetet. Det är också i många fall svårt att få kontakt med alla. Om lång tid förflutit efter dödsfallet, kan det vara mycket svårt att få reda på alla dödsbodelägare.

En allmän strukturrationalisering inom skogs- och jordbruksnäringen är högst nödvändig för att ytterligare förbättra lönsamheten. Det är därför angeläget att alla ägarkategorier är intresserade och aktivt deltar i denna verksamhet.

Det finns även andra problem av liknande karaktär, exempelvis dödsbons förhållande till vägsamfälligheter, fiskevårdsföreningar o. d.

För att man skall kunna komma till rätta med de problem jag berört bör i lag föreskrivas att dödsbo är skyldigt att ha fastighetsombud som skall företräda dödsbodelägarna i vissa särskilt angivna situationer. I motionen har vi förklarat att fastighetsombudet bör tillsättas av rätten i den ort där fastigheten är belägen. Vi vet att lantmäteristyrelsen, skogsstyrelsen och lantbruksstyrelsen gjort en gedigen utredning i frågan, vilken överlämnades till Kungl. Maj:t den 27 september 1962.

Herr talman! Med mitt inlägg har jag velat visa hur viktig denna fråga är. Tvärtemot vad statsrådet Kling ansåg enligt ett uttalande här i kammaren den 20 mars 1964 menar jag att den bör ges förtursrätt framför en del andra frågor. Jag har inget annat yrkande än utskottets, men jag hoppas att frågan löses snarast möjligt.

Vidare yttrades ej.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 8

Fridlysning av större rovdjur

Föredrogs tredje lagutskottets utlåtande nr 13, i anledning av väckta motioner angående fridlysning av större rovdjur.

Sedan utskottets hemställan föredragits yttrade:

Herr LOTHIGIUS (h):

Herr talman! När man tar upp en fråga som rör våra rovdjurs situation — vilket jag som huvudmotionär dristat mig att göra — måste man gå fram med en viss försiktighet. Ämnet sätter nämligen lätt en del människors sinnen i brand; det tillhör de ämnen där man har en bestämd, ofta förutfattad mening.

Man talar om de vilda djurens instinkter. Diskussionen om våra rovdjur kan väcka ännu dolda instinkter hos homo sapiens. Man skrämmer kanske fortfarande mer eller mindre på skämt stygga barn med vargen.

Det är emellertid ytterst viktigt att nalkas denna fråga utan romantisering eller förutfattade meningar. Man tjänar det vilda och man tjänar allmänheten endast om man så noggrant som möjligt redovisar fakta. Därför har vi motionärer först efter samtal med sakkunskapen på området vågat aktualisera frågan. Vi har heller inte hemställt om fridlysning, utan vi har bara begärt att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhänga om skyndsamt utredning avseende de större rovdjurens eventuella fridlysning och reglering i vårt land.

Sakläget är i korthet följande:

Vargen och järven är på väg att fullständigt försvinna ur vår svenska fauna. De är fredlösa hela året, var och en kan var som helst när som helst jaga dessa djur. Jakten får t. o. m. efter tillstånd ske med mausexekutor och fångstredskap, något som går långt utöver vad som annars är tillåtet och knappast kan anses modernt eller humanitärt.

Något undantag göres beträffande vissa nationalparker, där dödande givet-

Fridlysning av större rovdjur

vis får ske i självförsvar men också till försvar mot angrepp på egendom. Observera att det är fråga om *angrepp* på egendom — ett begrepp som under årens lopp helt naturligt visat sig mycket svårtolkat.

Härtill kommer att en belöning utgår av allmänna medel till den som dödar varg eller järv. Det är egentligen fråga om ett »stimulansbidrag», men genom tillskjutande av lokala belöningar kan jakten på dessa rovdjur bli mycket lönande. För en dödad varg kan betalas upp till 4 000 kronor och för järv upp till 500 kronor.

Det är alltså under sådana betingelser dessa två djurarter lever i dag. Något dussin vargar och cirka hundra järvar finns nu kvar i vårt land.

Nya vägar och färdleder dras genom våra naturområden. Med hjälp av flyget kan man sätta ned en människa nästan var som helst i vildmarken eller spana efter det vilda, och snöskotern smyger på gummiband fram över fjällvidderna. Tidigare kunde vi kanske skjuta på beslutet i frågan — vi kunde kanske tillåta oss att vara bekvämt obestämda. Nu kan vi inte göra det längre, ty om beslut inte fattas blir följden att två arter av våra större rovdjur inom kort är utrotade.

Jag är på det klara med att obeslutsamheten i viss mån berott på att vi vetat för litet om dessa djurs uppträdande och vanor. Hänsynstagandet till samernas ibland mycket besvärliga situation har också gjort att man inte funnit sig ha tillräckligt bärande skäl för beslut i ena eller andra riktningen.

Men detta är inget försvar för att man inte försöker ändra på missförhållandena. Förrre landsfogden i Norrbottens län Hans Fjelner talar i en skrivelse av den 23 december 1964 om »det nuvarande systemet med avskjutning på enskilt initiativ stundom i förening med belöningar medförande en slumpmässig och planlös beskattning». Han framhåller också att frågan om de större rov-

djurens framtida öde länge väntat på sin slutliga lösning. Utvecklingen under de senaste åren gör det angeläget, finner Fjelner, att en sådan lösning snart nog kommer till stånd genom ansvariga myndigheters överväganden och åtgärder och icke genom enskilda personers oöverlagda handlande.

Tack vare en insats från domänstyrelsens sida, främst då av chefen för styrelsens naturvårdsavdelning, jägmästare Bertil Haglund — som tillsammans med sina medarbetare gjort mycket omfattande och utomordentligt intressanta undersökningar av dessa våra rovdjurs vanor — kan emellertid myndigheter, särskilt berörda parter och allmänheten snart bilda sig en mera klar och sann bild av situationen. Undersökningarna om björn och lo är klara och utredningen om varg och järv kommer snart att framläggas. Den som i likhet med undertecknad fått några glimtar av den senare utredningen ser med intresse fram emot dess offentliggörande.

För björnens och lons vidkommande är situationen en annan än för de tidigare nämnda rovdjuren. Björn- och lostammarna har visat en viss ökning under de senaste åren, vilket vi med tacksamhet kan konstatera, i synnerhet som vi också vet att björnen är ett ganska fridfullt djur med vanor, som endast i mindre utsträckning är till förfång för renskötseln. När det gäller dessa två djurarter torde det bli fråga om en reglering inom vissa områden, där deras utbredning kan vara till förfång, medan de i andra trakter relativt fritt borde få utvecklas.

En fridlysning eller en reglering av dessa rovdjurstammar kräver, såsom f. d. landsfogden Hans Fjelner uttalar, inrättandet av rovdjursnämnder, i vilka bör ingå representanter för berörda myndigheter samt för de renägande samerna.

Även om vi motionärer icke tagit ställning i fridlysningsfrågan utan en-

Fridlysning av större rovdjur

dast efterlyser ett beslut på denna punkt, har vi med tacksamhet tagit del av tredje lagutskottets skrivning. Utskottet har icke ifrågasatt att dessa djurarter skall utrotas utan i stället uttalat sig för ett skydd mot utrotning. Ett sådant uttalande innebär också, att samerna bör få det ekonomiska skydd som fordras för att ersätta de skador, som åsamkas deras framtida försörjningsmöjligheter genom rovdjuren.

Utskottet anmäler vidare att det pågår en samordning av de nordiska ländernas jakt- och fridlysningsbestämmelser. Det är riktigt att så är fallet, och ärendet har även behandlats i Nordiska rådet. På grund av de nordiska ländernas delvis olikartade näringsstruktur i de mera markanta rovdjursdistrikten tror jag emellertid inte att vi i Sverige bör vänta på denna samordning innan vi tar itu med våra speciella förhållanden. Vi har betydligt större och friare ytor att röra oss med. Norrmännen bedriver t. ex. också fåravel utom renskötsel i de nordliga delarna av sitt land.

Ett uppskov av denna anledning anser jag icke får komma i fråga. Om det blir ett sådant uppskov kan vi aldrig lösa våra speciella rovdjursproblem.

Herr talman! Utskottet har skrivit utomordentligt välvilligt — så välvilligt som man över huvud taget kunnat vänta sig. Om inte 1949 års pensionsmässiga jaktutredning funnits, förmodar jag att motionen hade tillstyrkts. Jag har samma uppfattning om denna utredning som den värderade ledamoten av denna kammare herr Johansson i Växjö.

Nu är det verkligen att hoppas, att tredje lagutskottets utlåtande blir den vitamininjektion som behövs för att jaktutredningen verkligen skall få till stånd ett avgörande i denna fråga innan det blir för sent. Vi måste få ett snabbt avgörande om hur vi skall förvalta våra rovdjur i fortsättningen. Ordnar vi inte detta, kommer vi att få bära ett tungt ansvar inför framtiden.

Herr LASSINANTTI (s):

Herr talman! Jag begärde närmast ordet för att uttrycka min tillfredsställelse över att utskottet inte hade varit så tillmötesgående mot motionärerna som dessa själva tydligen hade önskat sig. Jag hörde att herr Lothigius var ytterst optimistisk när han skulle tolka utskottets skrivning. Det kan därför vara på sin plats att redovisa en uppfattning som avviker från motionärens.

När jag lyssnade till herr Lothigius kunde jag inte undgå att erinra mig en liten historia från finska vinterkriget. I radio meddelades, att det hade varit lugnt vid fronten; det hade endast förekommit sparsam kanoneld och litet partisanrig. De som satt hemma i sina ombonade vardagsrum och hörde dessa kommunikéer fick den uppfattningen, att vinterkriget var en tämligen idyllisk företeelse. Jag kom emellertid att tala med en man, som själv var vid fronten, och han sade, att man där nog tyckte att det var alldeles tillräckligt med sparsam kanoneld och litet partisanrig!

Jag undrar, om inte motionären i detta ärende får räknas till den kategori, som sitter i sitt vardagsrum och lyssnar till behagliga underrättelser via etern.

Jag råkade bevista den s. k. lapprikdagen i Karesuando för knappt en månad sedan och där diskuterades denna fridlysningsfråga mycket ingående efter en föredragning av jägmästare Haglund i domänstyrelsen. Det riktades inga allvarligare hotelser mot jägmästare Haglund, närmast kanske av den anledningen att samerna är kända för sin stora fridsamhet när det gäller umgänget med andra människor. Men i sakfrågan förekom mycket stora motsättningar. Från samehåll gjordes nog gällande att om det inte vidtas några åtgärder mot rovdjuren och särskilt mot vargen, så medverkar man till att utrota lapparna, och i den församlingen rådde det ingen tvekan om vilken man borde välja att utrota, vargen eller lappen.

Fridlysning av större rovdjur

Herr talman! Jag är inte alls övertygad om att motionärens beskrivning av situationen håller streck. Jag tror inte att naturen i detta avseende låter sig regleras hundraprocentigt. Även om vi skulle införa fridlysningsbestämmelser här i Sverige finns det ingenting som hindrar vargarna i Sovjetunionen och Finland att komma till vårt land. Jag tror att man rör sig med hypotetiska bedömningar när man talar om utrotning av ett djur som vargen.

Vargen och lappen har befunnit sig i stridsställning sedan urminnes tider, och lapparna har gjort sitt yttersta för att utrota vargen, men hittills åtminstone med negativt resultat. Den som har haft tillfälle att stifta bekantskap med vargens framfart i renhjordarna är också benägen att mycket kraftigt understrika utskottets uttalande att den renskötande befolkningen har rätt att bli särskilt ihågkommen i detta sammanhang. Vi får inte glömma att renen är själva grunden för de renskötande lapparnas existens, och en vargskock kan faktiskt på en natt äventyra en samefamiljs existens. Mot den bakgrunden är det naturligt att samerna hyser panisk förskräckelse för vargen.

Vid lapprikdagen i Karesuando hade man ändå en nyanserad uppfattning om vargens existensberättigande. Så tog t. ex. ordningsmannen i Sirkas, Jovva Spiik, på fullt allvar upp frågan huruvida det inte skulle vara möjligt att anordna ett reservat för vargar i Småland. Motionären råkar ju komma från den landsändan, och han känner säkert bättre till de faktiska förutsättningarna att anordna ett vargreservat i Småland än vad jag gör. Jag vill inte heller ställa mig bakom förslagsställaren utan redovisar bara den uppfattning som kom till uttryck på lapprikdagen.

Vi förfasar oss ibland över att stövare jagar rådjur. Jag tror att vad som då sker är tämligen oskyldigt i förhållande till det blodbad och den misshandel som vargarna gör sig skyldiga till i

en renhjord. Men vi skall inte fordra att de som bor i södra Sverige skall se med samma ögon på vargen som de renskötande samerna. Personligen har jag inte haft något ont av vargen, men jag har inte kunnat undgå att ta intryck av de skildringar om vargens framfart som jag har fått på mina tjänsteresor. Jag har också i min tjänstgöring kommit i kontakt med dessa problem och kan till fullo vitsorda samernas beskrivning av förhållandena.

En norrlänning vid namn Jonas Stadling har skrivit en bok i vilken han skildrar sina studieår i Uppsala. Han beskriver där vilken fruktansvärd uppståndelse som uppstod när vargarna en kall vinternatt — det var visst 40° kallt — gjorde sin entré i Uppsala och rev universitetskanslerns två hundar. Man får det intrycket att den omständigheten att vargen rev universitetskanslerns två hundar väckte en folkstorm mot vargen i lärdomsstaden vid Fyrisån. Jag anför bara detta exempel för att visa att vi inte skall vara förundrade över samernas uppfattning om vargen.

Motionären talar om björnen som en fridfull sälle, och det kan man kanske instämma i. Men jag har träffat en man som blivit anfallen av en björn och fått mellan trettio och fyrtio hugg i sin kropp, och han ville visst inte längre beteckna björnen som en fridfull sälle.

Herr talman! Jag har inget annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan. Mitt anförande är enbart förestavat av en vilja att här i riksdagen klarlägga att även om man försöker hålla huvudet kallt så kan man inte komma ifrån att det finns mycket bärande skäl för den uppfattning som t. ex. de renskötande samerna har fört till torgs i denna fråga.

Herr LOTHIGIUS (h):

Herr talman! Trots att jag har stor aktning för den värderade vännen Lassinanttis kunskaper i denna fråga vågar

Fridlysning av större rovdjur

jag dock ta upp en liten polemik med honom.

Jag tillhör inte dem som bara sitter i det lugna vardagsrummet och funderar på de frågor det här gäller. Jag vandrade under hösten i tio dagar med jägmästare Haglund uppe i de svenska nationalparkerna, och då diskuterade vi bl. a. dessa frågor. Inte heller tillhör jag dem som satt i vardagsrummet under finska kriget, utan jag var med i striderna vid Märkäjärvi.

När jag tog upp den här saken hade jag nog en känsla av att den skulle kunna skapa affekter, och det var därför som jag i mitt första anförande sade, att vi måste närma oss den med ytterst stor försiktighet.

Frageställningen är, om dessa rovdjur skall få finnas kvar i den svenska faunan eller icke. Skall vi försöka behålla dem, måste vi snarast besluta oss för det. Enligt de utredningar som jägmästare Bertil Haglund gjort kan man knappast påvisa någon tillförsel av varg från Finland. De frågor vi talar om gäller för övrigt inte bara vargen utan även våra andra stora rovdjur: lon, järven och björnen.

Jag kan också meddela, att det kommer att läggas fram en ytterst intressant utredning som ger vid handen, att den tidsperiod då t. ex. järven ger sig på renarna är mycket begränsad. Järvens jakt på renarna pågår alltså inte hela året om; stapeldiagram i utredningen visar att järvens beskattning av renarna är främst begränsad till tiden från den 1 februari till mitten av mars. Under större delen av året förorsakar järven ringa skador på renarna.

Även jag hade tillfälle att följa lappriksdagen. Efter vad jag kunde förstå av det som där sades var samerna intresserade av att Bertil Haglund fortsätter sina undersökningar och lägger fram de fakta som behövs för att man på ett vederhäftigt sätt skall kunna följa utvecklingen.

Jag tror, som sagt, att det är utom-

ordentligt viktigt att vi tar ställning till frågan om vi över huvud taget vill ha t. ex. vargen kvar i den svenska faunan. Skall vi inte ha den kvar, tycker jag att vi bör använda betydligt humanare metoder för dess utrotning än de som för närvarande kommer till användning. Det är väl inte heller herr Lassinantti obekant, att man många gånger tar vargjakten som förevändning för jakt på annat villebråd som man inte har rätt att jaga.

Herr LASSINANTTI (s) kort genmäle:

Herr talman! Min avsikt var inte att dra upp en debatt mellan herr Lothigius och mig. Herr Lothigius var naturligtvis i sin fulla rätt att framföra sin uppfattning i saken; som motionär hade han väl närmast moralisk skyldighet att göra det.

Jag förstår herr Lothigius mycket bättre nu sedan jag hört, att han i höst varit uppe och promenerat med jägmästare Haglund i fjällvärlden. Höstfägringen inympar i människosjälén någonting av behagfullhet inför den, som man tror, exotiska tillvaron där uppe i norr. Det är klart att man i det stämningsläget får full förståelse för att det i fjällvärlden skall finnas björnar och vargar och andra vilda djur.

Jag tar ingen som helst ställning till frågan, om dessa djur bör utrotas. Om så skedde skulle naturligtvis den svenska faunan bli fattigare. Jag kan emellertid inte dela herr Lothigius uppfattning att det i någon väsentlig utsträckning skulle förekomma att förekomsten av varg utnyttjas som förevändning att bedriva otillbörlig jakt. Jag känner mycket väl till den diskussion som förts i denna fråga, men jag tycker att anklagelserna på denna punkt — jag syftar inte närmast på herr Lothigius — varit överdrivna.

Vad som gör att vargplågan känns så besvärlig för samerna just nu — kanske mer besvärande än tidigare — är det förhållandet, att samerna genom om-

De ensamstående problem

ständigheternas makt mer och mer övergivit den intensiva renskötseln, som innebär att man vaktade renhjordaren så gott som dygnet om. Man har kommit över till en extensiv renskötsel, som innebär att man i större utsträckning använder stängsel och liknande tekniska hjälpmedel. Det är klart att en varg då har helt andra möjligheter att inverka förödande på rennäringen än under den intensiva renskötselns tid.

Det jag sade om finska kriget var ju en liknelse, och jag hade inte alls tänkt mig att herr Lothigius skulle sitta i sitt vardagsrum och meditera över dessa saker. Men jag kanske ändå kan i all vänlighet få ge det rådet, att det inte skadar om man mediterar ibland över dem.

Herr LEVIN (s):

Herr talman! De båda talare som yttrat sig i denna fråga har redovisat ganska olika uppfattningar, men båda två har ändå kommit fram till att yrka bifall till vad utskottet här föreslagit. Det är kanske inte så egendomligt att så har skett, ty innerst inne har de i många avseenden ändå haft mycket gemensamt. De båda ståndpunkterna, kan jag försäkra, har också varit diskuterade i utskottet där man försökt väga emot varandra de två ting — dels intresset för att behålla de fyra arterna av stora rovdjur kvar i vår fauna och dels behovet och nödvändigheten av att skapa ordentliga skydds- och ersättningsbestämmelser för samebefolkningen. Utskottet har också understrukt att det gärna ser att de fyra rovdjursarterna såvitt möjligt behållas kvar i vår fauna, men vi förutsätter också att frågan om ersättning för de skador som rovdjuren vållar samerna kan lösas på ett tillfredsställande sätt.

Om man vill tillgodose dessa två synpunkter kan man inte räkna med att det skall bli något alltför snabbt beslut i saken. Även om det är aldrig så önskvärt att så snabbt som möjligt och kan-

ske inom den allra närmaste tiden få en lösning av frågan, så måste vi ge oss tid att, samtidigt med att vi löser fridlysningsfrågan, också på ett tillfredsställande sätt lösa frågan om hur ersättning skall utgå för de skador som dessa rovdjur kan åstadkomma främst för samenaringen.

Herr talman, jag vill naturligtvis också yrka bifall till utskottets förslag.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 9

De ensamstående problem

Föredrogs allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 10, i anledning av väckta motioner angående de ensamstående problem.

Sedan utskottets hemställan föredragits yttrade:

Fröken ELMÉN (fp):

Herr talman! Jag skall be att få säga några ord med anledning av allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 10 som behandlar de ensamstående och deras problem. Vi väckte vid riksdagens början en motion som gällde de ensamstående och de problem som faktiskt uppstått för dessa människor. Vi har drivit en välfärdspolitik och samtidigt en skattepolitik där vi inte beaktat att här har uppkommit en missgynnad grupp i samhället. Missnöjet har undan för undan laddat upp, men det blev framför allt en explosion när man av skatteberedningens förslag förstod att man var i färd med att ytterligare dra till skatteskraven för de ensamstående.

Vad vi begärde i motionen var att få en allmän översyn av en del olika förhållanden, varvid vi som exempel nämnde dels skattetrycket och dels de ensamståendes bostadsförsörjning, vårdfrågor, försäkringsfrågor o. s. v. Utskottet har naturligtvis haft en ambition att i mesta möjliga mån motivera avslag

De ensamstående problem

på motionen. Därför anför man att de olika detaljerna kommer att tas upp av olika utredningar. Bl. a. hänvisas till att det tillsatts en familjeskatteutredning som skall ta upp frågan om skatterna. Det förvånar mig på sätt och vis om familjeskatteutredningen verkligen kommer att ta upp de ensamstående, som aldrig omfattats av någon familjepolitik eller familjebeskattnings. Skattelindringarna för familjerna har alltid skett på de ensamståendes bekostnad.

Jag tycker det är olyckligt om man skulle sprida dessa olika frågor och hänvisa dem till olika utredningar. Vad vi begärde i motionen var nämligen just att få en allsidig och samlad översyn av de problem och svårigheter som möter olika kategorier ensamstående i samhället, samt förslag om effektiva åtgärder för att avhjälpa och undanröja dessa problem och svårigheter. För att kunna bedöma denna grupps situation är det nödvändigt att få en samlad översyn av frågan.

Tidningen Vi har tagit upp frågan och i en sju sidor lång artikel redogör man för de olika problem som möter de ensamstående. Man har där gått mera i detalj. Vi har i motionen anfört vissa exempel men räknade med att med en ytterligare utredning kunna kartlägga alla de problem och svårigheter för de ensamstående som finns i samhället.

De ensamstående har väl närmast betraktats som en ansvarslös grupp, vilken inte har andra att sörja för och på vilken man kan lägga vissa bördor — en grupp som inte heller skall komma i åtnjutande av samhällets förmåner på samma sätt som familjer m. fl. »Vi» börjar sin artikel: »Är de ensamstående bara en futtig minoritet som statsmakterna inte behöver bry sig så mycket om när man lagstiftar om sociala rättigheter och skatter eller när kommunerna beslutar om sina bostadsprogram? När man ser hur de ensamstående på punkt efter punkt sätts på undantag till förmån för de gifta, även om de senare

är barnlösa, får man intrycket att politikerna inom alla partier har struntat i de ensamstående.»

Det har nog varit så, och dock är den gruppen inte liten, utan det är en stor grupp. Det har sagts att man grovt underskattat den som väljargrupp. Jag vill inte säga det, men vad som är farligt och kan bli synnerligen besvärligt är om vi här skapar motsättningar i samhället. Detta har redan framskyttat med anledning av skatteberedningens förslag, där det blev massor av insändare i tidningarna och där det sades: »Vi har inte anledning ansluta oss till något parti. Vi skall bilda ett eget parti.» De kommer alltså här i en motsättning till det övriga samhället. Det är detta som är den allvarligaste faran. Jag ser det också så, att här finns en grupp som blivit missgynnad och som känner sig stå i strykklasse i samhället. Vi måste se till att vi för en politik så att det blir rättvisa i samhället. De motsättningar som annars kan uppstå skulle bli mycket beklagliga. Har vi gjort misstag som politiker när vi lagt på skattebördor som är orimliga för dem som har lägre inkomster, tycker jag att det är vår skyldighet att i fortsättningen se till att de blir rättvist behandlade. I denna grupp befinner sig många ensamstående, änklings som fostrat flera barn, kanske under besvärliga förhållanden, men som nu är ensamma och som sådana blir ungkarlsbeskattade.

Jag förstår att det inte är någon idé att yrka bifall till motionen men jag kommer så småningom igen.

Fru ERIKSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Det låg väl några överdrifter och inte så få i det anförande som fröken Elmén nyss höll, när hon ville göra de ensamstående till en enhetlig grupp. I motionen har man sagt att den utgör 1,5 miljon människor. Man buntar ihop änklings, änkor, pensionärer, studerande, fränskilda och

De ensamstående problem

ogifta och anser dem vara i samma situation.

Det är självklart att man inte kan utreda förhållandena för 1,5 miljon människor och anse att dessa har så likartade förhållanden, att det skulle vara riktigtast att låta hela gruppen omfattas av en gemensam utredning.

I gruppen ingår till exempel studerande och pensionärer. I gruppen studerande har gifta och ogifta fått olika studiesociala förmåner. Jag hade tillfälle att opponera mot att förmånerna i det fallet var sämre för gifta studerande än för ogifta.

När det gäller pensionärerna har förhållandena för gifta och ogifta utretts tillsammans. Där föreligger också det förhållandet, att i fråga om pensionen de gifta har en lägre folkpension än de ogifta har.

Bilden är alltså allt annat än enhetlig. De gifta har inte genomgående större förmåner än de ensamstående.

Det ifrågasattes om en utredning om familjebeskattningen skulle beröra de ensamstående. Jag vet inte hur man skall kunna göra en utredning om familjebeskattningen utan att ta hänsyn till att det finns gifta och ogifta, eftersom utredningen syftar till en särbeskattnings. En sådan innebär ju likartade skatteskalor. Då är det omöjligt att bortse från båda de nuvarande skatteskalorna, de ensamståendes och familjernas. Samma är förhållandet när det gäller avdragen. Helt säkert kommer alltså även de ensamståendes skattefråga med.

Utskottet har blivit överens om att det inte är möjligt att igångsätta en utredning för att belysa en så olikartad och så stor grupps förhållanden som det här är fråga om. Vi har hänvisat till att de ensamståendes problem redan är upptagna i olika utredningar och kommer att behandlas av dem.

Det är litet tråkigt med den hätska tonen gentemot familjerna från sådana som kallar sig ensamstående. I sitt yttrande hade fröken Elmén en vändning

där hon sade att sådana som tidigare haft familjer och nu har blivit ensamstående och kanske har fostrat många barn känner det orättvist att få andra skatteförhållanden när de blivit ensamstående. Detta exemplifierar ju att människor i vissa skeden av sitt liv tillhör de ensamstående och i andra skeden tillhör familjen. Det är inte en enhetlig kategori, som vandrar livet igenom såsom tillhörande endast den ena sorten.

Det är svårförståeligt när man i det särskilda yttrandet säger, att man bör få till stånd en rättvisare avvägning när det gäller t. ex. bostäder. Det kan väl inte ifrågasättas, att man skulle anse att en ensamstående vuxen människa bör ha företräde framför familjer med små barn. Men vad är det då för prioritet som man vill gå till storms emot?

Vi får se nyktert på dessa problem och inte hetsa upp oss. Vi har inte hetsat upp oss i utskottet, och därför är inte heller det särskilda yttrandet så hätskt som fröken Elméns yttrande här nyss var. Det är strängt taget bara ett upprepande av motionen. Vi för vår del anser att de väsentliga frågorna redan är under utredning. Avvägandena är gjorda utifrån en mycket riktigare syn än den som kanske talar i tidningen Vi:s artiklar, vilka uppenbarligen innehåller en rad journalistiska överdrifter för effektens skull.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Fröken ELMÉN (fp):

Herr talman! I motionen har vi framhållit att gruppen är mycket heterogen. Det vore därför, tycker jag, av synnerlig vikt att man ginge igenom hela detta material. Dem som man ömmar särskilt för är de som tillhör låglönegrupperna, de som har det svårt och blir hårt drabbade av skatter. Det har länge rått missnöje där, men utsikterna att de eventuellt skulle påläggas ytterligare beskattning utlöste stort missnöje. Jag rekommenderar därför fru Eriksson i

Stockholm att läsa artikeln i tidningen Vi, ty den säger kolossalt mycket.

Som jag sade förut har vi bara tagit upp några få exempel i motionen; det finns oerhört många fler problem som man har att beakta när det gäller de ensamstående.

Fru ERIKSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Det finns en grupp, nämligen ensamstående med barn, vilkas problem när det gäller beskattningen vi har haft uppe till behandling. Dem har vi gett en gynnad ställning. I går var det ytterligare resonemang både om låglönegrupper och om andra. Jag kan inte finna att man då förbisåg låglönegruppernas problem. I den då behandlade propositionen redovisades vissa vägar att hjälpa just lågelönegrupperna — detta gäller både ensamstående och övriga. Det är inte riktigt att trycka så hårt på orättvisorna för en hel grupp, utan man bör nog göra en uppdelning i många mindre grupper. De skillnader i levnadsstandard som förekommer är nog minst lika stora mellan olika gifta personer och olika ensamstående som de är mellan ensamstående och gifta.

Fröken ELMÉN (fp):

Herr talman! Om man går till statistik, ser man att de ensamstående i mycket stor utsträckning befinner sig i låglönegrupperna.

Vidare finns det en stor grupp bland dem som har låga löner — ja, naturligtvis även bland andra kategorier — som förutom att de har sitt arbete att sköta många gånger också har vården av familjerester, sjuka föräldrar och syskon. I vissa fall har de dessutom underhållsskyldighet mot anhöriga, för vilken de inte får göra avdrag, för att nu inte tala om själva arbetet med vården. Det är möjligt att en kommande generation inte kommer att ta på sig ett sådant ansvar utan tröttnar, när de beskattas hårt av samhället samtidigt som de står utanför olika förmåner.

Ett miljöpolitiskt handlingsprogram

Fru ERIKSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Just den grupp som vårdar anhöriga och äldre personer är nu föremål för utredning.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 10

Föredrogs allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 11, i anledning av väckta motioner om ökat samhällsstöd åt kvinnor i abortsituation.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 11

Ett miljöpolitiskt handlingsprogram

Föredrogs allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 12, i anledning av väckta motioner om ett miljöpolitiskt handlingsprogram.

I de likalydande, till allmänna beredningsutskottet hänvisade motionerna I: 585 av fru *Olsson* och II: 701 av herr *Larsson* i Borrbj hemställdes, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla att ett miljöpolitiskt handlingsprogram i enlighet med i motionerna anförda riktlinjer utarbetades och att förslag som därav föränleddes snarast förelades riksdagen.

Utskottet hemställde, att de likalydande motionerna I: 585 och II: 701 i den mån de icke kunde anses besvarade med vad i utlåtandet anförts icke måtte föränleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av fru *Hamrin-Thorell*, fru *Olsson* samt herrar *Rimås*, *Larsson* i Borrbj och *Johansson* i Växjö, vilka ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen med bifall till de likalydande motionerna I: 585 och II: 701 i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla att ett miljöpolitiskt handlingsprogram i enlighet med i motionerna anförda riktlinjer måtte utarbetas så

Ett miljöpolitiskt handlingsprogram

snart ske kunde och att förslag som därav föranleddes skyndsamt förelades riksdagen.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr JOHANSSON i Växjö (cp):

Herr talman! Detta ärende gäller mentalhygien, psykisk trygghet, något av vår levnadsstandards tredje dimension — djupet. Detta har tidvis sammanfattats i devisen: det räcker inte med att man har något att leva av — man måste också ha något att leva för.

Ärendet är välbekant för riksdagen genom motioner i andra kammaren — nr 587 1962, nr 690 1963, nr 773 1964 — och bringas nu i erinran genom motion nr 701. Vad har då utskottet sagt under dessa år?

1962 sade utskottet bl. a., att man inte kunde finna att det framförda förslaget skulle fylla någon väsentlig uppgift. 1963 hänvisade man till en då aktuell proposition — jag tror det var nr 79 — och sade att man »med tillfredsställelse ser att spørsmålet om den sociala forskningen kommer under ingående prövning. Det kan förutsättas att de i motionen framförda synpunkterna uppmärksammas vid denna prövning». 1964 sade utskottet: »Utskottet vill understryka sin uppfattning om vikten av att mentalhygieniska aspekter beaktas vid samhällsplaneringen.» 1965 understryker utskottet »angelägenheten av att de strävanden, som pågår på många vitt skilda områden och på vilka ovan och i utskottets tidigare utlåtanden vissa exempel givits, intensifieras och fullföljes. Stor uppmärksamhet bör därvid ägnas möjligheterna att genom samordning av olika socialvårdsorgans insatser och genom uppföljning av de individuella fallen åstadkomma effektiva lösningar, som tar hänsyn till den hjälpsökandes hela situation.»

Vi är glada över att denna sinnesförändring inträtt. Det visar på en god utveckling. Enighet råder om angelägen-

hetsgraden — oenighet om hur och när man skall angripa problemen.

Vi reserverar anser det felaktigt att helt förlita sig till sporadiska åtgärder utan en planerad målsättning. Genom att göra ett program verifierar man emellertid att man är beredd att lösa frågorna på lång sikt. Man uttalar sig också om riktlinjerna för lösningen av problemen. I den rådande situationen sker lösningen av de aktuella problemen på ett slumpartat sätt. Med ett klart upplinjerat program skulle de organ, som nu har att lösa de problem, som berörs i motionerna, ha en riktlinje att följa. De otillfredsställande förhållanden som nu är rådande har till mycket stor del sin grund i den brist på miljöpolitisk målsättning som råder inom de organ som har hand om planeringen av vårt samhälle. De avgränsningar som kan finnas erforderliga bör utföras så, att de viktigaste områdena ur miljöpolitisk synpunkt kommer att innefattas i programmet. Det torde också bli lämpligt att i utredningen om ett miljöpolitiskt handlingsprogram behandla delar av miljöpolitiken som inte finns nämnda i de aktuella motionerna. Behovet av en kartläggning och systematisering av de åtgärder som kan genomföras inom en näraliggande framtid bör särskilt uppmärksammas.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den reservation som är fogad till allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 12.

Fru ERIKSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Med hänsyn till att i huvudsak samma motion avslagits av riksdagen 1962, 1963 och 1964, ber jag att utan annan motivering än den som finns i utskottsutlåtandet i år få yrka bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reser-

Svenskt erkännande av Europarådsdomstolens behörighet

vationen; och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Johansson i Växjö begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammarerna bifaller allmänna beredningsutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 12, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammarerna bifallit reservationen av fru Hamrin-Thorell m. fl.

Sedan kammarernas ledamöter här efter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarernas ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Johansson i Växjö begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 136 ja och 71 nej, varjämte 3 av kammarernas ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammarerna hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 12

Föredrogs allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 13, i anledning av väckta motioner om inrättande av en särskild sjöpolisorganisation.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 13

Svenskt erkännande av Europarådsdomstolens behörighet

Föredrogs utrikesutskottets utlåtande nr 4, i anledning av motioner om svenskt erkännande av Europarådsdomstolens behörighet.

I en i första kammarerna väckt motion, nr 263, av herrarna *Holmberg* och *Svenningsson*, ävensom en i andra kammarerna väckt likalydande motion, nr 319, av herr *Petersson m. fl.*, vilka motioner hänvisats till utrikesutskottet, föreslogs att riksdagen måtte för sin del besluta att Sverige borde avgiva sådan förklaring om erkännande av Europarådsdomstolens behörighet som avsåges i art. 46 av Europarådskonventionen angående de mänskliga rättigheterna.

Utskottet hemställde, att motionerna I: 263 och II: 319 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrarna *Lundström*, *Hernelius*, *Heckscher* och *Wedén*, som ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionerna I: 263 och II: 319 ville för sin del besluta att Sverige borde avgiva sådan förklaring, som avsåges i art. 46 i Europarådets konvention angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr HECKSCHER (h):

Herr talman! Detta är ett ärende som riksdagen har behandlat flera gånger tidigare, och jag tror därför att det skall vara möjligt för mig att fatta mig ganska kort.

Sverige har ju sedan lång tid tillbaka varit anslutet till Europakonventionen om de mänskliga rättigheterna. Sverige är också ett av de tio länder som har godkänt enskild klagorätt under denna konvention. Men däremot har vårt land *inte* gått med på att låta frågor av det slag det här rör sig om — alltså frågor som uppkommer enligt konventionen — i sista hand prövas av den domstol som är inrättad för ändamålet. Man har som skäl härför anfört att man bör ha större erfarenhet av domstolens arbete, och man har också sagt att man

Svenskt erkännande av Europarådsdomstolens behörighet

bör vänta på de andra nordiska länderna. Danmark har emellertid sedan ganska lång tid tillbaka godkänt domstolens jurisdiktion, och förra året gjorde även Norge detta. Vidare har det genom den erfarenhet man har fått av domstolens verksamhet blivit ganska klart, att det är förhållandevis få mål som kommer under domstolens prövning och att det inte föreligger några nämnvärda olägenheter för de länder som har underkastat sig domstolens jurisdiktion.

Under dessa förhållanden finns det såvitt jag förstår inte längre någon anledning för vårt land att icke godta domstolens jurisdiktion. Det skulle vara motiverat att inte göra det, om man ansåg att vi inte ville tillämpa konventionen. Men det är ju en gammal princip här i landet att om vårt land undertecknat en konvention, så tillämpar vi den också. Jag kan alltså inte se något skäl varför man inte skall gå med på en sådan juridisk prövning som domstolen har att verkställa.

Det har upplysts i utrikesutskottet att norska regeringens godkännande av domstolens jurisdiktion har medfört att svenska regeringen har saken under prövning för närvarande. Det är ytterst glädjande, men enligt min uppfattning utgör det ingen anledning för riksdagen att vänta. Riksdagen behöver inte i alla frågor av denna typ vänta på Kungl. Maj:ts ståndpunktstagande. Reservanterna i utrikesutskottet, herrar Lundström, Hernelius, Wedén och undertecknad, har därför föreslagit att riksdagen redan nu ville för sin del besluta att Sverige bör avgiva en sådan förklaring som det här är fråga om.

På grund av vad jag här anfört ber jag få hemställa om bifall till den vid utrikesutskottets utlåtande nr 4 fogade reservationen.

Fru **RENSTRÖM-INGENÄS** (s):

Herr talman! Utrikesutskottets utlåtande över de motioner som nu behand-

las är synnerligen kortfattat. Det beror inte på att utskottet finner frågan ointressant eller av ringa betydelse, utan orsaken är helt enkelt att detta ärende har debatterats så många gånger och så nyligen här i kammaren och i medkammaren, att utskottet inte funnit skäl säga annat än att det inte finns anledning frångå den tidigare avvaktande ståndpunkten vad gäller erkännande av Europarådsdomstolens behörighet.

Sverige har i många sammanhang både i ord och handling visat att vi är angelägna om internationella kontakter och gott samarbete med andra länder och folk, och Sveriges anseende runt om i världen bygger i hög grad på den goodwill vi förvärvat genom detta uppträdande. Att vi visat oss tveksamma i denna sak har sina orsaker. Med hänsyn till de föregående debatterna finner jag inte nödvändigt att upprepa alla de argument som påverkat utskottets och riksdagens ställningstagande i domstolsfrågan.

Det är inte bara Sverige som i detta fall har visat stor tveksamhet. Konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna bär årtalet 1950. Sedan dröjde det åtta år, innan det erforderliga antalet av åtta stater hade bestämt sig för att erkänna domstolen. Först då kunde konventionen träda i kraft, och man valde domare i januari 1959. Tveksamheten i fråga om domstolen har alltså varit stor och allmän.

Vi har här haft denna fråga till behandling och debatterat den åren 1951, 1959, 1960, 1961, 1962 och 1964. Riksdagen har inte vid något av dessa tillfällen ställt sig helt negativ, endast avvaktande. Majoriteten har varit långt ifrån övertygad om det principiella och praktiska värde som ett erkännande kunde ha. Redan i utlåtandet 1951 om godkännande av Sveriges anslutning till Europarådets konvention angående skydd för de mänskliga rättigheterna sade utskottet att nästa steg, nämligen att underkasta sig domstolens jurisdik-

Svenskt erkännande av Europarådsdomstolens behörighet

tion, borde anstå, men att man förväntade att därest framdeles tillräckliga skäl härtill kunde föreligga proposition härom skulle föreläggas riksdagen. Så har ännu icke skett.

Eftersom det finns många här som inte tidigare deltagit i ärendets behandling tillåter jag mig att bara nämna ett av skälen till att riksdagen i detta fall ställt sig så tveksam. Det är att vi i vårt land har en form av administrativa domstolar som icke är domstolar i juridisk mening men som kan fungera som sådana. Jag kan i detta sammanhang erinra om vad vår barnavårdslagstiftning och vår nykterhetslagstiftning säger om barnavårdsnämnders och alkoholistnämnders behörighet. Detta tycker vi är en form av human lagstiftning och den fungerar bra. Men de är inte domstolar i juridisk mening, och man kan inte veta vad utländsk expertis skulle anse om dem.

I fråga om domstolens arbete har vi inte vunnit någon annan erfarenhet än den att den knappast har något att göra. Endast två mål har anmälts dit, och dem har vi redogjort för i debatterna de senaste åren. Det ena målet gällde en belgier som i enlighet med den belgiska lagen om samarbete med fienden dömdes för sådant samarbete och förbjöds att syssla med publikationsverksamhet. Den lagen återkallades innan Europarådsdomstolen prövat frågan, varför det inte blev någon dom. Det andra målet gällde en irländsk motståndsman som konspirerat mot den egna regeringen när det var oroliga tider i landet. Han hade dömts till internering. Det målet fullföljdes, och den irländska regeringen frikändes av domstolen.

Herr Heckscher sade att utskottet hade upplysts om att den svenska regeringen upptagit frågan till förnyat övervägande, och det är riktigt att föredraganden omnämnde detta. Herr Heckscher ansåg emellertid att riksdagen inte borde invänta vad dessa övervägan-

den kunde leda till utan omedelbart fatta bindande beslut.

Herr talman! Ingenting talar för att det är angeläget med en sådan brådska. Jag hemställer därför att riksdagen måtte fatta beslut i enlighet med utrikesutskottets förslag, att motionerna icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr HECKSCHER (h):

Herr talman! Jag kan vitsorda så gott som alla de upplysningar som fru Renström-Ingenäs lämnat. Själva det anförande som hon höll visar emellertid att någon brådska har man verkligen inte haft i fråga om detta ärende. Det har uppenbarligen varit föremål för en synnerligen grundlig, ingående och långvarig prövning, inte bara i vårt land utan även på andra håll.

Invändningen beträffande våra administrativa domstolar skulle *möjligen* kunna ha någon betydelse, om frågan gällde huruvida Sverige skall ansluta sig till konventionen eller inte. Om det i konventionen skulle finnas någonting som stod i strid med vårt system för administrativa domstolar borde, fru Renström-Ingenäs, utrikesutskottet föreslå att vi skulle säga upp konventionen för Sveriges del. Men det har ingen människa satt i fråga. Vad det nu gäller är helt enkelt om man skall låta rättsliga frågor prövas i rättslig ordning eller i annan ordning, och jag tycker nog att det är rimligt att rättsfrågor prövas av domstol.

De exempel som fru Renström-Ingenäs anförde visar att några större risker uppenbarligen inte har kunnat påvisas under domstolens hittillsvarande verksamhet. Man kan också konstatera att Sverige nu är det enda av de tio länder, som godkänt enskild klagorätt, som ännu inte godkänt domstolens jurisdiktion. Under sådana förhållanden kan jag inte finna att det här har förelegat någon »brådska».

Tidsbegränsning av anföranden i kamrarna

Jag ber att få vidhålla mitt yrkande om bifall till reservationen.

Herr GUSTAFSON i Göteborg (fp):

Herr talman! Jag fäste mig vid vad fru Renström-Ingenäs sade om att tveksamheten varit allmän beträffande frågan, om vi skall ställa oss under Europarådsdomstolens jurisdiktion. Det råder, som herr Heckscher påpekade, långt ifrån någon allmän tveksamhet för närvarande. Sverige är det enda land som godkänt individuell besvärsmen som ännu inte underkastat sig domstolens jurisdiktion. Jag anser därför att riksdagen nu skulle kunna bifalla reservationen. Om den inte gör det, tycker jag att man har haft så många år på sig att fundera över denna fråga, att detta borde vara sista gången som det finns anledning att väcka en motion härom i denna kammare. Med det anseende, som fru Renström-Ingenäs själv påpekade att Sverige har i sådana sammanhang, bör det vara vår plikt att ställa oss under domstolens jurisdiktion.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen; och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Heckscher begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller utrikesutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 4, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen av herr Lundström m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropo-

sitionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 130 ja och 70 nej, varjämte 6 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 14

Föredrogs vart efter annat utrikesutskottets utlåtanden:

nr 5, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition om godkännande av ändringar i konventionen om upprättande av Mellanstatliga rådgivande sjöfartsorganisationen (IMCO), samt

nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition om godkännande av protokoll angående varuutbytet mellan Sverige och De Socialistiska Rådsrepublikernas Union m. m.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 15

Tidsbegränsning av anföranden i kamrarna

Föredrogs konstitutionsutskottets utlåtande nr 14, i anledning av motion om tidsbegränsning av anföranden i kamrarna.

Sedan utskottets hemställan föredragits yttrade:

Herr GUSTAFSSON i Borås (fp):

Herr talman! När denna fråga först behandlades i riksdagen ansågs den av många som ett mer eller mindre skämtsam samt inkast. Så är det inte nu. Erfarenheten har lärt oss en hel del.

De sakkunniga år 1947 menade att tidsbegränsningen av anförandena under vissa förhållanden skulle vara tjän-

Tidsbegränsning av anföranden i kamrarna

lig. Särskilda utskottet 1948 fann saken värd begrundan, och vid behandlingen senare har frågan alltid fallit framåt.

Nu hänvisar man till författningsutredningen, som uttalat att frågan säkerligen blir aktuell, om man övergår till enkammarsystem, och att den då kommer att göra sig gällande med en annan styrka. Detta låter mycket troligt. Förra årets expertgrupp meddelade oss att det blir ofrånkomligt med någon form av tidsbegränsning om enkammarsystem införes. Man riktigt hör grymtningen från medlemmarna i expertgruppen. Konstitutionsutskottet instämmer i vad expertgruppen sagt och rekommenderar att frågan följs med uppmärksamhet, särskilt med hänsyn till möjligheten av ett ändrat kammarsystem.

Detta är vad jag har önskat. Jag anser dock att man redan nu skulle kunna vidta varsamma åtgärder för att riksdagens ärenden skall få en någorlunda likformig behandling, så att tidsnöden inte spelar in vid vissa eller rentav många ärendens behandling.

Frågan faller genom konstitutionsutskottets skrivning framåt även nu, och alla har möjlighet att praktiskt bidra till en bättre tingens ordning.

Herr talman! Jag har inget yrkande utan nöjer mig med dessa korta anmärkningar.

Herr ADAMSSON (s):

Herr talman! Herr Gustafsson i Borås har i korthet redogjort för frågans tidigare behandling. Personligen vill jag erkänna att jag tillhör dem, som tror att tidsbegränsning förr eller senare måste införas i vår kammare, även om jag har en känsla av att de enskilda riksdagsledamöterna — detta gäller även herr Gustafsson i Borås — kanhända inte är så glada om ett sådant institut skulle komma att införas när det gäller deras speciella älsklingsämnen. Å andra sidan tror jag att de enskilda riksdagsmännen behöver detta stöd.

Tyvär! Vi har på ett område försökt oss på att åstadkomma korta och kärnfulla inlägg. Jag tänker på frågeinstitutet som riksdagen införde för något år sedan och som syftade till ett kort meningsutbyte mellan frågaren och svarenden, i detta fall regeringsrepresentanten. Hur har det nu gått med detta institut? Herr talman! Tyvärr tror jag att det i mycket hög grad har prövat ert tålamod på grund av det sätt varpå de agerande har utnyttjat tiden. Jag vill gärna framhålla att många av dessa frågestunder har utvecklat sig till någonting som ligger mycket nära vad jag skulle vilja kalla ett interpellationsinstitut. Man har inte dragit sig för att vid dessa frågestunder framföra långa motiveringar och i vissa fall även historiskrivning över ärendets tidigare behandling.

Jag skulle vilja uppmärksamma kammarens ledamöter på att en tidsbegränsning är möjlig att genomföra för egen del och på eget initiativ, och jag fann till min glädje att herr Gustafsson i Borås hade samma mening. Jag tror att detta är en väg som vi i närvarande stund bör beträda, och först då vi överväger riksdagens framtida arbetsordning får vi mera konkret ta ställning till hur sådana former skall utarbetas.

Herr talman! Personligen har jag mycket stort intresse för den väckta frågan, men jag vill framhålla att konstitutionsutskottets uttalande för frågan framåt så långt som det i det föreliggande läget är möjligt.

Herr GUSTAFSSON i Borås (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag är glad över att utskottets talesman och jag har samma synpunkt i sak, och jag kan försäkra herr Adamsson att jag, även när jag talar i de ämnen som han menar ligger mig särskilt varmt om hjärtat, har ålagt mig att aldrig i denna kammare överskrida det maximum som jag tänkt mig,

Riksdagens högtidliga öppnande

nämligen 20 minuter. Under åtta år har jag inte heller hållit ett anförande som varat längre än 20 minuter.

Herr BJÖRKMAN (h):

Herr talman! Jag berörde den här frågan i årets remissdebatt. Jag åberopade då vad expertgruppen kommit fram till förra året. Det omnämndes även av herr Gustafsson i Borås. Där underströk vi att det torde bli absolut nödvändigt med någon form av tidsbegränsning om vi får en enkammare av den tänkta storleken, ca 350. Jag undrar om vi i längden kan undvara någon form av tidsbegränsning i den nuvarande kammaren. Åtskilliga ledamöter synes inte riktigt vilja efterkomma den rekommendation, som talmanskonferensen en gång utfärdade och som gick ut på att kammarens ledamöter med undantag för partiledare och statsråd bör försöka begränsa sina anföranden till 20 minuter. Till belysning av det anförda kan påpekas att det i remissdebatten i år var 16 talare som överskred denna tidsgräns och att i utrikesdebatten denna gräns överskreds av 6 talare. Det vore bra om talarna i fortsättningen försöker följa talmanskonferensens rekommendation. Då kan debatterna bli något kortare.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 16**Riksdagens högtidliga öppnande**

Föredrogs konstitutionsutskottets utlåtande nr 15, i anledning av motioner angående riksdagens högtidliga öppnande.

Sedan utskottets hemställan föredragits yttrade:

Fröken SANDELL (s):

Herr talman! Jag hör inte till dem som anser att riksdagen skulle kunna

öppnas utan någon som helst ceremoni. Jag har nämligen mött den uppfattningen hos en hel del, även bland sådana som är verksamma i det här huset. Jag tycker tvärtom att den grå vardagen visst kan behöva förgyllas genom arrangemang som stämmer sinnena till fest, i synnerhet om man samtidigt anknyter till traditioner. Men då skall det vara enkla naturliga ceremonier som anknyter till de mänskliga intressen som ceremonien vill manifestera. Den ceremoni som kallas riksdagens högtidliga öppnande uppfyller enligt min och mina medmotionärers mening inte dessa önskemål. Den är alltför mycket förankrad i fornstora dar och anknyter, tycker vi, alltför litet till de vanligen tämligen enkla och flärd fria människor som svenska folket valt till representanter i riksdagen. Jag är inte ensam om den uppfattningen. Dessutom vore det bara naturligt att riksdagen själv fick utforma programmet vid dessa ceremonier.

Syftet med den väckta motionen har varit att i god tid fästa uppmärksamheten på detta när man nu förbereder en ny författning och en ny riksdagsordning. Utskottet har också på ett förtjänstfullt sätt understrukt de i motionerna framförda synpunkterna. Det är riksdagen som skall vara suverän att själv bestämma vilka gäster som skall inbjudas och vad som skall stå i centrum vid sammankomsten.

I reciten till detta utlåtande har man intagit en passus ur motionen som jag tycker är ett koncentrat av vad vi ville säga med denna motion. Om man skall ha ett möte mellan Sveriges riksdag och representanter för det svenska samhället är det viktigt att alla samhällssektorer kommer i åtanke och inte minst viktigt är det att kulturlivet och arbetsmarknaden blir representerade vid detta tillfälle. Att dessa och liknande synpunkter som är framförda i motionen kommer att beaktas vid övervägandena i författningsfrågan förutsätter utskot-

tet i sin skrivning och har därmed tillgodosett syftet med vår motion.

Herr talman! Jag vill bara understryka vikten av att riksdagen själv får bestämma vilka ceremonier man skall ha i samband med öppnandet och hoppas att dessa synpunkter beaktas i den kommande behandlingen av författningsutredningens förslag. Jag har för övrigt inget yrkande.

Herr ADAMSSON (s):

Herr talman! Utskottet är helt överens med motionärerna i fråga om huvudsyftet, att riksdagen själv i framtiden skall medverka vid utformandet av en sådan högtid. Personligen vill jag säga att jag även i motionens detaljer har en ganska samstämmig uppfattning med motionärerna. I anslutning till fröken Sandells citat ur reciten vill jag gärna understryka vikten av att vad som där sägs uppmärksammas i samband med utformandet av en framtida högtidlighet vid riksdagens öppnande.

Herr talman! Eftersom det föreligger en sådan samstämmighet mellan utskottet och motionärerna, har jag ingen anledning att säga mera i denna debatt utan hemställer om bifall till konstitutionsutskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 17

Valbarhet till kyrkvärdsuppdrag

Föredrogs konstitutionsutskottets utlåtande nr 16, i anledning av motion om valbarhet till kyrkvärdsuppdrag.

Sedan utskottets hemställan föredragits yttrade:

Herr ANDERSSON i Storfors (s):

Herr talman! I motion nr 75 i denna kammare har jag tagit upp frågan om valbarhetsregeln för val av kyrkvärdar. Min uppfattning är, att man i många fall borde kunna välja kyrkvärdar utan-

Valbarhet till kyrkvärdsuppdrag

för den krets, som lagen om församlingsstyrelse nu anvisar. I 54 § första stycket stadgas att »kyrkvärdar väljas av kyrkorådet bland ledamöterna och suppleanterna i rådet för den tid de blivit valda till ledamöter eller suppleanter».

Den utvidgning som skedde 1961, då även suppleanterna kunde väljas till kyrkvärdar, var enligt min uppfattning absolut nödvändig. Men trots detta anser jag att kretsen är mycket snäv. Det finns ute i våra församlingar personer, som skulle vara alldeles ypperliga till kyrkvärdar. De är flitiga kyrkobesökare, och de deltar aktivt i arbetet. Men de skulle aldrig kunna tänka sig att ingå i kretsen av ett kyrkoråd med de arbetsuppgifter som åvilar rådet, och därmed är de icke valbara.

I dagens samhälle behöver man personer med ekonomiskt sinne, som handhar kyrkorådets arbetsuppgifter. Dessa personer är i många fall icke villiga att som ett extra påbröd få kyrkvärdskapet sig pålagt. Därigenom minskas kretsen ur vilken man kan välja värdarna. Personligen tror jag att man lugnt skulle kunna till detta uppdrag välja andra än dem som ingår i kyrkorådet och suppleantkretsen. Den som får uppdraget kommer att sköta det lika bra och i många fall kanske bättre än personer ur den krets, som man är bunden till enligt den nuvarande lagen.

Den skyldighet, som nu föreligger enligt vissa stadganden i kyrkolagen, att framsätta vin och oblater vid nattvardsgång samt att närvara vid biskopsvisitationer och kyrkoherdeinstallationer, skulle säkerligen kunna skötas av annan än vald kyrkorådsledamot eller suppleant. Att kyrkvärden skall handha värden av kyrkans kulturhistoriska inventarier är väl inte heller något vägande skäl för den nuvarande ordningen. Kyrkorådet har väl ändå det direkta ansvaret även här.

Herr talman! Jag skall inte ställa något yrkande, men jag har velat anföra

Valbarhet till kyrkvärdsuppdrag

dess synpunkter, då jag anser att utskottet borde ha intagit en annan ståndpunkt. Det problem som jag har tagit upp finns där, det kan ingen förneka.

Herr JOHANSSON i Trollhättan (s):

Herr talman! Jag är fullt medveten om det problem som motionären har tagit upp, och i långa stycken kan jag följa honom. När man första gången ställs inför hans förslag kan man rent av vara frestad att vilja bifalla det.

Men det finns ändå en mycket bestämd invändning att göra. Om man bifaller motionärens förslag, skär man av förbindelsen mellan kyrkorådet och kyrkvärdsinstitutionen, och den förbindelsen bör upprätthållas — inte i första hand av historiska skäl utan av rent praktiska.

Även om motionären här har kunnat peka på vissa uppgifter, som finns uppräknade, är väl ändå kyrkvärdens väsentligaste uppgift att vara rådgivare till kyrkoherden, att framföra synpunkter till honom i olika sammanhang. Då bör kyrkvärden, som jag ser det, företräda de synpunkter som finns inom kyrkorådet.

Härtill kommer att kyrkvärdarna enligt min uppfattning skall tjänstgöra som verkställande ledamöter i kyrkorådet. Skall de göra det, är det nog lämpligt att de är antingen ordinarie ledamöter eller suppleanter.

Det bör också finnas möjligheter, såvitt jag förstår, att mycket enkelt lösa det problem som motionären har tagit upp. Enligt församlingsstyrelselagen bestämmer församlingen själv hur många ledamöter och suppleanter som kyrkorådet skall ha. Det föreskrivs endast ett minimiantal, nämligen fem. Det bör alltså finnas möjligheter att utöka kretsen av ledamöter eller suppleanter i kyrkorådet, om ingen av ledamöterna eller suppleanterna vill åta sig uppdrag som kyrkvärd. På det sättet kan man lösa problemet inom den nuvarande lagstiftningens ram, och man slipper

skära av en förbindelse, som åtminstone jag betraktar som nyttig. Jag tror att även motionären anser det vara värdefullt om den kan upprätthållas.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr ANDERSSON i Storfors (s):

Herr talman! Jag har varit med ganska länge i det kyrkliga arbetet och i kyrkorådet, och jag har en bestämd känsla av att man inte behöver vara rädd för att någon förbindelse brytes om man utanför kyrkorådets krets väljer någon till kyrkvärd. Jag tror, att det är en överdrift när herr Johansson i Trollhättan försöker göra gällande att man måste bibehålla sambandet. Det finns i våra församlingar här i landet många bra människor som skulle kunna sköta kyrkvärdarnas uppgifter mycket bättre än de kyrkvärdar vi har i dag. Jag har själv inte kunnat ta något uppdrag som kyrkvärd på grund av tidsbrist, och jag är övertygad om att många av dem som sitter i kyrkoråden i dag icke kan åtaga sig dessa uppgifter, utan man måste trots allt vända sig utanför kretsen och bryta mot lagen. Det finns ju i så fall, som herr Johansson sade, inga gränser för suppleantkretsens storlek. Men det är väl inte så vi vill ha det, utan vi vill ju ha så små kyrkoråd som möjligt med sedvanligt antal suppleanter. Jag tror inte att man skall göra saken större än den är, men jag anser att man bör komma fram till en lösning i denna fråga.

Jag skall villigt återkomma nästa år med en motion och jag skall då försöka få herr Johansson att skriva på den.

Herr JOHANSSON i Trollhättan (s):

Herr talman! Jag vill gärna betyga att jag är fullt medveten om att det utanför kyrkorådets ordinarie- och suppleantkrets finns många som kunde duga som kyrkvärdar. Jag vill alldeles särskilt understryka att jag tror, att den

Inrättande av kommunala fritidsnämnder — Vissa anslag ur kyrkofonden m. m.

ärade motionären skulle bli en utomordentlig kyrkvärd.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 18**Inrättande av kommunala fritidsnämnder**

Föredrogs konstitutionsutskottets utlåtande nr 17, i anledning av motioner om inrättande av kommunala fritidsnämnder.

Sedan utskottets hemställan föredragits anförde

Herr CARLSTEIN (s):

Herr talman! Den ökade fritiden har medfört allt större krav på bättre fritidsservice. Från många synpunkter är det mycket angeläget att man skapar en trivsam fritidsmiljö. De lokala myndigheterna har varit lyhörda för dessa krav, och det finns många exempel på lovvärda initiativ i denna fråga. Vi har här att göra med ett område som omspannar vitt skilda ting. Det kan gälla naturvårdsområden, strövområden, lekplatser, idrottsplatser, samlingslokaler, studielokaler, motionshallar och bad- och simanläggningar. Ja, uppräknningen kan göras oändligt mycket längre, men detta ger ändå en antydning om att det behövs ett omfattande planeringsarbete om insatserna skall bli effektiva och riktiga. Det är betydande belopp som investeras och en klar tendens till en ökad investeringstakt på detta område. Många kommuner har tillsatt speciella fritidsnämnder med uppdrag att handlägga frågor av detta slag. Andra kommuner har dessa frågor splittrade på en rad olika styrelser och nämnder. På många håll råder det villrådighet hur man bäst skall kunna lösa den lokala organisationen för kommunens insatser i dessa fritidsfrågor.

Man kan på goda grunder anta att kravet på en förbättrad fritidsservice kommer att öka och därmed också kom-

munernas insatser. Det är mot denna bakgrund som vi i en motion har framfört krav på en utredning med sikte på att ge fritidsnämnderna en fastare form. Det är möjligt att denna fråga är för tidigt väckt. Remissinstanserna har ej ansett skäl föreligga för en utredning, och inför den enhällighet som har kommit till uttryck från såväl remissinstanser som utskott har jag inget yrkande. Jag ville bara redovisa de tankar som ligger bakom motionskravet.

Vidare yttrades ej.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 19**Vissa anslag ur kyrkofonden m. m.**

Föredrogs konstitutionsutskottets utlåtande nr 18, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag ur kyrkofonden m. m. såvitt denna hänvisats till konstitutionsutskottet.

Sedan utskottets hemställan föredragits yttrade:

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet EDENMAN:

Herr talman! Det gäller bara en formulering i konstitutionsutskottets yttrande. Detta vårt grundlagsvårdande utskott har till uppgift bl. a. att tillse att departementscheferna inte utövar otillbörlig påtryckning på underordnade myndigheter. Det är, herr talman, särskilt viktigt när det gäller forskning och en objektiv bedömning vid utdelande av forskningsanslag.

Nu skriver, märkligt nog, konstitutionsutskottet följande i samband med utredningen om stat och kyrka och den i och för sig önskvärda undersökningen om religionens betydelse i samhället: »Av departementschefens uttalande har framgått, att intresserade forskare bör kunna påräkna en gynnsam inställning hos vederbörliga instanser.»

Herr talman! Jag har inte uttryckt det så, utan jag har sagt att om forskare

Vissa anslag ur kyrkofonden m. m.

önskar ägna sig åt denna forskning, synes det därför böra i den ordning som gäller här för övervägas att ställa medel till förfogande ur vederbörliga anslag för forskning. Jag har alltså mot det mäktiga konstitutionsutskottet velat hålla ryggen helt fri vid kommande års prövning.

Herr NELANDER (fp):

Herr talman! Den fråga som ecklesiastikministern berört och som har aktualiserats genom den föreliggande propositionen nr 32 liksom genom konstitutionsutskottets utlåtande på denna punkt gäller religionens betydelse som samhällsfaktor. Jag tror att denna fråga är av väsentlig betydelse. Utskottet uttalade år 1956, då en utredning av förhållandet mellan svenska kyrkan och staten begärdes, att ett klarläggande av detta förhållande borde göras med hänsyn till att kristen etik och kristen verksamhet i väsentlig mån bidragit till att forma dagens svenska samhälle.

Utredningen kyrka—stats första betänkande, vilket framlades år 1963, behandlade också just denna fråga och klarlade möjligheter och metoder för en sociologisk undersökning härom. Det forskarteam som under docent Berndt Gustafssons ledning arbetade med denna fråga rekommenderade en brett upplagd undersökning av religionens förekomst och yttringar i dagens svenska samhälle.

Om en sådan undersöknings värde föreligger knappast några meningsskiljaktigheter. Även departementschefen har understrukt värdet härav. Men såväl utredningen som de flesta remissinstanser och nu även departementschefen har menat, att denna undersökning inte behövde och inte borde kopplas ihop med utredningen kyrka—stat, som kanske därigenom skulle ytterligare försenas.

I fyrtjundmotionen II: 757 från riksdagens kristna grupp har vi velat understryka värdet av en sådan här under-

sökning om religionens betydelse som samhällsfaktor. Även om en sådan undersökning inte är nödvändig för kyrka—stat-utredningen i dess nuvarande skede, kan den helt visst vara av värde i en senare etapp. Men framför allt menar vi att den nämnda undersökningen rent allmänt och ur olika synpunkter skulle vara värdefull och därför bör animeras.

Konstitutionsutskottet har i sitt utlåtande nr 18 instämt i uttalandena om det önskvärda i att forskning på ifrågasvarande område kommer till stånd och därvid sålunda vidhållit sin ståndpunkt från 1956. Undersökningen bör inte, menar också utskottet, sammankopplas med kyrka—stat-utredningen. Utskottet anser emellertid — och samma påpekande hörde vi ju ecklesiastikministern göra nyss — att medel för forskning förvisso kommer att kunna göras tillgängliga. Utskottet föreslår att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ger till känna denna mening, att forskning på ifrågasvarande område gärna bör stimuleras.

Därmed är egentligen det som vi motionärer önskade understryka utsagt, och jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag. Jag vill därtill lägga förhoppningen att personella resurser skall stå till förfogande så snart som möjligt och att denna forskning om religionens betydelse i samhällslivet snarast möjligt kommer till stånd.

Herr JOHANSSON i Trollhättan (s):

Herr talman! Det råder såvitt jag förstår enighet om tre saker på denna punkt, nämligen för det första att det är betydelsefullt att den forskning det gäller kommer till stånd, för det andra att denna inte skall genomföras inom ramen för utredningen kyrka—stat och för det tredje att den är avhängig av tillgången på intresserade och kvalificerade forskare.

Motionären har nu förklarat sig vara nöjd med utskottets förslag, och jag tror

att även statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet kan vara det. Förslaget innebär inga inskränkningar i den rätt, som grundlagsenligt tillkommer Kungl. Maj:t. Jag vill bara understryka en synpunkt, nämligen att utskottet har pekat på att den avgörande faktorn är de personella resurserna. Såsom jag ser det bör det alltså finnas en intresserad och kvalificerad forskare eller helst ett team av sådana forskare, som anmäler sig för denna uppgift.

Den mening som statsrådet Edenman läste upp i sitt anförande är också utomordentligt försiktigt formulerad: »Av departementschefens uttalande har framgått, att intresserade forskare bör kunna påräkna en gynnsam inställning hos vederbörliga instanser.»

Herr talman! Motionären har redan yrkat bifall till konstitutionsutskottets hemställan och jag ställer därför inget särskilt yrkande.

Herr ZETTERBERG (s):

Herr talman! Jag skulle känna mig förhindrad att lägga mig i denna textgranskning mellan skriftlärde om jag själv hade med denna sak att göra, vilket numera icke är fallet.

Det råder som bekant allmän enighet såväl inom utredningen som inom utskottet och bland motionärerna om att denna forskning skall genomföras i annan form än inom utredningen kyrka—stat. Med anledning härav tillåter jag mig att säga några ord om denna fråga.

Vi som följt med debatterna om kyrkliga och kristliga förhållanden i vårt land har ofta erfarit, att vi litet till mans tillgriper mer eller mindre känslomässiga argument när det gäller saker som angår oss själva. Mot denna bakgrund är det önskvärt att allmänna fraser — vare sig de är negativa mot de kristna värdena eller motsatsen — verkligen ersätts med hållpunkter av något mera handfast slag. Det förefaller härvidlag som om sociologien skulle kunna ge oss en hjälpande hand.

Vissa anslag ur kyrkofonden m. m.

Den skrivning som återfinns i 1956 års riksdagsskrivelse i denna fråga, ger vid handen att riksdagen var ganska optimistisk beträffande möjligheterna att göra något på detta område.

I statsrådsdirektiven för utredningen var försiktigheten väsentligt större — där handlade det om metoder och mål. Och nu är vi alltså framme vid att kunna konstatera, att man inte kan få något material för en direkt belysning av förhållandet kyrka—stat. Däremot är alla överens om att en viss bakgrundsbelysning, som kan medverka till att hyfsa debatten, är möjlig att åstadkomma.

Detta är alltså sådant som alla kan vara överens om.

Så avlämnades propositionen, i vilken skrevs positivt om själva forskningsändamålet men — helt befogat — underströks att det ju gällde frågan om det finns forskare som kommer att söka medel ur dessa forskningsfonder.

När ärendet kom till utskottet förelåg en motion, som närmast gick ut på att en utredning skulle göras. I ett ärende av detta slag får det anses angeläget att utskottet kan enas och inte — när det alltså gäller forskningsuppdrag — delas i en majoritet och en minoritet. Statsrådet har ju också riktat uppmärksamheten på att skrivningen bär märke av de resonemang som avsett att sammanjämka proposition och motion.

Vi ansåg det angeläget att det inte skulle bli en utredning med ordförande, sekreterare och speciellt anställda forskare. I stället borde frågan handläggas genom en eller flera forskare som försörjs med de fondmedel som kan stå till förfogande.

Med vår skrivning har vi alltså egentligen avsett att klargöra, att utöver behovet av personal bör man ta hänsyn till att det också finns ett allmänt önskemål om att en sådan här forskning kommer till stånd. Därmed har någon påverkan inte gjorts i den riktningen, att just detta område skall utväljas, men

Ramberäkning m. m.

det är i alla fall utsagt, att en forskning på området bör kunna stimuleras.

Detta är ungefär allt vad utskottet sagt. Därför tillåter jag mig att tyda statsrådets uttalande i dag så att han menar, inte att hela detta forskningsområde skulle ha en låg angelägenhetsgrad utan att det inte kan bli fråga om en speciell favorisering av detta område framför andra likartade. Någon sådan favorisering har väl heller aldrig avsetts i den gjorda skrivningen.

Därmed föreställer jag mig att alla kan sluta fred vid dessa sköna vändningar som vi nu går att ta ställning till.

Med detta anförande, under vilket herr talmannen övertog ledningen av förhandlingarna, var överläggningen slutad.

Utskottets hemställan bifölles.

§ 20**Utgifterna inom försvarsdepartementets verksamhetsområde**

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna för budgetåret 1965/66 inom försvarsdepartementets verksamhetsområde jämte i ämnet väckta motioner.

Punkten 1**Ramberäkning m. m.**

Kungl. Maj:t hade (bilaga 6, s. 13—21) dels berett riksdagen tillfälle avgiva yttrande med anledning av vad som anförts om ramen för det militära försvaret m. m., dels föreslagit riksdagen att för budgetåret 1965/66 medgiva att, därest av beredskapsskäl värnpliktiga inkallades till repetitionsövning av större omfattning eller beredskapsövning eller ock av samma skäl andra särskilda åtgärder måste vidtas, följande under riksstatens fjärde huvudtitel uppförda, av riksdagen maximerade anslag, nämligen Armén:

Övningar m. m., Armén: Underhåll av tygmateriel m. m., Marinen: Övningar m. m., Marinen: Underhåll av fartyg m. m., Flygvapnet: Övningar m. m. samt Flygvapnet: Drift och underhåll av flygmateriel m. m., finge överskridas enligt Kungl. Maj:ts bestämmande.

Vidare hade i två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Lager* och *Adolfsson* (I: 142) och den andra inom andra kammaren av herr *Jansson m. fl.* (II: 183), hemställts att riksdagen beslutade om utgiftsstopp för militärkostnaderna vid det löpande budgetårets övre utgiftsgräns, vilket förutsattes bl. a. innebära att repetitionsövningarna under kommande budgetår inställdes, att anslaget för teknisk utveckling inte utginge, att 50 milj. kr. inbesparades på flygvapnets och marinens befästringsarbeten under Gemensamma ändamål samt att flygvapnets anslag till anskaffning av flygmateriel m. m. reducerades med 150 milj. kr.

Utskottet hemställde,

I. att motionerna I: 142 och II: 183, såvitt nu var i fråga, icke måtte av riksdagen bifallas;

II. att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet anför i anledning av departementschefens uttalande i statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 4 januari 1965 rörande ramen för det militära försvaret m. m.;

III. att riksdagen måtte för budgetåret 1965/66 medge, att därest värnpliktiga av beredskapsskäl inkallades till repetitionsövning av större omfattning eller beredskapsövning eller ock av samma skäl andra särskilda åtgärder måste vidtas, följande under riksstatens fjärde huvudtitel uppförda, av riksdagen maximerade anslag, nämligen Armén: Övningar m. m., Armén: Underhåll av tygmateriel m. m., Marinen: Övningar m. m., Marinen: Underhåll av fartyg m. m., Flygvapnet: Övningar m. m. samt Flygvapnet: Drift och underhåll

Ramberäkning m. m.

av flygmateriel m. m., finge överskridas enligt Kungl. Maj:ts bestämmande.

Reservation utan angivet yrkande hade avgivits av herr Söderberg.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr JANSSON (k):

Herr talman! En stockholmstidning skrev i går, att politiker gärna vill slippa att uttala sig i försvarsfrågan. Å andra sidan har dock såväl statsministern i en debatt i första kammaren förra onsdagen som försvarsministern i en rad pressuttalanden betonat betydelsen av att vi får till stånd en diskussion om försvarets omfattning och målsättningar.

Det förefaller mig som om en ganska allmän insikt har växt fram om att bristen på information om försvarsfrågorna drivits till en gräns, där den blir definitivt riskabel. Tidigare har den inställningen varit vägledande, att debatt och öppen redovisning i försvarsfrågorna skulle minska utlandets förtroende för vår försvarsförmåga, medan tystnad och hemlighetsfullhet tydligen ansågs öka förtroendet för vår militära beredskap.

Det förefaller mig som om man nu på högsta nivå har utdömt det tidigare praktiserade systemet med överenskommelser på partiledarnivå, varvid riksdagsgrupperna ställdes inför redan träffade överenskommelser.

Jag skall av tidsskäl inte citera vad statsministern sade i första kammarens utrikesdebatt i polemik mot högermannen herr Virgin. Låt mig bara erinra om att statsministern i detta inlägg betonade, att vi i framtiden kommer att tillämpa en annan metodik vid handläggningen av försvarsfrågorna.

Från den kommunistiska riksdagsgruppen har motionsledes föreslagits ett utgiftsstopp för militärkostnaderna vid nu löpande budgetårs övre utgiftsgräns. Statsutskottet avstyrker de kommunis-

tiska motionerna och anför att de »syfta till en radikal förändring i den träffade försvarsöverenskommelsen».

Det är ostridigt att våra ståndpunkter när det gäller försvarets framtida utformning radikalt skiljer sig från vad som gäller för den nuvarande militärapparaten. Men samtidigt vill jag säga, att de förslag den kommunistiska gruppen ställt inte direkt svarar mot våra anspråk på den framtida utformningen. Förslagen är inte särskilt genomgripande utan starkt modifierade. Däremot finns det en allt starkare opinion för en radikal omläggning av det svenska försvaret, och i denna opinion ingår kanske också starka stämningar för en isolerad svensk avrustning. Jag gör mig inte till tolk för denna uppfattning — jag vill bara erinra om att den finns.

I betraktande av att en ny försvarsutredning nu är tillsatt och att det förutskickats att resultatet av dess arbete skall läggas fram inte som en överenskommelse utan som en utredning, som sedan skall ställas under riksdagens prövning, har vi — som jag nyss sade — starkt modifierat våra anspråk på årets försvarsbudget.

Det är riktigt att årets budget när det gäller försvaret påverkas och i viss mån bindes av tidigare beslut. Å andra sidan borde det varit möjligt att mera ingående pröva den kommunistiska riksdagsgruppens förslag.

I årets trontal konstaterades att en avspänning ägt rum och betonades nödvändigheten av en avrustning. I vissa länder har nedrustningsåtgärder vidtagits, även om de är mycket begränsade. Detta gäller även de s. k. supermakterna. Hade inte någon begränsning av de militära rustningarna varit tänkbar också i vårt land redan detta år? Det är ett praktiskt politiskt problem som riksdagen ofta möter att rustningsutgifterna skapar knapphet på medel och därmed på arbetskraft på en rad andra områden inom folkhushållet.

Försvarsministern skriver i fjärde

Ramberäkning m. m.

huvudtiteln: »Jag vill här understryka, att ett målmedvetet arbete för att sänka kostnaderna erfordras för att inom en till våra ekonomiska förutsättningar anpassad kostnadsram uppnå den försvareffekt som betingas av vår alliansfria utrikespolitik. Ett intensivt utredningsarbete är härvid en grundförutsättning.» Det är möjligt — det återstår att se — att man av detta utskottsutlåtande vågar dra någon slutsats om den utredning som nu är tillsatt.

Försvarsministern har vidare framhållit vikten av att stimulera kostnadsmedvetandet hos försvarets personal, att en översyn behövs av de centrala tygförvaltningarna och värnpliktssystemet, att statsverket bör få ökad insyn i de företag som engagerats för krigsmaterielbeställningar samt att man noga bör undersöka hur aktuella materielinvesteringar återverkar på medelsbehov och organisation på längre sikt.

Dessa påpekanden är enligt min mening helt riktiga, och med sådana utgångspunkter borde man ha kunnat åstadkomma besparingar på något område redan nu. Så är dock inte fallet. I stället ökar försvarsutgifterna med 315 miljoner kronor under löpande budgetår.

Förre utrikesministern Östen Undén har i ett av sina tal yttrat: »Det är viktigare för vårt land att minska sina krigsrisker än att stärka det militära försvaret.» Det kan tyckas att det ligger en motsägelse i detta påstående, men jag anser att det är en helt riktig tankegång. En del anser att minskad krigsrisk helt är en fråga om att stärka det militära försvaret. Även om jag vågar tro att det stora flertalet omdömesgilla människor i vårt land delar herr Undéns mening, så tror jag dock att det finns många som har skäl att tänka om på denna punkt. Sveriges möjligheter att i händelse av krigiska konflikter undgå att bli indraget beror inte i främsta rummet på de militära rustningarnas omfattning eller typ. Det står

utom allt tvivel att vårt lands försvar inte kan uppnå en sådan styrka att det kan ge trygghet mot en militär stormakt. Jag skall här inte gå in på den moderna krigstekniken och dess utveckling — denna utveckling förändrar inte endast betingelserna för de mindre staternas försvarsmöjligheter utan den aktualiserar t. o. m. frågan om man över huvud taget längre kan lösa något problem medelst krig och användande av moderna försvarsmedel. Svensk militärpolitik måste utformas så att den skapar förtroende för vårt lands vilja att vara neutralt och alliansfritt. Det kan anses rimligt att mera betydande kostnadsänkningar föregås av »ett intensivt utredningsarbete», för att låna försvarsministerns ord. Det är också med hänsyn härtill som de kommunistiska anspråken i den motion jag erinrat om är så starkt modifierade. Ett utgiftsstopp kan emellertid inte anses vara någon mera betydande besparing. Det finns vissa utgifter som är en konsekvens av tidigare fattade beslut, men hade viljan funnits hade man kunnat hitta något avsnitt där man kunde minska utgifterna.

Vår grupp har föreslagit besparingar på vissa konkreta punkter, och jag ber därvid att få hänvisa till motionen. Behandlingen av en del av våra förslag har uppskjutits, och de finns alltså inte med i det nu till avgörande framlagda utlåtandet. Bl. a. har vi föreslagit att repetitionsövningarna skall inställas. När dessa senast inställdes skedde inga förändringar och det ledde inte till något försvagande av vårt lands neutrala position, trots att det internationella läget då inte var bättre.

Det finns en allt starkare opinion mot den nuvarande långsiktiga fastlåsningsnivån, och det är att hoppas att den utredning som nu tillsatts skall lämna den ståndpunkt som vi för närvarande är bundna vid.

Det kanske inte behöver anses beskäftigt om man från ett parti som inte till-

Ramberäkning m. m.

hör försvarsutredningen framför några önskemål eller förhoppningar i detta sammanhang. Jag skulle helt kort vilja sammanfatta dem så här.

Det första önskemålet är att vi, som finansminister Sträng i går sade från denna talarstol, skall låta utredningar vara utredningar och ingenting mer. Därmed skulle vi komma ifrån företeelsen att militära utredningar blivit överenskommelse innan de nått riksdagen.

Det andra önskemålet är att man kommer fram till ett alternativ, som innebär en radikal omläggning av den nuvarande militära apparaten till ett folkförsvar, i huvudsak byggt på folkbeväpningsidén. Man bör därvid också försöka skära ned den alltför omfattande byråkratiska administrationen. Användningen av de tunga tekniska vapnen bör begränsas, försvaret bör dra rimliga kostnader och vara uppbyggt och rekryterat efter demokratiska principer.

Det tredje önskemålet är ett nej till varje tanke på svensk atombeväpning. Det kanske ligger i luften att Sverige inte bör skaffa sig atomvapen, och jag instämmer helt med den ledamot av denna kammare som i en tidning härnäst omdagen uttalade, att det är omöjligt för Sverige att begå ett sådant brott mot världssolidariteten som ett anskaffande av kärnvapen skulle innebära. Jag tror att det är en riktig syn på den frågan.

Det fjärde önskemålet man har rörande den nu tillsatta utredningen är att den kommer fram till ett system som möjliggör en rigorös civil kontroll av försvarsanordningarna, en kontroll mot den egenmaktighet på militärt håll som av och till kommer till uttryck bl. a. i anslagsöverskridanden. Bristen på civil insyn för med sig att den offentliga kritik, som anses vara så värdefull på andra områden inom demokratien, inte drabbar försvaret. Vore det kanske inte på tiden att också civil organisations-

och rationaliseringsexpertis anlitas i syfte att göra den militära verksamheten mera rationell och därmed minska kostnaderna?

Det femte önskemålet gäller det värnpliktiga manskapets förhållanden. Ett folkförsvar bör bygga på allmän värnplikt, men var och en som genomgår militär utbildning kommer lätt fram till att det är ganska irrationella utbildningsmetoder som används, att utbildningstiden i många fall kan förkortas och att utbildningstiden bör differentieras.

I detta sammanhang vill jag också rikta uppmärksamheten på manskapets förhållanden. När man nu ökar försvarsbudgeten med 315 miljoner kronor är det minst sagt anmärkningsvärt att man inte föreslår någon höjning av anslaget till det värnpliktiga manskapets löner. Vore det inte rimligt att man försökte motverka de personliga offer, främst av ekonomisk art, som militärtjänstgöringen för med sig för de inkallade och deras anhöriga? Detta borde ske genom en höjning av både daglönen och familjeersättningen. Skillnaden mellan civil och militär tjänst markeras för närvarande av en växande klyfta när det gäller standarden. Detta kan inte vara ägnat att skapa en positiv inställning till försvaret; det påverkar inte gynnsamt utbildningens effektivitet och det svarar inte mot de socialpolitiska målsättningar som utformats.

Det sjätte önskemålet är att vi kommer fram till en försvarspolitik, där vi följer de framsteg som görs i världen när det gäller avspänningen och den fredliga samlevnaden. En sådan politik innebär att vi i vårt eget land efter en bedömning av läget i världen genom nedrustningsåtgärder försöker påverka utvecklingen mot avspänning och fredlig samlevnad. Helt säkert kan nedrustningsåtgärder i Sverige få en positiv inverkan på den allmänna utvecklingen. En allmän avrustning i världen är naturligtvis det som svarar mot både vår

Armén: Hemvärnets avlöningar

nations och alla folks djupaste intressen. Jag anser att vi någon gång måste börja att ta steg på den vägen.

Herr talman! Med dessa synpunkter har jag ytterligare velat motivera den av den kommunistiska riksdagsgruppen framlagda motionen, och jag ber att få yrka bifall till motion II: 183.

Herr GUSTAFSSON i Uddevalla (s):

Herr talman! Motionärerna föreslår en rad ändringar i det förslag, som Kungl. Maj:t lagt fram och som utskottet tillstyrkt. Bl. a. föreslår man att repetitionsövningarna under kommande år skall inställas, att anslaget för den tekniska utvecklingen inte skall utgå samt att vissa reduceringar företages i fråga om befästningsarbeten och när det gäller anskaffande av flygmateriel.

Ett bifall till motionen skulle innebära ett avsteg från den princip, som riksdagen tidigare uttalat sig för och som grundar sig på en överenskommelse mellan de fyra största politiska partierna. Denna överenskommelse omfattar en fyraårsperiod. När detta beslut fattades för två år sedan underströk riksdagen angelägenheten av att den då beslutade kostnadsramen inte rubbades med hänsyn till skiftande tendenser i det utrikespolitiska och militärpolitiska läget annat än i exceptionella fall.

Någonting som motiverar ett avsteg från dessa principer har inte inträffat, och utskottet anser därför att motionen bör avslås. Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. I

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till motionerna I: 142 och II: 183 i motsvarande del; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Mom. II och III

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 2—34

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 35**Armén: Hemvärnets avlöningar**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen (punkt B 32, s. 88—90) att dels fastställa av departementschefen förordad avlöningsstat för hemvärdet, att tillämpas t. v. fr. o. m. budgetåret 1965/66, dels till Armén: Hemvärnets avlöningar för nämnda budgetår anvisa ett förslagsanslag av 1 293 000 kr.

Vidare hade i två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Isacson m. fl.* (I: 363) och den andra inom andra kammaren av herr *Svensson i Vä m. fl.* (II: 438), hemställts att riksdagen måtte besluta om dels höjda arvoden till kretshemvärnschefer, hemvärnschefer och hemvärnskompanichefer, dels införande av arvoden till hemvärnsadjutanter, dels ock för förslagens genomförande erforderlig uppräknig av förevarande anslag.

Utskottet hemställde,

att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 363 och II: 438,

a) fastställa i utskottets hemställan intagen avlöningsstat för hemvärdet, att tillämpas t. v. fr. o. m. budgetåret 1965/66;

b) till Armén: Hemvärnets avlöningar för budgetåret 1965/66 anvisa ett förslagsanslag av 1 293 000 kr.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr SVENSSON i Vä (cp):

Herr talman! I petitaskrivelse för budgetåret 1964/65 gjordes framställning från hemvärnsstaben om uppräknig av arvoden till kretshemvärns-, hemvärns- och hemvärnskompanichefer samt nya arvoden till adjutanter hos hemvärnscheferna. Vad det gällde de

förstnämnda arvodena blev framställningen endast delvis bifallen, och beträffande arvodena till adjutanterna hos hemvärnscheferna avlogs densamma helt.

Rikshemvärnschefen har med anledning härav i år upprepat sina förslag från i fjol, med reduktion för de belopp som beviljades 1964, och vidhåller alltså kravet på de nya arvodena till hemvärnschefernas adjutanter. De sålunda gjorda framställningarna har tillstyrkts av arméchefen, som har hänvisat till att de föreslagna arvodesökningarna är angelägna.

Beklagligt nog har dessa framställningar icke upptagits i Kungl. Maj:ts proposition till årets riksdag, och det är med anledning därav som jag jämte några för hemvärdet intresserade kamrater i motion till årets riksdag hemställt, att riksdagen vid sin behandling av fjärde huvudtiteln, p. 35 Armén: Hemvärdets avlöningar måtte a) besluta att höjda arvoden må utgå till kretshemvärns-, hemvärns- och hemvärnskompanichefer samt hemvärnsadjutanter i enlighet med rikshemvärnschefens framställning, samt b) vidtaga härför erforderlig uppräknings av anslaget till Armén: Hemvärdets avlöningar.

Statsutskottet har till vår besvikelse inte ansett sig kunna tillstyrka bifall till vår hemställan. Vi tycker att detta är beklagligt. Arbetsuppgifterna inom hemvärdet liksom inom så många andra områden ökar ständigt inte minst när det gäller här berört hemvärnsbefäl, varför vi anser det ytterst angeläget dels att de utgående ersättningarna höjes med de äskade beloppen, dels att adjutanterna erhåller de arvoden som har föreslagits. Deras arbetsuppgifter är ganska omfattande och ansvarsfulla.

Till adjutantens uppgifter hör bl. a. att han skall tillhandagå hemvärnschefen i allt vad denne för tjänstens utförande anbefaller med avseende på handhavandet av hemvärnsområdets expedition samt beträffande underhåll, vård

Armén: Hemvärdets avlöningar

och redovisning av till hemvärnsområdet utlämnade förnödenheter och materiel. Han skall biträda hemvärnschefen vid fullgörandet av samtliga de åligganden, som framgår av för hemvärnschef gällande instruktion. Han skall hålla sig underrättad om hemvärnsförbandens styrka och tillstånd och söka lära känna befäls och menigas duglighet och pålitlighet, ävensom, så långt sig göra låter, deras förhållande utom tjänsten.

Som synes ställes här ganska stora krav på en adjutants duglighet. Det torde nog i längden bli ganska svårt att få lämpliga personer att utan någon som helst ersättning åta sig en så pass arbetskrävande och ansvarsfull uppgift som det här är fråga om.

Det torde stå klart för alla som har någon kännedom om hemvärdet att det har en betydelsefull uppgift att fylla i vårt försvar. Tyvärr är förhållandena ute i världen inte sådana att dessa uppgifter kan minskas, snarare tvärtom. Den tyngsta bördan av hemvärdets arbete bäres av befälet, och då anser jag det vara av vikt att dessa människor får en något så när rimlig ersättning för sitt arbete. Arbetet i hemvärdet kräver mycken tid, och utan personalens vilja att frivilligt offra en stor del av fritiden skulle en organisation för hemortens försvar bli mångdubbelt dyrare för staten.

Herr talman! Med den kännedom jag har om hemvärdets insatser och betydelse för hemortsförsvaret under de 25 år som gått sedan dess tillblivelse i en allvarsmättad tid ber jag att få yrka bifall till motion 438 i denna kammare.

Herr GUSTAFSSON i Uddevalla (s):

Herr talman! Jag kan hålla med om att de arvoden som utgår till hemvärnsbefälet inte är så stora. Emellertid beslöt riksdagen så sent som förra året att höja arvodena till kretshemvärns-, hemvärns- och hemvärnskompanichefer med 25 procent. Utskottet anser inte att

Lottaorganisationen

man även i år bör vidtaga någon höjning, utan arvoden får stå sig ytterligare något år. Här är det frågan om en avvägning dels mellan anslagen till olika poster, så att dessa håller sig inom den givna kostnadsramen, och dels också att avvägningen blir så rättvis som möjligt mellan olika funktionärer inom frivilligorganisationerna.

Med detta ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till utskottets hemställan med den ändring däri, som föreslagits i motionerna I: 363 och II: 438; och biföll kammaren utskottets hemställan oförändrad.

Punkterna 36—176

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 177**Lottaorganisationen**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen (punkt E 100, s. 301 och 302) att till ifrågavarande ändamål för budgetåret 1965/66 anvisa ett reservationsanslag av 1 850 000 kr.

Vidare hade i två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Holmberg* (I: 265) och den andra inom andra kammaren av fröken *Wetterström m. fl.* (II: 325), hemställts, såvitt nu var i fråga, att riksdagen måtte till Lottaorganisationen för budgetåret 1965/66 anvisa ett reservationsanslag av 2 131 600 kr.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 265 och II: 325, såvitt nu var i fråga, till Lottaorganisationen för budgetåret 1965/66 anvisa ett reservationsanslag av 1 850 000 kr.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Fröken **WETTERSTRÖM** (h):

Herr talman! Under denna punkt återfinnes en motion som har framburits av herr Yngve Holmberg i första kammaren och av mig i denna kammare, där vi begär anslagshöjning för Riksförbundet Sveriges lottakårer och Svenska blå stjärnan med belopp som motsvarar vad överbefälhavaren ansett behövliga. Dessa organisationer rekryterar och utbildar kvinnlig personal till olika befattningar vid krigsförbanden, vilket gör att ett stort antal värnpliktiga kan frigöras och placeras i andra befattningar. Det är kanske värt att i detta sammanhang minnas att kostnaderna för att utbilda en kvinna i sådan krigsbefattning rör sig om 500 kronor, medan kostnaderna för en värnpliktig till första tjänstgöring uppgår till 7 500 kronor.

Under senare år har det inte varit möjligt att nyrekrytera A- och B-personal i den utsträckning som motsvarar krigsmaktens behov. Det finns endast 75 procent av den A-personal som behövs, medan tillgången på B-personal är något bättre. Det är helt enkelt brist på medel som är orsaken till att behovet av personal inte kan tillgodoses. Ökade kostnader i förening med minskade möjligheter att på frivillig väg täcka medelsbehovet har gjort att organisationerna i större utsträckning än tidigare är i behov av statsmedel.

När det gäller utbildningen — och jag tänker då speciellt på den utbildning som Blå stjärnan bedriver — främjar det sannerligen inte försvarsviljan när unga människor blir avvisade från kurserna med besked om att man helt enkelt saknar pengar att utbilda den personal som armén säger sig behöva och räkna med.

Utskottet understryker starkt och med all rätt värdet av frivilligorganisationernas arbete. Frivilligorganisationer-

Lottaorganisationen

na ger ett tillskott till vår försvarskraft som är betydande i förhållande till kostnaderna, och riksdagen har också tidigare många gånger framhållit detta. Senast förra året uttalades att hänsyn härtill borde tas vid beräkningen av anslagen under fjärde huvudtiteln.

Nu säger utskottet att mot bakgrunden av vad man framhållit skulle det i och för sig vara motiverat att för nästa budgetår öka medelstilledningen till de frivilliga försvarsorganisationerna utöver Kungl. Maj:ts förslag, men som vanligt är det en utredning som ligger hindrande i vägen — 1960 års värnpliktsutredning — som enligt sina direktiv har att belysa möjligheterna att med hänsyn till totalförsvarets behov samordna hemvärnets och de frivilliga försvarsorganisationernas utbildning och verksamhet i förhållande till ordinarie utbildning av värnpliktspersonal. Det framgår av utskottsutlåtandet att den delen av utredningsarbetet kommer att påbörjas först i höst. Med den vetskap man har om vilken tid det i allmänhet tar för utredningar tycker jag att det är beklagligt att inte utskottet velat tillmötesgå denna motion.

Det skulle i sammanhanget vara av intresse om möjligen utskottets talesman kunde upplysa mig om när man kan förvänta att denna utredning i sin helhet skall vara färdig.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till den del av motionerna I: 265 och II: 325 som faller under punkten 177 i detta utlåtande.

Herr GUSTAFSSON i Uddevalla (s):

Herr talman! Det torde framgå av utskottets skrivning — och fröken Wetterström har också tolkat det så — att utskottet ställer sig mycket positivt till de frivilliga försvarsorganisationerna.

Lottaorganisationen har fått en uppräkning av sitt anslag under senare år. Till innevarande budgetår har anslaget uppräknats med 300 000 kronor och för

nästa budgetår föreslår Kungl. Maj:t en höjning med 150 000 kronor. Motionärerna vill emellertid öka på det nuvarande anslaget med 431 600 kronor.

Nu är det emellertid, som fröken Wetterström påpekade, på det sättet, att de frivilliga försvarsorganisationernas utbildning och verksamhet är föremål för utredning, där man vill försöka samordna dem i förhållande till den ordinarie värnpliktsutbildningen. När utredningen ämnar komma med sitt betänkande vet jag inte; jag har bara erfarenhet att man arbetar mycket energiskt och att man i höst, när man skall börja med detta arbete, kommer att koncentrera det på just översynen av frivilligorganisationernas ställning.

Jag vill vidare poängtera vad jag sade i diskussionen under föregående punkt, nämligen att alla anslag som uppföres för försvaret skall rymmas inom en bestämd kostnadsram, som riksdagen i stort sett är överens om. Fördelningen mellan de olika posterna är en avvägningsfråga. Vill man höja anslaget på ett ställe, så måste motsvarande nedskärningar göras på ett annat. Detta är alltid en avvägningsfråga för utskottet, i all synnerhet som det är ytterst sällan som motionärer som förordar höjningar av anslaget samtidigt kan ge anvisning om vilka poster man bör pruta på — det har i vart fall fröken Wetterström inte gett någon anvisning om i sin motion.

Jag ber med detta att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Fröken WETTERSTRÖM (h):

Herr talman! Det är kanske litet för mycket begärt att jag skulle i fråga om hela försvarshuvudtiteln säga vad vi skulle kunna pruta på i detta avseende. Jag tycker ändå att framställningen är så pass blygsam i förhållande till det ytterst värdefulla arbete som organisationerna uträttar, att jag beklagar att utskottet har intagit den negativa ställning som det har gjort.

Frivilliga djursjukvården i krig — Frivilliga skytteväsendet

Herr GUSTAFSSON i Uddevalla (s):

Herr talman! Det är ju här fråga om en principiell avvägning, och en sådan har man gjort. Man har vägt de olika kostnaderna emot varandra för att kunna hålla det hela inom anslagsramen. Då måste man också ta hänsyn till förhållandevis små kostnader. Inom utskottet har vi den principen, att då man vill höja beloppen någonstans, så måste man samtidigt göra en motsvarande nedskärning på någon annan punkt. Vi har inte kunnat finna någon sådan punkt, där man lämpligen kunde göra dessa reduceringar.

Överläggningen var härmed slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till motionerna I: 265 och II: 325 i motsvarande del; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkten 178

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 179**Frivilliga djursjukvården i krig**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen (punkt E 102, s. 302 och 303) att till ifrågavarande ändamål för budgetåret 1965/66 anvisa ett reservationsanslag av 35 000 kr.

Vidare hade i de förenämnda båda likalydande motionerna I: 265 av herr Holmberg och II: 325 av fröken Wetterström m. fl. hemställts, såvitt nu var i fråga, att riksdagen måtte till Frivilliga djursjukvården i krig för budgetåret 1965/66 anvisa ett reservationsanslag av 61 300 kr.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 265 och II: 325, såvitt nu var i fråga, till Frivilliga djursjukvården i krig för budgetåret 1965/66 anvisa ett reservationsanslag av 35 000 kr.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Fröken WETTERSTRÖM (h):

Herr talman! I anslutning till vad jag anfört under punkten 177 ber jag att få yrka bifall till motionerna I: 265 och II: 325.

Herr GUSTAFSSON i Uddevalla (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till motionerna I: 265 och II: 325 i motsvarande del; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkten 180**Frivilliga skytteväsendet**

Sedan punkten föredragits anförde

Herr STAHL (fp):

Herr talman! Mitt ärende i denna debatt är i stort sett detsamma som de som hr Svensson i Vä och fröken Wetterström nyss framfört beträffande frivilligorganisationerna, nämligen att påtala medelsbristen för dessa ideella sammanslutningar. Jag skall emellertid skilja mig från dem genom att inte yrka bifall till någon motion. En motion är väckt under denna punkt, inte av mig men av andra, och jag instämmer helt i den. Jag vet, herr Gustafsson i Uddevalla, genom mångårig erfarenhet hur hopplöst det är att på detta stadium ge sig i kast med ekonomiska avvägningsfrågor, och därför skall jag inte heller ställa något yrkande.

Däremot är det nödvändigt att säga ett ord om vart det skulle leda, därest frivilligorganisationerna inte finge en mera rimlig andel av de anslagsökningar som har beviljats under fjärde huvudtiteln. Jag har haft äran och nöjet att sedan många år såsom Kungl. Maj:ts ombud i skytterörelsens överstyrelse och verkställande utskott följa denna

Frivilliga skytteväsendet

rörelses arbete. Jag var kanske, när jag inträdde där, uppriktigt sagt inte särskilt aktivt intresserad, men jag har blivit det under mitt arbete där. Det som har gjort mig till en verkligt intresserad skyttevän är den entusiasm och det intresse för de frivilliga försvarsorganisationerna som utvecklas inte minst inom skytterörelsen. Vi har dock i runt tal en kvarts miljon anslagsberättigade skyttar, därav en glädjande stor kader ungdomar. Inte minst under senare tid, herr statsråd, är det många flickor som med framgång tävlar med karlarna på våra skjutbanor runt om i hela Sveriges land.

Ser jag tillbaka på anslagsutfallet under de senaste tio åren måste jag konstatera att skytterörelsen — och det samma gäller de andra frivilligorganisationerna i stort sett — visserligen har fått höjningar, men dessa har varit blygsamma. Vid ett tillfälle räknade vi för ro skulle ut inom skytterörelsen hur anslagsgivningen skulle ha tett sig om vi kommit i åtnjutande av samma procentuella andel som försvarshuvudtiteln i dess helhet. Situationen hade då varit en helt annan. Det är ju här fråga om dels anslag till teknisk utveckling, dels kompensation för löne- och kostnadsstegringar.

Vi begär inte sådan procentuell andel. Jag tror inte man kan vänta sig det. Vi vet ju alla, att den tekniska utvecklingen på detta område i varje fall går långsammare än inom det egentliga försvaret. Vi begär inte heller full kompensation för lönekostnader, eftersom man här i mycket stor utsträckning arbetar med frivilliga krafter. Men, herr talman, kostnaderna stiger. Ta t. ex. omsättningsskatten bara på gevär och på ammunition! Det är en högst betydande omkostnadspost. Ta resor, ta andra omkostnader, vilka de måste vidkännas som skall delta i kurser och tävlingar inom de frivilliga organisationerna! För detta ges det ingen kompensation. Beträffande licensavgifterna vet jag inte

ens om herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet känner till att dessa i ett enda svep ökat från fem till femton kronor. Det är ganska kännbart för dem som skall skaffa sig vapen och ammunition för att delta i denna rörelse.

Nu kan man kanske invända: Ja, men i maskinkrigens tidevarv har dessa frivilliga organisationer inte samma betydelse som förut. Jag skall inte diskutera detta, ty man måste gå ganska långt ned mot botten för att kunna ge ett tillförlitligt svar. Men faktum är att dessa rörelser i hög grad bidragit till att hålla försvarsintresset vid liv. De är väsentliga för försvarsintresset ute på arbetsplatser och i samhället över huvud. Jag skulle tro att de gör mer för att stärka försvarsviljan än vad många kostnadskrävande officiella upplysnings- och informationsorgan kan göra. Enbart ur denna synpunkt tror jag därför att dessa pengar är väl använda. Men därtill kommer allt arbete som uträttas inom frivilligorganisationerna, inte minst av lottorna, som fröken Wetterström talade om, eller av hemvärnet som vi nyss hörde om. Om dessa skulle ersättas med helavlönade krafter, skulle kostnaden bli det mångdubbla, det vet herr Gustafsson i Uddevalla lika bra som jag.

Jag har med detta, herr talman, velat säga att om vi i längden vill behålla verksamheten lika aktiv eller åtminstone rimligt aktiv inom de frivilliga organisationerna, så måste nog departementschefen och även de militära myndigheterna följa med utvecklingen mycket bättre, när det gäller avvägningen av anslag till frivilligorganisationerna, än man hittills har gjort. Det finns tecken som tyder på att vi nu kommit till ett stadium, där det är svårt att rekrytera och hålla medlemssiffrorna uppe. Man kan skylla på mycket. Man kan skylla på bilism och nöjen m. m., men det är klart att då kostnaderna stiger blir detta en ytterligare återhållande

Riktlinjerna för lokaliseringspolitiken

faktor. Om det nu finns nya omständigheter i samhällslivet som motverkar intresset för dessa rörelser måste man, om man vill bevara dem vid liv, stimulera dem i stället för att avskräcka dem genom relativt sett sänkta anslag.

Låt mig nämna endast några siffror. Från skytterörelsens sida hade man i år begärt en anslagshöjning med 728 000 kronor, och denna har också motionärerna tagit upp. I själva verket har anslaget höjts med 124 000 kronor. Jag kan försäkra att detta inte räcker för att kompensera de kostnadsstegringar som har inträtt sedan skytterörelsen fick den senaste höjningen. Jag vill understryka vad jag förut här har antytt, nämligen att om frivilligorganisationerna är så värdefulla för försvaret och för landet, som försvarsministern, statsministern, överbefälhavaren, arméchefen och ett antal andra generaler vid högtidliga tillfällen ofta framhållit, då måste detta också i någon mån eller i någon bättre mån än hittills avspeglas i anslagsgivningen. Om det fortsätter som nu, är det risk för att rörelsen börjar tyna bort, och det är ju inte så vi vill att utvecklingen för framtiden skall gestalta sig. Frivilligorganisationerna har tillräckligt många svårigheter ändå.

Jag har med detta, herr talman, velat rikta en vädjan i första hand till de militära myndigheterna, vilka har att ta ställning till anslagsäskandena, och i andra hand till chefen för försvarsdepartementet och första avdelningen av statsutskottet att till ett kommande år beakta dessa synpunkter och på allvar ställa sig frågan, hur vi skall ha det med de frivilliga organisationerna. Om vi vill att de i fortsättningen skall arbeta effektivt, måste vi handla i enlighet därmed.

I detta anförande instämde herrar Oskarson (h), von Sydow (h) och Börjesson i Glömminge (cp).

Vidare yttrades ej.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 181—212

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 213

Lades till handlingarna.

§ 21**Riktlinjerna för lokaliseringspolitiken**

Föredrogs bankoutskottets utlåtande nr 6, i anledning av väckta motioner angående riktlinjerna för lokaliseringspolitiken.

Efter hemställan av bankoutskottet beslöt 1964 års riksdag att i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 185 år 1964 och i ämnet väckta motioner godkänna riktlinjer för en aktiv lokaliseringspolitik huvudsakligen i enlighet med vad utskottet angivit i sitt utlåtande nr 48 (rskr. 408).

I statsverkspropositionen för budgetåret 1965/66 (bil. 13, s. 123 resp. 233) hade Kungl. Maj:t under hänvisning till riksdagens nämnda beslut framlagt förslag om anslag till lokaliseringsbidrag och till lokaliseringslån. Dessa förslag var föremål för förberedande behandling inom statsutskottet.

Frågor rörande riktlinjerna för lokaliseringspolitiken hade ånyo, delvis i anslutning till Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen framlagda förslag om medelsanvisning, upptagits i ett antal vid årets riksdag väckta motioner, vilka hänvisats till bankoutskottet.

I vissa av de nämnda motionerna hemställdes bl. a. att för lokaliseringspolitiska ändamål skulle anvisas högre anslag än Kungl. Maj:t föreslagit. Dessa motioner, vilka såvitt de avsåge medelsanvisning hade hänvisats till statsutskottet, var följande, nämligen

dels de likalydande motionerna I: 421 av herr Stefansson m. fl. och II: 498 av herr Gustafsson i Skellefteå m. fl., vari hemställdes,

att riksdagen måtte besluta

1) att det lokaliseringspolitiska stödet även skulle beviljas sysselsättningssvaga områden i östra Götaland samt att hemställa till Kungl. Maj:t att efter hörande av lokaliseringsorganen fastställa de geografiska gränserna för ett östra stödområde,

2) att anslaget till lokaliseringsbidrag under inrikesdepartementets huvudtitel för budgetåret 1965/66 skulle uppföras med 75 000 000 kr., vilket innebure en ökning med 15 000 000 kr. i jämförelse med Kungl. Maj:ts förslag,

3) att för budgetåret 1965/66 anvisa en kreditgarantiram för lokaliseringspolitiska ändamål på 50 000 000 kr.,

4) att ett särskilt servicestöd skulle utgå till ett antal orter i Norrlands inland samt att hemställa till Kungl. Maj:t att efter undersökning framlägga förslag till 1966 års riksdag beträffande vilka orter som skulle utväljas och stödets närmare utformning;

dels de likalydande motionerna I: 429 av herr *Sundin m. fl.* och II: 506 av herr *Hedlund m. fl.*, vari hemställdes,

att riksdagen måtte vid behandlingen av statsverkspropositionen, elfte huvudtiteln,

I. anvisa till Allmänna beredskapsarbeten m. m. för budgetåret 1965/66 ett reservationsanslag av 380 000 000 kr. i enlighet med vad som anförts i motionerna;

II. anvisa till Lokaliseringsbidrag för budgetåret 1965/66 ett reservationsanslag av 100 000 000 kr.; samt

III. besluta att statliga kreditgarantier i lokaliseringspolitiskt syfte finge medges för budgetåret 1965/66 intill ett belopp av 50 000 000 kr.

Med anledning av Kungl. Maj:ts förslag om anslag till lokaliseringslån hemställdes i de likalydande motionerna I: 80 av herr *Enarsson m. fl.* och II: 108 av herr andre vice talmannen *Cassel m. fl.*,

att riksdagen måtte besluta att statliga kreditgarantier intill ett belopp av 100

Riktlinjerna för lokaliseringspolitiken

miljoner kronor per år under en fem-årsperiod från och med budgetåret 1965/66 skulle ställas till förfogande för lokaliseringslån.

I följdmotioner, I: 81 och II: 109, vilka hänvisats till statsutskottet, hemställde samma motionärer att riksdagen skulle avslå Kungl. Maj:ts förslag om ett investeringsanslag till lokaliseringslån.

Frågan om den geografiska avgränsningen av det lokaliseringspolitiska stödet behandlades ytterligare i

dels de likalydande motionerna I: 492 av herr *Sundin m. fl.* och II: 595 av herr *Hedlund m. fl.*, vari hemställdes,

att riksdagen måtte medge att det statliga ekonomiska företagsstödet i lokaliseringspolitiskt syfte måtte inriktas på de sysselsättningssvaga områdena i östra Götaland enligt samma grunder som fastställts för norra stödområdet; samt

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om skyndsamt framläggande av förslag till geografisk avgränsning för nämnda stödområde;

dels motionen II: 268 av herrar *Franzén* i Träkumla och *Gustafsson* i Stenkyrka, vari hemställdes,

att riksdagen måtte besluta, att Gotland i fråga om lokaliseringspolitiken måtte utgöra ett särskilt stödområde enligt samma grunder som enligt riksdagsbeslutet 1964 skall gälla för norra stödområdet.

Frågan om servicestöd till förmån för invånarna i vissa glesbygder behandlades ytterligare i

dels de likalydande motionerna I: 105 av herr *Enarsson m. fl.* och II: 134 av herr andre vice talmannen *Cassel m. fl.*, vari hemställdes,

att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa att Kungl. Maj:t måtte låta skyndsamt utreda och för riksdagen framlägga förslag om vilka åtgärder som borde vidtagas för att befolkningen i landets glesbygder skulle på ett rättvist sätt få del av det stigande

Riktlinjerna för lokaliseringpolitiken

välståndet och erbjudas en tillfredsställande social och kulturell service;

dels de likalydande motionerna I: 494 av herr *Sundin m. fl.* och II: 593 av herr *Hedlund m. fl.*, vari hemställdes,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om skyndsamt utredning rörande servicestöd till det norrländska inlandets glesbygder och områden med liknande betingelser i enlighet med vad i motionerna hade anförts.

De återstående motioner som väckts i hithörande frågor var

dels de likalydande motionerna I: 313 av herrar *Sundin* och *Wikberg* och II: 377 av herrar *Larsson* i Norderön och *Larsson* i Hedenäset;

dels de likalydande motionerna I: 485 av herrar *Wikberg* och *Johan Olsson* och II: 576 av herrar *Larsson* i Hedenäset och *Larsson* i Norderön, vari hemställdes,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa att förhandlingar upptoges med oljebranschens företag och organisationer i syfte att erhålla en utjämning av bensin- och oljepriser i landet.

Utskottet hemställde,

1. att motionerna I: 421 och II: 498, i vad de avsåge lokaliseringspolitiskt stöd åt områden i östra Götaland, ävensom motionerna I: 492 och II: 595 samt II: 268 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

2. att riksdagen i anledning av motionerna I: 421 och II: 498, såvitt nu var i fråga, ävensom motionerna I: 105 och II: 134 samt I: 494 och II: 593 måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning rörande servicestöd till befolkningen i vissa glesbygder i enlighet med vad utskottet anförde;

3. att motionerna I: 80 och II: 108 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

4. att motionerna I: 421 och II: 498

samt I: 429 och II: 506, i vad de avsåge kreditgarantier, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

5. att motionerna I: 485 och II: 576 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

6. att motionerna I: 313 och II: 377 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits

1) av herrar *Nils Theodor Larsson*, *Stefanson*, *Berglund*, *Löfgren* och *Börjesson* i Glömminge, vilka ansett, att utskottet under punkten 1 bort hemställa, att riksdagen i anledning av motionerna I: 421 och II: 498, såvitt nu var i fråga, samt motionerna I: 492 och II: 595 måtte dels medge att det statliga ekonomiska företagsstödet i lokaliseringspolitiskt syfte finge inriktas på de sysselsättningssvaga områdena i östra Götaland enligt samma grunder som fastställts för det norra stödområdet, dels bemyndiga Kungl. Maj:t att efter hörande av lokaliseringsorganen fastställa gränserna för ett stödområde i östra Götaland, samt

att motionen II: 268 måtte anses besvarad genom vad reservanterna anförde och hemställt;

2) av herrar *Stähle*, *Åke Larsson*, *Palm* och *Augustsson*, fru *Renström-Ingenäs* samt herrar *Ekström* i Iggesund, *Haglund* och *Fridolfsson* i Rödeby, vilka ansett, att utskottet under punkten 2 bort hemställa,

att motionerna I: 421 och II: 498, såvitt de avsåge utredning rörande servicestöd till befolkningen i vissa glesbygder, ävensom motionerna I: 105 och II: 134 samt I: 494 och II: 593 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

3) av herrar *Gustaf Henry Hansson*, *Lundberg* och *Nordgren*, vilka ansett, att utskottet under punkten 3 bort hemställa,

att riksdagen i anledning av motionerna I: 80 och II: 108 måtte dels besluta att statliga kreditgarantier i lokaliseringspolitiskt syfte finge medges för

budgetåret 1965/66 intill ett belopp av 100 miljoner kronor, dels såsom riktlinje för den statliga lokaliseringsspolitiken uttala att sådana kreditgarantier borde medges även under budgetåren 1966/67—1969/70;

4) av herrar *Nils Theodor Larsson, Stefanson, Berglund, Löfgren* och *Börjesson* i Glömminge, vilka ansett, att utskottet under punkten 4 bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionerna I: 421 och II: 498 samt I: 429 och II: 506, samtliga såvitt nu var i fråga, måtte besluta att statliga kreditgarantier i lokaliseringsspolitiskt syfte finge medges för budgetåret 1965/66 intill ett belopp av 50 miljoner kronor;

5) av herr *Börjesson* i Glömminge

med avseende på vad utskottet anfört och hemställt beträffande motionerna I: 485 och II: 576, utan angivet yrkande.

Herr TALMANNEN yttrade:

Överläggningen rörande detta ärende må omfatta även punkterna 20 och 28 i statsutskottets utlåtande nr 11. Yrkanden beträffande nämnda punkter framställles dock först vid behandlingen av statsutskottets ifrågakvarande utlåtande.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr BERGLUND (fp):

Herr talman! Efter den stora debatt vi i höstas hade i lokaliseringsfrågan är det inte nödvändigt att här ånyo dra upp någon längre debatt och uppta tiden med att repetera vad som då debatterades.

Denna fråga har emellertid ytterligare aktualiserats genom de motioner som legat till grund för bankoutskottets behandling och dess utlåtande, vilket vi nu skall ta ställning till. Låt mig emellertid framhålla att churu lokaliseringssstödet i främsta hand skall gälla de fyra nordligaste länen och de delar av andra län som riksdagen bestämt som stödområden, så kvarstår likväl behovet av

Riktlinjerna för lokaliseringsspolitiken

samma stödåtgärder inom östra Götaland och Gotland, vilket behov vi i höstas fäste uppmärksamheten på. Någon förändring som skulle göra sådana åtgärder inom detta område obehövliga har vi inte kunnat konstatera.

I detta sammanhang vill jag, herr talman, understryka en passus i riksdagens lokaliseringsbeslut, nämligen att »även andra orter under vissa förhållanden kan komma i fråga». Det är departementschefens eget uttalande som här återges, och jag tror mig förstå att han är mycket intresserad av att detta skall kunna tillämpas i olika avseenden.

Om också inte alla delar av vårt land har samma behov av stödåtgärder som Norrland, så finns det dock områden som kan behöva ett liknande stöd. Det har även framhållits i motionen II: 498. Där understryks vikten av att det lokaliseringsspolitiska stödet inte för hårt fastläses vid den geografiska gränsen för det norra stödområdet. Då det nu visar sig att sydöstra delarna av Götaland i sin helhet företer en liknande struktur i detta avseende som norra stödområdet, vore det riktigtast att även dessa delar av Götaland inrangerades i ett sammanhang och bleve föremål för stödåtgärder.

Vid riksdagens behandling av lokaliseringspropositionen reserverade sig folkpartiets ledamöter i bankoutskottet tillsammans med centerpartiets ledamöter för upprättande av ett stödområde omfattande kommuner i sydöstra Götaland. I konsekvens härmed har vi även nu reserverat oss för en sådan utvidgning av lokaliseringsspolitiken. Genom förra årets riksdagsbeslut har vissa delar av landet ställts utanför lokaliseringssstödet, och detta har särskilt gått ut över det nu aktuella området. Detta har under en följd av år haft betydande sysselsättningssvårigheter. Vi anser det alltså nödvändigt att det statliga ekonomiska stödet i lokaliseringsssyfte även får inriktas på sysselsättningssvaga områden i denna del av landet.

Riktlinjerna för lokaliseringspolitiken

I vår reservation yrkar vi att Kungl. Maj:t måtte bemyndigas att efter hörande av lokaliseringsorganen fastställa gränserna för ett stödområde i sydöstra Götaland. Jag yrkar härmed bifall till reservation nr 1.

Då det gäller att ställa medel till förfogande för genomförande av vårt förslag vill vi framhålla betydelsen av att lånemedlen kanaliseras på två sätt, dels genom direkta statliga lån, dels genom kreditgarantier. Även om lokaliseringsstödet i främsta hand bör utgå i form av direkta statliga lån, får vi inte förbise att det i vissa fall kan vara lättare att skaffa fram medel genom en kreditgaranti där kanske bank på aktuell plats kan ställa lån till förfogande baserade på kreditgarantier. Ett samspel mellan de båda låneformerna har sina givna förtjänster. I detta sammanhang yrkar vi att statliga kreditgarantier i lokaliseringspolitiskt syfte må medgivas för budgetåret 1965/66 intill ett belopp av 50 miljoner kronor.

Jag yrkar alltså här, herr talman, bifall till reservation nr 4 vid utskottets betänkande.

Herr BÖRJESSON i Glömminge (cp):

Herr talman! Jag skall inte heller uppta kammarens tid mer än nödvändigt. Anledningen till att jag begärde ordet i denna fråga är att den är av mycket stor betydelse för den del av landet som jag representerar.

Från centerpartiet liksom även från folkpartiet har under den allmänna motionstiden förnyade förslag angående riktlinjerna för lokaliseringspolitiken framförts. Syftet har varit att söka åstadkomma en bättre avvägning av näringslivet mellan landets olika delar än vad den regionala avgränsning av det lokaliseringspolitiska stödet, som riksdagen under höstsessionen fattade beslut om, ger möjlighet till.

I reservation nr 1 yrkar vi, som herr Berglund nämnde, »att det statliga eko-

nomiska företagsstödet i lokaliseringspolitiskt syfte må inriktas på de sysselsättningssvaga områdena i östra Götaland». Östra Götaland har sedan många år visat en procentuellt sett mera markerad minskning av folkmängden än rikets övriga delar. Härtill bidrar i synnerhet de utanför östra Götaland liggande stora öarna Gotland och Öland. Utskottet försöker komma ifrån detta förhållande genom att säga att strukturomvandlingen gör sig särskilt gällande i Norrland. Ingen av motionärerna bestrider detta, men jag vill understryka att även inom övriga delar av landet bör man få en balanserad avvägning mellan försörjningsmöjligheter, befolkningstal och skattekraft. Utskottet säger också att »möjligheter finns att i särskilda fall låta lokaliseringspolitiskt stöd komma även orter utanför norra stödområdet till del». Detta tror jag emellertid inte kommer att få så stor betydelse i den praktiska lokaliseringspolitiken.

I reservation nr 4 yrkar vi att ett kreditgarantisystem inrättas för att komplettera de direkta statslånen. Utskottet har avstyrkt förslaget då man anser det olämpligt med en uppdelning av det statliga stödet på tre stödformer. Vari består den olämpligheten? Det har inte utskottet sagt någonting om. Kreditgarantien är en smidig stödform och den användes på en mängd olika områden.

Jag har även avgivit en blank reservation med avseende på vad utskottet hemställt beträffande motionerna I: 485 och II: 576. I dessa motioner föreslås att Kungl. Maj:t tar kontakt med oljebranschens företag och organisationer för att genom förhandlingar söka få till stånd en utjämning av oljepriserna i landet. Jag har stora sympatier för detta förslag, och det är jag inte ensam om. Kommittén för näringslivets lokalisering har i sitt betänkande föreslagit samma sak. Man frågar sig om inte en för vår produktion och våra samfärds-

medel så viktig vara, som hämtas från fjärran länder, borde kunna distribueras till ett pris som är ungefär detsamma över hela landet.

Beträffande motionerna om servicestöd till befolkningen i vissa glesbygder har lotten utfallit så att de socialdemokratiska ledamöterna har blivit reservanter. De anser att vi bör avvakta erfarenheterna av det allmänna lokaliseringsstöds verkningar och genomförandet av åtgärder för den kommunala skatteutjämningen, innan ställning tas till frågan. Den som känner till förhållandena i glesbygderna vet emellertid att svårigheterna redan nu är akuta. Ingen som verkligen vill ta detta problem på allvar tror, att man genom det nuvarande lokaliseringsstödet och genom den skatteutjämningspolitik som eventuellt kommer att föras kan lösa dessa problem. Jag anser att reservanterna tar alldeles för lätt på detta problem. Inrikesministern sade i går i första kammaren, att ingenting har hänt sedan i höstas, och därför skulle det inte finnas någon anledning att ånyo framlägga dessa förslag. Även vi anser att ingenting har hänt som gjort våra förslag mindre angelägna, och just därför menar vi att det finns anledning att påminna om de svårigheter som föreligger och som vi med våra förslag vill försöka lösa.

Nu säger man från utskottsmajoritetens sida att detta servicestöd skulle kunna tillgodoses. Denna mening har statsrådet gett uttryck åt vid tidigare tillfällen. Jag vill upprepa vad jag nyss sade, att jag inte tror att man skall ta för lätt på detta. Jag tror att inrikesministern måste ta till en allvarigare prövning för att få dessa problem lösta, så att inte svårigheterna för befolkningen i glesbygderna blir alltför stora.

Herr talman! Jag skall inte utveckla dessa synpunkter mera utan ber att få yrka bifall till de under bankoutskottets utlåtande nr 6 avgivna reservationerna under punkterna 1 och 4 samt

Riktlinjerna för lokaliseringspolitiken

tillika vad utskottet föreslagit under punkten 2.

Herr NORDGREN (h):

Herr talman! I december i fjol hade vi här i kammaren en ingående debatt om lokaliseringspolitiken. Vi hade då från högerpartiets sida tillfälle att understryka vår positiva inställning till en lokaliseringspolitik som utan att snedvrida konkurrensförhållandena främjar en utveckling av hantverks-, industri-, service- och turistnäringarna i lokaliseringsområdena, en lokaliseringspolitik som bygger på företagsekonomiskt sunda principer, som tar sociala hänsyn och ger säker sysselsättning. Riksdagen fattade efter den debatten beslut om en femårig försöksverksamhet.

Någon större erfarenhet har alltså ännu inte erhållits. Den hittills vunna erfarenheten från det landskap jag representerar — länet är ju delat i lokaliseringspolitiskt hänseende — tyder på att insatserna varit av värde för de orter där lokaliseringsåtgärder satts in. De vunna erfarenheterna tyder emellertid också på att den beslutade lokaliseringspolitiken inte medför någon lösning av glesbygdsp Problemen. Industrielokaliseringen kommer att ske till regionernas centrala orter. De nya företagen kommer i de flesta fall inte att ersätta de arbetstillfällena på nära håll som jord- och skogsbruk tidigare givit glesbygdernas invånare. Genom befolkningsutglesningen har förutsättningarna för samhällsservice försämrats i stora områden av vårt land. Då det i första hand är de yngre människorna som flyttar till städer och tätorter blir åldersfördelningen i glesbygderna alltmer ogynnsam.

Kommunikationssvårigheter uppstår; järnvägar läggs ned och busslinjer dras in då trafikintensiteten sjunker så att driften inte längre blir lönsam. Samhälleliga investeringar kan ofta inte göras, då ortsbefolkningen representerar ett

Riktlinjerna för lokaliseringpolitiken

alltför litet skatteunderlag, och där investeringar kan göras belastar de ett litet antal kvarboende alldeles för hårt. De långa avstånden i kombination med dåliga kommunikationer medför besvär för barnens utbildning; de medför svårigheter då kontakter skall tas med myndigheter och serviceanläggningar av olika slag. Det uppstår svårigheter i fråga om hemhjälp, sjukvård, tillsyn av gamla o. s. v. Det finns skäl anta att dessa olika sociala olägenheter i många fall påskyndar avflyttningen även då arbetstillfällen finns i bygden. Likaså finns det skäl anta att människor i många fall råkar ut för sociala olägenheter då de av olika anledningar inte anser sig kunna flytta från bygden. Industrilokaliseringen kan bidra till att minska utflyttningen från en region men endast i mycket liten utsträckning till att hindra avflyttningen från glesbygderna till tätorterna.

I högerpartiet har vi bl. a. framhållit att en differentiering av bensinskatten borde prövas i detta sammanhang liksom en lättnad i beskattningen för näringslivet. Beträffande Norrlands glesbygder där avstånden är betydande bör vi påminna oss bilens betydelse som oundgängligt kommunikationsmedel. En bättre kommunal skattefördelning kommer att innebära en ökning av resurserna för några av våra glesbygdskommuner och ge dem större möjligheter att bygga ut servicen för sina invånare, och en utbyggnad av turistnäringen kan likaledes medföra bättre betingelser. Men trots detta kan inte glesbygdproblemen lösas genom de föreslagna lokaliseringspolitiska åtgärderna. Enligt vår åsikt är det därför angeläget att riksdagen intresserar sig alldeles speciellt för dessa problem. Vi föreslår därför att en utredning just på detta område kommer till stånd.

Dessa synpunkter har framförts i motion 134 här i kammaren av herr Cassel m. fl. Motionen har biträttats av utskottsmajoriteten. Herr talman! Med

detta ber jag få yrka bifall till punkten 2 i utskottsutlåtandet.

I riksdagens beslut i fjol ingick vidare att direkta statliga lån skall lämnas för lokaliseringspolitiska ändamål under försöksperioden. 100 miljoner skall årligen ställas till förfogande från och med budgetåret 1965/66. I enlighet med riksdagens beslut yrkas i årets statsverksproposition att riksdagen måtte anvisa ett investeringsanslag på 100 miljoner kronor.

Då vi i högerpartiet är av den uppfattningen att stödlånen bör förmedlas av de ordinarie kreditinstituten, föreslår vi att statliga kreditgarantier i stället skall ställas till förfogande för detta ändamål. Vi anser att lokaliseringsstödet ej får bli någon form av långsiktig subventioneringspolitik. Endast företag, befintliga liksom nystartade, som bedöms som i längden ekonomiskt försvarbara, skall erhålla stöd. En sund ekonomisk politik bör alltså ligga till grund för bedömningen. Låntagaren skall kunna förränta och amortera sitt lån med överskott i rörelsen. Den sakkunskap som behövs för en sådan bedömning finns redan hos våra kreditinstitut, inte minst på grund av deras vittförgrenade kontorsnät med åtföljande ingående lokalkännedom. Det är enligt vår åsikt angeläget att utnyttja denna erfarenhet och expertis.

Vi anser alltså att stödlånen bör förmedlas av de ordinarie kreditinstituten. Genom deras kreditprövning preciseras villkoren för ett risktagande utöver vad kreditgivaren kan eller får lämna. Man får ett besked om vad lokaliseringen kostar samhället. Själva beslutet om åtgärden fattas därefter av lokaliseringsmyndigheten. Kreditinstituten styr inte förloppet. Den eventuella styrningen sker genom lokaliseringsmyndigheten.

Vi anser att man genom att utforma ett kreditssystem på här angivet sätt kan nå samma effekt i lokaliseringsarbetet som genom en lånefond. Samtidigt får man ett system som är enklare, smidi-

gare och billigare. Herr talman! Det är därtill en finansieringsform som inte belastar skattebetalarna.

Jag ber, herr talman, att med det anförda få yrka bifall till reservationen nr 3) av herr Gustaf Henry Hansson m. fl.

Herr GUSTAFSSON i Stenkyrka (cp):

Herr talman! Herr Börjesson i Glömminge har i stort utvecklat många av de synpunkter som man kan ha i denna fråga. Jag vill helt inrikta mig på att ge några synpunkter i anledning av motionen nr 268, som speciellt framhåller Gotlands behandling i lokaliseringsspolitiskt avseende.

Beträffande befolkningsutvecklingen på vår största ö kan man konstatera, att den under mycket lång tid har varit vikande. Om vi går tillbaka så långt som till 1850 finner vi, att Gotland då hade 1,3 procent av landets befolkning. 1963 hade ön 0,7 procent. Under 1950-talet inträffade den stora folkminskningssperioden för Gotlands vidkommande. Befolkningen minskade mer än i någon annan del av landet, eller med 8 procent. Helt naturligt var det personer i de lägre förvärvsarbetande åldrarna som flyttade ut. De flyttade inte därför att de inte trivdes på Gotland, utan därför att de saknade utkomstmöjligheter.

Under de två senaste åren har det skett en ändring till det bättre. Gotland har hållit befolkningssiffrorna, och detta är följden av en viss industrilokalisering till ön. Vi är från gotländsk sida tacksamma för de åtgärder som vidtagits. Emellertid märker vi i uttalanden från olika håll en viss, kanske något överdriven, optimism. Vi skall givetvis tro på framtiden, vi vill gärna göra detta, men vi skall inte överdriva optimismen. En sådan överdriven optimism gör sig gällande när det sägs att problemet nu blivit löst för Gotlands vidkommande.

Länsstyrelsen på Gotland har gjort en prognos som lades fram i början av

Riktlinjerna för lokaliseringsspolitiken

år 1965. Man varnar i denna prognos för en utflyttning i storleksordningen 1 500 till 2 500 personer fram till 1977, och man säger vidare att det för att kunna bibehålla en konstant folkmängd på Gotland behövs 2 000 nya arbetstillfällen. Detta säger oss att den ändring till det bättre som inträffat kan visa sig vara temporär, om inte åtgärderna fullföljs i olika avseenden.

När lokaliseringssutredningen pågick undersökte man också olika faktorer som var bestämmande för möjligheterna till lokalisering av näringslivet. Man undersökte bl. a. frågan om kommunikationernas och fraktkostnadernas betydelse från lokaliseringssynpunkt. Denna utredning omfattar hela landet med undantag för Gotland. För närvarande pågår en utredning av dessa frågor för Gotlands vidkommande. Vi tror att denna undersökning kommer att visa att vi har alldeles säregna förhållanden på Gotland. Våra frakter är mer än dubbelt så höga som fastlandets, i många fall tre gånger så höga.

Vidare har givetvis gotlänningarna själva, kommuner och landsting, begränsade möjligheter att själva vidta åtgärder för att lokalisera industrier till ön. Detta beror på att vi har en mycket låg skattekraft. Medelinkomsten på Gotland är den lägsta i riket. Enligt Sveriges landstings tidskrift är medel-skattekraften på Gotland kr. 40:41 per invånare mot genomsnittet i riket kr. 53:88.

Jag vill gärna framhålla att Gotland är i behov av lokaliseringsspolitiskt stöd för näringslivets utveckling. Turismen kommer här in i bilden. Gotland är ju attraktivt som turistlän, och det visar sig alltmera att man söker sig dit. Man kommer ifrån alla delar av vårt land, och man kommer också ifrån andra länder. Vi gotlänningar hälsar alla hjärtligt välkomna, men det är givet att vi vill ha det så ställt att vi kan ta emot våra gäster på ett värdigt och riktigt sätt. Det kostar pengar, och det mås-

Riktlinjerna för lokaliseringspolitiken

te investeras i olika anläggningar för att vi skall kunna ta emot turisterna.

Jag vill helt kort säga att det för Gotlands vidkommande föreligger såväl befolkningspolitiska, näringspolitiska som försvarspolitiska synpunkter som motiverar ett lokaliseringspolitiskt stöd till Gotland.

Här föreligger emellertid en reservation, i vilken man yrkar på att östra Götaland skall utgöra ett särskilt stödområde. Jag vill därför inte ställa något speciellt yrkande i anledning av motionen nr 268 utan inskränker mig till att yrka bifall till reservation nr 1 och nr 4. Om inte kammaren anser sig kunna bifalla dessa reservationer, hoppas jag emellertid att det ligger realitet bakom utskottets skrivning på sidan 4 längst ner där man säger: »Utskottet vill erinra om att möjligheter finns att i särskilda fall låta lokaliseringspolitiskt stöd komma även orter utanför norra stödområdet till del.» Gotland behöver stödet, och det skall vara ett stöd som utgör hjälp till självhjälp.

Fru RENSTRÖM-INGENÄS (s):

Herr talman! Det är bara 3½ månader sedan riksdagen grundligt debatterade lokaliseringspolitikens problematik. Man sade då såväl i propositionen som i utskottsutlåtandet och i riksdagen, att det var en försöksverksamhet man startade, och denna försöksverksamhet skulle närmast omfatta en femårsperiod. Lokaliseringspolitikens inriktning och innehåll skulle inte vara bunda för en längre framtid. Ja, inte ens för dessa fem år av försöksverksamhet skulle bestämmelserna vara bindande. Om erfarenheterna av verksamheten visade att en ändring vore pakallad eller om förutsättningarna ändrades, då skulle också bestämmelserna anpassas därefter.

Man inrättade också särskilda organ både på länsplanet och centralt för att på det sättet få organisatoriska förutsättningar för att följa verkningarna av

vidtagna åtgärder. Dessa organ kan göra undersökningar och ta initiativ till ytterligare insatser. Utskottet sade också då, att åtgärder som vissa motionärer begärt men som man vid försöksverksamhetens igångsättande stod tveksam inför och därför inte ville tillstyrka, mycket väl kunde tänkas komma att bli tillgodosedda om och när erfarenheterna styrkt att det vore lämpligt. Och så anvisades 800 miljoner kronor att användas under de fem åren och ställdes till förfogande från och med budgetåret 1965/66.

Nu har vi inte hunnit längre än till den 1 april. Några erfarenheter av den beslutade verksamhetens resultat finns inte. Men i motioner från höger-, folkparti- och centerpartihåll har rests krav på ändrade bestämmelser. Man vill ha en ändring av det lokaliseringspolitiska stödets avgränsning, och man vill att ytterligare ett stödområde, nämligen östra Götaland och Gotland, skall inrättas. För detta område skulle gälla samma bestämmelser som för det norra stödområdet.

Det är alltså fråga om fördelningen av de 800 miljonerna. Många stora anslagsbehov föreligger, och det är givetvis en grannliga uppgift att fördela de till buds stående medlen. Eftersom pengarna inte räcker till allt och alla måste man ge bidragen till de områden där behovet är allra störst — och det är oemotsägligen i Norrland som behovet är störst. Det är där som den fortgående rationaliseringen av jordbruket och skogsbruket har medfört i hög grad minskade arbetstillfällen i redan förut glest bebyggda områden. Industrien har under tiden expanderat även i Norrland liksom i övriga delar av landet, men inte tillräckligt mycket för att inom Norrland bereda arbete åt alla de friställda. Många av dem har flyttat till andra delar av Sverige, där det varit stor efterfrågan på arbetskraft.

Lokala svårigheter av samma art som

i Norrland har vid skilda tillfällen dykt upp även i andra delar av landet — kanske oftast inom den region som man kallar östra stödområdet och Gotland. Svårigheterna där har dock, sedda i ett större sammanhang, varit av långt mindre omfattning. Låt mig nämna två siffror, som tydligt belyser riktigheten av denna bedömning.

Under femårsperioden 1958—1963 minskade folkmängden genom utflyttning från norra stödområdet med 40 000 personer eller 2,9 procent. I det södra området uppgick minskningen samtidigt endast till 164 personer eller 0,1 promille.

Dock kan svårigheter uppkomma på enskilda orter även utanför det norra stödområdet. Jag vill erinra om möjligheten att i sådana fall även de får del av det lokaliseringsspolitiska stödet. Dessa orter har icke ställts utanför, som herr Berglund sade. Det ligger realitet i vad utskottet sagt i detta avseende.

Utskottet anser att den i december gjorda bedömningen av angelägenhetsgraden i de framställda kraven på lokaliseringssstöd och den därpå grundade regionala gränsdragningen var riktig. Erfarenheter som ger anledning till omprövning har i varje fall icke ännu vunnits. Utskottet kan därför icke biträda framställda yrkanden härom utan föreslår att riksdagen beslutar om avslag.

Låt oss så övergå till frågan om servicestöd till befolkningen i vissa glesbygder. Det är en fråga som också tas upp i de olika motionerna med en begäran om utredning. Detta är ett av de svåraste problem som vi i december stod något tveksamma inför. Departementschefen hade i propositionen sagt: »Även i områden där lokaliseringsspolitiska insatser inte blir möjliga måste samhället bära ansvaret för att befolkningen tillförsäkras en rimlig servicestandard.» Utskottet framhöll att man måste utgå ifrån att en fortsatt succes-

Riktlinjerna för lokaliseringsspolitiken

siv utflyttning kommer att ske från glesbygder och från åtskilliga små tätorter inom stödområdet. Därmed ökas svårigheterna att upprätthålla en tillfredsställande servicestandard för dem som bor kvar.

Majoriteten i utskottet har ansett tiden mogen att redan nu tillsätta en utredning. Jag ansluter mig emellertid till reservation nr 2 av herr Ståhle m. fl. Reservationen erinrar om att det rör sig om en försöksverksamhet som noga observeras av planeringsråden i berörda län. Dessa planeringsråd kommer fortlöpande att överväga glesbygdsbefolkningens speciella situation och även att framlägga förslag till förbättringar där så anses påkallat. Även åtgärderna för kommunal skatteutjämning har betydelse i sammanhanget.

När erfarenheter av försöksverksamheten vunnits är jag övertygad om att ingen kommer att motsätta sig en utredning, om en sådan visar sig befogad. Någon risk för att denna problematik lämnas obeaktad finns inte.

Jag ber alltså att få tillstyrka förslaget i reservation nr 2 till bankoutskottets utlåtande.

Så kommer frågan om i vilken form det ekonomiska stödet skall utgå. Beslutet innebar att företagen skulle få dels direkta bidrag och dels statliga lån från en särskild lånefond. Man hade också diskuterat som ett alternativ till lån, att staten skulle ställa kreditgarantier till förfogande så att företagen i stället finge möjlighet till motsvarande upplåning hos de ordinarie kreditinstituten.

Man kunde kanske tycka att det vore egalt om staten direkt lånade ut pengar ur egen fond eller ställde sig som garant för lån på öppna marknaden. Men för företagen skulle skillnaden kunna vara avsevärd och olycklig, därför att möjligheterna att utnyttja krediterna skulle vara beroende av läget på kreditmarknaden — och det är ju tidvis synnerligen stramt, som alla vet. Tanken

Riktlinjerna för lokaliseringspolitiken

på att ge förtursrätt för dessa krediter avvisades också av utskottet, som inte ville tillstyrka en lokaliseringspolitiskt betingad reglering av kreditmarknaden.

I motionerna I:80 och II:108 har från högerhåll framställts yrkande om att statliga kreditgarantier på 100 miljoner kronor om året skulle ställas till förfogande i stället för statliga lån under den försöksperiod på fem år som verksamheten omfattar. Men bankoutskottet vidhåller sin föregående år uttryckta mening och avstyrker det här berörda förslaget om kreditgarantier.

Motionärerna från folkparti- och centerpartihåll accepterar inrättandet av en statlig lånefond men påyrkar att kreditgarantier också skall förekomma i viss utsträckning som ett komplement till bidrag och lån. De anger som maximibelopp för det första året 50 miljoner kronor — utan att säga något om de följande fyra åren, då man emellertid troligen inte ämnar yrka mindre.

Utskottet har två invändningar häremot. Dels anser man att den beslutande ekonomiska ramen 800 miljoner kronor är väl avvägd, dels finner man en uppdelning av det statliga stödet på tre stödformer olämpligt. Utskottet avstyrker motionsyrkandena.

Motionerna I:485 och II:576 behandlar frågan om en utjämning av drivmedelspriserna. Motionärerna vill att Kungl. Maj:t skall ge sig ut och förhandla med oljebranschens företrädare för att få till stånd en utjämning av bensin- och oljepriserna. Det är en tanke som kommittén för näringslivets lokalisering var inne på. Härom uttalades både i propositionen och i utskottet att principen måste vara den, att statligt stöd inte lämnas i sådana former som innebär fortlöpande direkta driftsubventioner till företagen. Detta skulle kunna komma att bli fallet om yrkandet bifölls. Statliga initiativ på området borde tills vidare icke övervägas. Departementschefen sade

också, att om det kunde påvisas företagsekonomiska skäl för en utjämning av drivmedelspriserna, skulle nog initiativ komma att tas av berörda intressenter. Utskottet och riksdagen anslöt sig till departementschefens uttalande i föl, och utskottet yrkar avslag på förslaget att Kungl. Maj:t skall anmodas upptaga förhandlingar med oljebranschen.

Herr talman! Jag har alltså yrkat bifall till utskottets hemställan i alla delar utom vad gäller reservationen nr 2, där jag yrkar bifall till reservationen i fråga.

Herr BERGLUND (fp) kort genmäle:

Herr talman! Det är alldeles riktigt som fru Renström-Ingenäs säger att vårt beslut om lokaliseringsstöd förra året avsåg en försöksverksamhet på vissa områden. Men som jag nämnde tidigare reserverade vi oss på den punkten och ville att verksamheten skulle omfatta även de områden som är aktuella i dagens debatt.

Fru Renström-Ingenäs frågar här varifrån man skall ta pengarna till detta och det kan naturligtvis diskuteras. Man anslår ganska betydande belopp till beredskapsarbeten av olika slag. Det är riktigt att man gör det i ganska stor utsträckning, men jag undrar om det inte vore mera ekonomiskt att minska det anslaget något och i stället investera en del av pengarna i lokaliseringspolitiken. Beredskapsarbetena är ju av ganska kortvarig natur och understundom ofta säsongmässiga. En investering för lokalisering av företag däremot är ju avsedd att verka på längre sikt, och genom investeringen bereds arbetsmöjligheter för människorna på ett helt annat sätt än genom beredskapsarbeten.

Fru Renström-Ingenäs säger att de aktuella områdena inte ligger utanför stödmöjligheterna. Men på visst sätt gör de ju det, ty områdena är så pass stora att de knappast kan inrangeras i vad

som torde avses med departementschefens uttryck att vissa områden under vissa förhållanden kan komma i fråga. Detta måste ju betyda att det skall vara fråga om punktinvesteringar i områden, likartade med de norrländska men kvantitativt betydligt mindre. Sydöstra Götaland är ju ett för stort område för att kunna inrangeras i detta begrepp.

Vad de ekonomiska relationerna beträffar fasthåller jag vid att det bör vara en samverkan mellan direkt långivning och kreditgarantisystem. Om jag fattat saken rätt är det nämligen så att en industri kan lokaliseras till en ort, där det finns en bankinrättning som har möjligheter att ge lån mot statliga garantier.

Herr NILSSON i Tvärålund (cp):

Herr talman! Temat för de anföranden jag i dag lyssnat till här i kammaren och även för de anföranden jag åhörde i medkammaren i går kväll i det ärende vi nu behandlar har varit att så kort tid förflutit sedan föregående riksdagsdebatt i ärendet att några ändrade ställningstaganden inte föranletts. För min del anser jag emellertid att en del ändå hänt under dessa tre och en halv månader.

Jag skall huvudsakligen uppehålla mig vid punkten 20 i statsutskottets utlåtande, som rör frågan om beredskapsmedel. Under denna punkt yrkar vi på ett anslag av 380 miljoner kronor — beloppet är alltså 40 miljoner kronor lägre än det utskottet föreslår. Detta betyder inte att centerpartiet vill minska samhällets sysselsättningsberedskap — tvärtom. Centern driver nämligen en i vissa delar annan politik för att upprätthålla den fulla sysselsättningen än socialdemokraterna. Vår politik är mer inriktad på varaktiga sysselsättningsmöjligheter för de arbetslösa genom en aktiv lokaliseringspolitik än den socialdemokraterna och högern i detta fall förordar. De 40 miljoner, med vilka vi

Riktlinjerna för lokaliseringpolitiken

vill minska beredskapsarbetena, föreslår vi i stället skall tillföras lokaliseringsbidraget. Vi föreslår alltså en annan hushållning med samhällets resurser på detta område än utskottet.

En väsentlig del av den nya given för en aktiv lokaliseringspolitik utgörs av s. k. lokaliseringsbidrag till industrihus. Högern och socialdemokraterna föreslog 60 miljoner för detta ändamål, folkpartiet 75 miljoner och centerpartiet 100 miljoner. I dag — tre och en halv månader efter riksdagsbeslutets fattande — är det faktiskt lättare att överblicka behovet av dessa bidrag, som av arbetsmarknadsstyrelsen bedömes vara mycket värdefulla lokaliseringsmedel. I statsverkspropositionen redovisas således att den varaktiga sysselsättningseffekten av dessa lokaliseringsbidrag visat sig vara mycket god.

I fjolårets statsverksproposition föreslogs för ändamålet 40 miljoner kronor. Centerpartiet motionerade om ett anslag på 60 miljoner kronor. Riksdagen beslöt anvisa 50 miljoner kronor. När nu Kungl. Maj:t och statsutskottet föreslår riksdagen att besluta om ytterligare 10 miljoner på tilläggsstat innebär detta att vår fjolårsmotion om 60 miljoner kronor för det innevarande budgetåret blir bifallen. Vår bedömning av medelsbehovet visade sig alltså ligga närmast det aktuella behovet. Arbetsmarknadsstyrelsen gjorde hösten 1964 följande uttalande: »En anslagsförstärkning med 25 miljoner kronor vore därför behövlig för att icke avbryta den framgångsrika lokaliseringsverksamhet som styrelsen igångsatte våren 1963.»

Vi kan således nu konstatera att vid tidpunkten för riksdagsbeslutet — alltså redan innan organisationen för aktivisering av lokaliseringpolitiken kom till stånd — var behovet av lokaliseringsbidrag 15 miljoner kronor eller 25 procent större än vad som enligt riksdagens beslut skulle gälla för de närmaste fem åren. I dag är balansen än-

Riktlinjerna för lokaliseringspolitiken

nu större enligt vad jag gjort mig underrättad om hos arbetsmarknadsstyrelsen.

Detta styrker oss inom centerpartiet i vår uppfattning, att beloppet 100 miljoner för lokaliseringsbidrag är riktigare än högerns och socialdemokraternas — det var ju dessa partier som på denna punkt dikterade riksdagsbeslutet. Högerns och socialdemokraternas ställningstagande betyder i detta hänseende en uppbromsning av skapandet av varaktiga arbetstillfällen genom lokaliseringsbidrag, om man jämför med de initiativ som tagits av näringslivet i berörda områden under innevarande budgetår. Jag kan inte anse att detta är ett positivt uttryck för viljan till framtida lokaliseringsinsatser. Huruvida det då sysselsättningsläget i dag i de områden som främst berörs av lokaliseringspolitiken?

Inrikesministern uttalar följande i Kungl. Maj:ts proposition nr 105, d. v. s. tilläggspropositionen nr 2: »Av det totala antalet arbetslösa i hela riket hänförde sig i februari drygt 17 % till de båda nordligaste länen. Detta är den högsta andel som redovisats sedan den nuvarande arbetslöshetsstatistiken tillkom år 1956.»

I Dagens Nyheter verifieras dessa uppgifter i en artikel, där länsarbetsnämnden i Norrbotten uttalar, att det i dag i Norrbotten finns 9 300 arbetsökande. Vid samma tid förra året var siffran 8 000 arbetssökande. Under förra året flyttade 6 000 personer bort från Norrbotten för att få arbete på annat håll. Länsarbetsnämnden förutspår att läget kommer att bli ännu sämre framöver. Skogsbruket beräknas ytterligare lämna ifrån sig 300 personer, och ungefär lika många beräknas friställas inom jordbruket. För byggnadsbranschen räknar man med att 1 000 färre arbetare skall få sysselsättning i Norrbotten nästa år. Denna minskning med 1 000 byggnadsarbetare måste vara en följd av det förslag till lokalisering av

bostadsbyggandet, bakom vilket inrikesministern står.

Jag åhörde i går kväll inrikesministerns anförande i första kammaren. Han framförde då mycket positiva åsikter om lokaliseringspolitiken, men han ställde icke i utsikt att ge den mera materiellt innehåll. Centerpartiet däremot vill ge lokaliseringspolitiken större resurser.

Den minskning av anslaget till allmänna beredskapsarbeten för budgetåret 1965/66 på 40 miljoner kronor, som enligt vårt förslag bör överföras till lokaliseringsbidrag, beräknas enligt arbetsmarknadsstyrelsen ge årliga tillskott på cirka 3 200 varaktiga sysselsättningstillfällen och cirka 800 arbetstillfällen under utbyggnadstiden. Försökstiden är fem år, och vi får alltså under förutsättning att sysselsättningseffekten förblir oförändrad under denna tid multiplicera siffrorna med fem.

Eftersom lokaliseringsbidraget per dag och sysselsatt person ligger i ungefär samma storleksordning som genomsnittet för beredskapsarbeten, är det realistiskt att räkna med att man i motsvarande grad kan minska de medel vilka utgår till beredskapsarbeten.

Enligt en redovisning som för kort tid sedan lämnades vid en av arbetsmarknadsstyrelsen arrangerad konferens kostar ett arbetstillfälle, som uppstår genom bidrag till industrihus, i genomsnitt 13 000 kronor. Samtidigt meddelades att denna summa är betydligt lägre än vad ett genomsnittligt arbetstillfälle i beredskapsarbete kostar. Följaktligen måste det vara ekonomiskt att inrikta sig på att i större utsträckning skapa varaktiga sysselsättningsmöjligheter genom lokaliseringsbidrag. Det måste därför vara ekonomiskt att flytta över pengarna från beredskapsarbeten till lokaliseringspolitiska åtgärder.

Vidare måste kostnaderna för flyttningsbidrag kunna begränsas. Vi föreslår emellertid ingen minskning av detta. Vi vill inte föra över kostnaderna

för strukturförändringar i näringslivet så att de drabbar enskilda personer.

Genom vårt förslag synes människor, som genom arbetslöshet befinner sig i en besvärlig tvångssituation, få betydligt bättre valmöjligheter när det gäller att få en tryggare framtid.

I sitt utlåtande nr 11 uttalar statsutskottet följande: »I frågan om valet av arbetsobjekt för beredskapsarbeten har utskottet år 1963 uttalat att avgörande måste vara den prioritering som kan ges åt den ifrågavarande investeringen och den sysselsättningspolitiska effekt som projektet medför.» — Detta tycker jag talar för insatser i lokaliseringspolitiskt syfte. Utskottet skriver vidare: »Hänsyn bör enligt utskottets mening tas till den arbetslöses personliga förhållanden, varvid möjligheterna att bereda honom en mera stadigvarande sysselsättning i hemorten bör beaktas. Det förhållande, att beredskapsarbetena inriktas på mindre kostnadskrävande objekt, innebär inte ett avsteg från nämnda urvalsprincip. Utskottet avstyrker med hänvisning till sitt nämnda, av riksdagen godkända uttalande motionerna II:345 och II:513.»

Jag tillhör dem som väckt motion II:345, i vilken det yrkas att beredskapsarbeten för friställd arbetskraft i första hand och så långt det är möjligt må lokaliseras till de arbetslösas respektive hemlän.

Jag lät mig under utskottsbehandlingen övertygas om att denna skrivning skulle täcka vad vi i motionen avsåg. När jag åhörde inrikesministerns anförande i går kväll måste jag säga att jag till någon del ångrade, att jag inte fogade en reservation till denna punkt. Framtiden får därvidlag visa vad som är rätt och riktigt.

Jag tillhör även dem som väckt motion II:514, vilkens yrkande går ut på att länsarbetsnämnderna må få befattningshavare med direkt lokaliseringspolitiska uppgifter i enlighet med vad som i motionerna anføres. Jag har ti-

Riktlinjerna för lokaliseringspolitiken

digare varit med om att motionera om samma sak, men motionerna har blivit avslagna.

Om man tolkar statsrådets skrivning i statsverkspropositionen på denna punkt välvilligt, kan man möjligen komma fram till att det är meningen att få till stånd så stor personal på länsarbetsnämnderna att den är tillräcklig för handläggningen av de lokaliseringspolitiska uppgifterna. I utskottet hyste man denna uppfattning, och även jag vill gärna tolka skrivningen välvilligt på denna punkt.

När statsrådet nu sitter här vill jag gärna ställa frågan direkt till honom om han med den skrivning han gjort i statsverkspropositionen avser att tillgodose detta ändamål. Jag noterar den jakande gesten från statsrådet. Man får ju förutsätta att de administrativa myndigheterna följer det uttalandet.

Den ökning av arbetstillfällena i områden med sysselsättningssvårigheter som skulle bli resultatet av vårt förslag skulle naturligtvis underlätta och påskynda den önskvärda strukturuomvandlingen av näringslivet i berörda områden. Ibland hör man, inte minst från socialdemokratiskt håll, att strukturuomvandlingen går för långsamt. Men enligt vår mening ges inga rimliga alternativ. De allra flesta anser inte att flyttningsbidraget är ett rimligt alternativ. Jag ställer mig inte alls avvisande till en rörlighetsstimulerande politik. Den är en förutsättning för en progressiv utveckling av vårt näringsliv och vår standardhöjning. Men man måste också vidta andra åtgärder inom ramen för arbetsmarknadspolitiken.

Vid denna tidpunkt i fjol redovisades i en valtidning från socialdemokraterna hur det hade gått bl. a. i Valdemarsvik när man gjorde sitt allra bästa med arbetsmarknadspolitiska medel. Resultatet av lokaliseringspolitiken beror i stor utsträckning på hur den administreras. Det är mycket vida gränser för denna administration, framför allt i frå-

Riktlinjerna för lokaliseringsspolitiken

ga om den centrala inom arbetsmarknadsstyrelsen och inrikesdepartementet. Administrationen i dessa instanser blir normgivande för de regionala planeringsrådets möjligheter att handla. Jag vill instämma i inrikesministerns uttalande i första kammaren i går kväll, då han sade att det är nödvändigt att snarast få till stånd effektiva planeringsråd ute i länen. Jag tror att det är just under de närmaste åren — innan människorna tvingas flytta därifrån — som man måste bryta igenom vällen av förutfattade meningar om ett ogynnsamt industriklimat i Norrland. Som regel är dessa föreställningar felaktiga.

Ett hinder för en aktivisering av lokaliseringsspolitiken är, som jag ser det, den fördelning av bostadsbyggandet som skulle bli följden av Kungl. Maj:ts förslag. Inte endast i länen inom stödområdet utan i praktiskt taget alla län utanför storstadsområdena har inrikesministerns förslag om bostadsbyggandets lokalisering i högsta grad oroat såväl kommunala myndigheter som länsmyndigheter. Det är ovisst om inrikesministern har kunnat hålla räkning på alla de uppvaktningar som gjorts i denna fråga.

Jag tänker inte, herr talman, ta upp någon debatt om bostadsfrågan; den skall ju diskuteras nästa onsdag. Bostadsfrågan står emellertid i så nära relation till den fråga vi nu behandlar att jag i korthet vill ta upp några punkter.

Jag måste beteckna det som anmärkningsvärt att regeringen, främst då inrikesministern, samtidigt med att riksdagen diskuterar frågan och fattar beslut om en aktiv lokaliseringsspolitik, förbereder ett förslag till fördelning av bostadsbyggandet som i hög grad kommer att försvåra lokaliseringen av företag inte bara till stödområdena utan även till andra delar av landet utanför storstadsområdena. Följden måste bli att trycket och köerna ökar i de s. k. tätregionerna och sysselsätt-

ningsstörningar uppstår inom hela den sektor som berör industrilokaliseringen i landet i övrigt, även på expansiva orter.

Avsikten med lokaliseringsspolitiken är bl. a. att bättre tillvarata samhällets resurser i form av bostäder, kommunikationer o. s. v. Jag vill understryka att det är på det sättet. Jag kan ta ett exempel från min hemkommun, där vi under de senaste veckorna lyckats få till stånd en lokalisering av ett företag som sysselsätter ett tjugofemtal personer, huvudsakligen kvinnlig arbetskraft. Såvitt jag vet behöver vi inte bygga en enda bostad för att genomföra den lokaliseringen. Och det är ju tur för oss, eftersom vi får bygga fem lägenheter under 1965, låt vara att de lägenheterna fritt får fördelas på höghus och småhus.

Trots att det är möjligt med ett ganska stort pendelavstånd mellan bostadsorten och arbetsplatsen så är bostadsbyggandet i allmänhet en förutsättning för industrilokaliseringen eftersom den sker företrädesvis till de mera expansiva orterna.

Jag skall inte ta upp frågan om det s. k. servicestödet, men jag vill ändå påpeka att utvecklingen verkligen är skrämmande på de orter som skulle behöva ett verkligt servicestöd. Tillåt mig att även denna gång ta ett exempel från mitt hemlän, där lappmarken — som redan tidigare var mycket glest befolkad — år 1964 hade en större utflyttning än hela länets.

Något måste göras mycket snart, och här kommer planeringsråden in i blickpunkten. De har emellertid, såvitt jag vet, inga ekonomiska resurser att sätta in. Jag anser att anslagsramarna för lokaliseringsspolitiken över huvud taget är för snäva för att räcka till denna service i glesområdena. Vi riskerar att tiden går oss förbi, och då kan det vara väldigt svårt att reparera skadorna.

Enligt min mening är just detta kän-

netecknande för den socialdemokratiska lokaliseringsspolitiken: oviljan att ta itu med problemen i tid, oviljan att i tid försöka lösa de problem som vi tar upp i våra motioner och reservationer.

Det är synd att statsrådet Johansson nu inte är inne i kammaren. Jag åhörde med intresse hans anförande i första kammaren i går, och jag hade tänkt ta upp ett uttalande som han då gjorde. Jag hoppas att det var oöverlagt och fällt i stridens hetta; det kan förklara och förlåta mycket. Han sade att våra åsikter inte var värda att lyssna till. Inte ens för ett statsråd är det väl lämpligt sitta på en så hög piedestal. Herr talman! Liksom arbetsmarknadsspolitiken i övrigt måste även lokaliseringsspolitiken på bästa sätt utnyttja samhällets resurser. Man måste bl. a. genom lokaliseringsspolitiken se till att de svårigheter som strukturomvandlingen för med sig inte drabbar de enskilda. Hur det nu än var med inrikesministerns uttalande, så ankommer det nog även på honom och regeringen i övrigt att lyssna till, begrunda och sakligt beakta de synpunkter på problemen, som kommit till uttryck vid uppvaktningar, i motioner i riksdagen och även i våra reservationer till detta bankoutskottets utlåtande nr 6.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationerna nr 1 och 4 i det föreliggande utlåtandet.

Herr GUSTAFSSON i Skellefteå (fp):

Herr talman! Fru Renström-Ingenäs sade när hon talade om förslaget att utöka stödet med kreditgarantier, att utskottsmajoriteten hade funnit att en uppdelning av stödet på så många olika stödformer var olämplig. Men vi har ju ändå haft en lokaliseringssutredning, som funderat på frågan om lokaliseringsspolitiken i flera år och som förordat just en sådan uppdelning. Lokaliseringssutredningen föreslog dels direkta bidrag till företagen, dels en statlig lånefond, dels också kreditga-

Riktlinjerna för lokaliseringsspolitiken

rantier. Utredningen hade ännu fler stödformer att anvisa. Den förordade ett anslag på 10 miljoner kronor för att minska kostnaderna för elströmmen i dessa områden. Den föreslog ett lägre bensinpris och även en del andra åtgärder. Jag har väldigt svårt att förstå varför bankoutskottet funnit det olämpligt med en uppdelning på tre stödformer; detta har inte heller framgått av debatten.

Vi har i en reservation till statsutskottets utlåtande nr 11 föreslagit, att anslaget till allmänna beredskapsarbeten skall vara 405 miljoner kronor, vilket är 15 miljoner kronor mindre än Kungl. Maj:ts och utskottsmajoritetens förslag. Anledningen härtill är att vi i stället föreslagit att lokaliseringssbidraget skall höjas med 15 miljoner kronor. Det kan för all del sägas att lokaliseringssbidraget har en något annan inverkan på arbetslösheten än vad beredskapsarbetena har. Men det kan inte förnekas att bidrag till uppförande av industribyggnader är sysselsättningsfrämjande just i de områden där arbetslösheten är som störst. Vi menar därför att en överflyttning av ett så pass litet belopp som det här är fråga om från de allmänna beredskapsarbetena till lokaliseringssbidraget mycket väl låter försvara sig.

Vi har motiverat detta förslag bl. a. med att vi samtidigt föreslagit ett nytt stödområde, nämligen det östra stödområdet. Jag vill emellertid understryka att detta bara är en motivering till vårt förslag om denna höjning. Det finns många fler motiveringar, och därför kommer vi att vidhålla vårt förslag på den punkten även om vårt förslag beträffande det östra stödområdet avslås av riksdagen. I vår reservation under punkt 20 i statsutskottets utlåtande nr 11 säger vi, att vårt yrkande i denna reservation gäller endast under förutsättning av ett bifall till reservationen 1 vid bankoutskottets utlåtande nr 6. Den formuleringen har tillkommit ge-

Riktlinjerna för lokaliseringspolitiken

nom ett olycksfall i arbetet, och jag ber att få understryka att vi anser att anslaget skall höjas med 15 miljoner kronor, även om vårt förslag om det östra stödområdet avslås av riksdagen.

Herr talman! Det skulle vara mycket att säga om lokaliseringspolitiken, men som tidigare framhållits har vi diskuterat frågan helt nyligen, och de flesta argumenten är väl kända. Det har emellertid sagts att den nu föreslagna lokaliseringspolitiken endast skall vara en försöksverksamhet under fem år, och man har då menat att vi borde kunna lugna oss och se hur denna försöksverksamhet utfaller, innan vi yrkar på höjning av anslagen. Jag tror emellertid att man åtminstone i övre Norrland inte har tid att vänta på utfallet av denna försöksverksamhet. Läget i övre Norrland är sådant, att det just under de närmaste åren är särskilt angeläget att det vidtas kraftiga åtgärder på detta område. Vi hade ju här i landet en mycket hög nativitet för tjugofem år sedan, och den var särskilt hög i Norrlandslänen. De stora barnkullar som då föddes börjar nu komma ut på arbetsmarknaden och skall ha sysselsättning. Härtill kommer att det pågår en mycket snabb storleksrationalisering inom det norrländska jordbruket, vilket medför att en stor del av arbetskraften blir friställd. Inom skogsbruket är förhållandena desamma.

Dessa tre förhållanden tillsammans gör åtgärder på detta område angelägna särskilt under de närmaste åren. Därför tror jag inte att det är rimligt att vi skall vänta på utfallet av denna försöksverksamhet, innan vi framför våra förslag.

Herr talman! Det vore mycket mer att säga i denna sak, men jag har velat fatta mig kort och skall sluta. Också talarna i första kammaren fattade sig kort, och jag har hört sägas att inrikesministern av detta drog slutsatsen att de var osäkra och tveksamma i fråga

om sina förslag. Jag vill redan nu säga att varje sådan slutsats visavi mig är felaktig och bör dementeras i förväg.

Herr TURESSON (h):

Herr talman! Jag skall be att få uppehålla mig några minuter vid punkt 20 i statsutskottets utlåtande nr 11. Den gäller anslaget till allmänna beredskapsarbeten.

Regeringens förslag på den punkten innebär en uppräknig av anslaget från 315 miljoner innevarande budgetår till 420 miljoner för nästa budgetår. När man har att ta ställning till detta förslag finns det all anledning att snegla på konjunkturen.

Det är väl för alla uppenbart att vi i dag befinner oss i en utpräglad högkonjunktur där arbetsmarknadsläget främst karakteriseras av att efterfrågan på arbetskraft inte kan tillgodoses inom en rad viktiga sektorer. Det finns inga tecken som tyder på att någon försämring av konjunkturen, som kräver ökade insatser av samhället i sysselsättningshänseende, är att vänta. Det är tvärtom troligt att det även under hela innevarande år kommer att kvarstå svårigheter att få fram arbetskraft i tillräcklig och efterfrågad omfattning.

I den situationen är det för oss inom högerpartiet naturligt att bedöma behovet av medel för beredskapsarbeten mot bakgrunden av sysselsättningsläget. Regeringen har inte gjort en sådan bedömning utan, som jag inledningsvis nämnde, föreslagit en mycket väsentlig höjning av här ifrågavarande anslag. Vi anser att man bör anpassa åtgärderna till det faktiska läget. Det finns därvid enligt vår mening inga skäl att för budgetåret 1965—66 anvisa större anslag till allmänna beredskapsarbeten än för innevarande budgetår.

Det finns naturligtvis en rad skäl utöver dem jag nu snuddat vid som talar för denna vår ståndpunkt. Det finns ett anslag på 135 miljoner kronor till sysselsättningsfrämjande åtgärder för

handikappade, vidare ett anslag på 142 miljoner för omskolning av i huvudsak arbetslösa, och slutligen uttalas det mycket bestämt i statsverkspropositionen att det är angeläget att inrikta beredskapsarbetena på mindre kostnadskrävande objekt än de tunga vägarbetena som hittills varit i förgrunden.

Mot bakgrunden av dessa fakta ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservation 5 c vid punkten 20 i statsutskottets utlåtande nr 11.

Herr LORENTZON (k):

Herr talman! Jag ber att få ta kammarens tid i anspråk för ett litet avsnitt som har med lokaliseringspolitiken att göra. Det gäller vägarna, speciellt i Västernorrlands län. Jag gör detta i anslutning till vår motion nr 513, i vilken vi föreslår att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om en snabb omprövning av nuvarande målsättning och medelsfördelning beträffande anordnande av beredskapsarbeten, så att vägbyggnadsbehoven i Västernorrland tillgodoses bättre än vad som nu förutses i statsverkspropositionen.

Jag måste nämligen bekänna att det var med verklig oro jag tog del av statsverkspropositionen i det fall det gällde arbetsmarknadsstyrelsens äskande av anslag för anskaffning av förläggningsbyggnader, där man skriver följande: »För att finna från lönsamhetsynpunkt lämpliga objekt för beredskapsarbetena är det enligt styrelsens mening nödvändigt att i ökande grad förlägga beredskapsarbeten till södra och mellersta Sverige och att för selsättning vid desamma hänvisa arbetslösa från Norrland.»

Enligt arbetsmarknadsstyrelsen skall alltså den tvångskommendering av arbetskraft, som sedan lång tid pågått från Norrland, fortsätta, kanske i än mer forcerad takt. Det räcker inte med de statliga värvare av arbetskraft, som sänds till de norrländska länen och som

Riktlinjerna för lokaliseringspolitiken

även sökt att få berörda fackföreningsstyrelser att medverka i värvningen. Nu skall i fortsättningen även speciella åtgärder vidtagas för att kommendera arbetskraften från Norrland, under motiveringen att det är mera lönsamt att ha denna arbetskraft i södra och mellersta Sverige.

Det är sant att vägarna i vårt land i stor utsträckning är miserabla, om man bortser från vissa riksvägar. I Norrland är även stora avsnitt av riksvägarna urusla, och vägarna i övrigt tillhör de sämsta i landet. Vad Västernorrlands län beträffar måste sägas att man där tyvärr står med att ha landets sämsta vägar. Detta är framför allt förhållandet i de industrialiserade områdena, där vägarna ur lokaliseringssynpunkt spelar en så väsentlig roll.

Om man menar allvar med den av riksdagen tidigare beslutade lokaliseringspolitiken, i samband med vilken miljoner avsatts till Norrland, måste man även vara överens om att ställa vägarna i farbart skick.

I vissa kommuner i Västernorrlands län är förhållandet så prekärt, att företagare förklarat att man måste överväga att flytta industrierna till andra områden av landet, om inte vägarna blir istandsatta. Jag är fullt medveten om att det — beroende på speciella förhållanden — ställer sig dyrt att bygga vägar exempelvis i Västernorrlands län. Här har vi de tjälfarliga jäsjordarna med den ångermanländska leran. Vi har älvdalarna med dessas kuperade terräng och höga bankar, där speciella skyddsåtgärder måste vidtagas. Det är här fråga om mycket berg, som skall forceras och som ställer sig dyrare att schakta än rena grusbankar. Det är trångt i älvdalarna, höga kostnader då det gäller att lösa in jordbruksfastigheterna. Allt detta sammantaget kostar naturligtvis mycket pengar.

Men vägarna är nödvändiga, framför allt ur lokaliseringssynpunkt. Enligt de kartor, som är sammanställda av väg-

Riktlinjerna för lokaliseringspolitiken

och vattenbyggnadsstyrelsen över landets vägar, kan vägarna i de industrialiserade områdena i Västernorrlands län och upp mot fjällbygderna gott mäta sig med vägar söderut då det gäller godsbefordran — i vissa fall är de mycket räntabla. Det transporteras mera gods på dessa vägar än vad fallet är på exempelvis E 4 i samma område.

Enligt en utredning som tekniska högskolan i Stockholm gjorde 1963 på uppdrag av arbetsmarknadsstyrelsen om olika lönsamma vägbyggnader i vårt land stod sig jämförelseobjekten från Västernorrlands län ganska gott. De fick betyget »mycket räntabla». Men i flera fall utgör vägarna i det skick de nu befinner sig ett hinder för utvecklingen i länet. Kommunikationsministern känner mycket väl till detta genom de uppvaktningar som enskilda kommuner och kommunblock sett sig föranlåtna att göra för att få till stånd farbara vägar framför allt i industriområdena och inte bara vid kusten.

Det är framför allt de tunga timmertransporterna som gör att vägarna blir nedslitna. En kraftigare grundunderbyggnad måste till. Hur kommer vägarna exempelvis att se ut om en tid då SCA gjort allvar av sina intentioner att lansera ett trailersystem med dragbilar och lastvagnssläp på upp till 30 meters längd vid virkestransporter? Det är självklart att dylika fordon väsentligt kommer att inte endast påverka övrig trafik utan framför allt att slita ned de redan tidigare dåliga vägarna i Västernorrlands län.

Undan för undan som bäck- och älvsflottningen minskats har landsvägs-transporterna av timmer från skogarna till fabrikena vid kusten ökats. Detta har skett på tidigare mycket dåliga vägar. När tjällossningen sätter in, avstängs åtskilliga vägar i länet och står öppna endast för mjölktransporter och skolskjutsar.

Det finns lastbilsfirmor som haft till sin uppgift att transportera timmer

men som under den tid tjällossningen pågår måste inställa all verksamhet, avskeda eller permittera — som det nu heter — sina chaufförer, och dessa måste i så fall gå till arbetsförmedlingen och söka annan sysselsättning.

Departementschefen hoppas i den del av huvudtiteln som gäller beredskapsarbeten att »även projekt av sådan omfattning, art och lokalisering, att de arbetskraftsresurser som arbetsmarknadsmyndigheterna önskar sätta in på beredskapsarbeten inom vägväsendet utnyttjas på möjligast effektiva sätt.» Jag hoppas att detta skall gälla vägarna också i Västernorrlands län.

Med stöd av vad jag här har sagt, herr talman, kommer jag att yrka bifall till motion 513 i denna kammare.

Herr LARSSON i Hedenäset (cp):

Herr talman! Till vad statsutskottet uttalat under punkten 20 har jag fogat en blank reservation som jag i all korthet vill något motivera.

I motion nr 345 i denna kammare har hemställts att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte uttala att beredskapsarbeten för friställd arbetskraft i första hand och så långt detta är möjligt må lokaliseras till de arbetslösas respektive hemlän. Detta står i motsats till departementschefens uttalande i statsverkspropositionen av vilket kan utläsas att de arbetslösa i Norrlands-länen i allt större utsträckning skall placeras vid arbeten i de sydliga delarna av landet, med andra ord att beredskapsarbetena skall begagnas som ett instrument i den utflyttningspolitik som nu bedrives.

Utskottet avstyrker motionen och anför på sidan 14 bl. a. följande: »Hänsyn bör enligt utskottets mening tas till den arbetslöses personliga förhållanden, varvid möjligheterna att bereda honom en mera stadigvarande sysselsättning i hemorten bör beaktas. Det förhållande, att beredskapsarbetena inriktas på mindre kostnadskrävande ob-

jekt, innebär inte ett avsteg från nämnda urvalsprincip.»

Detta uttalande kan väl befaras bli tolkat så av många att så fort det kan bedömas osäkert om en arbetslös kan få stadigvarande sysselsättning inom hemorten skall, i stället för att åtgärder för en förbättring av ortens försörjningsunderlag vidtas, vederbörande placeras, ja nära på tvingas till en arbetsplats som är belägen kanske över hundralet mil från hemorten. Detta framstår för mig såsom otillfredsställande. Enligt min mening borde i första hand insatser göras för att få till stånd ett bättre försörjningsunderlag och beredskapsarbetena lokaliseras till hemorten under den tid som erfordras för att uppnå den önskvärda och avsedda förstärkningen av försörjningsunderlaget i bygden.

Utflyttningen har på sina håll börjat gå för lång. I Jämtland har det redan uppstått brist på skogsarbetare. Även på andra håll tenderar utflyttningen att bli så omfattande, att befintliga produktionsresurser inte kan tillvaratas. I åtskilliga bygder behövs det snart inga andra byggnader än pensionärs- och ålderdomshem. Att det för dem som bor i berörda områden känns bittert att bevitna en sådan utveckling är väl lätt att förstå. Men därtill kommer att det är en utveckling som samhället såsom sådant inte kan vara betjänt av. Skadeverkningarna i fråga om beredskap, i fråga om möjligheterna att utnyttja de råvarutillgångar som finns, kan bli ganska dyra att reparera. Därför behövs det aktivare lokaliseringspolitiska insatser, och innan dessa börjat verka krävs att beredskapsarbetena så långt det är möjligt lokaliseras till de arbetslösa egna hemorter eller hemlän.

Får jag till sist med endast några få ord beröra ett avsnitt i bankoutsrottets utlåtande nr 6. Ett sätt att i åtskilliga delar av landet uppnå ett förstärkt försörjningsunderlag är att åstadkomma utjämning av produktionskostnaderna och

Riktlinjerna för lokaliseringspolitiken

därmed skapa förutsättningar för en företagslokalisering till underförsörjda områden. Såsom ett medel i denna riktning förordade lokaliseringsutredningen att förhandlingar skulle upptas med oljebolagen om en minskning av de differenser som för närvarande föreligger i fråga om priser på brännolja och drivmedel. Nu är det ju så, att de delar av landet som har de lägsta avstånden även får betala mer per liter bensin, mer per mil i person- eller varutransporter.

I motion II: 576 har vi tagit upp detta lokaliseringsutredningens förslag och yrkat att riksdagen skulle begära underhandlingar med oljebolagen för att få till stånd en utjämning av olje- och drivmedelspriserna. Utskottet avstyrker emellertid detta under hänvisning framför allt till att regeringen inte biträdde förslaget i fjolårets lokaliseringsproposition. Utvecklingen enbart under den korta tid som gått sedan vi fattade lokaliseringsbeslutet synes mig dock peka i den riktningen att detta beslut inte var tillräckligt. Det förhållandet att det var fråga om en försöksverksamhet bör väl heller inte utgöra något hinder mot att man bättrar på där man ser att så erfordras.

Det synes mig inte vara tillräckligt att motivera en avvisande hållning med att man tidigare varit negativ. I stället bör kompletterande åtgärder vidtas där sådana behövs. Då och då hålls det Harpsundskonferenser omkring olika frågor. I och för sig borde det väl vara anledning till en sådan konferens också omkring spörsmålet att ernå utjämning av levnads- och produktionskostnaderna i olika delar av landet för att därmed skapa bättre möjligheter till förstärkning av försörjningsunderlaget, inte minst i övre Norrland. Nu skall jag inte hålla så hårt på att platsen för en sådan konferens bör vara Harpsund. Det väsentligaste är att överläggningar i dessa frågor kommer till stånd, så att vi om möjligt kan nå fram till ett resul-

Riktlinjerna för lokaliseringspolitiken

tat. Därför bör riksdagen uppdraga åt Kungl. Maj:t att underhandla om dessa saker.

Jag ber således, herr talman, att få yrka bifall till motion 576 i denna kammare.

Herr KELLGREN (s):

Herr talman! Jag tror att ledamöterna i denna kammare blir ganska belåtna om jag inte tar upp en väldigt lång debatt i lokaliseringsfrågan. Jag kan nämligen helt hålla med de talare som påpekat att vi för några månader sedan hade en mycket lång och utförlig debatt när vi tog det omfattande lagförslag som handlar om effektiva lokaliseringsåtgärder. Därför skall jag, herr talman, begränsa mig till att enbart göra två påpekanden.

Det ena är att man inte så där utan vidare kan flytta om miljoner från ett anslag i statsbudgeten till ett annat och motivera detta med att säga att nu finns det så mycket pengar under posten om allmänna beredskapsarbeten, att man därifrån kan föra över så och så många miljoner till exempelvis lokaliseringspolitiken. Bakom avvägningen av de olika anslagen ligger ju ett mycket ingående övervägande om hur mycket de olika områdena kan tänkas behöva. Det är utomordentligt svårt för riksdagen att utan vidare säga att man kan minska anslaget till allmänna beredskapsarbeten, ty detta är ju satt med hänsyn till konjunkturerna och med hänsyn till det antal dagsverken som man bedömer vara erforderligt i olika regioner.

Man bör givetvis också komma ihåg att beredskapsarbeten inte, såsom man från denna talarstol velat göra gällande, är av lägre värde än t. ex. de arbeten som skulle komma till stånd med hjälp av lokaliseringsbidraget. Beredskapsarbetena är nyttiga och nödvändiga framför allt i Norrland, där de till betydande del utgörs av vägarbeten. De vägar som härigenom kommer till stånd är en förutsättning för att näringslivet

i dessa trakter skall kunna utvecklas på ett riktigt sätt. Transportkostnaderna är höga där uppe, det vet vi, men de kan nedbringas med hjälp av goda och ekonomiska vägar. Därför tror jag att funderingarna på att flytta över pengar från anslaget för allmänna beredskapsarbeten till lokaliseringsbidraget är alldeles felaktiga.

Det andra påpekande jag vill göra är att lokaliseringspolitiken inte bara är en fråga om pengar. Den är också en fråga om att man skall ha lämpliga företagsprojekt. Många projekt är igångsatta på grund av den stödverksamhet som har bedrivits, och många andra är beslutade och skall komma i gång under hand som lagstiftningen träder i kraft. Jag tror det är en mycket klok politik att ta sig en funderare över hur dessa olika projekt som igångsätts utfaller. Man kan inte bara utan vidare starta nya projekt, utan det måste också vara en lämplig avvägning mellan dem som man kan tänka sig har goda framtidsutsikter. Därför är det nog mycket rimligt att säga att planeringsråden nu bör träda i verksamhet och att inriksdepartementet får noga pröva alla de olika större projekt som kommer upp efter den 1 juli.

Eftersom det inte har framkommit något som helst nytt i denna fråga från reservanternas sida — inget nytt bidrag till denna diskussion har lämnats sedan i höstas — finns det ingen anledning att korrigera de förslag som utskottsmajoriteten omfattar, och därför, herr talman, skall jag be att få yrka bifall till utskottets hemställan under punkten 20 och samtidigt yrka avslag på alla till detta utskottsutlåtande fogade reservationer.

Herr NILSSON i Tvärålund (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag har svårt att förstå herr Kellgren när han säger att vi inte kan göra en om disposition mellan anslagsbelopp för beredskapsarbeten och

bidrag till lokaliseringpolitiken. Om lokaliseringpolitiken kan ge varaktig sysselsättning åt flera människor, borde det rimligtvis vara möjligt att göra den omdisposition, som vi föreslår.

När det gäller att fastställa stater är det alltid en fråga om beräkning, och ingen kan garantera vilken summa som är den riktiga i dag, utan detta framkommer först när budgetåret är slut.

Vad beträffar värdet av beredskapsarbetena vet jag inte att någon har förklarat dem mindervärdiga på något sätt. De är också produktiva. Personligen anser jag emellertid att det blir ett högre sysselsättningsvärde exempelvis på det arbete man får fram av lokaliseringsbidrag än det blir av beredskapsarbeten därför att lokaliseringsbidragen ger mera varaktiga sysselsättningstillfällen och är av en annan art än beredskapsarbetena.

Herr **KELLGREN** (s) kort genmäle:

Jag skall bara säga, herr talman, till herr Nilsson i Tvärålund att han är osäker själv. Han säger: *Om det skulle ge det och det resultatet.* Han kan dock inte veta någonting om detta, och det kan inte jag heller. Det är bara erfarenheterna av hurudan utvecklingen blir för dessa olika projekt, som i lokaliseringssyfte nu kommer till stånd och kommer till stånd i större utsträckning efter den 1 juli i år, som kan avgöra den saken.

Vidare gör sig herr Nilsson i Tvärålund skyldig till en indirekt nedklassering när han vill minska på beredskapsarbetena till förmån för lokaliseringsprojektet. Jag vill svara att jag tror att beredskapsarbetena är minst lika viktiga och väsentliga för Norrlands industrialisering och strukturomvandling som dessa olika projekt som kommer till stånd i lokaliseringpolitiken.

Herr **NILSSON** i Tvärålund (cp) kort genmäle:

Herr talman! Eftersom jag är norrlän-

Riktlinjerna för lokaliseringpolitiken

ning och har kännedom om beredskapsarbetena måste jag säga att jag har en annan värdering än herr Kellgren. Jag anser inte att beredskapsarbetena är någonting som vi permanent behöver ha i Norrland om vi haft full sysselsättning där. Naturligtvis är de produktiva, men detta hindrar inte att en sysselsättning som är stadigvarande och stabil är det vi främst syftar till och som ger trygghet. Beredskapsarbeten skall inte vara något permanent tillstånd som man bör söka uppnå.

Det är klart att vi är osäkra — såväl Kungl. Maj:t som reservanterna och utskottsmajoriteten också — om vilken siffra som kan vara den riktiga för beredskapsarbeten. Vad vi från vårt håll har stött oss på är de erfarenheter rörande sysselsättningsgraden som arbetsmarknadsstyrelsen har redovisat, och det är med utgångspunkt därifrån som vi har gjort vår omdisposition. Jag litar i detta avseende faktiskt rätt bra på arbetsmarknadsstyrelsen. Inte heller Kungl. Maj:t kan ha haft någon annan utgångspunkt för sina bedömningar.

Som tiden nu var långt framskriden beslöt kammaren på förslag av herr talmannen att uppskjuta den fortsatta behandlingen av förevarande utlåtande samt behandlingen av övriga på föredragningslistan upptagna ärenden till morgondagens sammanträde.

§ 22

Anmäldes och godkändes utrikesutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 110, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av ändringar i konventionen om upprättande av Mellanstatliga rådgivande sjöfartsorganisationen (IMCO); och

nr 111, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition om godkännande av protokoll angående varuutbyte mellan Sverige och De Socialistiska Rådsrepublikernas Union m. m.

§ 23

Tillkännagavs, att följande Kungl. Maj:ts propositioner överlämnats till kammaren:

nr 88, med förslag till lag angående ändring i lagen den 28 maj 1937 (nr 249) om inskränkningar i rätten att utbekomma allmänna handlingar,

nr 92, med förslag till förordning med särskilda bestämmelser om allmän folk- och bostadsräkning år 1965 m. m.,

nr 94, med förslag till förordning angående ändring i förordningen den 27 maj 1960 (nr 253) om tillverkning och beskattning av malt- och läskedrycker, m. m.,

nr 96, med förslag till lag om ändrad lydelse av 72 § växellagen den 13 maj 1932 (nr 130) m. m.,

nr 98, med förslag till lag om fortsatt giltighet av likviditets- och kassakvotslagen den 25 maj 1962 (nr 256), m. m., samt

nr 101, angående försäljning av vissa allmänna arvsfonden tillfallna fastigheter.

Dessa propositioner bordlades.

§ 24

Anmälades, att följande motioner under sammanträdet avlämnats till herr talmannen:

nr 795, av herr *Lundberg*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 43, angående kommunal skatteutjämning, m. m., samt

nr 796, av herr *Hamrin* i Jönköping, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 94, med förslag till förordning angående ändring i förordningen den 27 maj 1960 (nr 253) om tillverkning och beskattning av malt- och läskedrycker, m. m.

Dessa motioner bordlades.

§ 25

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här-
efter kl. 19.01.

In fidem

Sune K. Johansson

Fredagen den 2 april

Kl. 11.00

§ 1

Meddelande om grundlagsändringar

Herr talmannen meddelade, att Kungl. Maj:t till riksdagen överlämnat en skrivelse angående förordnande av statsrådsledamöter att uppläsa Kungl. Maj:ts öppna brev till riksdagen angående vissa grundlagsfrågor. Av denna skrivelse, som nu föredrogs och lades till handlingarna, inhämtades bland annat, att Kungl. Maj:t förordnat herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet Herman Kling att i andra kammaren

uppläsa Kungl. Maj:ts öppna brev i ämnet.

Med anledning härav överlämnade herr talmannen ordet till herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet *Kling*, som uppläste Kungl. Maj:ts öppna brev till riksdagen av den 26 mars 1965 angående vissa grundlagsfrågor, så lydande:

I skrivelser den 24 februari och den 17 mars 1965, nr 64 och 84, har riksdagen anmält, att riksdagen slutligt antagit följande av 1964 års riksdag såsom

Meddelande om grundlagsändringar — Meddelande ang. besök på Kungl. teatern

vilande för vidare grundlagsenlig behandling antagna förslag, nämligen

1) i anledning av Kungl. Maj:ts proposition 1964:140 förslag till ändrad lydelse av

dels 39, 41 och 93 §§ regeringsformen, 53 och 67 §§ riksdagsordningen samt 2 § successionsordningen,

dels 81 § regeringsformen,

dels 62 § regeringsformen samt 70 och 71 §§ riksdagsordningen,

dels 50 § regeringsformen samt 72 och 73 §§ riksdagsordningen;

2) med bifall till samma proposition förslag till ändrad lydelse av

dels 96—102, 106 och 110 §§ regeringsformen samt 42 och 68 §§ riksdagsordningen,

dels 33 § regeringsformen,

dels 6 § 7 mom. riksdagsordningen;

3) i anledning av Kungl. Maj:ts proposition 1964:133 förslag till ändrad lydelse av 7 kap. 3, 4, 6 och 8 §§ tryckfrihetsförordningen.

Kungl. Maj:t vill härmed ge riksdagen till känna, att Kungl. Maj:t denna dag gillat och antagit förslagen under 1) och 3) samt låtit genom allmänna kungörelser utfärda de beslutade grundlagsändringarna.

GUSTAF ADOLF

Herman Kling

Uppläsningen åhördes av kammarens ledamöter stående.

§ 2

Herr TALMANNEN yttrade:

Efter samråd med första kammarens talman får jag hemställa att kammaren måtte besluta att vid plenum onsdagen den 7 innevarande april företaga val av ledamöter och suppleanter i riksdagens löne delegation och krigsdelegation.

Denna hemställan bifölls.

§ 3

Meddelande ang. besök på Kungl. teatern

Herr TALMANNEN yttrade:

Jag får meddela att biljetter till den 3 — Andra kammarens protokoll 1965. Nr 15

föreställning som Kungl. teatern anordnar för riksdagens ledamöter tisdagen den 6 april kommer att utdelas i kapprummet från och med kl. 12 i dag.

§ 4

Föredrogs var för sig följande Kungl. Maj:ts å bordet vilande propositioner; och hänvisades därvid

till konstitutionsutskottet propositionen nr 88, med förslag till lag angående ändring i lagen den 28 maj 1937 (nr 249) om inskränkningar i rätten att utbekomma allmänna handlingar;

till lagutskott propositionen nr 92, med förslag till förordning med särskilda bestämmelser om allmän folk- och bostadsräkning år 1965 m. m.;

till bevillningsutskottet propositionen nr 94, med förslag till förordning angående ändring i förordningen den 27 maj 1960 (nr 253) om tillverkning och beskattning av malt- och läskedrycker, m. m.;

till lagutskott propositionen nr 96, med förslag till lag om ändrad lydelse av 72 § växellagen den 13 maj 1932 (nr 130) m. m.;

till bankoutskottet propositionen nr 98, med förslag till lag om fortsatt giltighet av likviditets- och kassakvotlagen den 25 maj 1962 (nr 256), m. m.; samt

till statsutskottet propositionen nr 101, angående försäljning av vissa allmänna arvsfonden tillfallna fastigheter.

§ 5

Föredrogs var för sig följande å bordet vilande motioner; och hänvisades därvid

till statsutskottet motionen nr 795; och

till bevillningsutskottet motionen nr 796.

§ 6

Riktlinjerna för lokaliseringspolitiken, tillika svar på interpellationer och fråga ang. åtgärder mot arbetslösheten (forts.)

Herr talmannen meddelade, att den från gårdagens sammanträde uppskjutna överläggningen rörande bankoutskottets utlåtande nr 6, i anledning av väckta motioner angående riktlinjerna för lokaliseringspolitiken, nu komme att fortsättas.

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet *Johansson*, hade tillkännagivit, att han hade för avsikt att i samband med behandlingen av detta ärende besvara herr Nilssons i Östersund interpellation angående försörjningsmöjligheterna för arbetskraft som friställes inom jord- och skogsbruket, herr Holmbergs interpellation angående åtgärder mot arbetslösheten i Norrbotten, herr Nilssons i Gävle fråga angående åtgärder mot arbetslösheten, samt herr Gustavssons i Alvesta interpellation angående användningen av flyttningsbidrag.

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet **JOHANSSON**, som yttrade:

Herr talman! I anslutning till det ämnesområde som kammaren nu behandlar, nämligen lokaliseringspolitiken och beredskapsanslagen under 11:e huvudtiteln, hemställer jag att få besvara några interpellationer och en fråga som direkt anknyter till dessa problem. Jag vill då först taga upp interpellationerna från herrar Nilsson i Östersund och Holmberg samt fråga av herr Nilsson i Gävle.

Herr Nilsson i Östersund har frågat om jag är i tillfälle att lämna en redogörelse för de möjligheter som står till buds när det gäller att skapa försörjningsmöjligheter för den arbetskraft som kommer att friställas inom jord- och skogsbruket och om jag avser att vidtaga några andra åtgärder i denna fråga.

Som svar vill jag anföra följande.

Arbetskraft friställes i stor omfattning från jordbruket samtidigt som det i skogsbygderna blir allt svårare för denna arbetskraft att få kompletterande sysselsättning i skogsbruket. Den snabba mekaniseringen och rationaliseringen inom skogsbruket minskar hastigt arbetskraftsbehovet inom detta arbetsområde. Rationaliseringen inom vårt näringsliv är, såsom interpellanten framhåller, nödvändig och ett grundvillkor för ekonomiskt framåtskridande. Det är i många avseenden önskvärt att vi kan påskynda strukturomvandlingen inom näringslivet. Samtidigt som arbetskraftsbehovet minskar inom jord- och skogsbruk ökar det inom de s. k. stadsnäringarna. Framåtskridandet blir i hög grad beroende av att vi kan överföra den övertaliga arbetskraften till nya och mera lönsamma arbetsuppgifter. Den arbetskraft, som det här rör sig om, bor merendels i glesbygdsområden. Det är inte möjligt att på hemorten finna lämpliga anställningar till alla, och dessutom kan många på grund av ålder eller lokal bundenhet inte omplaceras vare sig till nya yrken eller till annan arbetsort.

Arbetsmarknadsverket har sedan länge uppmärksammat denna utveckling och vidtagit åtgärder för att åstadkomma en utjämning. Ett särskilt arbetsmarknadspolitiskt skogsprogram har antagits, speciella skogsbruksdelegationer har tillsatts i de sju skogslänen och en överenskommelse har träffats med arbetsgivarnas organisationer om regler för varsel till arbetsförmedlingen vid permitteringar och avskedanden. Vissa regler har också fastställts för ett intimare samarbete mellan länsarbetsnämnderna och lantbruksnämnderna i fråga om arbetslösa som innehar småbruk i syfte att underlätta deras omställning. Sedan hösten 1964 bedrivs i samråd med bostadsstyrelsen en försöksverksamhet med inlösen av egna hem tillhörande friställd arbetskraft som vill tillträda anställning på annan

ort. Denna verksamhet syftar till att komplettera den av lantbruksstyrelsen bedrivna inlösenverksamheten av jordbruk med medel från jordfonden.

Arbetsförmedlingen har utökats i glesbygdssområdena genom omflyttning av förmedlingspersonal och genom att extra tjänstemän har anställts för att bättre förmedlingsservice skall kunna ges dem som bor avsides. Den interlokala förmedlingsverksamheten har intensifierats genom bättre informationsverksamhet och genom att förmedlingstjänstemän från områden med arbetskraftsbrist tidvis har beordrats tjänstgöra i skogslänen för att ge direkta upplysningar om arbetsmöjligheterna inom expanderande områden. Via särskilda beredskapsarbeten, s. k. storarbetsplatser, förlagda till Syd- och Mellansverige, har ett stort antal arbetslösa från skogslänen slussats ut i öppna marknaden.

Omskolnings- och fortbildningsverksamheten för arbetslösa har utökats mycket starkt. Utbildningen är till stor del förlagd till områden med överskott på arbetskraft och försiggår huvudsakligen vid av skolöverstyrelsen särskilt anordnade kurser. På senare tid har utbildningen av arbetskraft för sysselsättning vid nylokaliserade företag i arbetslöshetsområden fått en allt större omfattning. Denna verksamhet är så gott som uteslutande lokaliserad till skogslänen.

Sedan arbetsmarknadsstyrelsen för ungefär två år sedan började uppföra industribyggnader såsom beredskapsarbeten i lokaliseringspolitiskt syfte har sådant statligt stöd beviljats för 228 företag inom norra stödområdet. Den beräknade byggnadskostnaden uppgår till omkring 267 milj. kronor, varav statsbidraget täcker 103 milj. kronor. På kort sikt beräknas verksamheten ha givit årssysselsättning åt närmare 2 000 byggnadsarbetare. Den beräknade sysselsättningsökningen på längre sikt berör närmare 8 000 anställda.

För den äldre och lokalt bundna ar-

Riktlinjerna för lokaliseringspolitiken

betskraften har beredskapsarbeten bedrivits i stor skala. Åren 1960—1964 nedlades i skogslänen omkring 800 miljoner kronor på allmänna vägar i form av beredskapsarbeten. I februari månad i år sysselsattes 10 126 personer i beredskapsarbeten inom skogslänen och 665 personer från dessa län var dessutom placerade på stora arbetsplatser utom hemlandet. Detta var 74 procent av samtliga i hela riket sysselsatta i beredskapsarbeten. Enligt min mening blir det nödvändigt att under en övergångstid fortsätta att erbjuda beredskapsarbete till den lokalt bundna arbetskraften. En hel del av de friställda inom jord- och skogsbruk torde också komma att behöva beredas sysselsättning vid skyddade verkstäder, vilkas kapacitet alltså bör ökas. Kommuner och landsting, vilka i allmänhet står som huvudmän för dessa verkstäder, har anmodats att ägna dessa frågor ökad uppmärksamhet. Staten bidrar till kostnaderna och genom arbetsmarknadsmyndigheterna får huvudmännen också en ganska omfattande service i andra hänseenden.

Med vad jag nu anfört har jag inte velat göra gällande att problemen är lösta. I stort sett torde vi framdeles få arbeta efter de linjer jag angivit, men nya vägar måste också prövas. Här kommer bl. a. de vidgade resurserna för lokaliseringspolitiska stödåtgärder in i bilden. De syftar ju till att stimulera till ökad företagsetablering och därmed ökade sysselsättningsmöjligheter i de områden som speciellt berörs av strukturrationaliseringen inom jord- och skogsbruket. Vidare vill jag erinra om att arbetsmarknadsutredningen i sitt betänkande bl. a. behandlat sysselsättningsproblemen för de befolkningsgrupper som avses i interpellationen. Betänkandet är f. n. föremål för remissbehandling, och jag räknar med att proposition i ännu skall kunna framläggas till nästa års riksdag. Såsom framgår av den här lämnade redovisningen inne-

Riktlinjerna för lokaliseringspolitiken

bär det inte att vi under mellantiden underlåter att vidta åtgärder. Det är min förhoppning att resultatet av utredningens arbete skall bli att åtgärderna för de människor det här gäller skall kunna göras ännu mer effektiva.

Jag övergår till att svara på interpellation av herr Holmberg och fråga av herr Nilsson i Gävle.

Herr Holmberg har i en interpellation frågat om jag — även som slutsats av prognoserna i årets finansplan — avser att ingripa ytterligare för att motverka arbetslösheten i Norrbotten. Vidare har herr Nilsson i Gävle frågat om jag överväger några särskilda åtgärder för att snabbt komma till rätta med den tilltagande arbetslösheten.

Med anledning härav vill jag erinra om den redogörelse för de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna i norra delen av landet, som jag lämnade kammaren i december 1964. Utöver de uppgifter, som jag då lämnade, vill jag som komplettering meddela följande.

Antalet personer från Norrbotten sysselsatta i beredskapsarbeten var 4 000 i februari i år mot 4 300 vid samma tid förra året. Den lägre siffran i år beror främst på att skogsvårdsarbeten på grund av snöhinder och andra svårigheter inte kunnat fullföljas i planerad omfattning.

Såsom jag framhöll i mitt förra svar pågår en stark expansion av omskolningsverksamheten i Norrbottens län. I mitten av december deltog drygt 1 600 man i omskolning i Norrbotten mot knappt 1 200 ett år tidigare. Särskilt stark har ökningen varit av utbildning i samband med nylokalisering av företag i skogslänen.

Vad gäller strävandena att förlägga nya arbetsplatser till Norrland och då inte minst till Norrbotten har som bekant denna fråga — förutom i samband med det interpellationssvar som jag nyss hänvisat till — varit föremål för ingående överläggningar i kammaren i samband med att lokaliseringspolitiken

behandlades hösten 1964. Sedan våren 1963, då arbetsmarknadsstyrelsen började uppföra industribyggnader såsom beredskapsarbeten, har beslut fattats om 62 sådana industribyggnader lokaliserade till Norrbottens län. Den totala byggnadskostnaden för dessa uppgår till 66 milj. kr. Statsbidrag beräknas komma att utgå med 27 milj. kr. Norrbottens län torde härigenom komma att tillföras 1 650 nya arbetstillfällen. De vidgade resurser för lokaliseringspolitiska stödåtgärder som enligt riksdagens beslut kommer att ställas till förfogande fr. o. m. budgetåret 1965/66 skapar ytterligare förutsättningar för att bereda nya sysselsättningsmöjligheter i berörda län. Härtill kommer den betydelsefulla verksamhet som Norrlandsfonden bedriver.

Slutligen vill jag erinra om att i årets statsverksproposition begärts bortåt en miljard kronor för arbetsmarknadspolitiska åtgärder under nästa budgetår. Jag vill vidare erinra om att i proposition nr 2 till årets riksdag ungefär en kvarts miljard kronor begärts på tilläggsstat för allmänna beredskapsarbeten under innevarande budgetår och att nyligen framlagts proposition om att ytterligare 60 miljoner skall ställas till förfogande på tilläggsstat för beredskapsarbeten. Större delen av dessa medel torde komma att användas till insatser i Norrbottens län.

Av det nu sagda liksom av svaret till herr Nilsson i Östersund framgår att en mängd olika åtgärder vidtas för att upprätthålla en hög sysselsättning. Med anledning av den fråga herr Nilsson i Gävle framställt vill jag också framhålla att arbetslöshetssiffrorna för mars månad i riket som helhet — bortsett från 1961 och 1964 — är de lägsta som har noterats vid denna årstid sedan vi fick den nuvarande statistiken.

Härefter lämnades ordet, i enlighet med förut gjord anteckning, till

Herr NILSSON i Östersund (s), som anförde:

Herr talman! Jag ber att få tacka inrikesministern för svaret på min interpellation och för den sondering som gjorts av de åtgärder som satts in från statsmakternas sida för att skaffa fram sysselsättningsobjekt i skogslänen. Vi är givetvis mycket tacksamma för vad som gjorts på det här området och för att statsrådet har uppmärksamheten riktad på dessa frågor.

Jag vill gärna understryka nödvändigheten av en fortsatt rationaliseringsverksamhet inom jord- och skogsbruksnäringarna. Detta är grundförutsättningen för en fortsatt framstegstakt och bättre framtida försörjningsmöjligheter för de människor det här är fråga om. Därvid måste givetvis arbetsmarknadspolitikens alla medel sättas in, inklusive en aktiv lokaliseringspolitik.

Men det måste samtidigt understrykas att det även är samhällets uppgift att mildra verkningarna för de människor i skogslänen som lätt kommer i kläm genom strukturomvandlingen. Jag tänker då i första hand på den ortsbundna arbetskraft som på grund av ålder, stark förslitning eller andra orsaker över vilka de själva inte råder får sina försörjningsmöjligheter försämrade. I samma takt som rationaliseringen fortskrider hamnar allt fler människor i den situationen. De kan rimligen inte omflyttas till andra delar av landet, men de utgör en mycket värdefull arbetskraftsreserv om lämpliga arbetsobjekt kan anskaffas.

Det är just på den punkten som problemets kärna ligger. Jag skall villigt erkänna att det är svårt att dra upp några bestämda riktlinjer för hur man skall skaffa fram arbetsobjekt åt den här speciella gruppen. Det är helt naturligt att vi knyter mycket stora förhoppningar till den lokaliseringsgiv som kommer att inledas, och det är givetvis också riktigt som inrikesministern säger att beredskapsarbetena måste finnas

Riktlinjerna för lokaliseringspolitik
under en övergångstid, men även andra åtgärder måste till.

Man kan fråga sig huruvida detta är en socialpolitisk eller en arbetsmarknadspolitisk fråga. För min del betraktar jag den på det sättet, att det i första hand gäller att försöka skaffa fram sysselsättning åt de människor det här är fråga om och att man först i andra hand bör ingripa med socialpolitiska åtgärder. Det kan också vara nödvändigt med en kombination av både socialpolitiska och arbetsmarknadspolitiska insatser.

Jag vill nämna att man har inlett en intressant försöksverksamhet i Medelpad på det här området och där organiserat arbetslag för den arbetskraft som det här är fråga om. Bakom denna verksamhet står en kommitté som är sammansatt av representanter för länsarbetsnämnden, skogsbrukets arbetsgivare och den fackliga skogsarbetarrörelsen. Man räknar med bidrag från centralfonden för konjunkturutjämningsmedel för att kunna ge avtalsenlig tidlön till arbetslagen. Jag tror att detta är ett bra uppslag man bör kunna bygga vidare på.

Det behövs vidare en ordentlig inventering av lämpliga arbetsobjekt i skogslänen under arbetsmarknadsmyndigheternas ledning. Inom naturvård, turism, fritidsfiske, skogsvård m. m. kommer behovet av insatser att växa sig mycket starkt, vilket bör kunna skapa många nya arbetstillfällen. Huvudsaken är att det sker en samordning och kartläggning av aktiviteterna från de organsida som har ansvaret för sysselsättningspolitiken här i landet.

Det är helt naturligt att kommunerna kommer in i bilden på det här stadiet. Arbetsmarknadsutredningen har varit inne på att det skulle skapas lokala sysselsättningsnämnder ute i kommunerna med representanter för arbetsförmedlingarna, fackföreningarna, arbetsgivare och kommuner. Detta är ett annat uppslag som bör prövas i framtiden. Jag

Riktlinjerna för lokaliseringpolitiken

tror det även blir nödvändigt att ålägga kommunerna att på den här punkten bedriva en aktiv, uppsökande politik med syfte att skaffa fram lämpliga arbetstillfällen. Det blir sannolikt också nödvändigt med en forcerad utbyggnad av skyddade verkstäder, speciellt i skogslänen. Detta förefaller mig vara en lämplig uppgift för samarbetsnämnderna i de nya kommunblocken att ta itu med. På den här punkten vill jag nämna att jag har de bästa erfarenheter av de skyddade verkstäder som har skapats i skogslänen. Vid starten kan det kanske förefalla svårt att hitta arbetsobjekt för den här verksamheten, men det har visat sig — åtminstone i de fall jag känner till — att det den vägen går ganska bra att skapa sysselsättning för den arbetskraft som på ett eller annat sätt har svårigheter att bli placerad i den öppna marknaden.

Vidare föreställer jag mig att vi på sikt måste vara ganska generösa vid pensionsprövningen när det gäller äldre arbetskraft som inte kan placeras i lämpliga sysselsättningar. Även om alla andra utvägar bör prövas i första hand, bör också möjligheten till en liberalare prövning av ansökningar om förtidspension stå öppen som en sista utväg att skapa en försörjningsbas för de här människorna. Arbetsmarknadsutredningen har som jag tidigare sagt varit inne på samma problem, som jag berört i min interpellation, och har också anvisat olika utvägar. Eftersom utredningens betänkande håller på att remissbehandlas förstår jag att statsrådet i dag inte vill ta ställning till utredningens olika förslag. Men jag hälsar med tillfredsställelse beskedet om att proposition kommer att föreläggas nästa års riksdag.

Herr talman! Jag ber ännu en gång att få tacka inrikesministern för svaret på min interpellation.

Vidare yttrade:

Herr HOLMBERG (k):

Herr talman! Jag ber att få tacka inrikesministern för svaret på min interpellation.

Statsrådet har valt att i huvudsak ge svaret formen av en komplettering av vad han meddelade i slutet av förra året rörande beredskapsarbetena i Norrbotten, som jag hade frågat om. På den punkten kan jag sålunda fatta mig kort i dag. Diskussionen i föl med inrikesministern var föranledd av att en betydande ökning av arbetslösheten i Norrbotten hade uppstått på grund av att statsmakterna hade avbrutit pågående beredskapsarbeten. Det blev sedan en ändring på den punkten efter den opinion som uppstod i norr, och det är glädjande att det nu har fattats beslut om ytterligare beredskapsarbeten, som någon gång i framtiden kan komma att öka arbetstillgången i Norrbotten.

Det är självklart att vi måste ha sådana arbeten i största möjliga omfattning även i fortsättningen, så länge det inte finns annat arbete att tillgå för de många tusen arbetslösa vi har i mitt hemlän. Dessutom har ju alla beredskapsarbeten satts in på mycket samhällsviktiga projekt. Det framhölls också i går, när vi diskuterade vägrådgorna i norr. Det är inga onödiga arbeten som där utförts. Tvärtom är de förutsättningar för att kunna förverkliga riksdagens beslut om lokaliseringpolitiken.

Jag vill emellertid inte locka in inrikesministern i någon diskussion vid sidan om det som här är väsentligt genom att uppehålla mig vid frågan om beredskapsarbetena. Den väsentliga frågan är hur vi skall komma längre än till de provisorier som beredskapsarbetena ju ändå är och få en ordning där det finns stadigvarande arbete åt en minst lika stor befolkning som den vi nu har. Det var därför som jag byggde min interpellation på regeringens egen prognos i årets finansplan.

Jag frågade vilka slutsatser inrikesministern drog av regeringens ekono-

miska analys för Norrbottens vidkommande, men det har inrikesministern avstått från att svara på. Jag anser att vi just för Norrbottens del har alldeles särskild anledning att ta fasta på den ekonomiska prognosen i regeringens finansplan och från den utgångspunkten få ett besked om regeringens avsikter.

Läget för dagen är som bekant att vi har flera tusen arbetslösa utöver dem som absorberas av beredskapsarbeten och omskolning och som sålunda är tillfälligt sysselsatta. Dessutom vet vi alla att vi som regel kan räkna med en flerfaldigt större, verklig arbetslöshet jämfört med antalet anmälda arbetslösa, detta av anledningar som jag inte här skall ingå på. Utöver de arbetslösa jag nämnt här har vi också flera tusen som årligen tvingas flytta från Norrbotten därför att de inte kan beredas vare sig beredskapsarbeten eller annan sysselsättning.

Redan detta är ett oerhört svårt problem, som enligt min mening inte kan lösas bara med de förslag som hittills framkommit, utan för det behövs helt andra och mera ingripande åtgärder. Nu framgår det emellertid av finansplanen och vad vi också i övrigt vet om förhållandena att situationen inom kort kommer att bli än värre för Norrbottens vidkommande. Från skogs- och jordbruk kommer inom de närmaste åren många tusen s. k. friställda, som blivit utan arbete på grund av rationalisering. Enligt finansplanen kan man dessutom förutsätta att det blir en nedgång av antalet anställda inom gruvindustrin på en procent, inom järn- och metallverken med en halv procent och i pappersindustrin med en procent, allt detta enligt regeringens egen prognos i finansplanen. Och dessa näringsgrenar är helt dominerande inom Norrbottens näringsliv.

Mot detta skall ställas ett lysande undantag, nämligen verkstadsindustrin, som beräknas öka antalet anställda med 2 procent. Det är en mycket kraftig ök-

Riktlinjerna för lokaliseringspolitiken

ning, men vi har tyvärr så litet antal verkstäder i Norrbotten. Vi får därför inte något nämnvärt med av de ljusa prognoserna på det området.

Därmed är jag inne på den fråga, som uppenbarligen är nyckelfrågan när det gäller att komma till rätta med arbetslöshetsproblemen i Norrbotten, nämligen hur det blir med tillskapandet av en stor verkstadsindustri i länet. Som vi framhållit många gånger tidigare är det uppenbarligen så, att det inte går att lösa arbetslöshetsfrågan bara genom att bygga ut råvaruutvinningen i t. ex. gruvindustrin och genom att öka tillverkningen av halvfabrikat av den typ vi nu har i Norrbottens järnverk, pappersmassaindustri och sågverksindustri. Dessa industrier kan nämligen rationaliseras på sådant sätt att det, trots stor ökning av produktionsmängderna, blir en ständigt fortgående minskning av antalet anställda. Det enda som kan ge ett annat resultat är att vi får en färdigvaruindustri som absorberar ett betydande antal människor, och då har vi för vår del siktat på en verkstadsindustri. Vi hyser som bekant på goda grunder en viss skepsis i fråga om de privatkapitalistiska storföretagens intresse av att hjälpa till på denna punkt.

Jag kan gärna upprepa vad jag sagt förr, att man säkerligen kan vänta sig vissa resultat av riksdagens fjolårsbeslut om lokaliseringspolitiken. Men jag vill också kraftigt understryka vad jag tidigare sagt, att de beslutade åtgärderna uppenbarligen inte räcker för att lösa de stora problemen i Norrbotten. Inrikesministern har ju också varit inne på att andra åtgärder skall tillgripas, om inte de beslutade leder till resultat.

En talare sade i går att vi inte har tid att vänta längre. Nej, vi har inte tid att vänta längre, då arbetslösheten är så enorm och då en regeringsprognos visar att vi får det värre inom kort. Under sådana förhållanden tycker jag att vi måste ta upp till debatt frågan om vad regeringen tänker göra. Detta är ju en

Riktlinjerna för lokaliseringpolitiken

nyckelfråga, och för att vi inte skall gå ifrån denna debatt utan att komma in på det avgörande spörsmålet, vill jag hemställa att inrikesministern kompletterar sitt svar genom att svara på frågan: Avser regeringen att gå in för en statlig verkstadsindustri i Norrbotten?

Herr NILSSON i Gävle (k):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet och chefen för inrikesdepartementet för svaret på min enkla fråga. När jag frågar statsrådet om det överväges några åtgärder mot den tilltagande arbetslösheten, får jag till svar att arbetslösheten är lägre än tidigare, bortsett från åren 1961 och 1964.

Detta svar betyder att arbetslösheten sålunda är högre i mars månad i år än motsvarande månad 1964, och det är också detta det handlar om — inte hur det var 1961, 1962 eller något annat år.

På min fråga om åtgärder överväges får jag egentligen inget svar alls. Jag betraktar nämligen inte statsrådets interpellationssvar som ett svar. Det innehåller såvitt jag förstår inga särskilda nyheter. Det är idel kända fakta för oss alla.

Det synes mig som om statsrådet anser att 25 000—30 000 registrerade arbetslösa är en normal företeelse i vårt land, att 2 miljoner dagsverken i form av beredskapsarbeten, att en dold arbetslöshet bland kvinnor och ungdom och att ett anslag på cirka en miljard kronor för bekämpande av arbetslösheten är normala företeelser. Det sistnämnda skulle därtill vara uttryck för en mycket stor ambition hos regeringen.

Naturligtvis är det mycket betydelsefullt att pengar anslås för att bekämpa arbetslösheten. Men jag frågar herr statsrådet: Skall detta fortsätta på samma vis år efter år? Skall folk sändas till beredskapsarbeten där de taxerade inkomsterna ligger på cirka 7 000 kronor?

Jag skall i detta sammanhang lämna några uppgifter från en undersökning,

som redovisas i arbetsmarknadsutredningens betänkande. Undersökningen genomfördes 1959—1960 och avsåg 311 arbetslösa från Tornedalen. Deras taxerade inkomst uppgick 1959 till 6 614 kronor per person, medan ersättningen från arbetslöshetskassa, fördelad på samtliga, belöpte sig till 1 242 kronor. År 1960 hade inkomsterna ökat något. Den taxerade inkomsten uppgick i medeltal till 6 918 kronor per person, och ersättningen från arbetslöshetskassa, fördelad på samtliga, belöpte sig till 1 577 kronor. Detta gör en inkomst på något över 8 000 kronor år 1960, vilket inte är en inkomst som vi kan anse vara tillfredsställande. Det gäller visserligen ett område där vi har en utpräglat stark arbetslöshet och där många av de arbetslösa år efter år hänvisas till beredskapsarbete och sålunda tvingas leva på en synnerligen låg ekonomisk standard.

Att man har 300 färre beredskapsplacerade i år än i fjol i Norrbotten beror enligt statsrådet på »snöhinder». Det måste ju vara tur för regeringen, eftersom det visat sig att kostnaderna för skogsvårdsarbetena ligger på 533 kronor per hektar mot av skogsstyrelsen beräknade 133 kronor. Det arbete som utförs i arbetsmarknadsstyrelsens regi blir alltså tre—fyra gånger dyrare än i öppna marknaden och detta trots de mycket låga lönerna.

Man kan alltså inte, tycker jag i varje fall, även om det är mycket betydelsefullt att beredskapsarbetena finns så länge vi inte kan lösa saken på annat vis, betrakta detta som en normal företeelse. Nej, det är ett problem som vi måste lösa och därvid använda de ekonomiska resurser som står till buds för att få till stånd en effektivare aktiv lokaliseringspolitik. Man kan exempelvis, som min kollega Helmer Holmberg sade, starta nya statliga eller halvstatliga industrier.

Jag erkänner gärna att de industrier som kommer till stånd genom arbets-

marknadsstyrelsens och regeringens in-
gripande är mycket bra. Men det räcker
ju inte till, utan det är alldeles uppen-
bart att nya krafttag måste tas. Det sy-
nes mig som om vi har olika uppfatt-
ning om begreppet full sysselsättning —
olika uppfattningar om hur full syssel-
sättning bäst skapas. Statsrådet vill gå
de gamla beprövade vägarna, som hit-
intills inte givit ett tillfredsställande re-
sultat. Vi kommunister vill gärna pröva
nya vägar, som innebär att staten bör
bli aktivare inom näringslivet.

Det kan således enligt mitt sätt att se
inte vara tillfredsställande, även om ar-
betsmarknadsstyrelsen och regeringen
vidtar dessa åtgärder, att vi så att säga
skall permanenta ett förhållande som
tvingar de arbetslösa att leva på syn-
nerligen låg ekonomisk standard. Det
finns såvitt jag förstår bara en väg att
gå — att satsa mera på statliga och
kooperativa företag som kan suga upp
arbetskraften och få den in i ordnad
sysselsättning igen.

Chefen för inrikesdepartementet, herr
statsrådet JOHANSSON:

Herr talman! Låt mig börja med att
säga några ord till herr Nilsson i Gävle,
som på styvt en och en halv rad har
ställt frågan: Vad tänker statsrådet göra
mot den tilltagande arbetslösheten?

Jag har fört samman herr Nilssons i
Gävle fråga med de frågor som herrar
Holmberg och Nilsson i Östersund fram-
ställt och i mitt svar sökt ge en redo-
visning av de åtgärder som vidtagits i
syfte att bekämpa den arbetslöshet vi
har, sökt driva ett resonemang om åtgärder
på längre sikt för den arbets-
kraft som friställts inom jord- och
skogsbruk o. s. v. Jag gjorde denna
sammanföring i den stilla förhoppning-
en att herr Nilsson i Gävle skulle lyssna
även på det svar jag gav i anslutning
till herrar Nilssons i Östersund och
Holmbergs frågor. Nu har emellertid
herr Nilsson i Gävle blivit litet förnär-
mad över att jag inte har behandlat
3* — Andra kammarens protokoll 1965. Nr 15

Riktlinjerna för lokaliseringpolitiken

hans fråga särskilt i ett längre svar. Jag
tycker dock, som sagt, att jag kunde
ha anledning förvänta att herr Nilsson
i Gävle skulle uppmärksamma det be-
sked som gavs till de två andra fråge-
ställarna.

Men jag skall återkomma till en del
av de problem som herr Nilsson i Gävle
tagit upp. Herr Nilsson har ställt proble-
men på ett sådant sätt att frågeställning-
en blir mycket intressant.

Herr Nilsson i Gävle säger att rege-
ringen tycks vara nöjd med att det re-
dovisas 25 000 arbetslösa — det skulle
vara någonting som vi betraktar som
normalt, någonting som vi accepterar.
Men nej, herr Nilsson, vi har tvärtom
sagt: Vi accepterar ingen arbetslöshet.
Detta är utgångspunkten. Vår målsätt-
ning är full sysselsättning — alla i sys-
selsättning och i en så meningsfylld
sysselsättning som möjligt.

Det gäller härvidlag inte bara de
människor som normalt går in i ar-
betslivet. Det gäller också att fånga upp
alla grupper av människor som över hu-
vud taget kan gå in i sysselsättningen,
t. ex. de handikappade grupperna. Vi
skall öka möjligheterna för de gifta
kvinnorna att i en helt annan omfatt-
ning än nu kunna välja mellan hemar-
bete, deltidsarbete eller heltidsarbete i
vårt gemensamma näringsliv.

Det är denna målsättning vi har. Det
är därför som vi år från år ökar an-
slagen. Vi kommer nu upp i ett anslag
på närmare 200 miljoner kronor till de
handikappade grupperna, vilket går till
skyddad sysselsättning, utbildnings-
verksamhet o. s. v. Det är också av den-
na anledning som vi för in nya instru-
ment i vår näringspolitik. Den aktiva
lokaliseringpolitiken är härvidlag ett
effektivare instrument än den vi hittills
haft att tillgå.

Men vi kan inte avgränsa denna pro-
blematik, utan vi måste se landet som
en helhet. Jag vill i detta sammanhang
gärna återge några rader ur arbetsmark-
nadsstyrelsens promemoria med redo-

Riktlinjerna för lokaliseringspolitiken

visning av dagsläget på arbetskraftsområdet. Det heter: »Det mest framträdande problemet på vår arbetsmarknad är allmänt sett inte arbetslösheten utan bristen på arbetskraft inom stora delar av det svenska näringslivet. Länsarbetsnämndernas rapporter pekar på en fortsatt utbredning av arbetskraftsbristen inom industrien och det framgår att möjligheterna att genomföra en produktionsökning i många fall begränsas av en otillräcklig tillgång till arbetskraft. Särskilt besvärande är rekryteringsproblemen inom verkstadsindustrien.»

Detta är alltså anslaget i inledningen till denna skrivelse, där sysselsättningsläget för landet i dess helhet behandlas. Denna bild skulle kunna kompletteras med uppgifter från den enkät, som i fjol genomfördes bland våra industrier. Dessa uppgifter visar att framför allt verkstadsindustrien saknar ungefär 22 000 personer, som den efterfrågar för sin verksamhet.

Jag övergår så till skuggsidan, den mörka sidan i detta sammanhang, nämligen snedbelastningen i vårt lands sysselsättningsläge. I den norra delen förekommer en betydande och oroande arbetslöshet, medan efterfrågan på arbetskraft är stor i södra Sverige och i Mellansverige — och jag skulle också vilja påstå i de södra delarna av Norrland, där man nu börjar få en arbetskraftsefterfrågan, delvis beroende på de stödåtgärder som satts in som ett led i lokaliseringspolitiken. Det största problemet är framför allt läget i Norrbotten — det är vi helt överens om — och även i Västerbotten, särskilt i Västerbottens och Norrbottens inland.

Här står vi inför frågan hur man skall göra en rimlig avvägning. Vi träffar företagare exempelvis från de stora industrierna i Göteborg vilka frågar oss om de inte kan få hjälp med att skaffa den arbetskraft som de behöver. Det är en brist på arbetskraft som Volvo, SKF, Götaverken och en rad andra företag haft sedan tio år tillbaka.

Arbetsmarknadsstyrelsen har fört fram propåer om att man skall göra ansträngningar för att importera arbetskraft från andra länder, men detta är ett stort problem. Vi har sagt att innan man vidtar alltför långtgående åtgärder i den riktningen skall man söka bereda sysselsättning åt den arbetskraft i vårt eget land som i dag inte har sysselsättning. Här kommer rörlighetspolitiken in i bilden med åtgärder för omskolning, omflyttning av arbetskraft o. s. v.

Men också omflyttningen har ju sina begränsningar. Man måste bl. a. ta hänsyn till människor i sådana åldrar att det inte gärna kan begäras att de skall flytta, i varje fall inte längre sträckor. All arbetskraft måste acceptera kortare flyttningsavstånd inom regionen; det tycks vi vara överens om, men vi skall söka undvika långa flyttningar.

Vad kan vi då göra? Vi kan försöka lokalisera företag till områdena med sysselsättningssvårigheter, och vi kan också, och vi måste också söka ordna beredskapsarbeten, så att arbetarna på orten kan få arbete och utkomst för sig och sina familjer. Avvägningen mellan dessa åtgärder står vi ju ständigt inför. Det kanske mest glädjande under femtiotalet och början av sextiotalet är att vi tycks vara överens om att anslag för arbetsmarknadspolitiska åtgärder på upp till en miljard kronor i ett sådant konjunkturläge som vi upplever i dag — kanske det bästa vi någonsin varit med om — inte är något man i stort sett kan pruta på. Det är klart att man från några av de borgerliga partiernas sida velat pruta här och var, men jag kan inte finna att någon velat bestrida det principiellt riktiga i den arbetsmarknadspolitik som har till syfte att upprätthålla full sysselsättning eller bestrida att då också krävs dessa betydande medel. Det finns heller ingen som vågar säga att omflyttningen av människor skulle ske i snabbare takt och i större omfattning än hittills. Alla måste säga sig att en utflyttning av mellan 5 000 och 6 000

personer årligen från Norrbottens län — det är vad som ägt rum under de senaste åren — innebär en allvarlig avtappning för området. Man måste fråga sig vad resultatet kan bli på längre sikt. Huvudproblemet är hur vi skall kunna åstadkomma en rimlig befolkningsbalans i detta område. När jag talar om rimlig befolkningsbalans menar jag inte att man som målsättning skall uppställa det befolkningstal som trakten hade 1950 eller 1960. Jag avser ett befolkningstal inom området som gör det möjligt att bibehålla de värdefulla samhällsinstrument för service som vi har försökt att skapa där liksom i övriga delar av landet.

Nu kommer alltså den aktiva lokaliseringspolitik in i diskussionen med de riktlinjer vi fastslog under höstriktdagen, med den allmänna målsättningen full sysselsättning, lönsammast möjliga sysselsättning och inte minst med den strävan som innefattas i vår skrivning att samhället bör genom aktiv näringspolitik styra utvecklingen i sådana banor att det stigande välståndet fördelas på rättvist sätt och att människorna i olika delar av landet erbjuds tillfredsställande social och kulturell service. Detta senaste tillhör det viktigaste — det är under alla omständigheter lika viktigt som något annat — av det som är inskrivet i denna målsättning för lokaliseringspolitik. Därför fordras en samhällets garanti för att en sådan rättvisa skall skipas.

De vägar för lokaliseringspolitik som kommer att provas efter 1 juli innebär ju inte något helt nytt. Vi har ju, som jag erinrade om i interpellationssvaret, haft en viss försöksverksamhet, och 260 företag har sedan början av 1963 och fram till nu fått bidrag i samband med lokalisering. Det har varit, tycker vi, av värde att dessa vägar kunnat provas. Försöket har varit framgångsrikt. Det har varit möjligt att attrahera de privata företagen och bryta igenom något av den fördomsvall som

Riktlinjerna för lokaliseringspolitik

funnits bland företagen här nere. Vi ser nu företag efter företag som börjar bygga upp anläggningar norr om Dalälven. L. M. Ericsson, som redan varit verksam i Norrland, håller nu på att bygga en anläggning i Östersund, och Hägglund & Söner, som ju inte heller är någonting nytt där uppe, har sedan vi träffats i höstas börjat bygga i Mellansel. Vi har tagit upp en diskussion med ASEA, som i början var mycket tveksamma men nu bygger upp ett företag i Sollefteå.

Våra och arbetsmarknadsstyrelsens kontakter visar ungefär den bilden, att det då det gällt de södra delarna av norra stödområdet — och norra stödområdet omfattar ju som kammarens ledamöter vet norra Bohuslän, Dalsland, delar av Värmland, Kopparbergs län m. m. — varit möjligt att intressera en rad företag för lokalisering. Utvecklingen har gått från söder och norrut, och vi har nu ställts inför vissa problem. Vi har i dag inte tillräckligt med arbetskraft i Dalsland för de företag som lokaliserats dit. Det krävs att det nu snabbt kan byggas bostäder på de orter i Dalsland dit företag har förlagts. Vi tycker att det är riktigt att så sker: det betyder att man nu kan återföra en del av de människor som tidigare behövt flytta från trakten. Arbetsmarknadsstyrelsen har med respektive arbetsnämnder i Jämtland och Västernorrland tagit upp frågan, huruvida man skulle avbryta bidragsgivningen till den aktiva utflyttningen av arbetskraft, vilken man tidigare delvis har stimulerat. Med hänsyn till den lokalisering som nu sker inom dessa områden förutser man nämligen framöver svårigheter att klara arbetskraftstillgången. Länsarbetsnämnderna har visserligen inte ställt sig avisande, men de har sagt att de kommer att möta betydande problem med hänsyn till den rationalisering som äger rum i skogs- och jordbruket, och inte minst med hänsyn till den strukturalisering som kommer att äga rum

Riktlinjerna för lokaliseringspolitiken

inom massa- och cellulosaindustrin. Jag tror att det har varit nyttigt att länsarbetsnämnderna framfört dessa åsikter.

Den lokalisering och industriuppbbyggnad som sker i industriregionerna kring Örnsköldsvik och Skellefteå är så omfattande att det nu gäller att gå fram med en viss försiktighet, så att man inte överanstränger arbetsmarknaden inom dessa områden.

Detta betyder inte att vi på något sätt känner oss nöjda. Jag har velat påpeka att aktiviteten alltså på detta sätt har kunnat förskjutas norrut och att det är Norrbotten och delar av Västerbotten som nu har den största aktiviteten. Trots den utveckling jag har kunnat redovisa — jag har talat om att ett 60-tal företag fått bistånd för lokalisering i Norrbotten — saknas de stora industrilokaliseringarna, lokaliseringen av företag som kan ta emot 500—1 000 man. Sådana företag skulle vi behöva några stycken.

I detta sammanhang vill jag ta upp frågan om den statliga lokaliseringen. Vi har börjat med att ta kontakt med den privata företagsamheten, och vi har försökt att få de stora industrierna, som redan är uppbyggda i Mellansverige, att bygga upp filialföretag. Det har delvis lyckats. Vi har även tagit direkt kontakt med åtskilliga företag och frågat dem i vilken omfattning de skulle kunna tänka sig att lokalisera till Norrbotten eller något annat län i Norrland. Jag kan självfallet här inte säga vilka företag det gäller; jag kan bara nämna att aktiviteten flyttas norrut. Men det är klart att vi inte varit passiva från statens sida heller. I fjol anmälde vi att televerket skulle bygga ut, och jag kan nu meddela att om en vecka, skulle jag tro, kommer kommunikationsministern att lägga fram en proposition med förslag om lokalisering till Kristinehamn och Skellefteå av två teleindustrier. Om industriernas storlek vet jag ingenting för dagen, men det har sagts att antalet

anställda kommer att bli mellan 200 och 300 på vardera platsen.

Jag skall i detta sammanhang direkt besvara herr Holmbergs fråga. Det är klart att vi från statens sida överväger vilka åtgärder som kan vidtas mot arbetslösheten i Norrbotten. Vi har Norrbottens järnverk, som vi tycker har utvecklat sig väl. Men jag skulle tro att det inte bara är i landstinget och de kommunala kretsarna i Norrbottens län som man ställer sig frågan: Är det inte möjligt att vidga verksamheten? Kan man inte tänka sig manufakturindustri i anslutning till Norrbottens järnverk? Det är naturligtvis ett problem vi nu måste ta itu med. Vi kan inte bara räkna med att eventuella landstingskommittéer skall sysselsätta sig med detta problem, utan självfallet måste staten som ägare till företaget skyndsamt sätta i gång utredningar om vad som kan göras. Det är de övervägandena som görs, herr Holmberg.

Även om vi haft en lokaliseringsverksamhet och även om vi i framtiden får en aktivare sådan så betyder det inte att man kan minska ansträngningarna på exempelvis beredskapssidan. Jag tror att man från centerns och folkpartiets sida gör det litet för enkelt för sig när man säger: Låt oss öka anslaget till industrilokaliseringen — med 40 respektive 15 miljoner kronor. Mittenpartierna håller ju ihop, och det är väl därför de har kunnat dela sig i fråga om anslagets storlek. De säger också att de inte ämnar öka belastningen på statsfinanserna; de flyttar bara över pengar från beredskapsanslaget till detta industriuppbbyggnadsanslag.

Man kan naturligtvis inte alltid göra gällande att den avvägning som vi har gjort är alldeles riktig. När vi har övervägt beredskapsanslaget har vi gjort det med utgångspunkt från den omfattning som beredskapsarbetena hade 1963/64 och 1964/65: ungefär 2 miljoner beredskapsdagar i en form av beredskapsarbete, ungefär $\frac{1}{2}$ miljon i andra former,

d. v. s. 2½ miljoner beredskapsdagar. Vi tror att det är ett minimimått som man måste hålla. Den verksamhet som går utöver detta — d. v. s. nyttillkommande verksamhet i form av uppbyggnad av industrilokaler som till att börja med kommer att sysselsätta en del av byggarbetskraften och kanske engagera en del människor i omskolning, o. s. v. — fyller i och för sig en på lång sikt utomordentligt värdefull uppgift, men den kan inte inom den närmaste tiden ersätta beredskapsarbetena med den omfattning som vi har givit den.

Såsom herr Nilsson i Tvärålund i går framhöll är det svårt att göra en bedömning av vilken siffra man skall välja, 60, 75 eller 100 miljoner kronor. Vi hade en gemensam utgångspunkt när vi avvägsde lokaliseringspolitiken. Lokaliseringsutredningen föreslog 30 miljoner kronor, men vi ansåg detta belopp vara för knapphändigt med hänsyn till den omläggning av lokaliseringspolitiken som hade gjorts. Vi föreslog därför att siffran skulle fördubblas till 60 miljoner kronor under en femårsperiod. Vi kom fram till denna siffra genom de erfarenheter vi hade av ansökningar från industrier och andra företag i fråga om lokaliseringspolitiken. Till den arsenal av medel, som stått till förfogande, kom nu ett nytt inslag, nämligen den lånefond på 100 miljoner kronor över statsbudgeten, som i princip godtog av höstriksdagen. Beträffande dessa 100 miljoner kronor vet vi inte hur de kommer att inverka på medelsanvisningen i allmänhet.

Det är utomordentligt viktigt att framhålla att vi inte har fastslagit någon viss bidragsprocent. Vi skall ha en förhandlingsmöjlighet med företagen beträffande bidrag och lån, och därför är självfallet den förhandlingssits som Kungl. Maj:t eller arbetsmarknadsstyrelsen sitter i delvis beroende av antalet ansökningar och av det intresse för lokalisering som företagen visar. Ju mer vi får in, desto större möjligheter har

Riktlinjerna för lokaliseringspolitiken
vi att förhandla oss fram till en lägre bidragsprocent.

I fråga om lånen är situationen densamma. Detta måste för oss alla vara av utomordentlig vikt. Avgörande skall inte vara att det finns en villighet hos företagen att lokalisera med statligt bistånd; det avgörande måste alltid vara det företagsekonomiskt berättigade i de projekt som vi skall arbeta med. Ju fler projekt vi har, desto större möjligheter har vi att kunna sälla ut en del företag genom utredningar, genom teknisk medverkan o. s. v., varigenom vi får fram en bedömning som kanske säger oss att något är tveksamt. Låt oss inte komma dithän att vi ställer medel till förfogande för all den lokalisering, för vilken det eventuellt kan finnas intresse utan en avgörande bedömning av om det är lämpligt eller inte.

Vi måste därför bestämma oss för den nivå som vi tror är någorlunda rimlig. Därför är det riktigt att man här stannar inför det belopp som höstriksdagen i princip har godtagit.

Jag skulle också beträffande avvägningen mellan dessa former av lokaliseringsstöd och beredskapsarbete vilja säga — herr Holmberg har redan varit inne på frågan — att man i fråga om beredskapsarbetena och deras karaktär självfallet skall avväga dem så att de väl går in i den allmänna näringspolitiska målsättning som vi har. De skall göras ändamålsenliga och värdefulla.

Till herr Nilsson i Tvärålund skulle jag vilja säga att jag tror att han har underskattat beredskapsarbetenas möjligheter i den långsiktiga planeringen. Visst är det bra att man kan lämna anslag till byggandet av industrilokaler. Visst är det bra att industrilokalerna kan byggas, men kanske de aldrig kan byggas utan att man först förbereder terräng, vägar, gator, avlopp o. s. v.

Jag skulle kunna ge ett exempel. I Oskarshamn ställdes vi inför stora problem. De insatser som var gjorda betraktades där som avslutade. Det stat-

Riktlinjerna för lokaliseringspolitiken

liga bidraget till dessa åtgärder uppgick till 11 210 000 kronor förutom den statliga lånegarantien. Av dessa 11 miljoner gick ungefär 7 miljoner till industribyggnader och andra åtgärder, under det att 4,1 miljoner gick till industri-mark, vatten och avlopp.

De insatser av beredskapsmedel som gjorts i Norrland, inte minst i Norrbotten och Västerbotten, har på ett utmärkt sätt förberett — om jag får uttrycka mig så — marken för en industrilokalisering. Då kontakt upptogs med företagare i södra Sverige, framhöll dessa sedan de tagit del av förhållandena framför allt på de betydelsefulla orterna, att de blivit överraskade av de enligt deras uppfattning gynnsamma betingelser som erbjöds.

Jag ser att herr Lorentzon för närvarande inte är här, men han talade i går om vägbyggandet i Västernorrland. Som ett komplement till en industrilokalisering kan ett vägbyggande vara lika avgörande som själva lokaliseringen. I diskussionerna om lokaliseringen till Mellansel har hela tiden ansetts att ett vägbygge mellan Örnsköldsvik och Mellansel skall pågå ungefär samtidigt med att själva industriutbyggnaden sker för att på detta sätt underlätta den verksamhet som kommer att byggas upp.

Här föreligger alltså ett samspel mellan åtgärder som ligger inom beredskapspolitiken och direkta åtgärder på industrilokaliseringens område. Man bör inte bortse ifrån eller underskatta dessa faktorer.

Herr talman! Jag har velat vidga detta anförande något till att omfatta de problem som ansluter till bankoutsrottets utlåtande om lokaliseringspolitiken. Det skulle ha varit intressant att gå närmare in på dessa, men jag skall avstå härifrån.

Det har från utskottets ledamöter förts resonemang om de åtgärder som här är på väg, och jag skulle egentligen bara vilja framhålla att vi ur vår synpunkt alls inte underskattar de rent

ekonomiska insatser som gjorts, de medel som ställts till förfogande, utan jag vill framhålla planeringen, planeringsrådets ute i länen verksamhet, liksom den lokaliseringsberedning som vi kommer att tillsätta på det centrala planet. Där är vi äntligen på väg att få en central samordning, en samordning på det centrala och regionala planet för att möjliggöra för oss att verkligen kunna genomföra en planering som också skall ge oss förutsättningar i fråga om den aktiva näringspolitik, vars målsättning vi lade fast under höstriktsdagen.

Man kan naturligtvis diskutera om man skall vidga stödområdet, som det görs i en av reservationerna till bankoutsrottets utlåtande, där det begärs att man skall uttala sig för östra Götalands stödområde. Jag vill bara framhålla att det blir en av de första uppgifterna som jag anser planeringsråden skall ta itu med i de län som ligger utanför stödområdet. De skall kartlägga situationen inom respektive områden, om man har områden inom vilka man anser att det skulle vara nödvändigt att göra lokaliseringspolitiska insatser. Man får redovisa dessa och framför allt redovisa projekt, aktuella lokaliseringsprojekt som man då kan ta ställning till. Jag vill gärna framhålla att det i Stockholms län, i Roslagsområdet, redan är projekt på gång, där man gjort förfrågningar under hand, och där vi begärt att arbetsmarknadsstyrelsen skall göra en snabbutredning. Skulle det visa sig att man kommer till resultatet att det är önskvärt för att inte säga nödvändigt med en insats också där, då står vi klara att ta ställning till sådana åtgärder. Detta får vi göra i vilken del av landet som helst också utanför det norra stödområdet. Därför finns det ingen anledning att nu göra någon ändring i stödområdenas omfattning ifrån riksdagens sida.

Jag skall bara göra en kort kommentar till diskussionen om kreditgarantier, som vi egentligen förde i höstas. Jag

tycker att man bortser ifrån att vi delvis har förbehållit kreditgarantierna för företagsföreningarnas verksamhet och de har ju ändå ganska betydande medel till sitt förfogande för den verksamhet som de skall bedriva. Vi har velat ge aktivt innehåll åt de medel som ställs till den aktiva lokaliseringspolitikens förfogande och jag tror att det är betydelsefullt att man nu får tillfälle att pröva detta.

Jag skulle också vilja tillägga att det för planeringsråden kommer att bli en utomordentligt stor uppgift att peka ut de orter till vilka en lokalisering skall kunna ske, de orter inom regionerna vilka vi är beredda att satsa på. Även om vi kan minska ner flyttningsrörelserna ifrån norr till södra eller mellersta Sverige måste vi vara överens om att det är oundvikligt med omflyttningar inom regionerna. Vi kommer inte att ha förutsättningar att lokalisera företag till en mängd orter. Insatserna får göras, inte minst vid de stora kraftfulla industricentra som vi har, så att vi får en tillväxt i deras närmaste omgivningar. Därmed så får vi flyttningsrörelserna inom regionerna och jag tror att detta är någonting som man väl bör kunna acceptera.

Herr talman! Jag har velat framhålla vikten av vägningen mellan beredskapsåtgärderna och lokaliseringspolitik. Det är inte två väsensskilda åtgärder som här sätts in. De ingår i den arsenal av medel som ställs till förfogande i en aktiv näringspolitik, där samspelen mellan dessa åtgärder blir mer eller mindre avgörande för de resultat vi kan uppnå. Skall jag slutgiltigt ge någon slags kommentar till de försök beträffande lokaliseringspolitik som gjorts, inte minst sedan 1963, och de ansträngningar som gjorts under de sista åren, skulle jag vilja tillåta mig att vara försiktigt optimistisk beträffande möjligheterna att också i de norra områdena nu kunna uppnå ett resultat som ger en rimlig befolkningsbalans inom någorlunda hygglig tid.

Riktlinjerna för lokaliseringspolitik

Herr HOLMBERG (k) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall anknyta några reflexioner till en sats som inrikesministern började med, nämligen: »Särskilt besvärande är arbetskraftsbristen inom verkstadsindustrien.» Därmed kommer vi in på en ganska central fråga även när det gäller lösningen av Norrlands sysselsättningsproblem. Detta uttalande återspeglar nämligen det faktum att det inte finns någon egentlig ekonomisk planering i landet. Vi har ju stor arbetskraftsbrist i den ena ändan av landet och en väldig arbetslöshet i den andra. Man ställs inför problem på alla möjliga områden på grund av denna brist på planering, och detta sammanhänger naturligtvis med de grundläggande principer efter vilka näringslivet styrs här i landet. Därför ligger inte heller någon paradox i när jag säger att »byggandet av flera verkstäder är motiverat av bristen på arbetskraft i de verkstäder som redan finns».

Genom att bygga sådana verkstäder i Norrbotten kan man ju befria de verkstäder i södra Sverige, som nu har brist på arbetskraft, från det arbete som de för närvarande skall uträtta och som de inte har arbetskraft till. Med en sådan lokaliseringspolitik skulle man kunna lösa problemen inte bara i Norrbotten utan också i områden, där det är svårigheter att bygga tillräckligt med bostäder på grund av anhopning till ett begränsat område av företag. Det är stora företag i södra Sverige som expanderar och som därför i eget intresse kräver att regeringen skall ordna utflyttning från Norrbotten. Det är alltså inte riktigt som inrikesministern säger, att det inte är någon som vågar säga att utflyttningen från Norrbotten skall ske snabbare än för närvarande, utan det är just precis vad man gör i dessa kretsar. Man kräver enständigt av regeringen att vidta sådana åtgärder att utflyttningen från Norrland går snabbare än nu — trots att i fjol 6 000 människor flyttade ut därifrån därför att de enligt min mening var tvingade därtill

Riktlinjerna för lokaliseringspolitiken

av ekonomiska svårigheter. Det ställs alltså faktiskt sådana oresonliga krav av folk som nu styr en del av vårt näringsliv och som därigenom åstadkommer svårigheter även för Norrland.

Det är enligt min mening ingen svårighet att finna lämpliga produktionsområden för en statlig verkstadsindustri i Norrbotten. Jag delar inte herr Nilssons i Östersund skepsis beträffande möjligheterna att finna sådana produktionsområden. Vi har i riksdagsmotioner under de senaste åren pekat på en mängd sådana möjligheter, och under senare tid har det uppstått en mycket konkret diskussion, med uppslag även från regeringshåll, om vad man skulle producera vid sådana statliga verkstäder. Staten är nämligen, som vi framhållit i vår motion, en stor beställare av verkstadsprodukter. Man beställer räls, vagnar, lok, generatorer och annan elektrisk apparatur i stor omfattning för olika statliga verk. Allt detta produceras i huvudsak av verkstäder söderut, som har brist på arbetskraft. Genom att upprätta statliga verkstäder för sådan produktion skulle man kunna avlasta sådana företag som har för litet arbetskraft och samtidigt lösa Norrbottens försörjningsproblem.

Under senare tid har som sagt initiativ i denna fråga också kommit från regeringshåll. Jag avser försvarsministerns proposition i år rörande materielleveranser till militären. Han säger där, att staten skulle kunna få lägre priser på verkstadsprodukter genom att själv framställa åtminstone en del av sådana produkter — och det är alldeles säkert riktigt. Det allra senaste på detta område är överbefälhavarens skrivelse till regeringen — som för övrigt understöds av länsstyrelsen i Norrbotten — där han säger att det ur försvarspolitisk synpunkt är nödvändigt att få till stånd en lokal försörjning av militären i fråga om materiel av olika slag. Samtidigt är detta ett uppslag för att lösa en del av Norrbottens försörjningsproblem.

Våra invändningar mot utflyttningen från Norrbotten och vårt krav på en statlig verkstadsindustri har naturligtvis syftat till att befrämja utvecklingen av en produktion för fredliga ändamål, men det är också ostridigt att största möjliga befolkningsnumerär för Norrbotten är en avgörande förutsättning också för försvaret i alla delar av landet.

Nu har länsstyrelsen i Norrbotten med anledning av detta gjort en inventering av vad man skulle kunna åstadkomma i redan befintliga verkstadsföretag. Låt vara att det är små verkstadsföretag, men de kan i alla fall på lämpligt sätt utbyggas.

Herr NILSSON i Gävle (k) kort genmäle:

Herr talman! Statsrådet Johansson trodde att jag är ledsen, men det är jag långt ifrån. Det är så trevligt att diskutera med inrikesministern.

Det är inte de sidor av arbetsmarknadsåtgärderna, vilka leder till positiva resultat, som vi kritiserar. Jag har inte några anmärkningar mot att man bedriver en skyddad verksamhet. Vi har inga anmärkningar mot att man ger statsbidrag och resebidrag. Vi har ingen anmärkning att göra mot att man sysslar med problemen i och för sig, utan det är de fall, där vi tycker oss finna att åtgärderna inte ger ett riktigt utbyte, som jag kritiserar. När jag nämnde vad ifrågavarande beredskapsarbetare hade för taxerade inkomster, så ville jag med det säga att denna form icke är tillfredsställande, även om det för dagen är nödvändigt med beredskapsarbeten.

1960 års arbetsmarknadsutredning har ju förklarat att dagsverkskostnaderna hotar att stiga i sådan höjd att man måste överväga att dra in eller finna andra vägar som ersättning för beredskapsarbeten. Jag tog exempel från skogen, där skogsrojningsåtgärder och skogsvårdande åtgärder kostade 533 kronor i arbetsmarknadsstyrelsens

regi mot av skogsstyrelsen beräknade 133 kronor per hektar. Vi har liknande förhållanden beträffande vägarbeten och andra arbeten, där man hittills inskränkt användandet av maskiner och andra arbetsbesparande verktyg, vilket leder till enormt höga dagsverkskostnader.

Då har arbetsmarknadsutredningen här också fört fram tanken på att man i större utsträckning skall återgå till kontantbidrag. Det är här jag tycker mig finna en otillfredsställande ordning. Jag menar att pengar och åtgärder som inte ger tillfredsställande resultat borde satsas på en vidgad statlig industriverksamhet.

Jag är tacksam för att statsrådet nu meddelade att man skall sätta i gång en utredning i syfte att utbygga verkstadsindustrien uppe i Norrbotten. Min kollega herr Holmberg och den kommunistiska riksdagsgruppen har talat om detta i åratal. Vi reste denna fråga på Norrlandsmässan för något år sedan. Därför noterar jag med stor tacksamhet att vi nu kanske kommit ett steg längre på denna väg och att det nu gäller inte bara Norrbotten — där det förvisso är nödvändigt — utan också andra områden i Norrland ävensom andra delar av landet.

Allra sist vill jag säga, herr statsråd, att jag om den här debatten kan leda till en effektivare arbetslöshetsbekämpande politik för min del är nöjd.

Herr NILSSON i Tvärålund (cp) kort genmäle:

Herr talman! Herr statsrådet ansåg att bl. a. jag inte var tillräckligt positivt inställd till beredskapsarbetena. Jag vill göra statsrådet uppmärksam på en motion som jag varit med om att under-teckna. Det är motionen II: 345, där vi yrkar att beredskapsarbeten för friställd arbetskraft i första hand och så långt det är möjligt må lokaliseras till de arbetslösas respektive hemlän.

När det gäller att uppskatta bered-

Riktlinjerna för lokaliseringspolitiken

skapsarbetena vill jag nu ställa frågan direkt till statsrådet, om han vill instämma i vårt motionsyrkande.

Det är klart att beredskapsarbetena också har en stor lokaliseringspolitisk betydelse, bl. a. när det gäller sådana beredskapsarbeten som vägarbeten, men varken samhällets myndigheter eller de som arbetar i beredskapsarbetena kan känna den trygghet för framtiden som man har anledning att göra om man har ett välordnat och differentierat näringsliv.

Vidare säger statsrådet att det är för lättvindigt att omdisponera medel från beredskapsarbeten till lokaliseringsbidrag. I går meddelades i tidningarna att situationen i Norrbotten var särdeles svårartad. I fjol flyttade 6 000 personer från Norrbotten. Jag vill gärna ställa frågan, om man inte kan anta att flertalet av dessa 6 000 personer som flyttade från Norrbotten och söderut skulle ha varit tillgängliga sysselsättningsuppgifter i anledning av lokaliseringspolitiska åtgärder inom Norrbotten, med eller utan flyttningsmedel. Jag tror att de flesta av de 6 000 hade varit tillgängliga för detta. Enligt arbetsmarknadsstyrelsens redovisningar skulle de 40 miljoner som vi vill öka lokaliseringen med ge en sysselsättningseffekt för 3 200 personer i varaktig sysselsättning. Detta måste rimligtvis betyda att man kan minska på beredskapsarbetena. Då synes såväl Kungl. Maj:ts förslag som vårt förslag om respektive 420 miljoner och 380 miljoner till beredskapsarbeten, under den förutsättning av 60 miljoner respektive 100 miljoner till lokaliseringsbidrag, vara ungefär lika väl avvägda.

Statsrådet tog upp frågan om planeringsrådets verksamhet. Jag vill instämma med honom på den punkten. Planeringsråden håller på att komma till stånd nu ute i länen. Men jag vill i detta sammanhang ställa en fråga till statsrådet: Har statsrådet företagit några åtgärder, och i så fall vilka, för att

Riktlinjerna för lokaliseringsspolitiken

så snabbt som möjligt få till stånd den centrala administrationen i inrikesdepartementet och i arbetsmarknadsstyrelsen? Det är också en mycket viktig fråga som man får ställa i det här sammanhanget.

Jag instämmer i statsrådets uttalande att lokaliseringen i betydande utsträckning kan beräknas komma att bli förlagd i de expansiva orterna inom de områden som är utsatta för en stark avfolkning. Då vill jag göra statsrådet uppmärksam på att inte minst i det sammanhanget är det nödvändigt att bostadsbyggandet tillåts att utvecklas med expansionen på det industriella området.

Herr GUSTAFSSON i Skellefteå (fp) kort genmäle:

Herr talman! Statsrådet Johansson ansåg att vi inom folkpartiet gjorde det litet för enkelt för oss när vi ville flytta över 15 miljoner från anslaget till beredskapsarbeten till anslaget för lokaliseringsbidrag.

Jag sade i mitt anförande i går att man naturligtvis inte kan säga att dessa anslag har exakt samma verkningar på en aktuell arbetslöshet. Men det kan väl inte heller förnekas att anslaget till lokaliseringsbidrag har verkningar på arbetstillgången, och när det inte är fråga om en överflyttning av mer än några procent, så tycker jag att man kan göra detta utan oro. Regeringen har dock inget precisionsinstrument varmed beloppens storlek kan uträknas när det gäller beredskapsarbeten.

Sedan säger statsrådet Johansson, att man får förhandla sig fram till mindre bidrag, därför att företagen blir mer intresserade för att komma till övre Norrland. Ja, jag har ingenting att invända mot detta, och jag skulle tro att särskilt när det gäller utläggning av filialer för storföretag, så är det nog i många fall andra bedömningar än att ett något mindre eller något större direkt bidrag som faller utslaget. Men än-

då tycker jag att statsrådet gärna borde se att man hade ett större belopp att börja med vid underhandlingarna.

Vidare vill jag också understryka att vad som i så många fall kanske är viktigt är att de kan få kapital, och därför anser jag för min del att förslaget om att utöka stödåtgärderna med kreditgarantier på 50 miljoner är minst lika angeläget som den utökning vi föreslår med 15 miljoner på det direkta bidraget.

Sedan säger statsrådet att fördomsvallen hos företagen när det gäller övre Norrland håller på att försvinna. Det är möjligt att det är så, men ännu har vi inte haft något exempel på detta. De företag som nu tillkommit i Västerbotten och Norrbotten har väl hundra procentigt — eller i varje fall nästan hundra procentigt — tillkommit genom att länets egna har satt i gång.

Vi har alltså inte några exempel på att fördomsvallen håller på att försvinna, men jag tror ändå att statsrådets bedömning är riktig. Jag tror att vissa omständigheter tvingar fram en annan bedömning från företagets sida; dels är det arbetskraftsbristen, dels svårigheten att få bostäder i andra delar av landet för en utbyggnad av industrier. Vi har dock ganska stora möjligheter i vissa områden av övre Norrland, åtminstone vad gäller icke alltför stora industrier, att få tillgång till arbetskraft utan något större bostadsbyggande. Särskilt för mindre industrier i vissa tätorter tror jag detta är fallet.

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet JOHANSSON:

Herr talman! Jag skall bara ta upp några av de frågor som berörts av de senaste talarna här.

Beträffande fördomsvallen gör nu herr Gustafsson i Skellefteå en avgränsning av Norrland och säger att i Norrbotten och Västerbotten har man inte förmärkt så mycket. Jag ville betrakta hela stödområdet som en enhet och har

sagt att fördomsvalen brutits upp från söder och att det sker en utveckling i detta hänseende norrut. Det är det som är det viktiga här. Jag skulle i detta sammanhang vilja hänvisa till Svenska mekanförbundets uppmaning till sina medlemmar, d. v. s. företagarna, att lokalisera i Norrland. Där gör man inte någon avgränsning. Enligt min mening är detta ett klart uttalande om att man förändrat attityden.

Vad beträffar förhandlingsmöjligheterna tycks vi kunna vara överens, och jag behöver därför inte uppehålla mig vid det spörsmålet. Självfallet skall förhandlingarna kunna föras på det sättet att där vi har svårast att få till stånd lokalisering, där initiallokalisering är nödvändig, där skall vi kunna gå upp till de högsta bidragen. Sedan kan vi minska beloppen där läget är mera jämförligt med det som vi har i Mellansverige och södra Sverige.

Beträffande kreditgarantierna behöver jag kanske inte ta upp någon större strid om dem. Herr Gustafsson i Skellefteå sade att det viktigaste är att man får fram kapital, och det är alldeles riktigt. Det var riksbankens erinran mot kreditgarantiförslaget i lokaliseringsutredningen, som gjorde att vi ändrade det. Riksbanken sade nämligen att en kreditgaranti i och för sig inte är någon garanti för lån på en ansträngd marknad. Därför rekommenderade man att ställa medel till förfogande över statsbudgeten.

Till herr Holmberg skulle jag vilja säga att vi ändå har en hygglig utveckling beträffande verkstadsindustrien. Den är visserligen inte tillräcklig, långt därifrån, men den redovisning som lämnades under hösten av professor Dahmén visar en väsentligt snabbare ökningstakt i Norrland beträffande antalet verkstadsarbetare under perioden 1950—1960, inte mindre än 49 procent, medan i övriga Sverige denna ökning var 19 procent. Det är klart att man måste jämföra dessa 49 procent med de

Riktlinjerna för lokaliseringspolitiken

siffror man har att utgå ifrån, men ändå är det en utvecklingstrend som är klart dokumenterad. Om vi tog med lokaliseringsobjekten under 1960-talet skulle det bli ett helt annat resultat.

Herr Holmberg säger att den snedbelastning som vi har i fråga om sysselsättningsläget med arbetslöshet i Norrland, framför allt i Norrbotten och delvis i Västerbotten, visar att vi har saknat en allmän planhushållning. Det är klart att vi inte har haft tillräckliga instrument. Men det är ju den erfarenhet som vi har fått under efterkrigstiden genom arbetsmarknadspolitiken och arbetsmarknadsstyrelsens arbete, under 1950-talets diskussioner om den fulla sysselsättningen och om de åtgärder som är nödvändiga att sätta in, som har givit oss erfarenheter och sagt oss att vi måste skapa instrument för att få till stånd en längre gående planhushållning och planmässighet i politiken. Det är ju instrumenten härför som vi nu är på väg att åstadkomma.

Herr Nilsson i Tvärålund ställer frågan hur vi på det centrala planet har påskyndat uppbyggnaden av den organisation som skall leda verksamheten. Det är beroende av riksdagens beslut i dag. Om vi skyndar på med denna debatt så får vi snabbare till stånd ett beslut, och i morgon har regeringen att ta hand om det ärendet och fullfölja det beslut som ni i riksdagens kamrar har fattat.

Herr Nilsson i Tvärålund har också velat ställa en rad andra frågor. Det är klart att jag skulle kunna ta upp en del av dem, men jag tycker att han inte har gått in på de väsentliga ting som jag hade att anföra gentemot honom. Han har i stället talat om beredskapsarbetena och omfattningen av dessa. Det var den springande punkten i hans anförande. Herr Nilsson vill minska beredskapsarbetena genom sänkning av anslaget härför med 40 miljoner kronor och flytta över dem till industribyggen. Jag tycker det är tveksamt om man skall

Riktlinjerna för lokaliseringspolitiken

göra det, därför att vi behöver minst den nuvarande omfattningen av beredskapsarbetena.

Men det talar herr Nilsson inte om. Han talar om att han motionerat och begärt ett uttalande att beredskapsarbeten i större omfattning skall förläggas till Norrland, och så frågar han hur jag ställer mig till det. Jag svarar att hela den politik som arbetsmarknadsstyrelsen har fört står vi bakom. En viss del av beredskapsarbetena bör kunna förläggas till de områden där vi har en betydande arbetskraftsbrist och där exempelvis kommunikationsfrågorna är mer eller mindre avgörande för näringslivets funktion. Om man i ett område inte har arbetskraft för att bygga vägar eller för att vidta andra åtgärder så är det inte orimligt om man försöker som i detta fall — det är väl ungefär 600—700 från Norrland som arbetar vid storarbetsplatser — få dem överflyttade i den öppna marknaden i de företag som efterfrågar arbetskraft nere i södra och mellersta Sverige.

Lokaliseringspolitiken syftar, herr Holmberg, till att försöka flytta ut en del företag och bygga filialföretag för att lätta trycket i de områden där vi inte har tillräckligt med arbetskraft. Det är riktigt, som herr Holmberg säger, att man kan vidta de åtgärderna. Men det finns industrier som inte kan flyttas. Vi är väl överens om att det t. ex. inte är så lätt att flytta sådana anläggningar som Arendalsvarvet och Götaverken. Det är inte heller lätt att flytta delar av Volvo, sedan detta företag skapat en lokalisering som är en förutsättning för den tekniska verksamhet Volvo bedriver. Det går däremot att flytta andra företag, det har exemplen från LM Ericsson, ASEA m. fl. visat. Jag tror därför att vi måste fortsätta att bedriva den politik som vi nu har slagit in på och vars målsättning jag hoppas att riksdagen inte kommer att ändra.

Låt mig sedan säga till herr Nilsson i

Gävle att vi naturligtvis är överens om att beredskapsarbetena inte skall permanentas. Med gemensamma ansträngningar skall vi försöka avveckla dem så skyndsamt som möjligt. Men ingen av oss kan ännu se vid vilken tidpunkt det inte längre är nödvändigt att ordna beredskapsarbeten.

Vad är det som har hänt under de senaste åren, inte minst i Norrbotten? Jo, det är den samtidigt inträffande strukturrationaliseringen — i jordbruket, i skogsbruket, i gruvindustrin — och den minskade omfattningen av vattenkraftanläggningar och motsvarande. På 4—5 områden har dessa omständigheter inträffat samtidigt och skapat detta stora problem. Det gäller nu att försöka lindra verkningarna för de människor som ställts inför svårigheter.

Herr Nilsson i Tvärälund säger då att det naturligtvis hade varit möjligt att bygga industrier i Norrbotten för att ge de 6 000, som har behövt flytta, arbete. Ja, visst kan man resonera hypotetiskt om sådana frågor, men trots att dessa 6 000 flyttade i fjol och trots att ungefär 20 000 flyttat under de senaste fyra åren finns det mellan 8 000 och 10 000 arbetslösa i Norrland. Detta är den kalta grå verkligheten. Vi kan då inte bortse från att vi har ett arbetskraftsbehov i andra delar av vårt land, där näringslivet efterfrågar arbetskraft för att kunna expandera och för att kunna svara mot de anspråk som vi ställer på det, nämligen en fortsatt ökning av våra gemensamma inkomster. Vi måste sannerligen vara försiktiga med att göra ingripanden som kan hindra eller försvåra en sådan utveckling. Det är här vi har de känsliga avvägningsfrågorna.

Herr HOLMBERG (k) kort genmäle:

Herr talman! Inrikesministerns erinran om att ökningstakten i Norrbottens verkstadsindustri varit större än på andra håll avser naturligtvis inte att vara någon invändning mot vad jag har sagt. Som redan framgått har Norr-

bottens verkstäder en ringa omfattning. Om verkstäder med 800 anställda ökar med 50 procent är det något helt annat än om verkstäder i låt oss säga södra Sverige med 10 000 anställda ökar med 50 procent. Av den förteckning från länsstyrelsen som jag berörde i min förra replik framgår också att när man nu har inventerat vad som finns i fråga om verkstäder, som skulle kunna leverera till militära ändamål, har man kommit fram till en sammanlagd anställningsnumerär på ungefär 700 människor. En ökning med 50 procent vid dessa verkstäder skulle visserligen vara ett bidrag för att bekämpa arbetslösheten i Norrbotten. Men det skulle inte vara något stort bidrag med hänsyn till att vi har 10 000 redan anmälda arbetslösa och minst lika många kvinnor som måste betraktas som arbetslösa, eftersom de vill ha förvärvsarbete men inte kan få det.

Vad inrikesministern sade beträffande spridningen av privatföretag norrut är säkerligen riktigt för området norr om Dalälven, men norr om Piteälven har ingenting sådant inträffat ännu — och det är dock en fjärdedel av landet som ligger där.

Jag noterar med tillfredsställelse att inrikesministern sagt att man på den statliga sidan inte förhåller sig avvakande. Man utreder möjligheten att skaffa företag till Norrland, och inrikesministern hoppas själv på en skyndsam lösning av dessa frågor. Jag vill uttala en förhoppning om att vi inte skall bli missträknade i fråga om tempot i regeringens handlingar.

Herr NILSSON i Tvärålund (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag frågade statsrådet Johansson vilka förberedelser statsrådet vidtagit för att snabbt komma i gång med den centrala administrationen. Svaret blev att det beror på när vi slutar i dag. Det tyckte jag var ett illavarslande svar. Här har landstingen

Riktlinjerna för lokaliseringsspolitiken

gått i författning om att få till stånd lokala planeringsråd på grundval av fjolårets riksdagsbeslut. Statsrådet tycks ännu ingenting ha gjort på grundval av det beslutet. Ännu har, såvitt jag vet, ingen motionerat om någon ändring beträffande den centrala organisationen, och ändå har statsrådet ingenting gjort. Det svar jag fick var verkligen inte vad jag hade hoppats att få.

Statsrådet framhöll vidare att den procentuella ökningen av industrialiseringen i Norrland var förmånligare än ökningen i övriga delar av Sverige. Om man jämför de samlade industriinvesteringarna för Norrland med motsvarande siffror för övriga delar av Sverige finner vi att medan befolkningssiffran i Norrland uppgår till 14—15 procent av landets hela befolkning ligger industriinvesteringarna på 10 procent och bostadsbyggandet på 11 procent. Vi behöver sannerligen en utökning på dessa områden för Norrland.

Beträffande bedömningen av medel för beredskapsarbeten och lokaliseringssuppgifter har vi förmodligen utgått från samma grunder som regeringen, nämligen arbetsmarknadsstyrelsens redovisning. Om regeringen haft andra grunder att gå efter vet jag inte, men vi har i varje fall godtagit de siffror regeringen har redovisat. Centerpartiet har hittills varit med om att bevilja de medel som behövs för sysselsättningen och kommer att göra detta även i fortsättningen. Problemet ligger inte där. Frågan är hur mycket samhället skall satsa på lokaliseringen för att minska arbetslösheten.

Detta är det primära problem som vi i dag diskuterar, liksom för övrigt det primära i hela problemkomplexet. Jag gjorde ingen antydning om att alla de 6 000 som flyttade från Norrbotten skulle kunna komma i åtnjutande av arbete genom lokaliseringsspolitiska uppgifter. Jag sade att åtskilliga av dem skulle ha stått till förfogande om arbetstillfällen hade kunnat erbjudas i Norrbotten, med

Riktlinjerna för lokaliseringsspolitiken

eller utan rörelsestimulerande medel. I dag har arbetsmarknadsstyrelsen inne bidragsansökningar gällande hela det innevarande budgetåret på 85 miljoner kronor till lokaliseringsspolitiska uppgifter, avseende bidrag till industrihus. Det tycks alltså finnas ett gott utrymme för dessa åtgärder, i all synnerhet sedan inrikesdepartementet och arbetsmarknadsstyrelsen fått sin organisation i gång, liksom de regionala planeringsråden. Jag har under debatten bara styrkts i uppfattningen att det här behövs ökade insatser för en aktivare lokaliseringsspolitik.

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet JOHANSSON:

Herr talman! Jag trodde faktiskt herr Nilsson i Tvärålund om bättre än det som han nu visat, ty jag tror att han förstår mitt besked beträffande den centrala organisationen. Denna är förberedd av oss så långt, att vi nu måste avvakta riksdagens beslut om de tjänster som vi föreslagit i sammanhanget. Det är därför som det nu är frågan om när riksdagen beslutar. Därefter kommer vi att fullborda hela organisationen. Jag menar att det inte borde ha varit märkvärdigt att förstå detta, men herr Nilsson i Tvärålund vill inte förstå saken, och då får det vara.

Herr talman! Jag skall nu be att få övergå till ett svar till herr Gustavsson i Alvesta, vilket också berör detta område. Det gäller flyttningsbidragen.

Herr Gustavsson i Alvesta har frågat om jag är villig att lämna upplysningar om omfattningen av beviljande av flyttningsbidrag i anslutning till avslutad utbildning och om jag har för avsikt att vidtaga åtgärder för att flyttningsbidragen skall komma att användas endast i arbetsmarknadsspolitiskt syfte i enlighet med riksdagens intentioner.

Som svar vill jag anföra följande.

Det är inte möjligt att i arbetsmarknadsstyrelsens statistik skilja ut de nyutexaminerade. Dessa är nämligen sam-

manförda med sådana studerande som alltiämt genomgår skolmässig utbildning. Av dem som erhållit flyttningsbidrag inom denna sammanslagna grupp torde dock endast en obetydlig del utgöras av studerande, medan den övervägande delen återfinns bland de nyutexaminerade. För att belysa de förhållanden, som interpellanten berört, synes därför siffrorna för studerande och nyutexaminerade vara användbara.

Antalet personer inom berörda grupper som erhållit starthjälp har ökat från 2 820 år 1963 till 5 500 år 1964. Till den allra största delen har bidragen lämnats till personer bosatta i skogslänen, nämligen 2 230 under år 1963 och 4 200 under år 1964. Bidragstagarna torde i flertalet fall ha varit ungdomar, som gått ut från den obligatoriska skolan eller från yrkesutbildningsanstalterna. Vid universitetsorterna i syd- och mellansverige erhöll 150 studerande och nyutexaminerade starthjälp under 1963. Antalet steg under 1964 till ca 400 varav drygt hälften från Uppsala. Flertalet av dessa bidragstagare torde ha varit nyutexaminerade, men till en del ingår också universitetsstuderande som tagit lärarvikariat.

Vad gäller frågan om jag ämnar vidtaga åtgärder på det här området vill jag erinra om att arbetsmarknadsutredningen — i vilken herr Gustavsson var ledamot — har berört problemet om flyttningsbidrag i samband med avslutad utbildning. Det finns också ett särskilt yttrande på den punkten, och till det yttrandet har herr Gustavsson anslutit sig. När remissförfarandet avslutats kommer jag att ta ställning till frågan om användningsområdet för flyttningsbidragen, och min avsikt är att förslag i ämnet skall föreläggas riksdagen.

Herr GUSTAVSSON i Alvesta (cp):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet Johansson för svaret på min interpellation. Eftersom flyttningsbidra-

gen har kommit till användning på ett sätt som enligt min uppfattning inte står i överensstämmelse med riksdagens intentioner, har jag ansett det vara av värde att få ett klarläggande från statsrådet.

Statsrådet Johansson meddelar nu att cirka 400 nyutexaminerade erhöll starthjälp under 1964, och av dessa kom drygt hälften från Uppsala. Inför dessa uppgifter ställer man sig osökt frågan var gränsen kommer att gå och vilket som blir nästa steg för att erhålla flyttningsbidrag. Blir det så att alla som byter anställning skall ha flyttningsbidrag och starthjälp? Man kommer inte heller ifrån vad riksdagen har uttalat om själva villkoren för erhållande av flyttningsbidrag, starthjälp o. s. v.

Beträffande respenningen har jag hittat en framställning från arbetsmarknadsstyrelsen, i vilken frågan om införande av respenning togs upp första gången. Den är från den 12 april 1957. Som motiv för att respenning borde utgå yttrade arbetsmarknadsstyrelsen den gången: »Sådana motiv anser styrelsen föreligga om arbetstagaren är bosatt inom område där arbetslösheten är av sådan omfattning eller struktur att utflyttning därifrån är angelägen eller fråga är om rekrytering av arbetskraft till område av arbetsmarknaden som bedömes ha särskild betydelse.»

När det gäller starthjälp har jag funnit att den enligt ett kungligt brev av den 19/12 1958 infördes på grundval av en framställning som arbetsmarknadsstyrelsen hade gjort till Kungl. Maj:t den 29/12 1958. I denna skrivelse angav arbetsmarknadsstyrelsen följande grund för att starthjälp skulle utgå: »Styrelsen har funnit, att intresset för starthjälp är stort bland företrädarna för de erkända arbetslöshetskassorna. Man inser till fullo värdet av en sådan åtgärd och anser att förutsättningar bör skapas för att arbetslösa, som måste flytta från orter med stor arbetslöshet, skall kunna erhålla starthjälp.

Riktlinjerna för lokaliseringspolitiken

— — — Starthjälp bör såsom styrelsen tidigare föreslagit — på samma sätt som gäller för familjebidrags — endast komma i fråga vid utflyttning från vissa arbetslöshetsorter och därför insättas som punktåtgärder under tider då utflyttningen av arbetsmarknadsskäl måste underlättas.»

När riksdagen har tagit ställning till de olika äskandena och till de rörlighetsstimulerande medlen har, såvitt jag kunnat finna av handlingarna, arbetslöshetsbegreppet så som arbetsmarknadsstyrelsen i sina framställningar definierat det varit den indikation varpå riksdagen fattat sitt beslut.

Av statsrådet Johanssons svar framgår att arbetslöshetsbegreppet på det här området fått en helt annan innebörd. Här betraktas t. ex. en färdig jur. kand. vid Uppsala universitet såsom arbetslös, om han inte får anställning i Uppsala eller dess omedelbara närhet.

Vi kommer härvidlag in på en principiellt viktig sak. Enligt min uppfattning är hela frågeställningen mycket allvarlig, sedd ur riksdagens synpunkt. Riksdagen har för sin del accepterat att medel skall utgå till visst ändamål, på grunder som ett statligt ämbetsverk har preciserat. Efter hand ger emellertid samma ämbetsverk riksdagens beslut en helt annan innebörd och därmed ställs alltså riksdagen åt sidan. Jag tycker att detta är anmärkningsvärt.

När jag frågar statsrådet, om han har för avsikt att vidtaga sådana förändringar att tillämpningen bringas i överensstämmelse med riksdagens intentioner, hänvisar statsrådet till arbetsmarknadsutredningen, som jag själv har tillhört. Ja, när denna fråga uppmärksammades av utredningen i slutskedet av dess arbete, föranledde detta avgivandet av ett särskilt yttrande, till vilket jag anslöt mig och där man alltså aktualiserade det problem jag här berört.

Nu säger statsrådet att när remissvaren i anledning av utredningens betänkande kommit in skall han ta ställ-

Riktlinjerna för lokaliseringspolitiken

ning till frågan om användningsområdet för flyttningsbidrag. Jag tycker att detta är en något egendomlig motivering. Jag förutsätter att problemet redan tidigare var känt av inrikesministern och att det inte var vårt blygsamma särskilda yttrande i arbetsmarknadsutredningen som riktade hans uppmärksamhet på saken. Det skall väl inte behövas en utredning med särskilda yttranden och remissvar för att riksdagens — och jag förutsätter även regeringens — intentioner och beslut skall fullföljas. Jag kan därför inte finna att inrikesministerns hänvisning till vårt särskilda yttrande inom arbetsmarknadsutredningen på något sätt utgör en hållbar invändning. Så länge inte något särskilt inträffat skall väl riksdagens beslut gälla och ämbetsverket även handla med ledning av detta beslut.

Det kan givetvis diskuteras, om rese- och flyttningsbidrag i någon form är berättigade i samband med avslutad utbildning, men jag har den uppfattningen att bidrag av det slaget inte hör hemma bland sådana bidrag som är direkt betingade av arbetslöshet. Skall man överväga införandet av flyttningsbidrag i samband med avslutad utbildning, så anser jag att denna diskussion bör föras i anslutning till frågan om studiefinansieringen.

Herr talman! Jag ber att än en gång få tacka statsrådet för svaret.

Herr NIHLFORS (fp):

Herr talman! När jag för en tid sedan tog del av herr Gustavssons i Alvesta interpellation fick jag det intrycket att han företrädde en uppfattning som innebar en viss eftersläpning. Han ville från tillämpningen av bestämmelserna om flyttningsbidrag skilja ut de människor som efter omskolning eller vidareutbildning är beredda att gå ut på arbetsmarknaden och som därvid söker sig till nya arbetsområden, vilket kanske gör att de behöver förflytta både sig och sin familj till annan ort. Denna

grupp av människor skulle inte komma i fråga för flyttningsbidrag, utan bidragen skulle endast avse dem som är direkt arbetslösa.

Av herr Gustavssons i Alvesta kommentarer till interpellationssvaret tycks framgå att han närmast av rent formella skäl har velat ifrågasätta, om inte arbetsmarknadsstyrelsen har överträtt sina befogenheter, eller hur man nu vill kalla det, vid tillämpningen av gällande bestämmelser på området. Men vi får väl inte glömma att det pågår en utveckling som ständigt ökar behovet av vidareutbildning, omskolning, uppskolning o. s. v. I det sammanhanget måste det givetvis också uppstå arbetsmarknadspolitiska motiveringar för omflyttning vid vissa tillfällen av helt nyexaminerad arbetskraft.

För min del vill jag bestämt deklarerat att man icke kan skilja ut denna senare grupp av arbetssökande från andra grupper i fråga om flyttningsbidrag. Det betyder att jag åtminstone inte nu delar den uppfattningen att vi på litet längre sikt skulle behöva koppla in frågan om flyttningsbidrag med en omprövning av det studiesociala stödet. Den anordning med flyttningsbidrag, som vi beslutat oss för, prövas nu av arbetsmarknadsstyrelsen, och det är troligt att bestämmelserna många gånger visat sig vara svårtolkade. Jag har fått uppgift om att en påfallande stor procent av de fall, då arbetsmarknadsstyrelsen eller dess organ sagt nej till flyttningsbidrag, har varit föremål för överklagande. Detta skulle tyda på att man är restriktiv med att ge flyttningsbidrag i sådana fall som herr Gustavsson finner vara uppseendeväckande.

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet JOHANSSON:

Herr talman! Utan att inveckla mig i en alltför omfattande debatt i detta ämne vill jag säga att den verksamhet som bedrivs i arbetsmarknadsstyrelsen redan vid styrelsens tillskapande gavs ett

sådant innehåll att styrelsen fick ganska betydande rörelsefrihet. Men man kan inte alltid från början säga att här är en verksamhet och exakt utveckla det område inom vilket verksamheten får röra sig. Styrelsen måste ha möjligheter att pröva nya metoder, utvidga området och vidta nya åtgärder. Och det är det som har skett. Arbetsmarknadspolitiken har nu fått ett innehåll som är erkänt inte bara i vårt eget land utan som har uppmärksammats i praktiskt taget alla industriländer.

Flyttningsbidragen är en verksamhetsform, där man från början ansåg att arbetslösheten var avgörande för huruvida flyttningsbidrag skulle utgå eller inte. Om man då går från begreppet arbetslöshet till sysselsättningsfrågan i allmänhet, så är det givet att man kan gå längre vid beviljande av bidrag för flyttning av arbetskraft. Då kommer även nytexaminerade och liknande grupper in i bilden, d. v. s. sådana personer som inte på den ort där de tagit sin examen och slagit sig ned kan erhålla sysselsättning inom det område som de har utbildat sig för. Jag erkänner emellertid att detta är en mycket ömtålig och principiellt utomordentligt besvärlig fråga.

Vi kan givetvis välja den vägen att säga att arbetsmarknadsutredningen skall bedöma dessa frågor. Det har man nu gjort, och utredningens majoritet har inte haft några invändningar att göra. Däremot har herr Gustavsson i Alvesta och någon ledamot till i utredningen — som kanske inte står så långt ifrån chefen för inrikesdepartementet — haft en uppfattning som gjort att de tagit upp denna fråga i en reservation. Men då är frågan om inrikesministern skall begära att regeringen säger till arbetsmarknadsstyrelsen att så får ni inte göra; ni har överskridit vad som ur rent formell synpunkt kan betraktas som tillåtet område.

Vi kan också gå den vägen att ta ställning till de enskilda fall som kom-

Riktlinjerna för lokaliseringspolitiken

mer under Kungl. Maj:ts prövning. Och det intressanta är att vi just i dag har haft ett sådant ärende, där en person har överklagat arbetsmarknadsstyrelsens beslut, som gick i negativ riktning. Vederbörande hade ansökt om bidrag för flyttning från hemorten för att skaffa sig tingsmeritering vid domstol på en relativt avlägset belägen ort. Arbetsmarknadsstyrelsen sade nej och förklarade att den sökande även på hemorten hade kunnat fullgöra den tingsmeritering han ansåg nödvändig.

Sedan konselj nu har förevarit kan jag upplysa om att Kungl. Maj:t följde arbetsmarknadsstyrelsens beslut. Där har sålunda skapats ett prejudikat. På detta sätt kan vi således få en prövning av principfall. Vi kan också göra så som här skett, nämligen att frågan tas upp i anslutning till utredningen som en särskild reservation och att ärendet går ut till en rad myndigheter, som får pröva och diskutera problemet. På grundval av det material som då kommer in, såväl reservationen som remissyttrandena, kan vi sedan bilda oss en klarare uppfattning än vi kanske kan få genom att bara på rent formella grunder avgöra om bidrag skall utgå eller inte. I senare fallet kan bedömningen bli mera tveksam. Det tycker jag kan vara en rimlig väg.

Detta problem befinner sig sålunda under debatt, och jag har sagt att vi skall återkomma till riksdagen i det som är den principiella frågan i detta ämnesområde.

Herr NILSSON i Tvärålund (cp) kort genmäle:

Herr talman! Eftersom statsrådet inledde sitt interpellationssvar till herr Gustavsson i Alvesta med en replik, som väl skulle vara någon form av slutreplik till mig, har jag fått herr talmannens tillåtelse att säga ett par ord. Jag skall inte uttala något omdöme i något sammanhang — jag tror det är förståndigast. Jag trodde emellertid att

Riktlinjerna för lokaliseringpolitiken

statsrådet kunde uppfatta min fråga, om han hade vidtagit några förberedande åtgärder för den centrala administrationen beträffande den framtida lokaliseringpolitiken.

Herr GUSTAVSSON i Alvesta (cp) kort genmäle:

Herr talman! Till herr Nihlfors vill jag bara säga att jag har tagit upp denna fråga främst ur principiella synpunkter. Vi fann nämligen att användningsområdet för dessa medel har utvidgats på ett sätt som inte har varit riksdagens avsikt.

Jag anser det vara angeläget att vi får en ingående diskussion om hur vi skall ha det i fortsättningen. När medlen användes så att en nyutexaminerad jur. kand. i Uppsala betraktas som arbetslös om han inte erhåller arbete på utbildningsorten, så är det något helt annat än vad riksdagen har utgått ifrån. Efter inrikesministerns inlägg tror jag dock inte att vi har så olika uppfattningar härvidlag, men jag anser det som sagt angeläget att få en diskussion om saken, så att vi får klarare riktlinjer för framtiden.

Vad jag reagerat emot är att tillämpningsområdet i detta fall har utvidgats utan att riksdagen har fått säga sin mening om saken.

Herr LASSINANTTI (s):

Herr talman! Jag vill inte förlänga debatten i onödan. Det finns inte något skäl för mig att efter den diskussion som förekommit här utmana inrikesministern beträffande de speciella problem som vi har i Norrbotten. Jag vågar konstatera att av alla dem som varit uppe i talarstolen här i dag är inrikesminister Johansson den som är mest sakkunnig beträffande arbetsmarknads- och sysselsättningsproblematiken i Norrbotten.

Vi har ju också, vilket är ganska naturligt, haft stora möjligheter att under hand konferera med chefen för inrikes-

departementet om de brännande problem, som bl. a. aktualiserats i den rapport länsarbetsnämnden i Norrbotten i går gav offentlighet åt. Den visar att medan vi innevarande år haft 9 000 människor att bereda sysselsättning åt inom ramen för arbetsmarknadspolitiken, kommer vi nästa år att ha 13 000.

Jag konstaterar med glädje att de norrbottniska kommunisterna numera i allt väsentligt har närmat sig den linje, som socialdemokraterna har hävdat sedan minst 45 år. Det är inte så länge sedan kommunisterna hävdade den meningen, att man inte skulle stötta upp det kapitalistiska samhället genom några konstgjorda medel. De trodde ännu vid den tid då Hilding Hagberg invaldes som ledamot i denna kammare, att det skulle vara möjligt att genomföra den sociala revolutionen och på ruinerna bygga upp arbetarklassens lyckorike.

Det räcker med att jag erinrar om att kommunisterna ingalunda var entusiast för en järnförädling i Norrbotten på den tiden. Hur många gånger blev inte dåvarande riksdagsmannen, sedermera landshövdingen O. W. Lövgren häcklad för att han drömde om industrirepubliken Norrbotten.

Vi fick en liten vision av den kvardröjande stalinismen i det kommunistiska lägret genom det anförande, som herr Nilsson i Gävle höll här i kammaren. Han tog ordet Tornedalen i sin mun, vilket bevisade att han inte följt med utvecklingen under de senaste åren. Jag tror att det som har skett i Tornedalen kan tjäna som ett mönster för de lokaliseringspolitiska åtgärderna i hela vårt land. Därmed vill jag inte säga att vi har löst problematiken i Tornedalen, men jag tror att vi har funnit en väg som visat sig effektiv.

Herr Nilsson i Tvärålund har här argumenterat för att vi skulle dämpa insatserna för beredskapsarbeten och i stället öka de ekonomiska ansträngningarna när det gäller lokaliserings-

politiken. Jag tycker att det är ett lätt-sinnigt tal av herr Nilsson när han för-ordar denna utveckling. Vi vet ju myc-cket litet om hur den nya lokaliserings-politiken kommer att utfalla. Vi sätter vår tillit till planeringsråden, till läns-styrelserna och till de organisatoriska åtgärder som förbereds i arbetsmark-nadsstyrelsen och i inrikesdepartemen-tet. Men ingen kan säga att det som nu anslås till den nya lokaliseringspoliti-ken inte kommer att räcka till. Jag tyc-ker att det är fullt förståeligt om vi, som herr Kellgren rekommenderade i går, godtar Kungl. Maj:ts förslag i dag. Skulle det visa sig att lokaliserings-politiken är en så lyckosam ny giv att vi redan under höstmånaderna kan konstatera att det behövs ytterligare me-del, då blir det möjligheter att aktuali-sera den frågan i samband med att vi behandlar tilläggsstaterna, som läggs fram i januari nästa år.

Jag tycker som sagt att det finns all anledning för oss som är beroende av en aktiv arbetsmarknadspolitik att i dag slå vakt om det anslag, som förordas till arbetsmarknadsstyrelsen, och för-söka göra vårt bästa inom ramen för de riktlinjer, som är uppdragna för den nya lokaliseringspolitiken.

Jag sade att jag med tillfredsställelse hälsar kommunisternas avancemang mot den socialdemokratiska uppfatt-ningen beträffande den norrbottniska arbetsmarknaden. Jag kan kanske inte säga detsamma om högern. Högern har ju faktiskt vunnit en valrörelse i Töre 1960 genom att kritisera att man gjorde alldeles för litet från statsmakternas sida för att lösa det s. k. Töreproble-met. Men för ett par dagar sedan läste jag i högerns organ i Norrbotten, att ledaren för högerpartiet i Norrbotten kände lust att skratta, när han såg att man redan för nio år sedan hade varit orolig för utvecklingen av basindustri-erna i Norrbotten. Han tyckte att det var en barnslig tanke att man skulle ägna omsorg åt basindustrierna. Det är

Riktlinjerna för lokaliseringpolitiken

fabriker som vi behöver, konstaterade han enligt referat i tisdagens tidning. Sedan blev detta litet tillrättalagt i går-dagens tidning.

Jag vill alltså konstatera att högern i Norrbotten i dag står på ungefär sam-ma linje som de, vilka kallar sig kom-munister i dag, stod på 1919 när man anordnade den s. k. socialiseringskon-ferensen i Norrbotten. När dåvarande riksdagsmannen C. I. Asplund plädera-de för en järnförädling i Norrbotten, blev han utskrattad av vänstersocialis-terna, som sade att ingenting vettigt kan hända innan vi har fått en revol-ution här i landet. Det är inte så gott för kommunisterna att alltid vara sakliga. De har mycket lätt att angripa rege-ringen och riksdagen för att ingenting blir gjort. Men om vi gör oss besväret att granska kommunisternas propåer, finner vi att det inte finns så särskilt mycket att ta på i deras resonemang.

Jag erkänner gärna att Helmer Holm-berg här i dag har framstått som en förnuftig kommunist. Jag tror nämligen inte att vi, inom ramen för den nya lokaliseringspolitiken, bör göra oss några illusioner om den enskilda före-tagsamhetens etablering i Norrbotten. Erfarenheterna säger oss nämligen att staten på ett energiskt sätt måste upp-träda som företagare i Norrbotten.

Herr talman! Med det sagda yrkar jag på alla punkter bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad.

Punkten 1

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 1); och fann herr talmannen den förra pro-positionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Nilsson i Tvärålund be-gärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande vote-ringsproposition upplästes och godkän-des:

Riktlinjerna för lokaliseringspolitiken

Den, som vill, att kammararen bifaller bankoutsnittets hemställan i punkten 1) i utskottets utlåtande nr 6, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammararen bifallit reservationen 1) av herr Nils Theodor Larsson m. fl.

Sedan kammararens ledamöter här efter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammararens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Nilsson i Tvärålund begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 130 ja och 75 nej, varjämte 4 av kammararens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammararen hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkten 2

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 2); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övertäggande ja besvarad. Fru Renström-Ingenäs begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammararen bifaller bankoutsnittets hemställan i punkten 2) i utskottets utlåtande nr 6, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammararen bifallit reservationen 2) av herr Stähle m. fl.

Sedan kammararens ledamöter här efter intagit sina platser och voteringspropo-

sitionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 108 ja och 100 nej, varjämte 1 av kammararens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammararen hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkten 3

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 3); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övertäggande ja besvarad. Herr Nordgren begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammararen bifaller bankoutsnittets hemställan i punkten 3) i utskottets utlåtande nr 6, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammararen bifallit reservationen 3) av herr Gustaf Henry Hansson m. fl.

Sedan kammararens ledamöter här efter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammararens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Nordgren begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 174 ja och 32 nej, varjämte 1 av kammararens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammararen hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkten 4

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 4); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Berglund begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bankoutskottets hemställan i punkten 4) i utskottets utlåtande nr 6, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 4) av herr Nils Theodor Larsson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Berglund begärde emellertid röst-räkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 142 ja och 66 nej, varjämte 1 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkten 5

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till motionerna I: 485 och II: 576; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkten 6

Utskottets hemställan bifölls.

Arbetsmarknadsstyrelsen: Avlöningar**§ 7****Utgifterna inom inrikesdepartementets verksamhetsområde**

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 11, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna för budgetåret 1965/66 inom inrikesdepartementets verksamhetsområde jämte i ämnet väckta motioner.

Punkterna 1—15

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 16***Arbetsmarknadsstyrelsen: Avlöningar**

Kungl. Maj:t hade (bilaga 13, punkt C 5, s. 64—72) föreslagit riksdagen att dels bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för arbetsmarknadsstyrelsen, som föranleddes av vad departementschefen förordat, dels godkänna av departementschefen förordad avlöningsstat för arbetsmarknadsstyrelsen att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1965/66, dels ock till Arbetsmarknadsstyrelsen: Avlöningar för samma budgetår anvisa ett förslagsanslag av 13 400 000 kr.

I förevarande sammanhang hade utskottet till behandling förehäft följande motioner, nämligen

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Yngve Nilsson* och *Sveningsson* (I: 287) och den andra inom andra kammaren av herr *Nordgren m. fl.* (II: 346), i vilka — såvitt nu var i fråga — hemställts att riksdagen mätte

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de förändringar i personalförteckningen för arbetsmarknadsstyrelsen, som föranleddes av vad som föreslagits i motionerna;

b) godkänna i motionerna intagen avlöningsstat för arbetsmarknadsstyrelsen, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1965/66;

Arbetsmarknadsstyrelsen: Avlöningar

c) till Arbetsmarknadsstyrelsen: Avlöningar för budgetåret 1965/66 anvisa ett förslagsanslag av 13 070 000 kr.;

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Göran Karlsson m. fl.* (I: 415) och den andra inom andra kammaren av herr *Hammarberg m. fl.* (II: 499).

Utskottet hemställde,

att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 287 och II: 346 samt I: 415 och II: 499, samtliga motioner såvitt nu var i fråga,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att ändra personalförteckningen för arbetsmarknadsstyrelsen i enlighet med vad i statsrådsprotokollet föreslagits;

b) godkänna i utskottets hemställan intagen avlöningsstat för arbetsmarknadsstyrelsen, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1965/66;

c) till Arbetsmarknadsstyrelsen: Avlöningar för budgetåret 1965/66 anvisa ett förslagsanslag av 13 400 000 kr.

Reservation hade avgivits av herrar *Virgin, Kaijser, Bohman* och *Turesson*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 287 och II: 346 ävensom med avslag å motionerna I: 415 och II: 499, samtliga motioner såvitt nu var i fråga,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att ändra personalförteckningen för arbetsmarknadsstyrelsen i den omfattning som för-
anleddes av vad reservanternas föreslagit;

b) godkänna i reservationen intagen avlöningsstat för arbetsmarknadsstyrelsen, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1965/66;

c) till Arbetsmarknadsstyrelsen: Avlöningar för budgetåret 1965/66 anvisa ett förslagsanslag av 13 070 000 kr.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr **TURESSON** (h):

Herr talman! Under punkten 16 i statsutskottets utlåtande nr 11 behandlas frågan om anslaget till arbetsmarknadsstyrelsens avlöningar. Kungl. Maj:t har på denna punkt föreslagit en ökning från ungefär 11 miljoner kronor innevarande budgetår till 13,4 miljoner för nästa budgetår. Detta har syntts oss märkligt, eftersom departementschefen för ungefär ett och ett halvt år sedan uppdrog åt statskontoret att verkställa en organisationsutredning inom arbetsmarknadsverket.

I direktiven för denna utredning uttalade departementschefen att statskontoret borde förutsättningslöst överväga *för det första* om vissa uppgifter numera förlorat i betydelse och därför kunde avvecklas eller beskäras, *för det andra* om näraliggande verksamhetsgrenar genom lämpliga modifikationer kan sammanslås, *för det tredje* om genom ändrade regler administrativt krångel kan undvikas och det samlade förvaltningsförfarandet förenklas. Statsrådet uttalade vidare att undersökningen inte borde begränsas till arbetsrutiner, blankettmaterial o. s. v. utan *för det fjärde* också borde inriktas på i vad mån arbetsuppgifter utan större olägenheter kunde inskränkas respektive slopas eller, *för det femte*, om arbetsbördan på annat sätt kunde minskas.

Det är således en rad viktiga spörsmål rörande arbetsmarknadsverkets organisation och verksamhet som departementschefen funnit angeläget att bringa under utredning, och den utredningen pågår fortfarande.

I det läget ligger det väl nära till hands att avvakta utredningens resultat, innan man ytterligare utvidgar organisationen och därmed riskerar att försvåra en framtida omorganisation.

Inrikesministern har i ett yttrande tidigare i dag konstaterat att det inom riksdagen i allt väsentligt råder stor enighet om de mycket höga anslagen till de arbetsmarknadspolitiska åtgär-

derna. Jag vill gärna vitsorda detta konstaterande. Samtidigt vill jag dock betona att anslagen för dessa ändamål numera har sådana dimensioner att det sannerligen finns all anledning att följa utvecklingen med stor uppmärksamhet. En konsekvens härav anser jag vara att vi på den punkt, som nu behandlas, iakttar största möjliga återhållsamhet. Enligt den bedömning som högerledamöterna i statsutskottet gjort kan den återhållsamheten utan olägenhet för arbetsmarknadsverket visas på det sätt som framgår av reservation nr 1.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservation 1 i statsutskottets utlåtande nr 11.

Herr FAGERLUND (s):

Herr talman! I reservation nr 1 till statsutskottets utlåtande nr 11 föreslås att arbetsmarknadsstyrelsen icke skall erhålla någon personalutökning utöver de tjänster som erfordras för lokaliseringsspolitikens genomförande och som vi alla här i riksdagen varit överens om. Som motiv för förslaget har reservanterna, som herr Turesson framhållit, anfört att departementschefen uppdragit åt statskontoret att genomföra en organisationsomläggning. Att man i ett sådant läge bör visa återhållsamhet när det gäller tillsättandet av nya tjänster är självklart; man bör naturligtvis inte tillsätta tjänster som på något sätt försvårar utredningsuppdraget och binder själva organisationen.

Man måste emellertid räkna med att utredningsuppdraget kommer att dra ut på tiden, och det är därför nödvändigt att arbetsmarknadsstyrelsen under tiden får så många tjänster att den kan sköta sitt arbete på ett riktigt sätt. De personalförstärkningar som nu föreslagits avser just de områden som vi anser vara särskilt viktiga. Det gäller tjänstemannaförmedlingen, förmedlingen av arbeten till utländsk arbetskraft och till kvinnlig arbetskraft.

Arbetsmarknadsstyrelsen: Avlöningar

I motionerna I: 287 och II: 346 finns en passus, där man hänvisar till att vi under åren 1960—1964 inte haft mer än 20 000—25 000 arbetslösa. Bland annat med den motiveringen avstyrker man förslaget att arbetsmarknadsstyrelsen skall erhålla ett större antal tjänster. Jag tycker mig i denna motivering skimta uppfattningen att arbetsmarknadsstyrelsen och arbetsförmedlingarna endast är förmedlingsorgan; man tar inte hänsyn till de ökade arbetsuppgifter som dessa organisationer har fått.

Jag vill påpeka att den ekonomiska, tekniska och geografiska strukturomvandlingen på olika områden medfört att vi i dag ställer helt andra krav på en aktiv arbetsmarknadspolitik än tidigare. Fortbildningen och omskolningen av arbetskraft har blivit mer omfattande och kommer även i fortsättningen att öka. Den nuvarande byggnadsregleringens avskaffande innebär att vi nu på frivillighetens väg måste försöka komma till rätta med sysselsättningssvårigheterna och se till att vi har en hög och jämn sysselsättning inom byggnadsverksamheten. Tjänstemannagruppernas krav på en utvidgad förmedling ställer större krav på arbetsmarknadsmyndigheterna och deras fältorganisation. Den ökade belastningen på arbetsförmedlingarna beror inte minst på alla de praktikanter som nu kommer från olika skolor och behöver praktik inom näringslivet för att kunna fortsätta sin utbildning.

För alla dessa kategorier har det föreslagits en nödvändig upprustning av arbetsförmedlingens personalresurser, till gagn inte bara för de anställda och de människor som kommer i kontakt med arbetsförmedlingen utan för hela vårt näringsliv. Denna utbyggnad tycker vi bör fortsätta. Att inte fler tjänster tillsätts i dag beror just på den utredning som statskontoret gör.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Arbetsmarknadsstyrelsen: Omkostnader

Herr TURESSON (h):

Herr talman! Man kunde av herr Fagerlunds anförande få den uppfattningen att reservanternas inte velat vara med om någon som helst höjning av detta anslag. Jag finner det därför angeläget att nämna för de ledamöter av denna kammare som till äventyrs inte läst reservationen och jämfört vårt förslag med Kungl. Maj:ts, att anslaget för innevarande budgetår är 11,05 miljoner kronor och att Kungl. Maj:t för nästa budgetår begär 13,4 miljoner, medan reservanternas föreslår 13,07 miljoner kronor. Det är alltså en relativt blygsam prutning på det av departementschefen begärda anslaget som krävs i reservationen.

Denna prutning innebär inte alls att någon av de i och för sig mycket angelägna uppgifter, som herr Fagerlund här redogjort för, behöver eftersättas. Arbetsmarknadsstyrelsen kommer ändå att ha möjligheter att fullfölja alla de uppgifter, som vi är överens om, nämligen att medverka till en god sysselsättning och att utjämna de säsongmässiga oregelbundenheterna inom t. ex. byggnadsbranschen, att bereda praktikanter sysselsättning, o. s. v. Reservanternas vill naturligtvis inte omöjliggöra den verksamhet som arbetsmarknadsstyrelsen bedriver, utan det är snarast fråga om en bedömning av hur mycket man bör öka anslaget i det känsliga läge som verket för närvarande befinner sig i, när organisationsutredningen pågår.

Herr FAGERLUND (s):

Herr talman! Det är riktigt som herr Turesson säger, att den föreslagna prutningen av anslaget under punkt 16 är ganska liten. Men jag tog i ett sammanhang upp även de följdreservationer som redovisas under andra punkter i utlåtandet — det var kanske fel av mig — och där är prutningen större.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 1); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Turesson begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 16:o i utskottets utlåtande nr 11, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 1) av herr Virgin m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Turesson begärde emellertid röst-räkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 174 ja och 30 nej, varjämte 1 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkten 17**Arbetsmarknadsstyrelsen: Omkostnader**

Kungl. Maj:t hade (punkt C 6, s. 72—74) föreslagit riksdagen att till Arbetsmarknadsstyrelsen: Omkostnader för budgetåret 1965/66 anvisa ett förslagsanslag av 3 920 000 kr.

I de under föregående punkt nämnda likalydande motionerna I: 287 och II: 346 hade — såvitt nu var i fråga — hemställts att riksdagen måtte till Arbetsmarknadsstyrelsen: Omkostnader

för budgetåret 1965/66 anvisa ett förslagsanslag av 3 720 000 kr.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 287 och II: 346, såvitt nu var i fråga, till Arbetsmarknadsstyrelsen: Omkostnader för budgetåret 1965/66 anvisa ett förslagsanslag av 3 920 000 kr.

Reservation hade avgivits av herrar *Virgin, Kaijser Bohman* och *Turesson*, vilka under förutsättning av bifall till reservationen 1) ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 287 och II: 346, såvitt nu var i fråga, till Arbetsmarknadsstyrelsen: Omkostnader för budgetåret 1965/66 anvisa ett förslagsanslag av 3 720 000 kr.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 18

Arbetsförmedlingen: Avlöningar

Kungl. Maj:t hade (punkt C 7, s. 74—83) föreslagit riksdagen att dels bemyndiga Kungl. Maj:t att godkänna av departementschefen förordad avlöningsstat för arbetsförmedlingen, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1965/66, dels ock till Arbetsförmedlingen: Avlöningar för samma budgetår anvisa ett förslagsanslag av 66 750 000 kr.

I förevarande sammanhang hade utskottet till behandling förehaft

dels de under punkten 16 nämnda likalydande motionerna I: 287 och II: 346, i vilka — såvitt nu var i fråga — hemställts att riksdagen måtte

a) fastställa i motionerna intagen avlöningsstat för arbetsförmedlingen, att tillämpas fr. o. m. budgetåret 1965/66;

b) till Arbetsförmedlingen: Avlöningar för budgetåret 1965/66 anvisa ett förslagsanslag av 64 500 000 kr.;

dels de likaledes under punkten 16 nämnda likalydande motionerna I: 415 och II: 499;

Arbetsförmedlingen: Avlöningar

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Lundström m. fl.* (I: 114) och den andra inom andra kammaren av herr *Ohlin m. fl.* (II: 145), i vilka — såvitt nu var i fråga — hemställts att riksdagen måtte besluta att utöver vad i statsverkspropositionen föreslagits inrätta ytterligare fem tjänster som konsulent i reglerad befordringsgång för arbetsförmedlingens yrkesvägledningsverksamhet till en beräknad merkostnad av 150 000 kr. och därför till Arbetsförmedlingen: Avlöningar för budgetåret 1965/66 anvisa ett förslagsanslag av 66 900 000 kr.;

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Nils-Eric Gustafsson m. fl.* (I: 408) och den andra inom andra kammaren av herr *Nilsson* i Tvärålund m. fl. (II: 514).

Utskottet hemställde,

I. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 287 och II: 346, I: 415 och II: 499 samt I: 114 och II: 145, samtliga motioner såvitt nu var i fråga,

a) godkänna i utskottets hemställan intagen avlöningsstat för arbetsförmedlingen, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1965/66;

b) till Arbetsförmedlingen: Avlöningar för budgetåret 1965/66 anvisa ett förslagsanslag av 66 750 000 kr.;

II. att motionerna I: 408 och II: 514 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits

a) av herrar *Axel Andersson, Per Jacobsson* och *Edström*, fröken *Elmén* samt herrar *Gustafsson* i Skellefteå och *Nelander*, vilka ansett att utskottet under I. bort hemställa,

att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionerna I: 114 och II: 145 ävensom med avslag å motionerna I: 287 och II: 346 samt I: 415 och II: 499, samtliga motioner såvitt nu var i fråga,

Arbetsförmedlingen: Avlöningar

a) godkänna i reservationen intagen avlöningsstat för arbetsförmedlingen, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1965/66;

b) till Arbetsförmedlingen: Avlöningar för budgetåret 1965/66 anvisa ett förslagsanslag av 66 900 000 kr.;

b) av herrar *Virgin, Kaijser, Bohman* och *Turesson*, vilka under förutsättning av bifall till reservationen 1) ansett att utskottet under I. bort hemställa,

att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 287 och II: 346 och med avslag å motionerna I: 415 och II: 499 samt I: 114 och II: 145, samtliga motioner såvitt nu var i fråga,

a) godkänna i denna reservation intagen avlöningsstat för arbetsförmedlingen, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1965/66;

b) till Arbetsförmedlingen: Avlöningar för budgetåret 1965/66 anvisa ett förslagsanslag av 64 500 000 kr.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Fröken ELMÉN (fp):

Herr talman! Jag skulle vilja säga ett par ord om yrkesvägledningen inom arbetsförmedlingen. Det är av utomordentligt stor samhällsekonomisk betydelse, att man försöker få unga människor utbildade för de yrken som de passar för och därmed få dem placerade i arbeten som de själva kan få ut så mycket som möjligt av. Jag måste tyvärr säga att yrkesvägledningen under alla de år jag varit i riksdagen har seglat i motvind; det har varit svårt att åstadkomma en utbyggnad av yrkesvägledningen.

Den tekniska utvecklingen har bidragit till att i stor utsträckning utjämna skillnaderna mellan traditionellt manliga och kvinnliga yrken. Många arbeten är inte längre så tunga som tidigare, och numera är det inte ovanligt att kvinnor sköter traverser och lyftkranar. Även på många andra områden arbetar kvinnor i yrken, i vilka man tidigare

inte kunde tänka sig att ha annat än män. Det ställs helt andra krav på arbetskraften i dag än tidigare. Fortfarande är det så att kvinnorna i stor utsträckning hänvisas till de konventionella kvinnoyrkena inom hushåll, sjukvård etc. trots att de har stora arbetsuppgifter att fylla på helt andra områden.

Jag tror att det var en arbetsförmedlare som häromdagen i ett anförande sade att man driver ihop kvinnorna i getton på yrkeslivets område, vilket är ofördelaktigt ur flera synpunkter och gör att många kvinnor har svårt att komma till sin rätt.

Det gäller här att på olika sätt sprida upplysning när de unga skall ta ställning till yrkesvalet och till en utbildning som blir avgörande för deras framtid. Vi begär i motionen och även i reservationen inrättandet av tjänster för ytterligare fem konsulenter, som skulle ge yrkesvägledning vid skolor och lämnat aktuella upplysningar samt ge informationer på detta snabbt föränderliga område.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservation 3 vid punkten 18.

Herr NIHLFORS (fp):

Herr talman! Jag har begärt ordet vid denna punkt för att klaga på någonting annat än vad det egentligen här är fråga om. Jag syftar på vad som sker — eller rättare sagt inte sker — på skolområdet och som gör det så besvärligt för yrkesvägledarna trots alla deras ambitioner för att försöka bryta ner konventionella synpunkter på yrkesvalet.

Vårt skolväsende laborerar fortfarande med tankegångar, bilder och text i läroböckerna som riktar in pojkar och flickor på de gamla vanliga s. k. manliga och kvinnliga yrkena. Det tar sig exempelvis uttryck i bildband med traditionsmättade kommentarer och bilder. Jag hade i höstas tillfälle att se ett sådant bildband bakom vars tillkomst

Arbetsförmedlingen: Avlöningar

skolöverstyrelsen stod. Det var en liten pojke som naturligtvis skulle bli tekniker och en liten flicka som syntes då och då och som »lutade åt» vårddyrkena. Visserligen vet vi att det behövs personal inom vårddyrkena men att flickorna skulle »luta åt» det hållet, oavsett vilka inneboende talanger de har, är litet för mycket begärt. I alla händelser är skolböckerna fyllda av dessa traditionella uppfattningar om flickornas framtida roll och de gamla kända perspektiven spelas upp i alla sammanhang.

Det är naturligtvis ganska svårt för yrkesvägledarna att ta itu med ett sådant material som blivit snedvridet eller kvarhållet i traditionellt tänkande. Vi får i detta sammanhang inte glömma bort föräldrarna som finns i bakgrunden och som ju är en generation äldre än sina barn. Där förekommer en eftersläpning i tänkandet som kommer fram helt automatiskt.

Det är därför angeläget, om jag på nytt får anknyta till yrkesvägledarnas problematik, att man trots allt förstärker yrkesvägledningen samtidigt som vi hoppas att det händer något på skolans område.

Jag såg i min almanacka att LO-förbundens medlemsantal av någon anledning finns redovisat i kön. Också det är konventionellt. På det sättet fick jag emellertid reda på att det i bleck- och plåtslagarförbundet bara finns en kvinnlig medlem av sammanlagt 4 693 medlemmar. I elektrikerförbundet finns det sju kvinnor av 23 893 medlemmar och i målarförbundet fem kvinnor av totalt 23 386 medlemmar.

Det har skett en viss utveckling på detta område. För några år sedan hade jag också anledning att söka efter dessa uppgifter i min almanacka i samband med en sådan här diskussion som dock fördes inför ett annat forum. Då fanns det bara en kvinnlig elektriker. Den uppgiften har jag fört fram i många år. Nu måste jag revidera den och säga att det finns hela sju kvinnliga elektriker.

Hur många hemmafruar som är elektriker så att säga på privat initiativ vet jag inte. Men jag menar att detta är ett typiskt tecken på att vi fortfarande inte kommit så långt i fråga om fördomsfrihet i yrkesvalet. Vi har inte kommit längre än att det finns många som i princip tycker att man måste försöka att komma ifrån konventionerna, något som dock i själva verket inte sker.

I detta sammanhang skulle man kunna peka på föräldrar som är oerhört radikala i sitt tänkande även på detta område, men när deras barn vill hoppa över skaklarna och gå en ny »egendomlig» yrkesväg, reagerar de negativt fullkomligt traditionellt.

I fråga om yrkesvägledningen är det en sak, herr talman, som jag skulle vilja påpeka för statsrådet Rune Johansson. Det förekommer ännu i ganska stor utsträckning särskilda avdelningar för manliga och kvinnliga arbetsökande vid arbetsförmedlingarna. Visserligen görs det försök att komma ifrån denna uppdelning, men den finns fortfarande även vid stora arbetsförmedlingar. Är det en flicka som vill bli kontorist går hon in på den kvinnliga avdelningen, och är det en pojke som vill till samma kontor går han in på den manliga avdelningen. Går han fel blir han avvisad, enligt vad det sagts mig.

I alla händelser är det fel att göra en uppdelning av lokaliteterna på detta sätt, när man skall försöka att få folk att komma in på de yrken som de har anlag för. Det är något som man bör komma till rätta med så fort som möjligt.

I den föreliggande reservationen har vi från folkpartihåll endast velat ytterligare understryka att det behövs flera yrkesvägledare än vad Kungl. Maj:t velat gå med på. Jag delar den uppfattningen, herr talman, och vill yrka bifall till reservationen vid punkten 18.

Herr FAGERLUND (s):

Herr talman! Vi kan vara överens om

Arbetsförmedlingen: Avlöningar

att det är ett viktigt problem som fröken Elmén och herr Nihlfors tagit upp i fråga om att få till stånd en spridning av de manliga och kvinnliga yrkena. Men det framgick ganska klart av herr Nihlfors anförande, att man inte löser problemet enbart genom att bevilja medel till fem nya tjänster på detta område. Det finns helt andra problem som kommer in i bilden, vilket också arbetsmarknadsutredningen har påpekat i sitt betänkande. Där hänvisas till att det är svårt för personalanställare att få flickor eller kvinnor placerade på vissa manliga arbetsuppgifter, särskilt i dagens läge, då det finns så många arbetstillfällen inom handeln, på kontoren och inom vårdyrkena.

Vi har för närvarande 150 yrkesvägledare, och problemet är att få organisationen bättre än vad den i dag är. I fråga om vad som står i reservationen, i vilken hänvisas till en undersökning som har gjorts i klass 9, kan man kanske säga att det inte är yrkesvägledarna som har hand om detta, utan det är yrkesvalslärarna som handhar denna uppgift i grundskolan.

Herr talman! Då utskottet inte tror att man kan lösa de problem som här diskuterats enbart genom tillsättandet av fem nya tjänster, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Fröken ELMÉN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Till herr Fagerlund skulle jag bara vilja säga, att vårt förslag kanske inte helt kan lösa problemen. Men det kan medverka till en förbättring, om vi får flera konsulenter som kan sprida upplysning på detta område. Onekligen har även yrkesvägledarna i många fall svårt att följa med den utveckling som pågår. Därför behövs en upplysning så att de förstår den aktuella situationen ute på arbetsmarknaden, varigenom de får möjlighet att fördela och vägleda ungdomarna in på det yrke dessa verkligen har fallenhet för.

Fru EKENDAHL (s):

Herr talman! Det var egentligen herr Nihlfors som uppkallade mig, när han tog upp frågan om vilken roll skolböckerna spelar i detta sammanhang. Jag kan instämma med honom och omtala att arbetsmarknadsparterna, LO och Arbetsgivareföreningen, gjort en inventering av läroböckerna på detta område och uppvaktat för att få en ändring till stånd. Statens läroboksnämnd är i färd med att göra en översyn så att vi kan komma bort från dessa illustrationer som konserverar inställningen »manliga» och »kvinnliga» yrken. Jag tror att vi alla är överens om att försöka bryta de konventioner som i alla fall finns när man hänvisar flickor till ett »kvinnoyrke» och pojkar till ett s. k. manligt yrke.

Herr Nihlfors skämtade litet med LO och sade att han i LO:s almanack kunde se att man där gjorde en uppdelning av män och kvinnor — vad nu det skulle tjäna till, menade han. Jag slog därför upp en matrikel över TCO:s medlemsantal och såg att man också där gör en uppdelning av medlemmarna i män och kvinnor — vad nu det skall tjäna till!

I fråga om arbetsförmedlingarnas uppdelning på manliga och kvinnliga avdelningar delar jag helt herr Nihlfors inställning att det inte borde få förekomma. Arbetsmarknadsstyrelsen bevakar intensivt möjligheterna att överallt där så kan ske ur lokalmässig synpunkt ta bort denna uppdelning i manliga och kvinnliga avdelningar. Likaså pågår inom arbetsmarknadsstyrelsen ett intensivt upplysningsarbete i avsikt att få kvinnor att söka till s. k. manliga yrken och tvärtom. Jag tror att det ur många synpunkter är nödvändigt, inte minst ur lönesynpunkt. Jag är övertygad om att vi i vår egenhet av opinionsbildare kan göra en stor insats härvidlag, och vi kan göra den i väntan på mer arbetskraft på detta område.

Arbetsförmedlingen: Omkostnader — Allmänna beredskapsarbeten m. m.

Därför, herr talman, yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad.

Mom. I

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 3 a); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Fröken Elmén begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 18:o) mom. I) i utskottets utlåtande nr 11, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 3 a) av herr Axel Andersson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Fröken Elmén begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 163 ja och 36 nej, varjämte 2 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. II

Utskottets hemställan bifölls.

*Punkten 19***Arbetsförmedlingen: Omkostnader**

Kungl. Maj:t hade (punkt C 8, s. 83 och 84) föreslagit riksdagen att till Ar-

betsförmedlingen: Omkostnader för budgetåret 1965/66 anvisa ett förslagsanslag av 16 045 000 kr.

I de under punkten 16 nämnda likalydande motionerna I: 287 och II: 346 hade — såvitt nu var i fråga — hemställts att riksdagen måtte till Arbetsförmedlingen: Omkostnader för budgetåret 1965/66 anvisa ett förslagsanslag av 15 045 000 kr.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 287 och II: 346, såvitt nu var i fråga, till Arbetsförmedlingen: Omkostnader för budgetåret 1965/66 anvisa ett förslagsanslag av 16 045 000 kr.

Reservation hade avgivits av herrar *Virgin, Kaijser, Bohman* och *Turesson*, vilka under förutsättning av bifall till reservationen 1) ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 287 och II: 346, såvitt nu var i fråga, till Arbetsförmedlingen: Omkostnader för budgetåret 1965/66 anvisa ett förslagsanslag av 15 045 000 kr.

Utskottets hemställan bifölls.

*Punkten 20***Allmänna beredskapsarbeten m. m.**

Kungl. Maj:t hade (punkt C 9, s. 84—97) föreslagit riksdagen att till Allmänna beredskapsarbeten m. m. för budgetåret 1965/66 anvisa ett reservationsanslag av 420 milj. kr., varav förslagsvis 250 milj. kr. att avräknas mot automobilskattemedlen.

I förevarande sammanhang hade utskottet till behandling förehåft följande motioner, nämligen

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Yngve Nilsson* och *Sveningsson* (I: 288) och den andra inom andra kam-

Allmänna beredskapsarbeten m. m.

maren av herr *Nordgren m. fl.* (II: 347), i vilka hemställts att riksdagen måtte besluta att till Allmänna beredskapsarbeten m. m. för budgetåret 1965/66 anvisa ett reservationsanslag av 315 milj. kr., därav förslagsvis 150 milj. kr. att avräknas mot automobilskattemedlen;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Sundin m. fl.* (I: 429) och den andra inom andra kammaren av herr *Hedlund m. fl.* (II: 506), i vilka — såvitt här var i fråga — hemställts att riksdagen måtte till Allmänna beredskapsarbeten m. m. för budgetåret 1965/66 anvisa ett reservationsanslag av 380 milj. kr. i enlighet med vad som anförts i motionerna;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Strandberg* (I: 289) och den andra inom andra kammaren av herrar *Petersson* och *Nilsson* i Agnäs (II: 348);

dels en inom andra kammaren av herrar *Larsson* i Hedenäset och *Nilsson* i Tvärälund väckt motion (II: 345);

dels ock en inom andra kammaren av herrar *Lorentzon* och *Holmberg* väckt motion (II: 513), vari föreslogs att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om en snabb omprövning av nuvarande målsättning och medelsfördelning beträffande anordnande av beredskapsarbeten, så att vägbyggnadsbehoven i Västernorrland tillgodosåges bättre än vad som nu förutsågs i statsverkspropositionen.

Utskottet hemställde,

I. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 288 och II: 347 samt I: 429 och II: 506, de två sistnämnda motionerna såvitt nu var i fråga, till Allmänna beredskapsarbeten m. m. för budgetåret 1965/66 anvisa ett reservationsanslag av 420 000 000 kr., därav förslagsvis 250 000 000 kr. att avräknas mot automobilskattemedlen;

II. att motionerna I: 289 och II: 348

icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

III. att motionen II: 345 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

IV. att motionen II: 513 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

I motiveringen anförde utskottet bl. a. följande.

Det för nyssnämnda motioner åberopade motivet, att medelsbehovet för investeringsstödet borde grunda större anslag för detta ändamål, har åberopats även i motionerna I: 427 och II: 503, i vilka yrkas att riksdagen måtte medge, att av det i propositionen nr 2 föreslagna anslaget av 245 milj. kr. på tilläggsstat II till riksstaten för innevarande budgetår 25 milj. kr. i stället för av departementschefen föreslagna 10 milj. kr. användes till bidrag till uppförande av industribyggnader i form av statskommunala beredskapsarbeten. Då utskottets bedömande i anledning av motionerna I: 429 och II: 506 även måste gälla innevarande budgetår, kan utskottet ej heller tillstyrka motionerna I: 427 och II: 503. Härom gör utskottet hemställa i sitt utlåtande nr 33.

Reservationer hade avgivits

a) av herrar *Axel Andersson*, *Per Jacobsson* och *Edström*, fröken *Elmén* samt herrar *Gustafsson* i Skellefteå och *Nelander*, vilka under förutsättning av bifall till reservationen 1) vid bankoutskottets utlåtande nr 6 ansett att utskottet under I. bort hemställa,

att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:s förslag och motionerna I: 429 och II: 506, såvitt nu var i fråga, ävensom med avslag å motionerna I: 288 och II: 347 till Allmänna beredskapsarbeten m. m. för budgetåret 1965/66 anvisa ett reservationsanslag av 405 000 000 kr., därav förslagsvis 250 000 000 kr. att avräknas mot automobilskattemedlen;

b) av herrar *Nils-Eric Gustafsson*, *Harald Pettersson*, *Larsson* i Hedenäset och *Nilsson* i Tvärälund, vilka ansett att utskottet under I. bort hemställa,

att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 429 och II: 506, såvitt nu var i fråga, ävensom med avslag å motionerna I: 288 och II: 347, till Allmänna beredskapsarbeten m. m. för budgetåret 1965/66 anvisa ett reservationsanslag av 380 000 000 kr., därav förslagsvis 230 000 000 kr. att avräknas mot automobilskattemedlen;

c) av herrar *Virgin, Kaijser, Bohman* och *Turesson*, vilka ansett att utskottet under I. bort hemställa,

att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionerna I: 288 och II: 347 samt med avslag å motionerna I: 429 och II: 506, de två sistnämnda motionerna såvitt nu var i fråga, till Allmänna beredskapsarbeten m. m. för budgetåret 1965/66 anvisa ett reservationsanslag av 315 000 000 kr., därav förslagsvis 150 000 000 kr. att avräknas mot automobilskattemedlen;

d) av herrar *Axel Andersson, Per Jacobsson, Edström, Nils-Eric Gustafsson* och *Harald Pettersson*, fröken *Elmén* samt herrar *Larsson* i Hedenäset, *Gustafsson* i Skellefteå, *Nelander* och *Nilsson* i Tvärålund, vilka ansett att ovan intagna stycke i utskottets yttrande bort ha följande lydelse:

»I motionerna I: 427 och II: 503 yrkas, att riksdagen måtte medge, att av det i propositionen nr 2 föreslagna anslaget på 245 milj. kr. på tilläggsstat II till riksstaten för innevarande budgetår 25 milj. kr. i stället för av departementschefen föreslagna 10 milj. kr. användes till bidrag till uppförande av industribyggnader i form av statskommunala beredskapsarbeten. Med hänsyn till det av arbetsmarknadsstyrelsen påvisade anslagsbehovet tillstyrker utskottet motionerna. Härom gör utskottet hemställan i sitt utlåtande nr 33.»;

e) av herr *Larsson* i Hedenäset, utan angivet yrkande.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Allmänna beredskapsarbeten m. m.

Herr GUSTAFSSON i Skellefteå (fp):

Herr talman! Reservationen 5 a innehåller bl. a. orden »under förutsättning av bifall till reservationen 1) vid bankoutskottets utlåtande nr 6». Detta var emellertid inte avsikten, varför jag ber att få yrka bifall till reservation 5 a av herr Axel Andersson m. fl.

Herr NILSSON i Tvärålund (cp):

Herr talman! Med hänvisning till den motivering jag har anført vid bankoutskottets utlåtande nr 6 ber jag att få yrka bifall till reservationen 5 b under punkt 20 i utskottets utlåtande.

Herr TURESSON (h):

Herr talman! Med hänvisning till den argumentering som i går anfördes från vår sida beträffande bankoutskottets utlåtande nr 6 ber jag att få yrka bifall till reservationen 5 c under punkt 20 i utskottets utlåtande.

Herr LORENTZON (k):

Herr talman! Med hänvisning till vad jag i går anförde på denna punkt får jag, herr talman, hemställa om bifall till motion II: 513.

Herr KELLGREN (s):

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr NILSSON i Tvärålund (cp):

Herr talman! Jag ber att också få yrka bifall till reservation 5 d.

Överläggningen var härmed slutad.

Hemställan

Mom. I

Herr talmannen gav propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan; 2:o) bifall till reservationen 5 a) av herr Axel Andersson m. fl.; 3:o) bifall till reservationen 5 b) av herr Nils-Eric

Allmänna beredskapsarbeten m. m.

Gustafsson m. fl.; samt 4:o) bifall till reservationen 5 c) av herr Virgin m. fl.; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Gustafsson i Skellefteå begärde likväl votering, i anledning varav herr talmannen för bestämmande av kontrapositionen ånyo upptog de tre återstående propositionerna, av vilka herr talmannen nu fann den under 2:o) angivna ha flertalets mening för sig. Beträffande kontrapositionen begärde dock herr Tureson votering, i anledning varav och sedan till kontraposition i den förberedande voteringen antagits den under 3:o) angivna propositionen följande voteringsproposition efter given varsel upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående punkten 20:o) mom. I) i statsutskottets utlåtande nr 11 antager reservationen 5 a) av herr Axel Andersson m. fl., röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit reservationen 5 b) av herr Nils-Eric Gustafsson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter ånyo intagit sina platser och sistnämnda voteringsproposition blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 34 ja och 29 nej, varjämte 142 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså till kontraposition i huvudvoteringen antagit den under 2:o) angivna propositionen.

Ordet lämnades på begäran till

Herr HYLINDER (fp), som yttrade:

Herr talman! Voteringstablan markerade inte att jag röstade ja vid den förberedande voteringen om kontraposition.

Härefter blev efter given varsel följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 20:o) mom. I) i utskottets utlåtande nr 11, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 5 a) av herr Axel Andersson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter ånyo intagit sina platser och sistnämnda voteringsproposition blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Gustafsson i Skellefteå begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 113 ja och 61 nej, varjämte 32 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. II och III

Vad utskottet hemställt bifölls.

Mom. IV

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till motionen II: 513; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Vissa sysselsättningsfrämjande åtgärder för handikappade m. fl.**Motiveringen**

Herr talmannen framställde propositioner dels på godkännande av utskottets motivering, dels ock på godkännande av utskottets motivering med den ändring däri, som föreslagits i reservationen 5 d); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Nilsson i Tvärålund begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammarerna godkänner statsutskottets motivering i punkten 20:o) i utskottets utlåtande nr 11, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammarerna godkänt utskottets motivering med den ändring däri, som föreslagits i reservationen 5 d) av herr Axel Andersson m. fl.

Sedan kammarernas ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarernas ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Nilsson i Tvärålund begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 112 ja och 65 nej, varjämte 29 av kammarernas ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammarerna hade alltså godkänt utskottets motivering oförändrad.

Punkten 21**Vissa sysselsättningsfrämjande åtgärder för handikappade m. fl.**

Kungl. Maj:t hade (punkt C 10, s. 97—103) föreslagit riksdagen att till Vissa sysselsättningsfrämjande åtgärder för handikappade m. fl. för budgetåret 1965/66 anvisa ett reservationsanslag av 4* — Andra kammarernas protokoll 1965. Nr 15

135 milj. kr., därav förslagsvis 30 milj. kr. att avräknas mot automobilskattemedlen.

I förevarande sammanhang hade utskottet till behandling förehått

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammarerna av herr Göran Karlsson m. fl. (I: 286) och den andra inom andra kammarerna av herr Hammarberg m. fl. (II: 340);

dels ock en inom andra kammarerna av herr Lorentzon m. fl. väckt motion (II: 512), i vilken — såvitt nu var i fråga — föreslagits att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om vidgade förmåner beträffande bidragen till invalidbil.

Utskottet hemställde,

I. att motionerna I: 286 och II: 340 icke måtte av riksdagen bifallas;

II. att motionen II: 512, såvitt nu var i fråga, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

III. att riksdagen måtte till Vissa sysselsättningsfrämjande åtgärder för handikappade m. fl. för budgetåret 1965/66 anvisa ett reservationsanslag av 135 000 000 kr., därav förslagsvis 30 000 000 kr. att avräknas mot automobilskattemedlen.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr LORENTZON (k):

Herr talman! De handikappades lott i vårt land är inte avundsvärd, trots allt tal om välfärdssverige. Åtskilliga människor, vilkas rörelseförmåga på olika sätt här hämmad, känner sig stå utanför gemenskapen. Härtill kommer i alltför många fall även de ekonomiska svårigheter som är förbundna med och orsakade av de rent fysiska defekterna. Jag skulle vilja vidga frågan något utöver det som behandlas i den motion som denna punkt bl. a. avser.

De rörelsehämmades lott är i allmänhet inte självförvållad. I många fall är deras fysiska handikapp ett resultat av

Vissa sysselsättningsfrämjande åtgärder för handikappade m. fl.

de miserabla förhållanden som fortfarande råder inom framför allt industrin, därför att man i alltför många fall helt saknar varje tillstymmelse till industrivård i vårt land. Det finns inte ens en läkare, med vilken de anställda kunde få diskutera de ensartade arbetsmomentens följdverkningar på den kroppsliga mekanismen.

Jag skulle i detta sammanhang kunna anföra massor av exempel där ett ensidigt eller omänskligt tungt arbete efter några år skapat rörelschämmade människor, som nu går utstötta ur produktionen och känner sig vid sidan om i den samhälleliga gemenskapen.

Tillåt mig endast anföra ett par exempel. Här har vi exempelvis en arbetare som i 23 år tvingats stå i samma kroppsställning och långa plank, vilket medfört att kotorna i korsryggen helt förslitits och gjort honom obrukbar för arbetsgivaren. Även kotorna i halsen har förslitits vilket innebär att huvudet inte kan bäras upprätt.

För några dagar sedan sammanträffade representanter för arbetarna och företagsledningarna inom stuveribranschen för att förhandla om bl. a. det förhållandet att arbetsgivarna gång på gång höjer vikten på massabalarna. Det skall sannerligen krafter till för en enda arbetare att stuva massabalar i fartygens lastrum på upp till 200 kilos vikt. Arbetarnas krav är att vikten skall minskas. Men just under det att förhandlingarna pågår i denna fråga höjer företagen vikten på dessa massabalar med ytterligare 18 kilo. Förslitna ryggar och fysiska defekter blir följden.

Många andra exempel skulle kunna anföras från gruv- och skogsarbeten och andra yrken. Jag skall dock inte ta kammarledamöternas tid i anspråk för ytterligare exempel. Klart är dock att alltför många fall av allvarliga fysiska defekter på människor är ett resultat av att vi ännu inte erhållit den industrihälsövård, som vårt land är i så stort behov av.

Många av dessa handikappade blir skuggor av sitt forna jag, och sjukskrives i väntan på sjukpensionen.

En del av de handikappade kan givetvis omskolas och bli till nytta för sig själva och för samhället. Man får dock i detta sammanhang den uppfattningen att det är så, att om vederbörande handikappad på något sätt kan utnyttjas i produktionen, så träder samhället till. Kan däremot vederbörande inte utnyttjas i produktionen lägger samhället inte samma samhällsegoistiska synpunkter på frågan utan han eller hon ställs mera vid sidan om.

Detta betryckta läge för de svårt rörelschämmade har gjort att välvilligt inställda personer och organisationer ställt sig till förfogande för landsomfattande ekonomiska insamlingar avsedda att hjälpa de handikappade i deras svåra situation. De insamlingsaktioner för de handikappade, som sedan en tid pågått genom Sverige Radio-TV och den senaste aktionen, som erhållit namnet »Röda fjäders», är beaktansvärda och behjärtansvärda initiativ. Dessa aktioner är dock ett resultat av statsmakternas oginhet då det gäller de handikappade. Hade statsmakterna gjort de insatser, som varit påkallade, skulle välgörenhetsaktioner inte ha behövt ordnas.

Med all respekt och aktning för dessa insamlingsaktioner som görs för de handikappade är dessas lott svår nog att bära utan att de skall behöva bli föremål för välgörenhet. Statsmakterna bör därför satsa på ett annat sätt än tidigare för de handikappade i vårt land.

Enligt min uppfattning är det samhällets uppgift att på ett mera allvarligt och positivt sätt än tidigare visa sitt intresse för denna grupp av medborgare, så att vi i fortsättningen slipper välgörenhetsinsamlingar. I nuvarande situation — det vill jag särskilt framhålla — fyller de en verkligt stor uppgift.

Under onsdagens debatt talades det

Vissa sysselsättningsfrämjande åtgärder för handikappade m. fl.

i denna kammare rätt mycket om »lapp-täcken». I fråga om de handikappade och samhällets insatser för dem kan man med fog tala om lappverk. Detta lappverk har haft sin betydelse, det skall villigt erkännas, även om det långt-ifrån är ett fullödigt verk.

Riksdagen har nyligen ställt sig mycket välvillig till en motion i denna kammare angående befrielse från skatteplikt för automobil, som äges av högradigt vanför person. Det gäller i detta fall rörelsehämmade personer där samhället tidigare ställt ekonomiska bidrag till förfogande för anskaffande av invalidbilar för att därmed ge de rörelsehämmade möjligheter att idka studier eller förvärvsarbete. Säkerligen har dessa insatser från statsmakternas sida bidragit till att ge de människor det här gäller möjligheter att föra en mera normal tillvaro än vad som annars skulle ha varit fallet. Stora ekonomiska fördelar har det även inneburit för samhället då denna grupp medborgare sålunda beretts möjligheter att själva bidra till sin försörjning. De har även inlemmats i samhället på ett sätt som annars inte skulle ha varit fallet.

Men det är dock till syvende og sidst ett uttryck för en samhällsegoistisk uppfattning, då det finns ett betydande antal medborgare, vilka är svårt rörelsehämmade, som inte kommer i åtnjutande av denna förmån. De kan nämligen inte enligt nuvarande statliga bestämmelser komma i åtnjutande av de ekonomiska förmåner som gör att de kan skaffa sig en invalidbil. De kan nämligen inte åberopa de faktorer som möjliggör statliga bidrag till invalidbil, som utgår i form av näringsbidrag. Då skall de nämligen kunna bevisa att de behöver invalidbilen för färd till och från arbetet eller för studier.

Den motion nr 512, som enligt statsutskottets förslag skall avslås, kan kanske synas ta upp endast ett litet avsnitt av de handikappades problem, men för dem det gäller är det en stor fråga. Det

gäller nämligen att tillfredsställa ett rätt stort antal rörelsehindrades naturliga behov av rekreation och behov av kontakt med andra människor.

Det sägs i utskottets utlåtande, att »handläggningen av ärenden angående förnyat bidrag till handikappade för inköp av bil skall decentraliseras till arbetsmarknadsstyrelsen, varvid det skall ankomma på Kungl. Maj:t att meddela föreskrifter beträffande bidragen till handikappade för anskaffande av bil». Denna skrivning av utskottet kan i och för sig verka hoppingsivande, och jag hoppas att regeringen kommer att i detta fall bli generösare än vad som hittills varit fallet. Det är dock inget konkret att ta på, varför jag, herr talman, yrkar bifall till motion II: 512.

Herr KELLGREN (s):

Herr talman! Detta är knappast rätta tillfället att ta upp en stor diskussion om de handikappades alla problem. Vad vi diskuterar här är ett sysselsättningsanslag för att i görligaste mån bereda möjlighet för de handikappade att finna ett lämpligt arbete på den normala arbetsmarknaden.

Anslagsutvecklingen har inte gått så snabbt på något annat område som på just detta. För närvarande lämnas från arbetsmarknadsstyrelsen anslag på cirka 300 miljoner kronor till partiellt arbetsföra och handikappade, som har svårigheter att få normalt fäste på arbetsmarknaden. Jag har då räknat in alla de olika omskolnings-, utbildnings- och andra bidrag som lämnas jämsides med att de beredes lämpligt skyddat arbete.

De frågor som herr Lorentzon dragit upp måste diskuteras i anslutning till andra delar av skyddet åt de handikappade. Jag tänker närmast på den stora socialförsäkringen, den medicinska rehabiliteringen och andra lämpliga åtgärder. De kan inte beröras i diskussionen beträffande den fråga vi i dag behandlar, eftersom den endast tar upp

Omskolning m. m.

en del av de problem de handikappade möter.

Med detta ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. I

Utskottets hemställan bifölles.

Mom. II

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till motionen II: 512 i motsvarande del; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Mom. III

Utskottets hemställan bifölles.

Punkterna 22 och 23

Vad utskottet hemställt bifölles.

*Punkten 24***Omskolning m. m.**

Kungl. Maj:t hade (punkt C 13, s. 109—116) föreslagit riksdagen att till Omskolning m. m. för budgetåret 1965/66 anvisa ett förslagsanslag av 142 milj. kr.

I en inom första kammaren av herrar *Wallmark* och *Risberg* väckt motion (I: 605) hade hemställts att riksdagen måtte besluta att till Omskolning m. m. för budgetåret 1965/66 anvisa ett förslagsanslag av 127 milj. kr.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionen I: 605 till Omskolning m. m. för budgetåret 1965/66 anvisa ett förslagsanslag av 142 000 000 kr.

Reservation hade avgivits av herrar *Virgin*, *Kaijser*, *Bohman* och *Turesson*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av

Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionen I: 605 till Omskolning m. m. för budgetåret 1965/66 anvisa ett förslagsanslag av 127 000 000 kr.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr **TURESSON** (h):

Herr talman! Under denna punkt behandlas anslagen till omskolningsverksamheten. Vi är väl alla överens om att i dagens samhälle, med den snabba utveckling som äger rum inom vårt näringsliv, är omskolning i mer eller mindre stor omfattning nödvändig. Vi borde kunna vara lika överens om att det är mycket angeläget att för denna omskolning finna former som dels är effektiva, dels är ekonomiskt fördelaktiga för samhället. De bör också vara lämpligt utformade ur psykologisk synpunkt med hänsyn till den som skall omskolas och hans situation.

Vi har nu en stort utbyggd omskolningsverksamhet i mer eller mindre regelmässiga yrkesskoleformer. Men vi har också omskolning som är knuten till det ordinarie arbetet inom vissa företagsgrenar. Erfarenheterna av den senare formen av omskolningsverksamhet är goda just ur de tre synpunkter, vilka — som jag inledningsvis nämnde — borde vara avgörande för vårt handlande. Dessa erfarenheter härrör framför allt från verkstäder inom den mekaniska industrien. De främsta fördelarna med denna verksamhet består enligt dessa erfarenheter i att de omskolade snabbare kommer in i sitt nya arbete och snabbare lär sig den arbetsrutin som ger dem möjlighet att få ett mera välbetalt akkordsarbete. Verksamheten har alltså gynnsamma verkningar både i fråga om tidsåtgång och i fråga om de omskolades ekonomi.

När man läser utskottsutlåtandet på denna punkt kan man nog av formuleringarna få det intrycket, att majoriteten i statsutskottet har en känsla av att omskolningsverksamheten ännu inte

Bidrag till anordnande av verkstäder för handikappade

funnit sina slutgiltiga former och att en omprövning i vidare sammanhang kan leda till att man får en ökning av omskolningen vid företagen. Och det är just detta, herr talman, som enligt vår mening talar för en viss återhållsamhet med omskolningsverksamhetens expansion i dess nuvarande former. Genom ökad övergång till omskolning vid företagen redan nu kan den eftersträlvade volymmässiga effekten ernås utan att anslaget höjes på sätt Kungl. Maj:t föreslår, eller till 142 miljoner kronor.

I reservation nr 6 har en begränsning av detta anslagsäskande begärts till 127 miljoner kronor, och jag ber, herr talman, att få yrka bifall till denna reservation.

Herr KELLGREN (s):

Herr talman! Det är alldeles riktigt som herr Turesson säger, att det är önskvärt att omskolningsverksamheten i viss omfattning, kanske i ökad omfattning, skall ske i företagen. Jag vill bara nämna att så också sker i allt större utsträckning. Det allra senaste exemplet är att man i anslutning till utbyggnaden av nya eller utvidgning av befintliga företag, framför allt i Norrland, försöker att jämsides därmed organisera yrkesutbildning och omskolningsverksamhet direkt i företagen, så att arbetskraften är färdigutbildad när utbyggnaden är klar. Detta sker i betydande omfattning, och ett samarbete har inletts med bl. a. Sveriges verkstadsförening för att man skall kunna organisera en sådan utbildningsverksamhet, som är mera skräddarsydd med hänsyn till vederbörande företags behov. Detta är säkert en mycket rationell ordning, som alltså redan tillämpas.

Jag tror inte det finns någon anledning att ytterligare understryka detta utan ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan,

dels ock på bifall till reservationen 6); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Turesson begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 24:o) i utskottets utlåtande nr 11, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 6) av herr Virgin m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Turesson begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 172 ja och 29 nej.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkten 25

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 26**Bidrag till anordnande av verkstäder för handikappade**

Kungl. Maj:t hade (punkt C 15, s. 119 och 120) föreslagit riksdagen att till Bidrag till anordnande av verkstäder för handikappade för budgetåret 1965/66 anvisa ett reservationsanslag av 11 milj. kr.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Sundin m. fl.* (I: 428) och den andra inom andra kammaren av herr *Hedlund m. fl.* (II: 504) hemställdes — såvitt nu

Bidrag till anordnande av verkstäder för handikappade

var i fråga — att riksdagen till Bidrag till anordnande av verkstäder för handikappade för budgetåret 1965/66 måtte anvisa ett reservationsanslag av 15 milj. kr.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 428 och II: 504, såvitt nu var i fråga, till Bidrag till anordnande av verkstäder för handikappade för budgetåret 1965/66 anvisa ett reservationsanslag av 11 000 000 kr.

Reservation hade avgivits av herrar *Nils-Eric Gustafsson, Harald Pettersson, Larsson* i Hedenäset och *Nilsson* i Tvärålund, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 428 och II: 504, såvitt nu var i fråga, till Bidrag till anordnande av verkstäder för handikappade för budgetåret 1965/66 anvisa ett reservationsanslag av 15 000 000 kr.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr NILSSON i Tvärålund (cp):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen nr 7 av herr Nils-Eric Gustafsson m. fl.

Herr TURESSON (h):

Herr talman! Det anslag som vi nu har att behandla gäller bidrag till anordnandet av verkstäder för handikappade. Det avser utan tvivel en utomordentligt nyttig verksamhet. Den har formen av hjälp till självhjälp, den är bra för samhället och den är human mot de människor det gäller. Denna form av solidarisk hjälpsamhet ligger helt i linje med högerpartiets uppfattning, att de i samhället som bäst behöver hjälp i första hand skall erhålla sådan.

Kungl. Maj:t har nu begärt 11 miljoner kronor för nästa budgetår, men i reservationen nr 7 till detta statsut-

skottsutlåtande har utskottets centerpartiledamöter begärt en uppräknings till 15 miljoner kronor. Man kan naturligtvis ha skäl att fråga sig, om man utgår från den grundinställning till verksamhet av detta slag som jag berört, varför högerledamöterna i statsutskottet inte har stött denna reservation.

Läget är emellertid att det beträffande detta anslag finns mycket stora reservationer, därför att de medel som tidigare års riksdagar anvisat inte har gått åt. För budgetåret 1963/64 finns det ett kvarstående belopp på inte mindre än 4,3 miljoner kronor av de 10 miljoner som då anvisades, och för innevarande budgetår beräknar man att av beviljade 11 miljoner en reservation på 2,5 miljoner kommer att finnas kvar. Eftersom någon ändring i reglerna för bidragens beräkning inte har skett och inte heller begärts, har man ingen anledning tro att inte de nu av Kungl. Maj:t begärda pengarna, tillsammans med reservationerna från tidigare år, skall kunna räcka till för nästa budgetår. Anledning att nu ändra bidragsreglerna torde också saknas. Bidragsgrunderna ändrades nämligen i följd av riksdagen. Den baserade sig då på bidrag till byggnadskostnaderna med 325 kronor per kvadratmeter nettogolvyta men höjdes till 390 kronor per kvadratmeter nettogolvyta.

Hur positiv man än är till denna form av stöd åt handikappade är det i detta läge svårt att finna sakskalet för en ändring av Kungl. Maj:ts förslag. Men, herr talman, jag är angelägen om att samtidigt uttala, att vi från vår sida tveklöst skulle ha gått med på en höjning av anslaget om behov därav hade kunnat påvisas.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Med detta anförande, under vilket herr andre vice talmannen övertog ledningen av förhandlingarna, var överläggningen slutad.

Bidrag till driften av verkstäder för handikappade

Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 7) av herr Nils-Eric Gustafsson m. fl.; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkten 27**Bidrag till driften av verkstäder för handikappade**

Kungl. Maj:t hade (punkt C 16, s. 120—123) föreslagit riksdagen dels att godkänna av departementschefen förordad ändring av grunderna för bidrag till driften av verkstäder för handikappade, att tillämpas fr. o. m. den 1 juli 1965, dels ock att till Bidrag till driften av verkstäder för handikappade för budgetåret 1965/66 anvisa ett förslagsanslag av 14 milj. kr.

I förevarande sammanhang hade utskottet till behandling förehått följande motioner, nämligen

dels de under föregående punkt nämnda motionerna I: 428 och II: 504, i vilka — såvitt nu var i fråga — hemställts bl. a. att riksdagen måtte

a) i skrivelse till Kungl. Maj:t begära dels att bidraget till hyrande av verkstadslokaler måtte höjas till högst 20 kr. per m² och år, dels att begränsningen till 2 000 kr. av det särskilda bidraget till verkstädernas drift slopades och att bidraget finge utgå efter prövning i varje särskilt fall, dels att när särskilda omständigheter föreläge bidraget för arbetsträning finge utgå utöver sex månader, dels att bidrag till halvskyddad sysselsättning finge utgå med högst 3 kr. per arbetstimme i stället för nu gällande 2 kr. per arbetstimme, allt enligt arbetsmarknadsstyrelsens framställning;

b) till Bidrag till driften av verkstäder för handikappade under elfte huvudtiteln för budgetåret 1965/66 anvisa ett förslagsanslag av 18 000 000 kr.;

c) i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om förslag rörande konkret utbygg-

nadsprogram för arbetsvården och till denna knutna aktiviteter i enlighet med vad i motionerna anförts;

dels en inom andra kammaren av herr *Bengtsson* i Landskrona m. fl. väckt motion (II: 219), i vilken hemställts att riksdagen måtte besluta att Bidrag till driften av verkstäder för handikappade måtte utgå dels med särskilt bidrag som nu med 50 % av redovisat underskott, dock ej med nu gällande maximibelopp av 2 000 kr. per arbetsplats och år, utan till denna del efter prövning av bidragsbeloppets storlek i varje särskilt fall, dels att bidrag till halvskyddad sysselsättning finge utgå med högst 3 kr. per arbetstimme i stället för nu 2 kr.;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Göran Karlsson* och *Åke Larsson* (I: 281) och den andra inom andra kammaren av herr *Hammarberg* m. fl. (II: 339), i vilka hemställts att riksdagen måtte besluta att nu gällande maximering av det särskilda driftbidraget till verkstäder för handikappade — 2 000 kr. per arbetsplats och år — slopades, alternativt höjdes till 3 000 kr.;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Göran Karlsson* m. fl. (I: 285) och den andra inom andra kammaren av herr *Hammarberg* m. fl. (II: 341), vari hemställts att riksdagen måtte besluta att arbetsmarknadsstyrelsen bemyndigades, att när särskilda omständigheter föreläge, besluta att statsbidrag skulle utgå under arbetsträning utöver sex månader;

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Tage Johansson* (I: 178) och den andra inom andra kammaren av herr *Rask* och fru *Ekroth* (II: 232), i vilka hemställts att riksdagen beslutade att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om sådan ändring av kungörelsen om statsbidrag till verkstäder inom arbetsvården, att bidrag för lokalkostnader, i

Bidrag till driften av verkstäder för handikappade

samband med driften av verkstäder för handikappade, kunde fr. o. m. för verksamheten under år 1965 utgå också till huvudman som själv ägde lokalerna men icke erhållit nybyggnadsanslag till desamma.

Utskottet hemställde,

I. att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 178 och II: 232 i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet anfört om ändring av grunderna för bidrag till driften av verkstäder för handikappade;

II. att motionerna I: 285 och II: 341 samt I: 428 och II: 504, sistnämnda båda motioner såvitt de avsåge statsbidrag under arbetsträning utöver sex månader, icke måtte av riksdagen bifallas;

III. att motionerna I: 428 och II: 504, såvitt de avsåge höjning av maximibidraget till hyrande av verkstadslokaler, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

IV. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna II: 219, I: 281 och II: 339 samt I: 428 och II: 504, sistnämnda båda motioner såvitt de avsåge bidragsgrunderna och icke behandlats under II. och III., godkänna i statsrådsprotokollet förordad ändring av grunderna för bidrag till driften av verkstäder för handikappade, att tillämpas fr. o. m. den 1 juli 1965;

V. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 428 och II: 504, såvitt nu var i fråga, till Bidrag till driften av verkstäder för handikappade för budgetåret 1965/66 anvisa ett förslagsanslag av 14 000 000 kr.;

VI. att motionerna I: 428 och II: 504, såvitt de avsåge ett utbyggnadsprogram för arbetsvården m. m., icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits

a) av herrar *Axel Andersson, Per Jacobsson, Edström, Nils-Eric Gustafsson* och *Harald Pettersson*, fröken *Elmén*

samt herrar *Larsson* i Hedenäset, *Gustafsson* i Skellefteå, *Nelander* och *Nilsson* i Tvärålund, vilka ansett att utskottet under IV. och V. bort hemställa,

IV. att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag ävensom med bifall till motionerna II: 219, I: 281 och II: 339 samt I: 428 och II: 504, sistnämnda båda motioner såvitt de avsåge bidragsgrunderna och icke behandlats under II. och III., godkänna av reservanterna förordade ändringar av grunderna för bidrag till driften av verkstäder för handikappade, att tillämpas fr. o. m. den 1 juli 1965;

V. att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 428 och II: 504, såvitt nu var i fråga, till Bidrag till driften av verkstäder för handikappade för budgetåret 1965/66 anvisa ett förslagsanslag av 16 000 000 kr.;

b) av herrar *Nils-Eric Gustafsson, Harald Pettersson, Larsson* i Hedenäset och *Nilsson* i Tvärålund, vilka ansett att utskottet under VI. bort hemställa,

att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 428 och II: 504, såvitt nu var i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhänga om skyndsamt framläggande av förslag rörande konkret utbyggnadsprogram för arbetsvården och till denna knutna aktiviteter.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr NILSSON i Tvärålund (cp):

Herr talman! Statsbidraget till driften av verkstäder för handikappade är av väsentlig betydelse för att huvudmännen skall anse sig kunna anordna och driva sådana verkstäder. Enligt arbetsmarknadsstyrelsens redovisning har antalet platser för arbetsträning och skyddad sysselsättning under år 1963 stigit från 3 685 till 4 599. Under år 1964 beräknades 1 200 platser tillkomma, och för innevarande år uppskattas nytillskottet till cirka 1 800. Vid utgången av år 1965 borde således cirka 7 600

Bidrag till driften av verkstäder för handikappade

platser vara tillgängliga för arbetsträning och skyddad sysselsättning. Detta är en glädjande ökning, men tyvärr är platsantalet ännu helt otillräckligt.

De aspekter, som måste läggas på denna fråga, är dels av samhällsekonomisk och dels av allmän humanitär art. Då det gäller den samhällsekonomiska synpunkten bör erinras om att även personer, vilkas arbetskapacitet inte motsvarar den öppna marknadens krav, kan prestera ett arbetsresultat som är samhällsekonomiskt värdefullt. Därigenom ökas den totala produktionen, och vederbörande kan även helt eller delvis svara för sin försörjning. Därtill kommer att den enskilda individen infogas på ett annat sätt i samhällsgemenskapen och känner sig ha ett egenvärde. Det finns många exempel på hur dessa människor förändrats och berikats i sin personlighet när de har fått möjlighet att utföra ett nyttigt arbete.

Vi har oerhört mycket ogjort på detta område. Motivet för våra insatser måste givetvis främst vara humanitärt, men det finns anledning att inte alltför mycket betona detta. Vi begår ett misstag, om vi inte klagör för oss att insatserna även är samhällsekonomiskt motiverade. I långt större utsträckning än vad som i dag är fallet kan i olika avseenden handikappade människor med lämplig utbildning utföra ett nyttigt och för både dem själva och samhället berikande arbete. Detta kan till och med i vissa fall ske på den öppna arbetsmarknaden. Men det måste vid sidan av den öppna arbetsmarknaden finnas möjligheter att ordna en för den svårplacerade arbetskraften speciellt anpassad sysselsättning.

I ett antal motioner har framförts olika förslag till förbättrade bidrag när det gäller en verksamhet av detta slag. I reservation 8 a) av herr Axel Andersson m. fl. fullföljes motionerna beträffande sloandet av maximibeloppet 2000 kronor för förlusttäckning. Reservanternas tillstyrker att bidragsgränsen slo-

pas och att arbetsmarknadsstyrelsen be- myndigas att från fall till fall pröva frågan om bidragsbeloppets storlek. Vidare tillstyrkes en höjning av timpenningbidraget för anordnande av halvskyddad sysselsättning från 2 till 3 kronor.

Jag yrkar, herr talman, bifall till reservationen 8 a).

Arbetsmarknadsstyrelsen har redovisat ett platsbehov vid verkstäder för handikappade av cirka 20 000. Till grund för denna beräkning ligger vissa undersökningar på olika håll i landet. Erfarenheterna av dylika undersökningar har emellertid visat, att när reella möjligheter föreligger att skapa goda arbetsvårdsresurser, överstiger det verkliga platsbehovet det som framkommit vid undersökningarna. Arbetsmarknadsstyrelsens beräkningar innefattar inte detta latent, oregistrerade behov. I tidningspressen har de senaste dagarna återgivits uppgifter om att 60 000 platser skulle utgöra den aktuella siffran med hänsyn till den efterfrågan som kan beräknas uppkomma, därest man visste att platsantalet skulle utökas.

Skall den erforderliga utbyggnaden av de skyddade verkstäderna komma till stånd inom skälig tid, måste staten vara beredd att öka sina insatser. Situationen är över huvud taget otillfredsställande när det gäller den socialt angelägna uppgift som de olika arbetsvårdsinsatserna utgör. Ett program för utbyggnad av arbetsvården och därtill knutna aktiviteter bör snarast framläggas och fastställas.

I det betänkande, som för kort tid sedan avlämnats av arbetsmarknadsutredningen, beröres frågor i anslutning till detta problemkomplex. Likaså torde arbetsmarknadsstyrelsen besitta rika erfarenheter på området. Arbetet inom centrala rehabiliteringsberedningen torde även kunna ge riktlinjer för utformningen av ett upprustningsprogram rörande arbetsvårdens utbyggnad.

Bidrag till driften av verkstäder för handikappade

Eftersom detta är en brådskande angelägenhet anser vi reservanter, att en skrivelse till Kungl. Maj:t är befogad, och jag ber att få yrka bifall till reservationen 8 b) av herr Nils-Eric Gustafsson m. fl.

I detta anförande instämde herr *Gomér* (cp).

Herr BENGTTSSON i Landskrona (s):

Herr talman! Frågan om de partiellt arbetsföras problem och deras möjligheter till sysselsättning och återanpassning i arbetslivet har glädjande nog kommit att inta en alltmer framskjuten plats i den allmänna debatten. Detta har dock enligt mitt förmenande inte medfört att frågan som sådan har ägnats tillräcklig uppmärksamhet och att statmakterna visat tillräcklig aktivitet i de många detaljproblem som frågan rymmer. Man är alltså i mycket stor utsträckning beroende av privata initiativ för att åstadkomma åtminstone litet av det man önskar. Det är givetvis inget fel med enskilda initiativ. De är ytterst välkomna. Men det bör framför allt vara en samhällets uppgift att ha huvudansvaret för dessa frågor.

Vi har under de senare åren sett att tillskapandet av verkstäder som kan bereda partiellt arbetsföra sysselsättning, och utökningen av antalet platser på redan befintliga verkstäder, har gått ytterst långsamt. Vid det senaste årsskiftet fanns det vid arbetscentraler och skyddade verkstäder inte mer än 5 654 platser i hela landet, huvudsakligen med primärkommunerna som huvudmän. Krafttag skulle behövas för att ställa antalet platser i bättre relation till antalet arbetssökande.

Under fjolåret sökte 60 975 partiellt arbetsföra arbete vid våra arbetsförmedlingar. Av dessa lyckades man placera drygt 14 500 i den öppna marknaden och nära 13 200 i skyddade verkstäder och liknande sysselsättningar. Kvar står alltså inte mindre än 33 300, som man inte har kunnat bereda arbete. Det är

människor som i de allra flesta fall inget högre önskar än att kunna medverka till sin egen och de sinas försörjning.

Man frågar sig nu vad som kan och bör göras för att skapa balans mellan tillgång och efterfrågan på platser i här berörda avseende och vad som kan vara anledningen till den långsamma utbyggnadstakten. Efter att ha sysslat litet med dessa frågor har jag fått en bestämd känsla av att bristen på platser bottnar i de förhållandevis stora driftförluster som huvudmännen för verksamheten får ikläda sig. Detta medför att redan befintliga verkstäder, som skulle kunna utvidga sin verksamhet, inte gör detta därför att resultatet endast skulle bli ytterligare förluster. Med ledning av dessa erfarenheter kommer otvivelaktigt också nya huvudmän för sådan verksamhet att vara ytterst försiktiga vid nyetablering på området.

Om det bidrag som utgår under den punkt i utskottets utlåtande som vi nu behandlar hade varit något mer generöst tilltaget och huvudmännen för verksamheten därigenom fick möjligheter att täcka ett större belopp av driftunderskottet med statsmedel, skulle detta omedelbart få till resultat att verksamheten i sin helhet expanderade.

Vi har i motion II: 219 föreslagit, att den nuvarande maximigränsen, 2 000 kronor per arbetsplats, skulle försvinna och att bidragsbeloppets storlek skulle få överstiga denna summa efter prövning i varje särskilt fall, dock att beloppet inte får överstiga 50 procent av redovisat underskott. Jag är övertygad om att ett bifall till detta förslag skulle medverka till att platsantalet omedelbart ökade.

Vi har också i vår motion föreslagit, att den timersättning som nu utgår för halvskyddad sysselsättning ökas från nuvarande 2 kronor till 3 kronor i timmen. Utskottet skriver att man inte är beredd att ändra nuvarande bidragsgrunder för de skyddade verkstäderna

Bidrag till driften av verkstäder för handikappade

och framhåller att timersättningen i den halvskyddade verksamheten justerades så sent som i fjol. Därför har utskottet inte velat medverka till någon ytterligare höjning nu.

Jag kan medge att det ligger något i vad utskottet säger beträffande ersättningen till den halvskyddade verksamheten, men å andra sidan måste det stå klart för envar, att någonting inte är som det borde vara, när platsantalet är så litet och knappast har ökat något under de senaste åren. De medel som satsas på detta område skall inte betraktas som bortkastade pengar. Samhället kommer att få dem tillbaka i mycket stor utsträckning genom att antalet fall av förtidspension kan begränsas när vederbörande beredes skyddad sysselsättning.

Ett mycket stort antal av de klienter som beredes sysselsättning i våra arbetscentraler — ungefär 50 procent — har en arbetskaperitet som vid anställningens början ligger mellan 10 och 40 procent av vad en normalarbetare presterar. Det är fullt klart att det övervägande antalet av dessa klienter skulle ha blivit förtidspensionerade, om de inte beretts denna sysselsättning. Nu kan många av dem efter en tid under skyddade förhållanden uppnå stor färdighet och därigenom verksamt bidra till sin egen och sin familjs försörjning. Man får inte heller glömma att de då också känner att de har en uppgift i samhället och därigenom återvinner tron på livet. De återfår något av sitt människovärde, vilket de flesta av dem har saknat. De har känt sig mer eller mindre onyttiga, därför att de inte kunnat göra en produktiv insats i samhället.

Den som kommer i närmare beröring med denna fråga blir snart på det klara med att de partiellt arbetsföras förhållanden bör ägnas ännu större uppmärksamhet. Deras antal växer år från år. I det gynnsamma arbetsmarknadsläge som vi i dag har lyckats med, som jag tidigare nämnt, placera en del människor

— som inte lider av alltför svåra handikapp — på den öppna marknaden, men om situationen på arbetsmarknaden kräver till, drabbar detta i första hand de partiellt arbetsföra. Enligt mitt förmenande är det därför nödvändigt att på något sätt se till att vi får ett mera samlat grepp om dessa frågor och ett konkret utbyggnadsprogram för arbetsvården.

De synpunkter jag här anlagt har jag tidigare framfört, och när jag nu upprepar dem är det därför att jag blivit ännu mer övertygad om nödvändigheten av att det görs mera på detta område.

Herr talman! De synpunkter som anförts i reservation 8 sammanfaller i allt väsentligt med vad vi framhållit i vår motion, och jag ber därför att få yrka bifall till reservationerna 8 a och b.

Herr TURESSON (h):

Herr talman! Efter dessa båda inlägg vore det kanske inte så mycket att tillägga i sak i detta ärende. Herr Nilsson i Tvärålund har ganska fullständigt och såvitt jag kunde följa med korrekt redogjort för saken i fråga om bidrag och bidragsregler. I hans uttalande att staten måste vara beredd att öka sina insatser på detta område vill jag helt instämma, i all den utsträckning som sakliga skäl kan motivera det.

Frågan om huruvida det finns möjlighet att genom höjning av timpenningssättningen stimulera tillkomsten av nya platser för handikappade är emellertid enligt min mening i dag något oklar. Riksdagen höjde i fjol mot Kungl. Maj:ts förslag timpenningssättningen från 1 krona till 2 kronor per närvarotimme. Högerledamöterna i riksdagens båda kamrar medverkade helhjärtat i detta beslut. Det är väl då ganska rimligt, att riksdagen nu vill se hur fjolårets ändring verkar innan riksdagen företar en ny ändring av reglerna.

Bidrag till driften av verkstäder för handikappade

Dessutom har vi i arbetsmarknadsutredningen nyligen utgivna enhälliga betänkande, »Arbetsmarknadspolitik», kunnat konstatera, att man även här ganska utförligt uppehåller sig vid denna form av stöd. Jag vill, herr talman, till protokollet läsa in de slutsatser i fråga om bidragens utformning och konstruktion som utredningen har kommit till: »Det är utredningens uppfattning, att det bör åligga arbetsmarknadsstyrelsen att intensifiera förhandlingsverksamheten med lämpliga företag. Eftersom erfarenheterna av den hittills bedrivna verksamheten enligt utredningens mening inte ger tillräcklig vägledning för en diskussion om statsbidragens lämpliga utformning och storlek, bör det ankomma på arbetsmarknadsstyrelsen att inkomma med förslag om sådana ändringar av statsbidragen, som kan anses erforderliga och lämpliga för att genom halvskyddad sysselsättning åstadkomma en ökning av handikappades sysselsättningsmöjligheter.»

I detta läge och med hänsyn till att reglerna ändrades av riksdagen så sent som i fjol och att vi ännu inte fått någon erfarenhet av hur denna ändring inverkat på tillkomsten av nya platser ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr HAMMARBERG (s):

Herr talman! Alla som har talat från denna talarstol tidigare lika väl som många som talat från talarstolar landet runt har bedyrat sitt stora intresse för de handikappades problem, och jag behöver därför inte gå in på den frågan. Jag vill bara instämma i att behovet här är stort. Man kan också utläsa att intresset för att lösa dessa frågor är mycket stort ute i kommunerna och landstingen.

Därför blir man kanske litet förvånad när man här får höra av herr Tureson, att det finns reservationer, dels

från föregående budgetår, dels från innevarande budgetår, till anslagen för anordnande av verkstäder för handikappade.

Mot bakgrund av detta stora intresse frågar man sig: Vilken är anledningen till att dessa pengar inte utnyttjas? Jag tror att det finns många anledningar — resurserna är små och man stöter på olika svårigheter ute i kommunerna och i landstingen. Jag tror också det ligger något i att kommunerna hesiterar inför att dra på sig de stora driftkostnader som de vet att en sådan här verksamhet medför.

Med denna utgångspunkt instämmer jag i vad herr Bengtsson i Landskrona sagt; hans synpunkter överensstämmer för övrigt med dem som jag och några andra ledamöter framför i motionsparet I: 281 och II: 339 om slopande av begränsningen till 2 000 kronor när det gäller statsbidraget till handikappverkstäder.

I ett annat motionspar har vi tagit upp frågan om möjligheter att ge statsbidrag vid arbetsträning som sträcker sig utöver sex månader, där gränsen nu går. Utskottet har utan någon som helst motivering avstyrkt motionerna. Jag vill inte använda för starka ord, men nog tycker jag att det ligger en viss nonchalans i att utskottet slaktat motionen på några få rader. Jag tycker inte att man kan gå förbi denna fråga så lätt som utskottet gjort, ty jag betraktar den som mycket viktig. Det rör sig inte om många fall inom arbetsträningen, och frågan är kanske i kostnadshänseende inte stor. Men de få fall det rör sig om är mycket behjärtansvärda, och det är betydelsefullt att en lösning kommer till stånd. Det är i de svåraste fallen som arbetsträningen behöver överskrida sexmånadersgränsen.

Jag skall, herr talman, inte upppta tiden med någon närmare motivering utan hänvisar till vad vi anfört i motionerna I: 285 och II: 341 till vilka jag även yrkar bifall.

Bidrag till driften av verkstäder för handikappade

Herr BENGTTSSON i Landskrona (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Turesson framställde saken så att kammarens ledamöter kunde få uppfattningen, att ifrågasvarande bidragsbelopp fastställdes i fjol och att bidragen alltså inte varit i tillämpning så länge att man ville medverka till en ny justering. Att beloppen fastställdes i fjol är riktigt vad gäller den halvskyddade sysselsättningen och höjningen av timersättningen från en krona till två kronor, men maximibeloppet på 2 000 kronor har gällt litet längre och justerades inte under fjolåret.

Herr TURESSON (h) kort genmäle:

Herr talman! För att kammarens ledamöter inte av det senaste anförandet skall få det intrycket, att jag på något sätt velat vilseleda dem vill jag nämna, att jag endast uppehöll mig vid ändringen av timpenningersättningen. Jag talade inte om några andra bidragsformer.

Herr FAGERLUND (s):

Herr talman! Utskottet har på denna punkt avstyrkt en rad motioner. Vi borde dock kunna vara överens med dem som yrkar bifall till reservationerna om att mycket är ogjort och återstår att göra på detta område. Om vi i dagens läge hade ordentliga resurser och om vi hade tillgång till det färdiga resultatet av de utredningar som nu pågår, bl. a. centrala rehabiliteringsutredningen, tror jag att varken reservanter eller utskottsmajoritet skulle vara nöjda med de anslag som utgår och med det som görs på detta område i dag. Men vi har från utskottsmajoritetens sida ansett att vi i dagens läge inte kunnat sträcka oss längre.

Herr Turesson har redovisat vad som är gjort och vilka anslagshöjningar som genomfördes i fjol. Dessutom har arbetsmarknadsutredningen uttalat, att man kanske bör avvakta erfarenheterna

av de statsbidrag, som för närvarande utgår, innan man beslutar om hur stödet slutligen skall utformas för att ge den stimulans, som vi alla är ense om bör komma till stånd på detta område.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till vad utskottet hemställt under punkten i dess helhet.

Härmed var överläggningen slutad.

Mom. I

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. II

Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till utskottets hemställan med den ändring däri, som föreslagits i motionerna I: 285 och II: 341; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Mom. III

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. IV och V

Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 8 a); och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Nilsson i Tvärålund begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 27:o) mom. IV) och V) i utskottets utlåtande nr 11, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 8 a) av herr Axel Andersson m. fl.

Lokaliseringsbidrag

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Nilsson i Tvärålund begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 100 ja och 91 nej, varjämte 10 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit vad utskottet hemställt.

Ordet lämnades på begäran till

Herr **HYLTANDER** (fp), som yttrade:

Herr talman! Voteringstablån markerar inte som jag röstade. Jag röstade »Nej» men på tablån markeras »Avstår».

Mom. VI

Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 8 b); och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Nilsson i Tvärålund begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 27:o mom. VI) i utskottets utlåtande nr 11, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 8 b) av herr Nils-Eric Gustafsson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst,

verkställdes omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Nilsson i Tvärålund begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 129 ja och 64 nej, varjämte 7 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkten 28**Lokaliseringsbidrag**

Kungl. Maj:t hade (punkt C 17, s. 123) föreslagit riksdagen att till Lokaliseringsbidrag för budgetåret 1965/66 anvisa ett reservationsanslag av 60 milj. kr.

I förevarande sammanhang hade utskottet till behandling förehäft följande motioner, nämligen

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Stefanson m. fl.* (I: 421) och den andra inom andra kammaren av herr *Gustafsson i Skellefteå m. fl.* (II: 498), i vilka — såvitt nu var i fråga — yrkades att anslaget till Lokaliseringsbidrag för budgetåret 1965/66 skulle uppföras med 75 milj. kr.;

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Sundin m. fl.* (I: 429) och den andra inom andra kammaren av herr *Hedlund m. fl.* (II: 506), i vilka — såvitt nu var i fråga — hemställts att riksdagen måtte till Lokaliseringsbidrag för budgetåret 1965/66 anvisa ett reservationsanslag av 100 milj. kr.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 421 och II: 498 samt I: 429 och II: 506, samtliga motioner såvitt nu var i fråga, till Lokaliseringsbidrag för budgetåret

1965/66 anvisa ett reservationsanslag av 60 000 000 kr.

Reservationer hade avgivits

a) av herrar *Axel Andersson*, *Per Jacobsson* och *Edström*, fröken *Elmén* samt herrar *Gustafsson* i Skellefteå och *Nelander*, vilka under förutsättning av bifall till reservationen 5 a) ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 429 och II: 506 ävensom med bifall till motionerna I: 421 och II: 498, samtliga motioner såvitt nu var i fråga, till Lokaliseringsbidrag för budgetåret 1965/66 anvisa ett reservationsanslag av 75 000 000 kr.;

b) av herrar *Nils-Eric Gustafsson*, *Harald Pettersson*, *Larsson* i Hedenäset och *Nilsson* i Tvärålund, vilka under förutsättning av bifall till reservationen 5 b) ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag ävensom motionerna I: 421 och II: 498 samt med bifall till motionerna I: 429 och II: 506, samtliga motioner såvitt nu var i fråga, till Lokaliseringsbidrag för budgetåret 1965/66 anvisa ett reservationsanslag av 100 000 000 kr.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 29—40

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 41

Lokala polisorganisationen: Avlöningar, tillika svar på interpellation ang. inrättande av skärgårdspolis inom Stockholms län

Kungl. Maj:t hade (punkt E 7, s. 154—163) föreslagit riksdagen att dels bemyndiga Kungl. Maj:t att fastställa personalförteckning för den lokala polisorganisationen i enlighet med vad i statsrådsprotokollet föreslagits, dels godkänna av departementschefen förordad avlöningsstat för den lokala polisor-

Lokala polisorganisationen: Avlöningar

ganisationen, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1965/66, dels ock till Lokala polisorganisationen: Avlöningar för samma budgetår anvisa ett förslagsanslag av 361 milj. kr., därav 83 milj. kr. att avräknas mot automobilskattemedlen.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Holmberg m. fl.* (I: 410) och den andra inom andra kammaren av herr *Wiklund m. fl.* (II: 526), hade hemställts att riksdagen beslutade, att utöver vad Kungl. Maj:t föreslagit inrätta 22 polismanstjänster i Stockholms polisdistrikt fördelade på olika personalkategorier och lönegrader, enligt vad i motionerna närmare angivits, med bemyndigande för Kungl. Maj:t att vid behov företaga smärre förändringar i den föreslagna fördelningen av denna personalökning mellan olika tjänstekategorier inom ramen för den lönekostnad denna ökning betingade.

Utskottet hemställde,

att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 410 och II: 526

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att fastställa personalförteckning för den lokala polisorganisationen i enlighet med vad i statsrådsprotokollet föreslagits;

b) godkänna i utskottets hemställan intagen avlöningsstat för den lokala polisorganisationen, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1965/66;

c) till Lokala polisorganisationen: Avlöningar för budgetåret 1965/66 anvisa ett förslagsanslag av 361 000 000 kr., därav 83 000 000 kr. att avräknas mot automobilskattemedlen.

Reservation hade avgivits av herrar *Axel Andersson*, *Per Jacobsson* och *Edström*, fröken *Elmén* samt herrar *Gustafsson* i Skellefteå och *Nelander*, vilka ansett att utskottet bort hemställa att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 410 och II: 526

Lokala polisorganisationen: Avlöningar

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att fastställa personalförteckning för den lokala polisorganisationen i enlighet med vad reservanterna föreslagit;

b) godkänna i reservationen intagen avlöningsstat för den lokala polisorganisationen, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1965/66;

c) till Lokala polisorganisationen: Avlöningar för budgetåret 1965/66 anvisa ett förslagsanslag av 361 600 000 kr., därav 83 000 000 kr. att avräknas mot automobilskattemedlen.

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet Johansson, hade tillkännagit, att han hade för avsikt att i samband med behandlingen av detta ärende besvara herr Grebäcks interpellation angående inrättande av skärgårdspolis inom Stockholms län.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet JOHANSSON:

Herr talman! I anslutning till det ärende som nu behandlas har jag en interpellation att besvara, och jag hemställer att få göra det.

Herr Grebäck har nämligen frågat vilka åtgärder som vidtagits av regeringen med anledning av en framställning från länsstyrelsen i Stockholms län i november 1963 om inrättande av skärgårdspolis i Stockholms län.

Till belysande av bakgrunden till sin fråga anför interpellanten bl. a. att det sedan länge rått oro bland skärgårdsborna och bland de fritidsboende över den bristande övervakningen av den allmänna ordningen i skärgårdsområdet. Vidare anför, att oron och otryggheten förstärkts inför genomförandet av den nya polisorganisationen, beroende på att centraliseringen till större polisenheter medför att inte ens den tidigare svaga lokala polisorganisationen kan behållas.

Det är riktigt att den gamla organisationen på sina håll var svag. Den befintliga arbetskraften var splittrad på egentlig polisverksamhet och exekutionsbiträdesverksamhet. Möjligheterna att vid behov få hjälp från polisdistriktens huvudstyrkor var begränsade, vilket i regel berodde på att dessa var små. Samverkan mellan de olika polisdistrikten komplicerades på grund av de föreskrifter av ekonomisk och annan art som reglerade det kommunala polisväsendet och som hämmade en rationellt bedriven, samordnad polisverksamhet. För att klara problemen under sommarperioden måste statspolis med basering i Stockholm tas i anspråk.

Efter förstatligandet den 1 januari 1965 har en koncentration av polispersonalen i skärgårdsområdet skett till centralorterna Norrtälje, Täby, Nacka och Handen i de fyra nybildade kustpolisdistrikten. På vissa från polistaktisk synpunkt sett välbelägna orter utanför centralorterna har stationerats arbetsgrupper, och i några fall har i kustbandet bibehållits posteringar, d. v. s. ensamstationerade polismän. Det är i första hand arbetsgrupperna och posteringarna som skall utöva tillsynen över den utanförliggande skärgården och så snart anledning föreligger underrätta huvudstyrkorna i respektive centralorter om behov av polisförstärkning. De fyra nybildade distrikten, vilka omfattar samma område som 22 gamla distrikt, har fått så stora huvudstyrkor att de kan tillhandahålla erforderliga förstärkningar. Den nya polisorganisationen är dessutom i mån av behov obegränsat rörlig över distriktsgränserna. I likhet med vad som skett de senaste åren kommer tullverkets kustbevakning att ombesörja viss polisbevakning i kustbandet. För att biträda vid samverkan mellan bl. a. länspolischefen och de lokala polischeferna samt kustbevakningsorganisationen har särskilda sambandstjänster inrättats inom den nya organisationen. Beträffande frågan om

transportmedel till sjöss gäller att polisen liksom hittills i mån av behov får disponera tullverkets båtar.

Jag skulle dessutom, herr talman, inom parentes vilja tillägga att i och med det beslut som riksdagen för några minuter sedan fattade har ett anslag på 100 000 kronor ställts till Kungl. Maj:ts förfogande för inköp av båtar. Vi får väl skyndsamt överväga på vilket sätt dessa medel skall disponeras just i denna verksamhet.

Enligt statsmakternas principbeslut skulle någon utökning av den totala arbetskraftsramen inte ske i samband med förstatligandereformens genomförande. De önskemål länsstyrelsen i Stockholms län framfört om utökning av personalen i kustpolisdistrikten med särskilda skärgårdspolisavdelningar har redan av detta skäl inte kunnat tillgodoses vid förstatligandet. Emellertid inrymmer enligt min mening den nya polisorganisationen i hög grad de grundförutsättningar som krävs för att lösa skärgårdsområdets särpräglade polisiära problem. För att få dessa problem ytterligare belysta har länsstyrelsens framställning överlämnats till den särskilde sakkunnige som fått i uppdrag att utreda möjligheterna av en förbättrad övervakning av småbåtstrafiken för att övervägas av denne i samband med nämnda uppdrag. Detta torde kunna komma att redovisas tidigast under hösten 1965. Enligt vad jag erfarit anser den sakkunnige att erfarenheter av den nya organisationens effektivitet bör avvaktas innan ytterligare organisatoriska åtgärder övervägs beträffande kustpolisdistrikten.

Det är också min mening att några organisatoriska åtgärder utöver de som företagits i samband med förstatligandet av polisväsendet inte bör övervägas förrän erfarenheter vunnits av den nya verksamhetsformen. Goda möjligheter att kontinuerligt följa utvecklingen har tillskapats genom inrättandet av rikspolisstyrelsen. Det kan exempelvis nämnas att styrelsen och länspolischefen i

Lokala polisorganisationen: Avlöningar

Stockholms län för närvarande är i färd med att planera för en förstärkning av polispersonal under kommande sommarmånader i sådana polisdistrikt, som har typisk fritidsbebyggelse eller som utgör turistmål och där antalet boende under sommaren starkt ökar. I samband med detta planeringsarbete kommer att prövas i vilken utsträckning tillfällig utstationering av polismän i skärgårdsområdena bör komma i fråga sommartid.

Herr GREBÄCK (cp):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet och chefen för inrikesdepartementet för svaret på min interpellation.

Av svaret framgår att statsrådet är helt på det klara med de missförhållanden som den bristande övervakningen av den allmänna ordningen i skärgårdsområdet för med sig och som alldeles särskilt har gjort sig gällande inom Stockholms län, givetvis beroende på den starka befolkningsexpansion som äger rum under sommarhalvåret och som får sina konsekvenser också när området avfolkas under vintern, när de tillfälligt boende åker tillbaka in till städerna och lämnar sina sommarbostäder tomma. Det var just dessa missförhållanden som gjorde att länsstyrelsen i Stockholms län i november 1963 gjorde sin framställning till inrikesdepartementet om att få upprätta en särskild skärgårdspolis. Nu anser statsrådet att det bör vara möjligt, efter den omorganisation som skett av polisväsendet, att avhjälpa dessa missförhållanden. Jag noterar med tacksamhet att riksdagen fattat beslut om att ställa ytterligare 100 000 kronor till förfogande för anskaffning av motorbåtar för polisens räkning. Jag tror att det är en upprustning av båtbeståndet som är nödvändig.

Ifrån rikspolisstyrelsens sida följer man denna fråga med uppmärksamhet. Man har vidtagit en del förberedande

Lokala polisorganisationen: Avlöningar

åtgärder för att kunna bemästra alla de problem som sammanhänger med befolkningskoncentrationen under sommarhalvåret o. d., och man räknar med att kunna bemästra situationen genom en skärpt övervakning.

Jag ber att än en gång få tacka statsrådet för svaret på min interpellation.

Herr BENGTON i Solna (h):

Herr talman! Jag skall be att få knyta några reflexioner till inrikesministerns interpellationssvar.

Inrikesministern säger, att han är väl medveten om behovet av åtgärder för att åstadkomma bättre förhållanden i detta avseende inom våra skärgårdsområden. Vi är alla medvetna om att det här är fråga om ett elementärt rättssäkerhetskrav som måste tillgodoses. Den fasta skärgårdsbefolkningen har det svårt nog ändå, och den liksom alla de människor som söker rekreation i skärgården har rätt till det skydd till liv och egendom, som nu i viss mån förmenas dem.

I motion II:684, som behandlats i allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 13, har några ledamöter av denna kammare aktualiserat dessa frågor. Motionen har remitterats till rikspolisstyrelsen, och jag vill fästa uppmärksamheten på några av rikspolisstyrelsens uttalanden. Den hänvisar till att kustbevakningen »tillagts vissa arbetsuppgifter inom polisens verksamhetsområde, i huvudsak såvitt avser övervakningen av sjötrafiken». Rikspolisstyrelsen fortsätter: »Möjligheterna att utnyttja kustbevakningen för andra polisiära arbetsuppgifter är emellertid starkt begränsade. Främsta anledningarna till att kustbevakningen ålagts polisiära arbetsuppgifter torde vara polisens brist på båtar.» I fortsättningen framhåller rikspolisstyrelsen: »Avhjälpan av övriga brister är i allt väsentligt en anslagsfråga.» Rikspolisstyrelsen konstaterar, att man begärt medel för ett 25-tal båtar men att något

äskande härom inte finns i årets statsverksproposition. Därigenom, säger rikspolisstyrelsen, äventyras allvarligt den del av polisverksamheten i skärgårdsområdena, vilken inte kan ombesörjas av kustbevakningen.

Som ytterligare upplysning kan nämnas, att polisen i Sverige har en — säger 1 — egen motorbåt, som ägs av hamnpolisen i Stockholm, medan polisen i Finland till sitt förfogande har ett sjuttiofem båtar.

Men även kustbevakningen tycks vara underbemannad för sina uppgifter i detta avseende. I augusti i fjol skrev den utredningsman, som inrikesministern tillsatt, och begärde en ökning med ett femtontal snabba motorbåtar; han räknade med att det skulle kosta 700 000 kronor. Trots påstötningar från flera håll har något förslag härom inte framlagts av regeringen. Att utredningsmannen begärt en anslagsökning trots att han inte avgivit något slutgiltigt betänkande måste innebära att han anser att det är hög tid att nu förstärka resurserna.

Inrikesministern noterade med tillfredsställelse att riksdagen redan i viss mån rättat till vad som tidigare försumrats. Men det är likväl befogat att ställa frågan: Hur skall en organisation — hur effektiv den än är — kunna arbeta om den saknar de mest elementära resurserna?

Herr WIKLUND (fp):

Herr talman! Jag skall ta upp en annan speciell polisfråga, nämligen den om polisverksamheten i Stockholms stad.

Eftersom jag står som första namn på den motion vari föreslås en förstärkning av polisen i Stockholm vill jag uttala min uppskattning över att statsutskottet genom sina uttalanden under denna punkt i det föreliggande utskottsutlåtandet angående inrikesdepartementets verksamhet helt tycks dela den allmänna uppfattning om allvaret i

brottsutvecklingen i storstadsområdena och om den otillfredsställande ordningshållningen i flera av dessa områden som kommit till uttryck i ett par flerpartimotioner av ledamöter på kamrarnas stockholmsbänkar.

Utskottet betonar i klara ordalag, redan så kort tid efter ändringen av huvudmannaskapet för polisen, növdändigheten av att i storstadsområdena göra avsteg från en av förutsättningarna för polisens förstatligande. Jag tänker på den förutsättningen att polisens ökade effektivitet skulle åstadkommas utan att man ökade personalen i samband med förstatligandet. Såsom stockholmare noterar jag med tillfredsställelse detta avsteg samtidigt som jag i viss mån måste beklaga att utskottet enligt min mening bara till en del dragit den naturliga slutsatsen av den syn på dessa problem som präglar utskottsutlåtandet.

Det förhåller sig ju så att en rad svåra brott i Stockholm inte kunnat klaras upp eller kunnat klaras upp först i samband med att gärningsmannen begått ytterligare svåra brott, och man har under stort uppseende måst konstatera att bristen på personal för spaning och annat rutinarbete varit den väsentliga orsaken. Man kan nog påstå att läget ur ordnings- och säkerhets-synpunkt i Stockholm sedan länge fortgående försämrats, och denna försämring tycks under de senaste månaderna ha skapat akuta problem.

De svåra uppträden med polissmiss-handel vid Centralstationen, som nyligen inträffade, är tyvärr inte att betrakta som enstaka händelser, utan de är väsentligen ett resultat av personalbristen, som kommit ordningsstörande elements aktivitet att mer och mer ta överhanden, särskilt inom bangårdsområdet och inom tunnelbanorna. Det är inte länge sedan en tunnelbanevakt blev ihjälslagen vid ett uppträde på en tunnelbanestation.

I motionerna har vi visat på att det

Lokala polisorganisationen: Avlöningar

rör sig om en sådan personalbrist att man sedan länge bara hinner med ett visst, ganska begränsat antal brottsanmälningar per kriminalpolisman och sålunda tvingas att i betydande utsträckning eftersätta övriga anmälningar. Det finns vidare sedan länge inte på långt när tillräckligt med personal till den viktiga preventiva verksamheten. År 1955 fick kriminalpolisen i Stockholm in bortåt 60 000 anmälningar, år 1964, nio år senare, var motsvarande siffra närmare 90 000. Det genomsnittliga antalet anmälningar per kriminalpolisman har sedan 1955, trots viss mindre personalökning under samma tid, ökat från 211 till 231. Uppklaringsprocenten, som länge varit låg och lägre än för landet i övrigt, har under tiden från 1955 till 1963 minskat från 28 till 24, för vissa brott är den ännu lägre.

Det genomsnittliga antalet invånare per anmält strafflagsbrott var 1963 nästan 9 i Stockholm men i Göteborg 13, i Malmö 15 och i Norrköping 19.

Går man till ordningspolissidan är klagomålen från allmänhetens sida vanliga och tyvärr i stor utsträckning berättigade. Detta gäller inte bara de centrala delarna av staden, trakterna kring Centralstationen och tunnelbanorna, utan även ytterområdena, särskilt vissa nya sådana områden med högt befolkningstal, vidsträckta områden med svårövervakad struktur. Även den starkt växande trafiken ökar kraftigt behovet av större polispersonal i huvudstaden.

Om man alltså, herr talman, tycks vara överens om att personaltillskotten är angelägna, är det klart att man kan komma till ganska olika meningar om den behövliga personalförstärkningens storlek. Departementschefen begär 69 nya polistjänster i Stockholm, och utskottet föreslår i sitt utlåtande att detta skall godkännas. Samtidigt påpekar utskottet att 8 polistjänster friställes för polistjänst genom att arbetet med för-

Lokala polisorganisationen: Avlöningar

passningar kommer att skötas av fångvården. Men det av de anslagsäskande instanserna beräknade behovet av personalökning är faktiskt mycket större. Polismästaren i Stockholm har begärt 218 man, men han skulle nu alltså få dessa 69 plus 8. Det förhåller sig så att 11 man av de 69 skall användas för viss riksomfattande verksamhet och kan alltså inte inräknas i personalen för Stockholms stad. Som en slutsiffra skulle alltså polisen tillföras 66 man mot begärda 218.

Behovet av denna personalökning har för övrigt på en man när vitsordats av rikspolisstyrelsen. Det kan förtydja att betonas att det verkliga behovet, enligt den bedömning polismästaren i Stockholm har gjort, är betydligt större än som framgår av vad han begär. Han har med andra ord själv gjort väsentliga reduceringar i sina äskanden. Rikspolisstyrelsen föreslog för ordnings- och utredningsavdelningarna i Stockholm en ökning med totalt 150 man men skulle för stockholmspolisens del enligt Kungl. Maj:ts förslag bara få 46 man för de båda avdelningarna minus 11 man, d. v. s. 35.

Även motionärerna får väl under dessa omständigheter anses blygsamma i sitt förslag om inrättande av ytterligare 22 polismanstjänster av olika kategorier.

Stockholm såsom huvudstad är av naturliga skäl föremål för det övriga landets intresse i många avseenden. Många medborgare reser av olika anledningar till huvudstaden och får då kännning av de i vissa avseenden osäkra förhållanden som jag här har pekat på. En stor del av landets befolkning beröres alltså av dessa. Det gäller också utländska medborgare som besöker huvudstaden. Staden är landets ansikte. Vad som sker på vissa håll i de centrala delarna av Stockholm och särskilt i de kollektiva trafikmedlens stationer är föga smickrande och utgör dålig PR, inte bara för huvudstaden utan för

landet i dess helhet. Man kan förstå polismyndigheten i Stockholm då den förklarar att den ställs inför en allt svårare uppgift, på gränsen till den hopplösa, på grund av personalbristen. För att klara upp förhållandena på Centralstationen har man nyligen tvingats att ta relativt stora grupper av polispersonal från ytterområdena. Det är klart att man tillfälligtvis kan godtaga sådant men inte på litet längre sikt. Riksdagen och regeringen får då ta på sig en inte ringa del av skulden till förhållandena, om här inte snart sker en väsentlig upprustning av polisen i Stockholm, även personellt.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservation 10 i utskottets utlåtande.

I detta anförande instämde herr *Nihlfors* (fp).

Herr BERGMAN (s):

Herr talman! Om jag förstod herr Wiklund rätt ansåg han att statsutskottet bedömt läget i Stockholm på samma sätt som motionärerna. Det gör det onödigt för mig att fördjupa mig i frågan om behovet av mer personal till stockholmspolisens. Det är ju det som är innehållet i den reservation som är fogad till föreliggande utskottsutlåtande. Jag avstår helt från diskussion på den punkten.

Vi är i statsutskottet vana vid att handskas försiktigt med pengar och får också vänja oss vid att vara sparsamma med orden. Herr Wiklunds tolkning av den knappa formuleringen, som skulle uttrycka en positiv inställning i fråga om tillgodoseendet av stockholmspolisens personalbehov, är såvitt jag förstår riktig.

Jag skall inte heller fördjupa mig i den svårbegripliga statistik om antalet tjänster som herr Wiklund föredrog. Ytterst få kan väl hänga med i denna redovisning av siffror. Jag vill bara säga att skillnaden mellan utskottets ståndpunkt och reservanternas inte är

särskilt stor. De elva tjänster som tillfaller polisverksamheten för riket i dess helhet kommer i viss utsträckning även stockholmspolisens till del. Dessa befattningshavare skall syssla med bekämpandet av narkotikasmuggling, järnvägsstölder etc. som i huvudsak förekommer i Stockholm men även i min hemstad Göteborg, som får räknas som en storstad i detta avseende. Vi har narkotikaproblem också där och tar kanske några av de elva tjänsterna i anspråk. Utöver dessa nyinrättade tjänster får man räkna sig till godo åtta tjänster, motsvarande den personal som friställs genom överförande av förpassningar till fängvården.

Det gör att skillnaden mellan utskottets förslag och reservanternas inte är så stor även om de 22 tjänsterna skulle fördelas på olika personalkategorier och lönegrader. Det hade kanske varit bättre om vi varit eniga om beskrivningen av läget och det förslag till tjänsteorganisation som Kungl. Maj:t framlagt. Vi vet ju att, även om riksdagen skulle besluta om den utökning av personalorganisationen som reservanterna yrkar på, skulle det ändå inte kunna ske någon effektivering av det beslutet i verkligheten. Det finns inte personal disponibel för dessa tjänster. Naturligtvis finns det möjligheter att befordra befattningshavare inom organisationen i enlighet med vad motionärerna yrkat på. Men det finns alltför många vakanser. Även efter den ökning av personalorganisationen som utskottet nu förordar kommer det förmodligen att finnas vakanser.

Rekryteringsläget är visserligen bättre i dag än tidigare, men rekryteringen sker ju i första hand till aspiranttjänster. Det tar ett år innan dessa aspiranter får ta på sig en polisuniform och med någon effekt kan visa sig på gatorna. Sedan tar det ytterligare något år innan de kan få ordinarie tjänst. Jag bedömer skillnaden mellan reservanternas ståndpunkt och utskottets

Lokala polisorganisationen: Avlöningar

som ynkligt liten och tycker att den i och för sig inte bort motivera en reservation, särskilt inte när vi är så eniga i sakfrågan.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Herr WIKLUND (fp):

Herr talman! Vi skall inte ingående diskutera de olika polistjänster som skulle utnyttjas för riksomfattande verksamhet. Jag har förfrågat mig hos polisledningen i Stockholm om hur det förhåller sig med dispositionen av dessa 11 befattningshavare. Man gör där gällande, och jag kan inte åberopa annat än vad man säger, att det här är fråga om polismän som inte kommer stockholmspolisens verksamhet till godo.

Vad beträffar vakanserna, som är en viktigare fråga, kan sägas att läget är betydligt gynnsammare nu än för några år sedan. Jag har vissa möjligheter att bedöma denna sak genom att jag under rätt många år tillhört rekryteringsrådet för stockholmspolisens. Jag har i dag förfrågat mig om hur läget är för närvarande och fått veta, att vakanserna just nu uppgår till 74. Det är enligt min mening ett ganska gynnsamt läge, när man betänker att huvudstadens poliskår omfattar över 2 000 man. 74 vakanser kan inte anses vara en särskilt hög siffra. Rekryteringsläget är, som statsutskottets ärade talesman också vitsordade, gynnsamt. Tillgången på sökande är god, och jag kan därtill nämna att det är fråga om sökande med goda betyg. Jag har haft tillfälle att bedöma också den saken. Det är i varje fall min uppfattning att läget inte på många år varit så gynnsamt som nu när det gäller att rekrytera och fylla vakanserna.

Att vi motionärer liksom reservanterna varit blygsamma i våra yrkanden tycker jag snarast skall räknas oss till godo. Det tar, som här sagts, en tid innan man kan rekrytera i tillräcklig utsträckning. Då är det väl bra om man

Lokala polisorganisationen: Avlöningar

kan få ytterligare 22 befattningar inrättade utöver vad som föreslås i propositionen och utskottsutlåtandet.

Jag uppskattar självfallet i hög grad att här sker en förstärkning, men jag tycker att ökningen kunde ha blivit något större.

I detta anförande instämde fru *Eriksson* i Stockholm (s).

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet **JOHANSSON**:

Herr talman! Herr Wiklund har velat ta upp en debatt i stort om den polisära organisationen, tillgodoseendet av rättssäkerheten och bekämpandet av den omfattande brottsligheten.

Självfallet skulle det vara av ett visst intresse att få diskutera denna fråga, men den är inte ny. Vi har haft detta problem att brottas med under hela efterkrigstiden. Det är inte minst 1950-talets erfarenheter med den omflyttning av människor mot storstadsområdena som då ägt rum och svårigheterna att rekrytera personal till polisorganisationen som vi har haft anledning att uppmärksamma.

Jag erinrar om de ofta kritiska meningar som framförts från oppositionshåll i slutet av 1950-talet och början av 1960-talet därför att rekryteringen inte kunde anses vara tillfredsställande.

Nu säger herr Wiklund att vi har ett betydligt bättre rekryteringsläge, det bästa vi haft sedan länge. Därom är vi överens. Vi kan säga att det är en rad av åtgärder som på lång sikt syftar till att bygga upp en organisation som bättre svarar mot de anspråk som vi ställer på en verksamhet till skydd för medborgarnas liv och egendom. Grundförutsättningarna därtill börjar vi få, inte minst då det gäller utbildningen och rekryteringen. Villkoren för polismännen har förbättrats, och detta påverkar självfallet rekryteringsläget.

Jag tror emellertid vi kan vara överens om att det inte är helt tillfredsstäl-

lande som det är; vi har fortfarande vakanser. Man kan diskutera var siffran ligger. Den kanske är ungefär 200 i Stockholm, som den var den 1 mars, enligt en uppgift som jag fått, men detta har ingen avgörande betydelse i och för sig. Man kan naturligtvis med utskottets talesman, herr Bergman, säga, att striden om huruvida man skall ha 22 tjänster mer eller mindre inte kan få avgöra hela detta stora problem som herr Wiklund har tagit upp. Det är inte på den punkten det hänger. Man kan väl inte heller säga att detta är någonting som har kommit så hastigt på, att när staten plötsligt övertar en kommunal organisation, så skall verksamheten av staten kunna byggas ut så att den svarar mot behovet i dag. Men behovet i dag har inte anmält sig så plötsligt. I så fall kunde man fråga vad kommunerna har gjort under de gångna åren. Har organisationen eftersatts? Ja, jag skall inte göra något uttalande i den frågan. Jag vill hänvisa till det lilla jag redan sagt i fråga om rekryteringsläget, de organisationsutredningar som vi haft i gång och som har lett fram till att vi velat förändra huvudmannaskapet för att därmed få en effektivare organisation, en totalstyrka, med möjligheter att i viss omfattning och vid särskilda tillfällen också dirigera denna styrka till de platser där det blir nödvändigt. Nu har vi alltså denna organisation från den 1 januari 1965. Det är väl ändå ingen som vågar stiga upp och säga att vi har fått en erfarenhet som är tillräcklig för att kunna göra en bedömning av effektiviteten i den nya organisationen och av de möjligheter som vi där har. Det är klart att jag förstår att det finns svårigheter, och jag vill gärna framhålla de svårigheter som rikspolisstyrelsen ställts inför: att bygga upp den nya organisationen, sätta den på fötter och bringa den i tillämpning. Man kan inte begära att rikspolisstyrelsen under den korta tid som har stått till förfogande skulle

ha kunnat få verksamheten så i funktion, att exempelvis aktioner av tillfällig art skulle ha kunnat göras under dessa korta månader. Det får betraktas som uteslutet. Men det är naturligtvis en av de möjligheter som står till buds att kunna ta in kanske 300 eller 500 polismän, som tillhör den statliga polisverksamheten, för aktioner i de områden där vi har det besvärligast. Det är ju sådana överväganden som måste göras inom rikspolisstyrelsen och inom övriga organ som har att svara för denna verksamhet. Men låt oss avvakta någon ytterligare erfarenhet!

Sedan kan man naturligtvis diskutera, om inte den omflyttning av människor, som har skett från landsbygden in till våra städer och våra storstadsregioner, skulle ha föranlett en snabbare utbyggnad av den polisiära organisationen i dessa tillflyttningsområden. Men det vore lika rimligt att ställa frågan, om det då inte också skulle vara möjligt att minska ner styrkorna i de områden där vi har haft en befolkningsuttunnning. Jag skall inte ta upp en diskussion om det, ty jag vet vad som kommer att sägas från de områden från vilka vi har haft en befolkningsutflyttning eller befolkningsuttunnning. Ingen vill där avstå från den organisation som finns, inte heller på detta område. Och då blir det en kostnadsfråga, som man inte kan bortse från i det samhällsekonomiska sammanhanget, och det blir också en fråga om hur man skall använda de pengar som anslås. Vi har ansett nödvändigt att så skyndsamt som möjligt ställa materiella resurser till verksamhetens förfogande. Jag erinrar om fjolårets riksdagsbeslut om 500 nya bilar, som man är i färd med att köra in väl i huvudsak också kört in och som nu går ut i verksamheten och gör den mera mobil.

I vårt förslag ligger också inköp av ytterligare 500 nya bilar, en nyupprustning under nästkommande budgetår av

Lokala polisorganisationen: Avlöningar
en tredjedel av den av staten övertagna kommunala vagnparken m. m.

I fråga om detta materielanslag blir det också en avvägning. Skall man jämte denna bilpark ta med även annan utrustning? Och i vilken grad skall man ta med båtar och annan sjöutrustning? Vi har sagt att en materielupprustning i första hand får gå till landtransporterna. Det betyder inte att vi underskattar problemen i fråga om sjötransporterna. Riksdagen har gjort en justering. Den har gått ifrån Kungl. Maj:ts förslag i det avseendet. Det är klart att vi inom regeringen ändå har att överväga i vilken situation och på vilken punkt vi skall ta strid med ett enhälligt statsutskott. Frågan om att göra det därför att statsutskottet vill ge Kungl. Maj:t 100 000 kronor mer än Kungl. Maj:t själv begärt har jag bedömt på det sättet att vi inte skall ta den striden. Därför har jag noterat att 100 000 kronor ställts till vårt förfogande för inköp av båtar. Sedan får vi se hur man här lämpligast kan använda dessa pengar och hur effektiviteten skall kunna ökas.

Herr talman! Jag har velat lägga de här synpunkterna. Problemet i stort skulle vi kunna fortsätta att debattera. Det viktiga är att vi är överens om nödvändigheten av insatser från samhällets sida. Vi måste också ha klart för oss att det blir kostnadskrävande. Vi får öka anslaget år från år. Det är vi säkerligen alla medvetna om. Vi får göra en bedömning av var insatserna kan göra den största nyttan. Erfarenheterna kommer också här att kunna ge oss vägledning.

Herr WIKLUND (fp):

Herr talman! När jag nämnde siffran 74 — eller över 70 — såsom vakanser för dagen, så var det en siffra, efter att man gjort reduktion med det antal extra personal och färdigutbildade aspiranter som är i verksamhet. Annars vet jag också att siffran ligger något över

Bidrag till förebyggande och släckning av brand

200, om man räknar efter ordinarie befattningar som inte är besatta.

Jag uppskattade i allra högsta grad att inrikesministern ville ta tillfället i akt att här ge sin syn på behoven och hur de skall kunna täckas på litet längre sikt. Framför allt är det ju värdefullt att polisens tekniska resurser upprustas. Det är något som ligger helt i linje med utvecklingen av det nutida samhället, där rörligheten ju bara ökar, trafiken ökar m. m. Jag vill då bara säga att det finns behov av personal till att föra bilarna och båtarna också, och det är ett faktum — eller hur, herr statsråd — att rikspolisstyrelsen i år i alla fall begärde ett väsentligt större antal befattningar för stockholmsområdet än som sedan kom att föreslås. Beträffande polismästarens äskande är ju skillnaden ännu större mellan det anmälda behovet och vad man här har föreslagit.

Slutligen, herr talman, har vi kostnadsfrågan. Det är klart att det svider för statsverket att öka befattningarnas antal. Lönekostnaden växer och växer kraftigt. Den största posten i verksamheten är ju personallönerna. Men vad kostar inte kriminaliteten! Jag tror för min del att om man satte sig ned och började räkna över detta, bleve det väl fråga om det inte är ekonomiskt fördelaktigt att ha en tillräckligt upprustad polispersonal. Jag är övertygad om att statsrådet Johansson inte har annan mening på den punkten. Men det är klart att det sedan har sina bekymmer att få fram pengarna. Det är ju inte bara inrikesdepartementet det rör sig om, utan även finansdepartementet.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 10); och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Wiklund begärde emellertid votering, i

anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 41: o) i utskottets utlåtande nr 11, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 10) av herr Axel Andersson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Wiklund begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 142 ja och 50 nej, varjämte 9 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkterna 42—74

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 75

Bidrag till förebyggande och släckning av brand, tillika svar på interpellation ang. brandriskerna vid användning av motorredskap

Sedan punkten föredragits yttrade:

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet JOHANSSON:

Herr talman! I anslutning till denna punkt har ställts en interpellation, som jag ber att få besvara.

Herr Gustafsson i Borås har frågat mig om jag uppmärksammat de risker ur brandsäkerhetssynpunkt, som

Bidrag till förebyggande och släckning av brand

den ökade användningen inom jordbruk och industri av traktorer och motorredskap medför, och om jag är villig att medverka till åtgärder för att nedbringa dessa risker.

Med anledning härav får jag anföra följande.

I villkoren för brandförsäkring är regelmässigt intagna säkerhetsföreskrifter som särskilt avser traktorer och motorredskap och deras handhavande. Bl. a. förekommer bestämmelser om att traktor under vissa förhållanden skall vara försedd med gnistsläckare för att försäkringen skall gälla. Denna sammankoppling av säkerhetsföreskrifter och försäkringsvillkor jämte den upplysningsverksamhet som förekommer har fungerat i stort sett tillfredsställande för att fästa uppmärksamheten på brandriskerna och därigenom söka förebygga brandskador. Nämnas kan också att de särskilda säkerhetsföreskrifter om fordons beskaffenhet och utrustning som intagits i vägtrafikförordningen gäller även för traktor och motorredskap.

I och för sig innebär givetvis inte försäkringsvillkoren någon garanti för att traktorer och motorredskap inom jordbruk och industri förses med gnistsläckare eller annan utrustning som kan vara ändamålsenlig ur brandskyddssynpunkt. Denna fråga har emellertid på sistone ägnats ökad uppmärksamhet. Sålunda riktade statens maskinprovningar för omkring ett år sedan en vädjan till svenska tillverkare och importörer att förse traktorer och motorredskap med gnistsläckare i standardutförande. Denna vädjan har rönt allmän förståelse och några företag har numera infört gnistsläckare som standard. Andra företag har förklarat sig ha för avsikt att successivt införa gnistsläckare i standardutrustningen.

Den främsta åtgärden för att vid sidan av den sålunda pågående utvecklingen söka förebygga att brand uppkommer vid användning av traktorer

och motorredskap bör bestå i en ökad upplysningsverksamhet på området. Detta kan bl. a. ske med försäkringsgivarnas medverkan i samband med att brandförsäkring tecknas eller att inbetalning av premier sker. Enligt vad jag inhämtat är såväl statens brandsinspektion som Svenska brandförsvarsföreningen beredda att i samverkan med försäkringsföretagen och övriga berörda verka för att en ökad upplysning kommer till stånd i frågor som berör brandsäkerheten vid användning av traktorer och motorredskap. Lantbrukets brandskyddskommitté har också sin uppmärksamhet riktad på dessa frågor. Några bindande föreskrifter innebärande skyldighet för innehavare av traktor eller motorredskap att förse dessa med gnistsläckare eller annan brandutrustning finner jag under dessa förhållanden knappast erforderliga.

Herr talmannen återtog ledningen av förhandlingarna.

Herr GUSTAFSSON i Borås (fp):

Herr talman! Låt mig först frambära mitt tack till statsrådet för svaret på min interpellation. Svaret får väl sägas vara positivt så till vida att det visar förståelse för de brandrisker jag påpekar, även om det säger nej till min fråga, om statsrådet vill medverka till föreskrifter som nedbringar de brandrisker som onekligen förefinns i samband med nyttjandet av traktorer och andra motorredskap.

Någon bearbetad statistik över antalet bränder, orsakade av traktorer som saknat gnistsläckare finns inte, men jag har några rubriker från skilda tidningar som jag tycker är ganska oroväckande och som talar sitt särskilda språk. Här är tre exempel: »Traktor vållar svår skogsbrand.» — »Traktor vållar svår brand. Ägaren åtalad för grov vårdslöshet.» — »Stor ladugårdsbrand. Traktor brandorsak.»

Nu kan man som statsrådet säga att

Bidrag till förebyggande och släckning av brand

sammankopplingen av säkerhetsföreskrifter i stort sett har fungerat tillfredsställande. Allt beror väl på vad man lägger in för betydelse i orden »i stors sett». Jag noterar att statsrådet i sitt svar anfört att »i och för sig innebär inte brandförsäkringsvillkoren någon garanti för att traktorer och motorredskap inom jordbruk och industri förses med gnistsläckare eller annan utrustning som kan vara ändamålsenlig ur brandskyddssynpunkt». Nej, det finns helt enkelt inga adekvata bestämmelser om att gnistsläckare skall apteras på redskap av detta slag. Brandrisken finns där. Redskapen är inte standardutrustade med gnistsläckare. De bör vara så utrustade att de kan användas för normalt bruk. Det innebär nuförtiden att man kör in i lador och andra ekonomibyggnader med traktor, även vid transport av t. ex. hö och halm.

När nu de firmor som saluför redskap av detta slag tydligen kommer att standardutrusta sina maskiner med gnistsläckare kan det måhända stanna vid det. Importerade traktorer har dock inte denna utrustning, och då man räknar med en traktors livslängd till tio år, så kommer det likväl att alltfört finnas en del riskfall. Jag har mig bekant att den enda svenska traktorfabrikanten sagt sig inte nu vilja utrusta sina traktorer med gnistsläckare, enär man bedriver forskningsarbete för att få fram en ny typ. I princip instämmer man dock från denna fabrik i att gnistsläckare behövs och bör hörä till utrustningen.

Om både producenter, konsumenter och försäkringsbolag är överens om att gnistsläckare skall apteras på fordonen så borde väl allt vara i sin ordning. Frågan gäller då bara om detta kommer att ske. Kan man alltså effektivt komma till rätta med den fråga jag fört på tal utan lagstiftningsåtgärder, så är väl detta den bästa vägen — lagar har vi nog så gott om — men jag håller

före att något övergrepp vore det inte med ett stadgande om obligatorisk skyldighet att förse motorredskap med apparatur som säkert skyddar mot brandrisk.

Att frågan förts på tal i riksdagen kan kanske ha en verkan i god riktning, och då är ju i alla fall något vunnit. Jag utläser ur statsrådets svar en positiv inställning till att innehavare av traktorer och motorfordon löser frågan så att brandrisker motverkas.

Herr ELMWALL (cp):

Herr talman! När denna försäkringsfråga aktualiserades blev följden förhöjda premier för dem som ville köra in med traktorer i sina ekonomihus. Det har visat sig under den tidsperiod som gått därefter att riskerna inte har varit så stora som man befara-
rade. Man har därför numera tagit bort denna särskilda premiesättning med höjda premier för dem som kör in med traktorer i ekonomihus. Vidare har de traktortillverkare som finns i Sverige försett traktorerna med godkända gnistsläckare. Det har såvitt jag vet skett i varje fall i min hemtrakt i samråd med brandförsäkringsbolagen, med deras godkännande och i enlighet med deras föreskrifter. Det är naturligtvis av en utomordentligt stor betydelse för traktorägaren att kunna köra in med traktorn i sitt magasin och slippa lasta om varorna. Här har man fått till stånd en lösning som enligt min mening är tämligen bra.

Statsrådet säger i interpellationssvaret: »Några bindande föreskrifter innebärande skyldighet för innehavare av traktor eller motorredskap att förse dessa med gnistsläckare eller annan brandutrustning finner jag under dessa förhållanden knappast erforderliga.» Detta ställningstagande tror jag är riktigt. Detta sköter brandförsäkringsbolagen — vad beträffar lantgårdar är det i allmänhet länsbolagen — och

Lokaliseringslån — Anslag till Upplysningsverksamhet i utlandet angående Sverige
försäkringstagarna om efter överens-
kommelse.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkterna 76—87

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 88

Lokaliseringslån

Kungl. Maj:t hade (punkt VI: 1, s. 233) föreslagit riksdagen att till Lokaliseringslån för budgetåret 1965/66 anvisa ett investeringsanslag av 100 000 000 kr.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Enarsson m. fl.* (I: 81) och den andra inom andra kammaren av herr andre vice talmannen *Cassel m. fl.* (II: 109) hemställdes att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts förslag.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 81 och II: 109 till Lokaliseringslån för budgetåret 1965/66 anvisa ett investeringsanslag av 100 000 000 kr.

Reservation hade avgivits av herrar *Virgin, Kaijser, Bohman* och *Turesson*, vilka under förutsättning av bifall till reservationen 3) vid bankoutskottets utlåtande nr 6 ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 81 och II: 109, avslå Kungl. Maj:ts förslag om att till Lokaliseringslån för budgetåret 1965/66 anvisa ett investeringsanslag av 100 000 000 kr.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 89

Lades till handlingarna.

§ 8

Anslag till Upplysningsverksamhet i utlandet angående Sverige

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr

32, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag för budgetåret 1965/66 till Upplysningsverksamhet i utlandet angående Sverige jämte i ämnet väckta motioner.

Sedan utskottets hemställan föredragits anförde

Herr WAHLUND (cp):

Herr talman! Jag kommer i detta sammanhang inte att ställa något yrkande. Jag vill endast med några ord fästa uppmärksamheten på en fyrpartimotion som väckts av fru Myrdal och herr Kaijser i första kammaren och av herr Ståhl och mig i denna kammare. I motionerna yrkas att riksdagen skall bevilja ett statsbidrag till Utlandssvenskarnas förening med 50 000 kronor för budgetåret 1965/66.

Ingen — inte heller utskottsmajoriteten — bestrider att Utlandssvenskarnas förening utför en betydelsefull verksamhet för hjälp till svenskar som har sysselsättning i utlandet. Ingen bestrider heller att denna verksamhet år efter år kommer att öka i betydelse. Världen har ju blivit mindre och allt fler svenskar söker sig utomlands för sitt arbete.

I detta sammanhang kanske man skulle påminna om att då vi här talar om utlandssvenskar är inte alls samma sak som emigranter. Utlandssvenskarna är av en helt annan typ än den miljon emigranter som under senare delen av 1800-talet och i början på detta århundrade utvandrade till Amerika och andra transoceana länder. Dessa emigranter hade inte mycket kontakt med Sverige i sitt arbetsliv. De blev svenskutlänningar och inte utlandssvenskar. Bland utlandssvenskarna möter vi den stora massan av representanter för vår exportindustri. Här finner vi ledare, organisatörer och i inte så ringa utsträckning arbetare, som regel då specialkunniga arbetare. Och naturligtvis får man inte glömma alla de svens-

Utredning rörande försäljning till allmänheten av aktier i statliga företag

kar som har arbete inom FN och dess specialorganisationer som experter och tjänstemän. Och sist men inte minst finns bland dem missionärerna.

Nu kan det sägas att vi har utrikesförvaltningen att tillgå när dessa människor behöver hjälp och stöd. Efter vad jag själv sett vill jag gärna betyga att det där utförs ett mycket gott arbete — åtminstone vad gäller ambassader, legationer och icke-titulärkonsulat. Jag gläder mig emellertid över att utskottet här direkt säger ifrån att de tjänster, bl. a. i form av informations- och kuratorstjänst, som Utlandssvenskarnas förening lämnar i individuella fall utgör ett komplement till den svenska utrikesförvaltningens bistånd till utlandssvenskar. Det förhåller sig just på detta sätt. Utlandssvenskarnas förening kan, obunden av former, på ett helt annat sätt än utrikesförvaltningen lämna ett individualiserat och personligt stöd. Jag har inte heller någonting att anmärka när utskottet påminner om att det var Utlandssvenskarnas förening som administrerade den omfattande statliga hjälpen till utlandssvenskarna under och närmast efter kriget till följd av krigshändelser.

Jag skulle vilja tillägga att det under sådana förhållanden bör vara fördelaktigt att ha Utlandssvenskarnas förening som en beredskap, ty så oroligt som det är i världen kan statsmakterna tyvärr återigen få anledning att använda Utlandssvenskarnas förening som redskap då det gäller krigsdrabbade svenskar.

Motionen avstyrks, och utskottet säger att anledningen är den att Utlandssvenskarnas förening har skrivit till Kungl. Maj:t i höstas och begärt statsbidrag för sin verksamhet. Man säger att denna fråga alltså är föremål för Kungl. Maj:ts prövning. Som ärendet nu ligger har man väl ingenting annat än att konstatera än den, jag vågar säga, positiva tonen i utskottsutlåtandet och vänta och hoppas på att Kungl.

Maj:t skall ställa sig positiv till den framställning som Utlandssvenskarnas förening gjort.

Herr talman! Jag har som sagt inget yrkande.

Vidare yttrades ej.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 9

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag angående anslag på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1964/65 till Allmänna beredskapsarbeten m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 10**Utredning rörande försäljning till allmänheten av aktier i statliga företag**

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 34, i anledning av väckta motioner om utredning rörande försäljning till allmänheten av aktier i statliga företag.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Holmberg m. fl.* (I: 454) och den andra inom andra kammaren av herr *Magnusson i Borås m. fl.* (II: 558), hade hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning rörande lämpliga former för försäljning av aktier i de i vinstsyfte drivna statliga företagen, varvid särskilt beaktades att sådana former för aktieförsäljningen ordnades som garanterade en bred spridning av aktierna bland allmänheten och som kunde vara ägnade att främja det långsiktiga sparandet.

Utskottet hemställde, att motionerna I: 454 och II: 558 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herr *Boman*, fröken *Andersson*, herrar *Ivar Johansson*, *Per Jacobsson*, *Åkerlund*, *Harry Carlsson*, *Harald Pettersson*, *Boh-*

Utredning rörande försäljning till allmänheten av aktier i statliga företag

man, Eliasson i Sundborn och fröken Elmén samt herrar Gustafsson i Skellefteå, Björkman, Nelander och Sjönell, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 454 och II: 558, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning rörande lämpliga former för försäljning av aktier i de i vinstsyfte drivna statliga företagen.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr BJÖRKMAN (h):

Herr talman! Under drygt fem timmar har kammaren avverkat fyra ärenden på den långa föredragningslistan. Inrikesdepartementets huvudtitel har som vanligt varit segsliten. För att inte bidra till att listan på restantier till nästa vecka skall bli alltför lång, skall jag begränsa mitt inlägg och fatta mig kortare än vad jag under andra förhållanden skulle ha gjort.

Den borgerliga reservationen till statsutskottets utlåtande nr 34 grundas på en högermotion med hemställan om utredning rörande lämpliga former för försäljning av aktier i de i vinstsyfte drivna statliga företagen.

Frågan har behandlats åtskilliga gånger tidigare i riksdagen med samma negativa resultat. Den socialdemokratiska majoriteten vill inte att medborgarna skall vara med som direkta ägare i de statliga bolagen.

Syftet med motionen är att stimulera de enskilda människorna att spara och bilda kapital. Staten driver numera en alltmer omfattande ekonomisk verksamhet. Flera statliga företag, exempelvis Sveriges Kreditbank och LKAB, arbetar i klart uttalat vinstsyfte och i den speciella privata företagsformen, d. v. s. som aktiebolag. Vi kan inte finna att det finns skäl att de skall vara statligt helägda. De bör inte på något sätt stå i särställning.

Vi förordar därför att en inte alltför liten del av aktierna utbjuds till för-

säljning till allmänheten. Det borde ligga i företagets eget intresse att knyta allmänheten närmare sig. Därmed skulle man få allmänhetens värdering av resultatet, och även för staten borde det vara en fördel att bedriva ekonomisk upplysning genom att låta allmänheten vara delägare i de statliga företagen. Även om det tidigare djupa misstroendet mot aktieäggande med tiden avtagit, finns det alltför mycken okunnighet att undanröja. Vi har inte generellt påyrkat omedelbara åtgärder beträffande samtliga statliga företag, utan begränsat vår hemställan till en utredning av dessa frågor.

Herr talman! Med dessa ord ber jag få yrka bifall till reservationen av herr Boman m. fl. till statsutskottets utlåtande nr 34.

Herr GUSTAFSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Såsom herr Björkman framhöll har denna fråga om försäljning av statens aktier diskuterats många gånger tidigare, och jag tror inte att det finns några nya synpunkter att anföras.

Herr Björkman säger att de som står på den socialdemokratiska majoritetslinjen inte önskar att enskilda medborgare skall vara delägare i statliga företag. Men det är ju i verkligheten redan förhållandet: de svenska medborgarna är ägare till de statliga företagen.

Låt oss lika gärna säga rent ut att herr Björkman vill sälja de här aktierna i de statliga företagen, medan jag och övriga som står på majoritetslinjen inte vill sälja dessa aktier och därför inte heller anser att det behövs någon utredning.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja

Försäljning till allmänheten av statens aktier i LKAB

besvarad. Herr Björkman begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammar**en** bifaller statsutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 34, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammar**en** bifallit reservationen av herr Boman m. fl.

Sedan kammar**ens** ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammar**ens** ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Björkman begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 110 ja och 85 nej, varjämte 3 av kammar**ens** ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammar**en** hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 11**Försäljning till allmänheten av statens aktier i LKAB**

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 35, i anledning av väckta motioner om försäljning till allmänheten av statens aktier i LKAB.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammar**en** av herr *Holmberg m. fl.* (I: 455) och den andra inom andra kammar**en** av herr *Magnusson i Borås m. fl.* (II: 559), hade hemställts, att riksdagen måtte 1. besluta att av statens till ca 479 milj. kr. uppgående innehav av aktier i LKAB aktier till ett nominellt belopp av 228 milj. kr. skulle erbjudas allmänheten i valörer på 50 kr. per aktie till en marknadsmässig

emissionskurs, varvid särskilt tillsåges att köpare av lägre antal aktier skulle äga förtur vid övertäckning och att en bred spridning av aktieköpen bland allmänheten vunnes; 2. besluta att under budgetåret 1965/66 utbudet av aktier bestämdes till nominellt 50 milj. kr.; samt 3. bemyndiga Kungl. Maj:t att vidta de förberedelser som emissionen erfordrade, varvid särskilt borde beaktas vad i motionerna anförts i fråga om valordning för bolaget.

Utskottet hemställde, att motionerna I: 455 och II: 559 icke måtte av riksdagen bifallas.

Reservation hade avgivits av fröken *Andersson* samt herrar *Åkerlund*, *Bohman* och *Björkman*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 455 och II: 559

1. besluta att av statens till ca 479 milj. kr. uppgående innehav av aktier i LKAB aktier till ett nominellt belopp av 228 milj. kr. skulle erbjudas allmänheten i valörer på 50 kr. per aktie till en marknadsmässig emissionskurs, varvid särskilt tillsåges att köpare av lägre antal aktier skulle äga förtur vid övertäckning och att en bred spridning av aktieköpen bland allmänheten vunnes;

2. besluta att under budgetåret 1965/66 utbudet av aktier bestämdes till nominellt 50 milj. kr.;

3. bemyndiga Kungl. Maj:t att vidta de förberedelser som emissionen erfordrade, varvid särskilt borde beaktas vad i motionerna anförts i fråga om valordning för bolaget.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr BJÖRKMAN (h):

Herr talman! Skillnaden mellan reservationen vid statsutskottets utlåtande nr 34 och reservationen vid det utlåtande, som vi nu behandlar, är att bakom denna senare reservation står endast utskottets högerledamöter. Re-

Försäljning till allmänheten av statens aktier i LKAB

servationen är emellertid en direkt följd av den motion som nyss diskuterades.

Vi högerreservanter föreslår sålunda att under nästa budgetår aktier i LKAB till ett nominellt värde av 50 miljoner kronor skall erbjudas till allmänheten i valörer på 50 kronor. Därefter bör staten under kommande budgetår fortsätta att utbjuda aktier upp till ett sammanlagt belopp av 228 miljoner kronor. Vårt förslag för nästa budgetår gäller alltså endast 10 procent av LKAB:s totala aktiekapital på 500 miljoner kronor, varav statens andel utgör 479 miljoner och Grängesbergssbolagets 21 miljoner. Vi förordar också — i syfte att åstadkomma en spridning av aktierna på så många händer som möjligt — att ingen skall äga inköpa mer än 40 aktier.

Det borde enligt min mening finnas skäl för socialdemokraterna att överväga — även om herr Gustafsson i Stockholm är motståndare till detta — huruvida inte en sådan aktieförsäljning skulle utgöra ett lämpligt sätt för staten att tillgodose sitt behov av kapitaltillförsel. Jag erinrar mig att finansminister Sträng i ett tal vid en sammankomst i Göteborgs börssällskap den 23 februari i år yttrade bl. a. följande: »Den starka efterfrågan på aktier tycks klart ge vid handen att det sannerligen inte saknas riskvilligt kapital. Detta förhållande torde definitivt visa på både lämpligheten och önskvärdheten av att företagen tillvaratar möjligheterna att via nyemissioner förstärka sin likviditet och skapa möjligheter att finansiera välbehövliga nyinvesteringar. Genom Anell-lagens avdragsrätt har tills vidare kapitalanskaffningen denna väg i stort sett jämförts med den traditionella lånevägen, sett ur kostnadsmässiga och skattemässiga synpunkter.»

Företagen har sannerligen hörsammat denna maning från finansministern. Nyemissionerna i år uppgår hittills till drygt 730 miljoner kronor. Detta är dubbelt så mycket som nyemissio-

nerna under 1964 och mer än hela börsomsättningen under samma år. Skulle inte staten genom att placera en del av sitt aktiekapital hos de enskilda medborgarna kunna tillgodose sitt behov av nytt kapital på samma sätt, samtidigt som man stimulerar allmänhetens intresse för aktieäggande?

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen av fröken Andersson m. fl.

Herr GUSTAFSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Jag föreställer mig att kammarens ledamöter känner igen även denna diskussion från tidigare år, och jag har inget behov av att här mycket förlänga debatten. Men herr Björkman tog upp en fråga, som jag vill säga några ord om. Han rekommenderade mig att fundera på om man inte skulle kunna fylla en del av statens kapitalbehov genom att sälja aktier i LKAB. Jag skulle emellertid för min del betrakta en sådan försäljning närmast som ett förskingrande av statens tillgångar, och på lång sikt skulle därför en sådan försäljning sannerligen inte vara en affär att rekommendera.

Herr talman! Med hänvisning till de många diskussioner som förts i detta ärende under flera år och till vad utskottet skrivit ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr BJÖRKMAN (h):

Herr talman! Herr Gustafssons i Stockholm senaste yttrande kan jag inte låta passera utan vidare.

För en stund sedan sade herr Gustafsson att detta att staten äger företaget just betyder att alla medborgare är delägare i det, men nu när det är fråga om att sälja aktier kallar herr Gustafsson det för förskingring av statens tillgångar. Jag måste säga att jag har svårt att följa med i herr Gustafssons resonemang.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan,

Förläggningen av LKAB:s huvudkontor

dels ock på bifall till reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Björkman begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 35, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen av fröken Andersson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Björkman begärde emellertid röst-räkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 151 ja och 34 nej, varjämte 7 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 12**Förläggningen av LKAB:s huvudkontor**

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 36, i anledning av väckta motioner angående förläggningen av LKAB:s huvudkontor.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Axel Andersson* och *Strandberg* (I: 192) och den andra inom andra kammaren av herrar *Petersson* och *Öh-vall* (II: 243), hade hemställts att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsam utredning av frågan om förläggning av LKAB:s huvud-

kontor under medverkan av företagets ledning och representanter för Norrbottens län.

Utskottet hemställde, att motionerna I: 192 och II: 243 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av fröken *Andersson* samt herrar *Per Jacobsson*, *Åkerlund*, *Harald Pettersson*, *Bohman*, *Eliasson* i Sundborn, *Gustafsson* i Skellefteå, *Björkman* och *Sjönell*, vilka ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 192 och II: 243, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsam utredning av frågan om förläggning av LKAB:s huvudkontor.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr **PETERSSON** (h):

Herr talman! I statsutskottets utlåtande nr 36 liksom nr 34 och 35 behandlas motioner som rör statens egna affärsdrivande företag. Alla har också av utskottsmajoriteten avstyrkts med det huvudmotivet, att riksdagsmajoriteten tidigare avslagit liknande motioner.

Visserligen kan det vara hedervärt att ha en fast, oföränderlig ståndpunkt. Men om de statliga affärsdrivande företagen verkligen skall kunna konkurrera med det enskilda näringslivet på lika villkor, tror jag att ägaren — staten — måste, liksom de enskilda företagsägarna ständigt gör, vara beredd att pröva om inte förändringar till det bättre kan ske. Om då riksdagen som representant för staten som företagsägare anser sig helt beroende av hur ledningen för ett av statens företag ser på problemen ur sin speciella synpunkt, tror jag att riksdagen på ett något för enkelt sätt söker komma ifrån sitt ägaransvar.

I det utskottsutlåtande vi nu behandlar gäller det en utredning om förläggningen av LKAB:s huvudkontor. I utlåtandet anför utskottet, att den domi-

nerande synpunkten vid bedömning av frågan om huvudkontorets förläggning bör vara hänsynen till verksamhetens bedrivande på det ur olika utgångspunkter effektivaste och mest ändamålsenliga sättet. Den uppfattningen delar jag helt, men jag anser att utskottsmajoriteten tagit alltför starkt intryck av företagsledningens bedömning, när den avvisar kravet på en skyndsam utredning av frågan under medverkan av representanter för ägaren — staten — och företagsledning samt den landsända där LKAB har 99 procent av sin företagsstyrka på 7 000 personer.

Det får anses helt mänskligt att företagsledningen själv helst vill kvarstanna där den är. Företagsledningen fäster utomordentligt stort avseende vid behovet av nära kontakt med de cirka 50 personer, som i Stockholm sysslar med försäljning av bolagets produkter till kunder, vilka till övervägande del bor utomlands. Däremot har företagsledningen inga större bekymmer för kontakten med de cirka 7 000 personer, som mer än 100 mil från huvudkontoret sysslar med projektering och utbyggnad av nya malmfält, med rationalisering av driften i gruvor och utskeppningshamnar. Mig synes det som om LKAB:s ledning övervärderar behovet av nära kontakt med försäljningsarbetet på bekostnad av kontakten med de 7 000 personer, som i norr sysslar med drift och vidareutveckling av företagets produktion, och kontakten med den bygd där företaget arbetar. I sammanhanget bör också påpekas att enskilda storföretag flyttat sina huvudkontor — även norrut — till produktionsorten eller dess närhet med ur effektivitetssynpunkt lyckat resultat.

Om jag sedan går över till att se förläggningen av bolagets huvudkontor ur ägarens — statens — synpunkt, vill jag först konstatera att vi i riksdagen är överens om att det är ett samhällsintresse att förbättra försättningsarna för företagande och sysselsättning i

Förläggningen av LKAB:s huvudkontor

norra Sverige. Vi säger samfällt i riksdagen, att vi vill stimulera företag att utöka sin verksamhet i »lokaliseringslänen». Ingen torde bestrida att det vore en god stimulans för utökad företagsamhet i Norrbotten, om staten som ägare fann det riktigt att förlägga huvudkontoret för sitt största företag till den landsända där det har 99 procent av sina anställda.

Inom parentes kan också nämnas, att det nu anses vara ett samhällsintresse att bromsa upp byggandet av kontor m. m. i Stockholm.

Vi i Norrbotten har också svårt att förstå det rättvisa i att cirka en procent av personalen som finns i Stockholm genom att utgöra »huvudkontor» skall ge Stockholm kommunal beskattningsrätt till 7,5 procent av LKAB:s stora vinster, som främst kommer från den värdefulla råvaran, malmen i Norrbotten. Detta förhållande, som ju också är grundat på riksdagsbeslut, skulle förändras till Norrbottens fördel om huvudkontoret förlades till Norrbotten. Som bekant anser vi det också vara ett riksintresse att öka skatteinkomsterna i Norrbotten för kommuner och landsting.

Herr talman! Jag har med dessa korta kommentarer angivit några skäl till att riksdagen som representant för staten som ägare av LKAB bör, under medverkan av företagsledning och representanter för Norrbottens län, skyndsamt utreda frågan om förläggning av LKAB:s huvudkontor.

Jag är medveten om att LKAB måste ha goda försäljningskontakter både inom och utom landet. Jag tror också att LKAB sköts av duktigt folk, men jag tror i likhet med ett enhälligt förvaltningsutskott i Norrbottens landsting, att utomordentligt starka skäl talar för att LKAB:s huvudkontor förläggs till Norrbotten, även om man ser frågan rent företagsekonomiskt. Då jag därför yrkar bifall till reservationen av fröken Andersson m. fl., gör jag det i överty-

Förläggningen av LKAB:s huvudkontor

gelsen om att den begärda utredningens resultat skulle bli att LKAB:s huvudkontor förläggs till Norrbotten.

Herr ÖHVALL (fp):

Herr talman! Vad som begäres i motionerna I: 192 och II: 243 är ingenting annat än en utredning om lokaliseringen av LKAB:s huvudkontor. Utskottet har bara hänvisat till att ärendet tidigare har behandlats och har inte talat om den vikt som remissinstanserna tillmätt denna fråga. Vi har tidigare i dag talat om den motståndsvall som finns när det gäller lokaliseringen i norr, och vi behöver onekligen injektioner av olika slag för att undanröja motståndet.

Alla remissinstanser som yttrat sig i denna fråga har ansett sig veta för litet om den för att kunna fatta ett självständigt beslut. Kiruna stad framhåller bl. a. att huvudkontoret givetvis måste förläggas dit där man kan utöva verksamheten mest effektivt och förordar därför en ingående utredning.

Luleå stad framhåller att norrbottningarna i gemen är mycket missbelåtna med statsmakternas beslut om huvudkontorets förläggning, och staden framhåller att man redan i skrivelse 1956 redogjorde för skälen för denna uppfattning. Staden säger också att skrivelsen av den 6 april 1956 endast styrker den ståndpunkt som staden nu intagit. Man ansluter sig därför till vad motionärerna anför.

Norrbottens läns förvaltningsutskott påpekar att man från landstingets sida redan 1956 på allt sätt försökte påverka utvecklingen men misslyckades härmed. Huruvida förhållandena nu har ändrats därhän att en flyttning av huvudkontoret kan vara motiverad, undandrar sig förvaltningsutskottets bedömning. Även detta uttalande måste väl tolkas som ett utredningsmotiv.

Länsstyrelsen i Norrbottens län erinrar om att när frågan om lokaliseringen av LKAB:s huvudkontor be-

handlades av riksdagen 1956, anfördes i statsutskottets utlåtande åtskilliga synpunkter som kunde anses tala till förmån för en förläggning av kontoret till Norrbotten. Detta resulterade som bekant i att riksdagen i samband med beslutet om huvudkontorets stationering i Stockholm ansåg sig böra göra följande uttalande: »Skulle emellertid erfarenheten visa att en förflyttning av huvudkontoret till Norrbotten kan verkställas utan nackdelar för bolaget, bör frågan härom upptagas till förnyad prövning.» Frågan om den framtida lokaliseringen lämnades härigenom öppen tills vidare.

Länsstyrelsen i Norrbottens län pekade i sitt nyssnämnda yttrande också på vad lokaliseringsutredningen bl. a. anför: »Lokaliseringsutredningen har vid sina överväganden funnit det uppenbart, att en flyttning av LKAB:s huvudkontor förutsätter en omläggning av nuvarande former och rutiner för samarbete med Grängesbergsbolaget och AB Malmexport. Det skulle vara värdefullt för lokaliseringsfrågans bedömning att få möjligheterna till en sådan omläggning belysta. Nu föreliggande material gör det svårt för utredningen att avväga de verkliga fördelarna och nackdelarna vid en utflyttning av LKAB:s huvudkontor. I LKAB:s skrivelse synes man ha lagt mindre vikt vid huvudkontorets samarbete med lokalförvaltningarna i Norrbotten. Såvitt lokaliseringsutredningen kan bedöma torde dock huvudkontorets förläggning tillsammans med en stor produktionsenhet kunna innebära fördelar från ekonomiska och administrativa synpunkter.»

Länsstyrelsen delar den i lokaliseringsutredningens uttalande framförda uppfattningen.

Effektivitetskravet måste givetvis stå i förgrunden även vid lokalisering av LKAB:s huvudkontor. Det är fullt klart att så måste vara fallet. Men det synes emellertid i detta fall — liksom

i flera andra fall — föreligga risk för psykologiska hinder mot en omlokalisering från huvudstaden. Jag anser att det ligger helt i linje med riksdagens tidigare beslut om en aktiv lokaliseringspolitik att riksdagen först undersöker hur förhållandena är i de företag som står riksdagen närmast. Både ur remissvaren och ur utredningsbetänkandena kan utläsas tveksamhet om hur man skall förfara, eftersom man ansett att tillräckligt underlag inte föreligger för att kunna bedöma denna fråga. Det måste följaktligen finnas goda skäl för att utreda hur frågan ligger till.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr GUSTAFSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Såsom det redan tidigare framhållits i debatten har även denna fråga behandlats av riksdagen vid två tillfällen, dels 1956, dels så sent som för några månader sedan. Ingen-ting har inträffat sedan frågan sist behandlades som i dag kan ge anledning för riksdagen att inta någon annan ståndpunkt än vad den gjorde i november eller december förra året. Jag skall därför inskränka mig till att säga några ord med anledning av de anföranden som tidigare hållits i dag.

Jag tror att det kan finnas skäl att understryka att man hur man än vill ordna denna fråga — och det kan finnas delade meningar om var man skall ha den s. k. kontorsandelen av detta företag placerad — inte kommer ifrån att man måste ha någon form av kontor i Stockholm. Om man sedan kallar funktionerna där för huvudkontors- eller lokalförvaltningsfunktioner tror jag har ganska liten betydelse i detta sammanhang.

Låt mig vidare säga till herr Öhvall, att vi inte anser att det vid detta tillfälle funnits anledning att återigen redogöra för hela det remissförfarande

Förläggningen av LKAB:s huvudkontor

som vi redovisade för några månader sedan i samband med behandlingen av denna fråga. Vi tycker att den som är speciellt intresserad kunde kosta på sig att gå tillbaka till det tryck som utkom förra året för att ta del av denna redovisning.

Som sagt: Hur man än gör med detta menar vi inom utskottsmajoriteten, att kontakterna med försäljningsbolaget i detta fall är mycket viktiga. LKAB har gemensamt försäljningsbolag med Grängesbergsholaget, och därför måste man såsom jag påpekat ändå ha ett kontor förlagt till huvudstaden.

Någon av de föregående ärade talar-na frågade hur det i så fall går med kontakterna med de anställda. Den som haft tillfälle att studera detta företag tror jag inte kan klaga på några bristande kontakter mellan företagsledning och anställda. Kontakterna mellan de anställda på respektive orter och de mycket effektivt arbetande lokalförvaltningarna är mycket goda. Jag tror inte att det finns någon anledning att rikta vare sig några anklagelser eller anmärkningar därvidlag.

Det var också någon som tog upp frågan om beskattningen. Detta spörsmål har också tidigare varit uppe till diskussion, och jag vill erinra om att det när statsutskottet och riksdagen senast behandlade frågan ifrågasattes, om man inte skulle göra en ny bedömning av grunderna för beskattningen. Det är dock inte vare sig statsutskottet eller riksdagen som har att göra en förnyad bedömning, utan det är våra skattedomstolar som skall verkställa en sådan.

Jag kan hålla med om att det kan förefalla mindre väl avvägt — för att inte kvälja dom — att 7,5 procent av vinsten skall beskattas i Stockholm. Jag vill erinra om att statskontoret vid ett tidigare tillfälle skrev till riksdagen och ifrågasatte, om inte 5 procent kunde innebära en lämplig avvägning. Men detta godtog som sagt inte skattedom-

Kapitalförsörjningen inom lastbilstrafikbranschen

stolarna, utan de fastställde procent-satsen till 7,5.

Enda sättet att få frågan omprövad är sålunda att på nytt föra upp målet till skattedomstolarna, och såvitt jag vet har det även skett. Vi får alltså avvakta utgången av den prövningen.

Det väsentliga är ändå — och det tycks alla vara ense om — att denna företagsamhet kan bedrivas så effektivt som möjligt. Vi inom utskottsmajoriteten har inte blivit övertygade om att det skulle gagna effektiviteten att nu flytta den huvudkontorsfunktion som finns i Stockholm till Norrbotten. Först och främst är det ingen som vet var den skulle ligga — det råder tämligen olika uppfattningar om den saken. Skall den ligga i Luleå, i Kiruna, i Malmberget eller någon annanstans? Man skulle helt enkelt kunna ifrågasätta, om inte den lämpligaste placeringen vore Narvik, ifall nu en flyttning av huvudkontoret skulle ske.

Men effektiviteten måste som sagt vara det avgörande, och vi inom utskottsmajoriteten menar att vad som därvidlag är lämpligt bäst kan bedömas av företagsledningen. I andra sammanhang brukar det ju sägas att de statliga företagen skall arbeta på lika villkor med de privata, och då tycker jag att man skall låta även detta statliga företag arbeta på lika villkor och i varje fall låta företagsledningen själv ha ett mycket stort inflytande då det gäller att bestämma var de olika kontorsfunktionerna skall vara placerade.

Herr talman! Det skulle vara mycket att tillägga, men jag vill inte förlänga debatten utan slutar med att yrka bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels och på bifall till reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja be-

svarad. Herr Öhvall begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 36, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen av fröken Andersson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Öhvall begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 101 ja och 84 nej, varjämte 6 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 13**Kapitalförsörjningen inom lastbilstrafikbranschen**

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 37, i anledning av väckta motioner angående kapitalförsörjningen inom lastbilstrafikbranschen.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Sundin m. fl.* (I: 463) och den andra inom andra kammaren av herr *Hedlund m. fl.* (II: 555), hade hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om skyndsamt utredning i syfte att skapa bättre kreditmöjligheter och kapitalförsörjning för de enskilda företagen inom lastbilstrafikbranschen i enlighet med vad i motionerna anförts.

Kapitalförsörjningen inom lastbilstrafikbranschen

Utskottet hemställde, att motionerna I: 463 och II: 555 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herr *Boman*, fröken *Andersson*, herrar *Ivar Johansson*, *Per Jacobsson*, *Akerlund*, *Harry Carlsson*, *Harald Pettersson*, *Bohman* och *Eliasson* i Sundborn, fröken *Elmén* samt herrar *Gustafsson* i Skellefteå, *Björkman*, *Nelander* och *Sjönell*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 463 och II: 555, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsamt utredning i syfte att skapa bättre kreditmöjligheter och kapitalförsörjning för de enskilda företagen inom lastbilstrafikbranschen.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr SJÖNELL (cp):

Herr talman! Reservanterna har ansett att statsutskottets yttrande i utlåtande 37 bort ha den lydelsen, »att de i motionerna framförda synpunkterna på läget inom lastbilstrafikbranschen väl motiverar frågans omedelbara hänskjutande till särskild utredning». Och nog finns det, herr talman, bärande skäl för att kredit- och kapitalförsörjningen inom denna bransch görs till föremål för en särskild utredning. Det gäller en grupp företagare som utgör ett viktigt led i produktionsprocessen i dess helhet, och deras betydelse är stor ur rent samhällsekonomisk men också ur lokaliseringspolitisk synpunkt.

Det är enligt motionärernas uppfattning uppenbart att någon principiell gränsdragning när det gäller statligt kreditstöd inte kan ske mellan varuproducerande företag å ena sidan och å andra sidan företag som utför tjänster åt t. ex. nyssnämnda typ av företag. Att någon gränsdragning icke kan ske, eftersom varutransporterna är ett med varuproduktionen så integrerat element att de kan sägas ingå i själva produk-

tionsmaskineriet som sådant, är ett påstående som får stöd från många håll. Det kan i sammanhanget räcka med ett citat ur kommerskollegii yttrande över en liknande motion förra året. Ämbetsverket konstaterade då bl. a. att »transportväsendet utgör ett led i produktionsapparaten».

Det kan, herr talman, ur samhällelig synpunkt icke vara tillfredsställande att i kredithänseende diskriminera detta viktiga element i produktionsapparaten som transportväsendet — främst då lastbilstrafikbranschen — utgör och hänvisa denna bransch antingen till svåråtkomliga och dyra legala krediter eller till den »grå» kreditmarknaden, vilken visserligen inte är särskilt svåråtkomlig men som erbjuder pengar mot vad man skulle kunna beteckna som rena ockerräntor. På den illegala kreditmarknaden får företagen inom denna bransch betala räntor som ligger vid cirka 10 procent, och krediterna är av mycket kortfristig natur, d. v. s. i allmänhet växelkrediter.

Det vore rimligt, rättvist och motiveerat att företagare inom lastbilstrafikbranschen i kredithänseende behandlades på samma sätt som åtskilliga av de producerande företag, som lastbilstrafikbranschen betjänar. De producerande företagen kan genom olika statliga kreditinstitutioner, t. ex. Industrikredit och Företagskredit, få medellånga och långa krediter.

Som jag inledningsvis framhöll talar både samhällsekonomiska och lokaliseringspolitiska skäl för att det görs en utredning i syfte att skapa bättre kreditmöjligheter och kapitalförsörjning för de enskilda företagen inom lastbilstrafikbranschen. Jag citerade nyss en passus ur kommerskollegii yttrande förra året i denna fråga, och jag kan fortsätta citatet: »Transportväsendet utgör ett led i transportapparaten och i den mån det av lokaliseringspolitiska skäl är önskvärt att få industri förlagd till viss plats kan det också vara ett

Kapitalförsörjningen inom lastbilstrafikbranschen

allmänt intresse, att tillfredsställande transportmöjligheter står till buds.»

Företagareföreningarnas förbund yttrade sig också över de i fjol väckta motionerna, och då dess yttrande enligt min mening på ett klargörande sätt belyser vitala punkter i denna fråga, ber jag att få citera ett stycke ur förbundets yttrande:

»Företagareföreningarnas förbund finner i likhet med motionärerna, att någon principiell skillnad mellan å ena sidan varuproducerande företag och å andra sidan företag, som utför sådana tjänster som transporter åt varuproducerande företag, knappast kan föreligga, då det gäller motivet för visst statligt kreditstöd. En annan faktor som bör uppmärksammas i detta sammanhang är enligt förbundets uppfattning de omfattande järnvägsnedläggelserna, som under senare år ägt rum i landet. Dessa har nämligen medfört att lastbilstransporterna fått en alltmer ökad betydelse för varudistributionen, och speciellt påtagligt är detta förhållande för orter och områden med ett underutvecklat näringsliv, av vilka många drabbas särskilt hårt av järnvägsnedläggelserna. Det synes angeläget, att vad man bl. a. genom statligt kreditstöd lyckas åstadkomma i fråga om industrilokalisering och utveckling av redan verk samma företag i kommunikationsmässigt mindre välbelägna områden följes upp med åtgärder, som syftar till att underlätta och förbilliga avsättningen för i sådana områden belägna företag. Transportfrågorna och transportkostnaderna är härvid en faktor av så stor betydelse, att det även ur denna synpunkt är motiverat, att de förhållanden, under vilka lastbilsbranschen arbetar, ägnas uppmärksamhet från det allmännas sida.»

Herr talman! Utskottsmajoriteten säger att några »nya omständigheter av beskaffenhet att böra föranleda ändrat ståndpunktstagande från riksdagens sida» icke har andragits. Det är kanske

riktigt att några nya argument av rent ekonomisk natur icke har framkommit i år, men argumenten blir såvitt jag förstår inte mindre bärande bara därför att de tidigare avvisats. Det förefaller ganska självklart, att man genom att ge lastbilstrafikbranschen och dess företagare lämpliga krediter av samma art, som dem mycket närliggande företag inom hantverk och industri redan har tillgång till, förbättrar lastbilsägarnas konkurrensmöjligheter, vilket på litet längre sikt torde resultera i lägre transportpriser. Eftersom det på lastbil transporteras en allt större mängd gods till kostnader som uppgår till ansevärda belopp måste varje åtgärd, som är ägnad att stärka lastbilstrafikbranschens möjligheter att konsolidera och effektivisera sin verksamhet, ha ett betydande samhällsekonomiskt intresse. För jag anförer ett par i sammanhanget belysande siffror. År 1955 transporterades per lastbil gods till ett värde av cirka 359 miljoner kronor. År 1960 var motsvarande siffra cirka 555 miljoner kronor och 1964 811 miljoner kronor.

Den andra grunden för vårt förslag om en utredning i syfte att åstadkomma åtgärder för en förbättrad kreditförsörjning och kapitalbildning för företagen i denna bransch var, som jag inledningsvis berörde, lokaliseringspolitik. Och härvidlag har det verkligen hänt något sedan i fjol som kan sägas innebära att nya omständigheter framkommit, vilka skulle kunna aktualisera en ändrad inställning till motionärernas hemställan. Riksdagen har antagit ett omfattande och ambitiöst lokaliseringsprogram, vilket ju syftar till ungefär detsamma som framhölls i det av mig ur Företagareföreningarnas förbunds skrivelse nyss citerade avsnittet: »— — — industrilokalisering och utveckling av redan verk samma företag i kommunikationsmässigt mindre välbelägna områden — — —».

Om de mindre företagen, vilka utgör cirka 12 000 av de cirka 13 000 företag

som arbetar inom lastbilstrafikbranschen, på grund av avsaknad av lämpliga och företagsekonomiskt godtagbara krediter får sin ställning så försvagad, att deras antal börjar decimeras, försvåras möjligheterna att till nyssnämnda områden lokalisera respektive utveckla där redan befintliga företag. Dessa företag behöver ju för att vara lönsamma ha tillgång till effektivt arbetande godstransportmedel, något som kan vara svårt att åstadkomma om antalet företag inom lastbilstrafikbranschen skulle börja minska.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr GUSTAFSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Med hänvisning till att detta ärende behandlades såväl vid 1963 års riksdag som vid 1964 års riksdag och med hänvisning till vad statsutskottet anfört i det föreliggande utskottsutlåtandet ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Sjönell begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 37, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen av herr Boman m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppres-

Beskattningen av traktamentsersättning

ning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 100 ja och 85 nej, varjämte 3 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 14

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 18, i anledning av väckt motion om rätt för riksdagsledamot att vid inkomsttaxering göra avdrag för avgift till riksdagsgruppskansli.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 15

Beskattningen av traktamentsersättning

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 19, i anledning av väckta motioner angående beskattningen av traktamentsersättning.

Till bevillningsutskottet hade hänvisats följande inom riksdagen väckta, av utskottet till behandling i ett sammanhang upptagna motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 470 av herrar *Gösta Jacobsson* och *Risberg* samt II: 583 av herr *Nordgren*, vari hemställt, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla att genom riksskattenämndens försorg en utredning vidtoges rörande beskattningen av traktamentsersättning och angående skyldigheten att lämna kontrolluppgifter till ledning vid taxeringen för sådan ersättning, samt att förslag till ändrad lagstiftning i ämnet förelades innevarande års höstriksdag; ävensom

2) motionen II: 572 av herr *Gustavson* i Alvesta.

Utskottet hemställde,

att följande motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 470 av herrar *Gösta Jacobsson* och *Risberg*

Beskattningen av traktamentsersättning

samt II: 583 av herr Nordgren angående beskattningen av traktamentsersättning, ävensom

2) motionen II: 572 av herr Gustavssons i Alvesta angående avdraget för ökade levnadskostnader vid tjänsteresa,

icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Yngve Nilsson, Gösta Jacobsson, Billman, Skärman, Magnusson* i Borås, *Gustafson* i Göteborg och fru *Nettelbrandt*, vilka ansett, att utskottet under punkten 1) bort hemställa,

att riksdagen, med bifall till de likalydande motionerna I: 470 av herrar *Gösta Jacobsson* och *Risberg* samt II: 583 av herr Nordgren, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att genom riksskattenämndens försorg en utredning vidtoges rörande beskattningen av traktamentsersättning och angående skyldigheten att lämna kontrolluppgifter till ledning vid taxeringen för sådan ersättning samt att förslag till ändrad lagstiftning i ämnet förelades innevarande års höstriksdag.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr **MAGNUSSON** i Borås (h):

Herr talman! Bevillningsutskottets betänkande nr 19 behandlar beskattningen av traktamentsersättning. 1963 års riksdag beslöt att så till vida förenkla reglerna för beskattning av traktamentsersättning att även anställda i privat och kommunal tjänst skulle få göra ett schablonavdrag för sina omkostnader i samband med resor och att sådan traktamentsersättning skulle få likställas med den som utgår för statlig tjänst. Detta var en förenkling som man länge väntat på. Tyvärr har den lagstiftning som då kom till fått vissa icke tillfredsställande följder. I motion 470 i denna kammare påtalas dessa förhållanden. Det gäller bl. a. korttidsförrättningar, t. ex. resor som varar två dagar

och en natt. Enligt schablonen har vederbörande då inte rätt att räkna mer än ett dygn.

Det är vanligt att t. ex. handelsresande startar sina resor på måndag morgon och kommer hem på fredagskvällen. De har då varit borta fem dagar och fyra nätter. Enligt traktamentsbestämmelsernas schablon får de då göra avdrag för högst fyra dygn. Detta har påtalats i motionen. Där har också påtalats det förhållandet att arbetsgivarna, d. v. s. uppgiftslämnarna, måste lämna mycket detaljerade uppgifter beträffande dylika resor, bl. a. vilka klockslag resan börjat och slutat.

Bevillningsutskottet erkänner att nuvarande bestämmelser inte är tillfredsställande. Utskottet säger nämligen: »Utskottet vill inte bestrida att en strikt tillämpning av de nya schablonreglerna understundom kan leda till ett taxeringsmässigt mindre gynnsamt resultat och att detta särskilt gäller i fråga om korttidsförrättningar.»

Men utskottet vill inte vara med om den i motionen önskade utredningen genom riksskattenämndens försorg i avsikt att få bestämmelserna tydligare och i bättre överensstämmelse med den praktiska verkligheten.

Herr talman! Jag ber med denna motivering att få yrka bifall till den vid utskottsbetänkandet fogade reservationen.

Herr **GUSTAFSON** i Göteborg (fp):

Herr talman! Jag kan helt instämma i vad utskottets ärade vice ordförande sagt. Jag vill till hans anförande bara foga ytterligare ett par synpunkter.

När vi 1963 fattade beslut om de nya traktamentsbestämmelserna trodde vi att vi hade varit med om att förenkla bestämmelserna. Erfarenheten har visat att de i stället blivit mycket krångligare på många punkter. Dessutom är de anvisningar som utfärdats av riksskattenämnden oklara. Jag kan som exempel nämna att jag själv var tveksam på en

Beskattningen av traktamentsersättning

punkt. När jag kontaktade framstående experter hos skattemyndigheterna visade det sig att man också där hyste stor tveksamhet i fråga om tolkningen av de nya bestämmelserna.

De svårigheter som de nya bestämmelserna medfört har uppmärksammat inte bara inom arbetsgivarkretsar, som nämnts i motionen, utan också inom löntagarorganisationerna. Frågan var uppe till behandling vid TCO-kongressen i somras, och TCO har tillsatt en särskild kommitté med uppdrag att om möjligt framlägga förslag till förbättringar i fråga om dessa bestämmelser.

Herr talman! En översyn är i allra högsta grad motiverad. Jag yrkar bifall till reservationen.

Herr BRANDT (s):

Herr talman! Det är riktigt, som här sagts, att de nya reglerna får en del icke önskvärda konsekvenser. Men detta förutsågs när vi antog dem. Det rör sig ändå här om en schablon, och kammarens ledamöter känner till att så snart man har att göra med en schablon kan avdraget i ena fallet bli för stort, i andra för litet. Varje arbetstagare har emellertid rätt att yrka på större avdrag än vad som svarar mot det belopp han fått i traktamente eller mot normalbeloppet. Men han måste då självfallet styrka de merkostnader han haft. Detta kan naturligtvis vara svårt, det är jag medveten om, för den som har många korttidsförrättningar. Dessa negativa verkningar är inte tillfredsställande men att sådana uppkommer ligger ju i schablonsystemets natur.

Jag minns så väl hur man inom utskottet, när dessa regler infördes, uttalade farhågor för att schablonregeln skulle komma att missbrukas på det sättet att ersättningar för arbete skulle komma att utgå i form av traktamentsersättningar. Eftersom traktamentena var skattefria skulle vederbörande på det sättet undgå skatt på ren lön. Det

framhölls i motioner att traktamentsersättningar enligt gällande kollektivavtal nästan undantagslöst uppgick till lägre belopp än 30 kronor per dygn. Det beloppet täckte, sade man, i stort uppkomna merkostnader. När det nu blev fråga om nästan det dubbla beloppet, alltså 59 kronor som normalbeloppet var, menade man att det inte var otänkbart att denna ändring skulle locka till en omfördelning av ersättningar från lön till traktamente.

Bevillningsutskottet avstyrkte emellertid motionerna under motiveringen att det ändå fanns så många arbetstagare, som inte hade några traktamenten, att dessa skulle bevaka att arbetsgivaren inte höjde traktamentena på detta sätt så att missbruk uppstod. Utskottet betraktade med andra ord faran som överdriven.

Jag kanske också bör erinra om att någon uppgiftsskyldighet inte föreligger för arbetsgivaren i fråga om traktamentsersättningar som inte överstiger 500 kronor eller avser mindre än 24 dagar. Det kan finnas arbetstagare vilkas traktamenten från flera arbetsgivare sammanlagt uppgår till minst 500 kronor. Arbetsgivarna lämnar kanske aldrig någon uppgift, och följaktligen slipper arbetstagaren att deklarerera och skatta för detta belopp.

Utskottet känner till att det råder missnöje på många håll trots att det i år var första gången som man deklarerade och blev taxerad efter detta schablonsystem. Det är uppenbart att det måste vara svårt att utforma ett system rörande dessa traktamenten, vilket både arbetsgivare och arbetstagare är nöjda med. För arbetstagarna måste emellertid de nya reglerna i stort innebära väsentliga förbättringar jämförda med det system som tidigare rådde. Då förekom en diskriminering av kanske framför allt privatanställda och kommunala tjänstemän i jämförelse med de statsanställda.

Vi vet inte hur skattemyndigheterna

Beskattningen av traktamentsersättning

kommer att förfara i dessa fall, eftersom det nya systemet tillämpades för första gången i år. Man bör därför låta det vara i funktion någon tid innan man omprövar det. Att schablonen skulle begränsas till annat än hotellkostnader — något som också yrkats i motioner — kan inte få ifrågakomma. Det skulle betyda att man återgår till det verifikationssystem som vi förut hade och ville komma ifrån.

Visst kan det vara besvärligt, såsom det framhålls i motioner, med uppgiftsskyldigheten; det vill vi inom utskottsmajoriteten inte bestrida. Men den kan inte undvikas. Det måste förekomma en detaljerad uppgiftsskyldighet om man över huvud taget skall medge rätt till avdrag även vid endagsförrättningar. Vi tror att dessa olägenheter kommer att minska när systemet fått verka något år. Jag vill tillägga att de nya kontrolluppgifterna tillstyrktes av samtliga arbetsgivarorganisationer när vi beslöt införa systemet.

Till slut, herr talman, betonar utskottet att »lagstiftningen om traktamentsbeskattningen ägnas fortsatt uppmärksamhet så att den, i möjligaste mån, kan tillgodose sitt huvudsyfte, nämligen att förenkla lönebeskattningen. Enligt utskottets mening är det av vikt både att så många skattskyldiga som möjligt kan tillämpa reglerna och att arbetsgivarna inte genom en generell uppräknings av traktamentena skapar orättvisa mellan olika kategorier av skattskyldiga och föranleder att belopp, som i själva verket utgör lön, blir obeskattade.»

Med det anförda, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad.

Punkten 1

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen; och

fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Magnusson i Borås begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i punkten 1) i utskottets betänkande nr 19, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen av herr Yngve Nilsson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Magnusson i Borås begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 113 ja och 62 nej, varjämte 5 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkten 2

Utskottets hemställan bifölls.

§ 16

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 20, i anledning av väckta motioner angående rätten till avdrag vid beskattningen för kostnad för resor mellan bostad och arbetsplats.

Utskottets hemställan bifölls.

Som tiden nu var långt framskriden beslöt kammaren på förslag av herr talmannen att uppskjuta behandlingen av återstående på föredragningslistan upp-

Interpellation ang. läkarvårdsersättning för behandling mot tobaksmissbruk

tagna ärenden till kammarens sammanträde onsdagen den 7 innevarande april.

§ 17**Interpellation ang. läkarvårdsersättning för behandling mot tobaksmissbruk**

Ordet lämnades på begäran till

Herr BÖRJESSON i Falköping (cp), som yttrade:

Herr talman! Av den forskning som omfattar tobaksrökningens skadeverkningar har det framkommit att vanerökande kan vara bidragande orsak till bl. a. cancersjukdomar. När den alarmerande rapporten från Amerika för något år sedan offentliggjordes i Sverige, visade det sig att många vanerökare sökte nedbringa sin konsumtion av tobak med hjälp av avvänjningskurer som sedan några år tillbaka finns att tillgå vid sjukhus och privatmottagningar.

Chockrapporter av samma slag som den amerikanska har visat sig till en början ha en relativt god effekt i form av minskad tobakskonsumtion. Efter en tid tycks emellertid konsumtionen åter stiga. Delvis sammanhänger väl denna tendens också med det faktum att många vanerökare inte blir hjälpta genom endast en avvänjningskur. De måste genomgå flera, vilket inte heller det alltid leder till positiva resultat.

En tobaksavvänjningskur drar med sig stora kostnader för de enskilda personer som önskar komma ifrån sin last för att förebygga eventuella skadeverkningar i form av svåra sjukdomar. För många innebär rökandet också fysiska och psykiska olägenheter, även om det inte är fråga om direkt sjukdomstillstånd. Under alla förhållanden har den forskning som bedrivits och bedrivs på området visat att det ur hälsosynpunkt är av stor betydelse om man slutar eller i varje fall nedbringar konsumtionen av tobak.

Man har emellertid all anledning för-

moda att många personer av kostnads-skäl drar sig för att anlita den hjälp avvänjningskurerna ger dem i syfte att komma ifrån vanerökandet. Under alla omständigheter torde detta vara fallet då man kan utgå ifrån att inte endast en kur är tillräcklig. Två eller tre sådana kurer innebär flera hundra kronors kostnad för den enskilde.

Med hänsyn till den betydelse medicinkunskapen tillmäter dessa tobaksavvänjningskurer och de av allt att döma goda möjligheter de erbjuder att hjälpa vanerökare från missbruk och framför allt att förebygga de skadeverkningar som detta kan leda till ter det sig enligt min mening egendomligt att kostnaderna som är förknippade härmed inte i likhet med andra utlägg för medicinska behandlingar till någon del kan bestri-das av försäkringskassan.

Enligt 2 kap. 2 § lagen om allmän försäkring utgår ersättning för utgifter för läkarvård vid sjukdom som enligt läkares utsago kräver sådan vård. Tobaksmissbruk anses enligt medicinsk terminologi som en »ovana» och inte som sjukdom.

Till min kännedom har kommit ett fall då en person överklagade hos riks-försäkringsverket försäkringskassans beslut om att läkarvårdsersättning inte skulle utgå då det på utfärdat läkar-vårdskvitto endast angivits av läkaren att vården avsåg rökavvänjning. Med stöd av ovannämnda stadgande vägrade försäkringskassan utge ersättning. Riks-försäkringsverket ändrade inte beslutet, som överklagades hos försäkringsdom-stolen vilken inte fann skäl föreligga för en ändring av beslutet.

I medicinalstyrelsens yttrande till försäkringsdomstolen framhölls bl. a. att i förevarande fall intet säkert framkommit som tyder på att en bakomlig-gande sjukdom föranlett personens i fråga åtgärd att genomgå rökavvänjnings-kuren. Sådant samband torde enligt sty-relsen kunna påvisas i ett relativt stort antal fall av rökavvänjning. För sin del

Interpellation ang. läkarvårdersättning för behandling mot tobaksmisbruk

franhöll styrelsen vidare att man inte bör vara alltför restriktiv vid bedömandet av frågan, huruvida samband med somatisk eller mental art av sjukdom föreligger. Intet säkert hade emellertid framkommit i det aktuella fallet som tydde på att detta hade varit anledningen till avvänjningskuren.

Då tobaksmisbruk i de många medicinska undersökningar som företagits under senare tid visat sig ha uppenbara hälsorisker och då det också visat sig att personer som är vanerökare av samma hälsoskäl vill söka sig till den medicinska behandling som kan hjälpa dem från missbruket, finner jag det angeläget att sådan ändring i försäkringslagen företas att en rökavvänjningskur betraktas som en medicinsk behandling vilken berättigar till läkarvårdersättning. Detta finner jag vara desto nödvändigare dels då dessa kurer är förknippade med så stora kostnader att de för många blir alltför betungande, dels då man ändå har all anledning rekommendera varje storrökare sådan behandling.

Med hänvisning till vad ovan anförts anholder jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för socialdepartementet få ställa följande fråga:

Överväger statsrådet att företa sådan ändring i lagen om allmän försäkring att den behandling som nu erbjuds mot tobaksmisbruk skall berättiga till läkarvårdersättning?

Denna anhållan bordlades.

§ 18

Till bordläggning anmälades

konstitutionsutskottets memorial nr 19, med uppgift på vissa vilande förslag till ändringar i grundlagarna;

statsutskottets utlåtanden och memorial:

nr 8, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna för bud-

getåret 1965/66 inom ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde jämte i ämnet väckta motioner,

nr 38, i anledning av vissa av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag för budgetåret 1965/66 till främjande av bostadsförsörjningen m. m. jämte i ämnet väckta motioner,

nr 39, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående riktlinjer för reglering av prisförändringar för civilförsvaret m. m.,

nr 40, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag för budgetåret 1965/66 till Marinen: Anskaffning av fartygsmateriel m. m. jämte i ämnet väckta motioner,

nr 41, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till stat för försvarets fastighetsfond för budgetåret 1965/66,

nr 42, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om anslag för budgetåret 1965/66 till Bidrag till varudeklarationsnämnden,

nr 43, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om anslag för budgetåret 1965/66 till Avsättning till fonden för friluftslivets främjande, och

nr 44, angående överlämnande till konstitutionsutskottet av två till statsutskottet hänvisade motioner i viss del;

bevillningsutskottets betänkande nr 21, i anledning av väckta motioner om viss rätt för jordbrukets ekonomiska föreningsrörelse till avdrag vid beskattningen;

bankoutskottets utlåtanden:

nr 13, i anledning av väckta motioner om markförvärvs- och tomträttsfonder, och

nr 14, i anledning av väckta motioner om studieresor för riksdagens ledamöter, m. m.;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 16, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om lagrådet m. m., och

nr 18, i anledning av dels väckta motioner om kostnadsfri rättshjälp vid administrativ process, dels ock väckta motioner angående fri rättegång;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 36, i anledning av väckta motioner angående grupplivförsäkringen för värnpliktiga, och

nr 37, i anledning av väckta motioner angående rätten till tilläggssjukpenning vid barns börd;

tredje lagutskottets utlåtanden:

nr 15, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag ur kyrkofonden m. m.,

nr 16, i anledning av väckta motioner om viss utvidgning av förbudet mot oljeutsläpp till sjöss, och

nr 17, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av övergångsbestämmelserna till lagen den 31 maj 1963 (nr 268) om igångsättningstillstånd för byggnadsarbete;

jordbruksutskottets utlåtande nr 5, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående reglering av priserna på fisk under budgetåret 1965/66; samt

allmänna beredningsutskottets utlåtanden:

nr 15, i anledning av väckta motioner om meritvärderingen av ungdomsledarskap vid inträde till utbildningsanstalter,

nr 16, i anledning av väckta motioner om åtgärder för att stimulera anställande av kvinnlig arbetskraft inom industrien,

nr 17, i anledning av väckta motioner angående låglöne- och låginkomstgruppernas problem,

nr 18, i anledning av väckt motion om bevarande av det kulturhistoriska värdet hos äldre bebyggelse som används för fritidsändamål,

nr 19, i anledning av väckta motioner angående folkpensionärsrabatter på statens järnvägars och postverkets bussar, om utvidgning av statens järnvägars reserabatter till att gälla även busslinjer

samt angående statens järnvägars rabattresor för pensionärer, och

nr 20, i anledning av väckta motioner angående värnpliktigas fria resor, angående statens järnvägars rabattresor för värnpliktiga och angående fria resor för värnpliktiga m. m.

§ 19

Anmälades och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från statsutskottet:

nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna för budgetåret 1965/66 inom försvarsdepartementets verksamhetsområde;

från bevillningsutskottet:

nr 140, i anledning av väckt motion angående befrielse från skatteplikt för automobil, som äges av höggradigt vanför person; och

nr 141, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 4 § 1 mom. och 10 § 1 mom. förordningen den 26 juli 1947 (nr 576) om statlig inkomstskatt, m. m., jämte i ämnet väckta motioner, såvitt propositionen och motionerna hänvisats till bevillningsutskottet; samt

från andra lagutskottet:

nr 114, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 4 § 1 mom. och 10 § 1 mom. förordningen den 26 juli 1947 (nr 576) om statlig inkomstskatt, m. m., såvitt propositionen hänvisats till lagutskottet, dels ock i ämnet väckta motioner;

nr 115, i anledning av väckta motioner om dispens från lagen om arbetsförmedling för skrivbyråernas serviceverksamhet; och

nr 116, i anledning av väckt motion angående kostnaderna för transport av avliden från sjukhus till hemorten.

§ 20

Tillkännagavs, att Kungl. Maj:ts proposition nr 99, angående omorganisering av Svenska skeppshypotekskassan, m. m., överlämnats till kammaren.

Denna proposition bordlades.

§ 21

Anmälades, att följande motioner under sammanträdet avlämnats till herr talmannen:

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 43, angående kommunal skatteutjämning, m. m., motionerna:

nr 797, av herr *Ekström* i Iggesund m. fl.,

nr 798, av herr *Eliasson* i Sundborn m. fl.,

nr 799, av herr *Hedlund* m. fl.,

nr 800, av herr *Hedlund* m. fl.,

nr 801, av herr *Holmberg* m. fl.,

nr 802, av herr *Larsson* i Öskeviksby m. fl.

nr 803, av herr *Lothigius* m. fl.,

nr 804, av herr *Nelander* m. fl., och

nr 805, av herr *von Sydow* m. fl.;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 50, angående anslag för budgetåret 1965/66 till bidrag till folkbibliotek, motionerna:

nr 806, av herrar *Boo* och *Elmstedt*,

nr 807, av herr *Carlshamre* m. fl.,

nr 808, av herr *Holmberg* m. fl.,

nr 809, av herr *Larsson* i Hedenäset m. fl.,

nr 810, av herr *Larsson* i Luttra m. fl., och

nr 811, av herr *Westberg* m. fl.;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 84, med förslag till förordning

om särskild skatteberäkning i vissa fall för makar, motionen nr 812, av fröken *Bergegren* och fröken *Andersson* i Strängnäs; samt

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 94, med förslag till förordning angående ändring i förordningen den 27 maj 1960 (nr 253) om tillverkning och beskattning av malt- och läskedrycker, m. m., motionen nr 813, av herr *Berglund*.

Dessa motioner bordlades.

§ 22

Upplästes följande till kammaren inkomna ansökan:

Till Riksdagens andra kammare

Härmed får jag anhålla om ledighet från riksdagsarbetet

a) under tiden 5—10 april 1965 för att delta i en vetenskaplig konferens, anordnad av University of Texas i Austin, Texas;

b) under tiden 20—22 april 1965, för att delta i ett sammanträde med Europarådsförsamlingens ekonomiska utskott, vilket äger rum i Ankara, Turkiet.

Stockholm den 2 april 1965

Gunnar Heckscher

Kammaren biföll denna ansökan.

§ 23

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 17.32.

In fidem

Sune K. Johansson